

**საქართველოს მწერალთა, მუსიკართა და საზოგადო მოღვაწეთა
აკადემია „ქალაქი“**

ალექსანდრა კვაშილავა

**მტკიცება და მტკიცებულება საქართველოს სინსლის
სამართლის პროცესში**

**თბილისი — 2011 წელი
„ლეტა“**

რედაქტორები: ოურიდოულ მეცნიერებათა საპატიო დოქტორი, პროფესორი
პოეტი-აკადემიკოსი, საქართველოს მწერალთა, მეცნერთა
და საზოგადო მოღვაწეთა აკადემია „ქალდეას“ პრეზიდენ-
ტი – ვაჟა ფრისელი
სამართლის დოქტორი, პროფესორი, აკადემიკოსი
– რამაზ კვარაცხელია

რეცენზენტები: სამართლის დოქტორები, პროფესორები:
მალხაზ ლომსაძე
გიორგი ლორთქიფანიძე
ბადრი სალუქვაძე
ფილოსოფიის დოქტორი, სრული პროფესორი
ნუგზარ აბრამიშვილი

ლიტერატურული რედაქტორი, პროფესორი
ავთანდილ გავაშელიშვილი

© გამომცემლობა „ლეო“, 2011
თბილისი, მაჩაბელის 15, ტელ.: + 995 931-737
ISBN 978-9941-9148-6-7

წინამდებარე ნაშრომში გაანალიზებულია მტკიცების, მტკიცებულების, დამტკიცების საკანონმდებლო და დოქტრინალური განმარტებები, ამ ცნებათა თეორიული და პრაქტიკული მნიშვნელობები, გამოვლენილია საქართველოს სსსკ ნორმათა დახვეწა-დაზუსტებისა და გაუმჯობესების მრავალი შესაძლებლობა. შეთავაზებულია შესაბამისი რეკომენდაციები. საკმაოდ დამაჯერებლად დასაბუთებულია მტკიცებითი სამართლისა და მტკიცებითი თეორიის არსებობა. გაანალიზებულია მოქმედი სსსკ-ის ნორმები, რომლებიც არეგულირებენ მტკიცებულებათა აღმოჩენის, დაფიქსირება-დამაგრების, ამოღების, დაგროვების, სისტემატიზირების, შესწავლა-გაანალიზების, შეფასებისა და გამოყენების საკითხებს. გამოკვლეულია მოქმედი სსსკ ნორმების, კონსტიტუციისა და საქართველოში მოქმედი საერთაშორისო ნორმატიულ აქტებთან შესაბამისობის საკითხებიც და შეთავაზებულია, ავტორის აზრით, საჭირო რეკომენდაციები.

1. ნაშრომში გამოყენებულ შემოკლებათა მნიშვნელობა.-----	5
2. მოქმედი სსსკ იმ მუხლების ჩამონათვალი, რომლებიც არეგულირებენ მტკიცებისა და მტკიცებულებების საკითხებს.-----	7
3. რედაქტორებისაგან -----	10
4. ავტორისაგან.	12
5. შესავალი.	16
6. თავი I. მტკიცებითი სამართალი და მტკიცებითი თეორია -	20
7. §1. მტკიცებისა და სისხლის სამართლის პროცესის წარმოშობისა და განვითარების მოკლე ისტორია. -----	20
8. §2. მტკიცებითი სამართალი და მტკიცებითი თეორია.----	26
9. თავი II. მტკიცებულების ცნება და მოთხოვნები მტკიცებულებებისადმი.-----	41
10. §1. მტკიცებულების ცნება და ძირითადი მოთხოვნები მტკიცებულებებისადმი საქართველოს მოქმედი სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის მიხედვით. -----	41
11. §2. მოთხოვნები გამოყენებადი (დასაშვები) მტკიცებულებებისადმი.-----	44
12. §3. როგორი უნდა იყოს მტკიცებულება-----	47
13. §4. მტკიცებულება და მისი მტკიცებითი მნიშვნელობა---	50
14. §5. მტკიცებულებათა მოპოვების სუბიექტები -----	57
15. §6. მტკიცებულებათა კლასიფიკაცია. -----	64
16. თავი III. ცალკეულ მტკიცებულებათა მოპოვების წესი.-	76
17. §1. მტკიცებულებათა ზოგადი დახასიათება.	76
18. §2. მიღების მომენტიდან მტკიცებითი მნიშვნელობის მქონე მტკიცებულებები.	80
19. §3. ბრალდებულის ჩვენება	81
20. §4. მოწმის ჩვენება.	90
21. §5. გამოძიების დროს დაკითხვის წესი.	98
22. §6. არასრულწლოვნის დაკითხვა.	102
23. §7. ყრუ-მუნჯისა და მძიმედ დაავადებულთა დაკითხვის წესი.	103

24. §8. დაზარალებულის ჩვენება.	108
24. §9. ამოღება და ჩხრეკა.-----	109
25. §10. დათვალიერება, მისი საფუძველი, მიზანი და წესი--	112
26. §11. საგამოძიებო ექსპერიმენტი	114
27. §12. პირის და ობიექტის ამოსაცნობად წარდგენა-----	116
28. §13. ექსპუმაციის საფუძველი, მიზანი და წესი.-----	118
29. §14. ექსპერტიზა.-----	119
30. თავი IV – მტკიცების ცნება, საგანი და ფარგლები.--	131
31. თავი V – მტკიცების მოვალეობა და დამტკიცება სისხ ლის სამართლის პროცესში.-----	152
32. დასკვნები, კომენტარები, რეკომენდაციები.	174
33. გამოყენებული კანონები და ლიტერატურა.-----	197

ნაშრომში გამოყენებულ ზემოქალაქთა მნიშვნელობა:

1. სსსკ – საქართველოს მოქმედი სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი
2. სსკ – საქართველოს მოქმედი სისხლის სამართლის კოდექსი.
3. ქსე – გამომცემლობა „ქართული საბჭოთა ენციკლოპედია“ ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონი. ერთ ტომეული, თბილისი, 1986წ.
4. აშშ – ამერიკის შეერთებული შტატები.
5. თსუ – თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
6. УПК – Уголовно-процессуальный кодекс.
7. РСФСР – Российская Советская Федеративная Социалистическая Республика.

მტკიცებულება და მტკიცება, რომლებზეც მსჯელობაა ამ ნაშრომში, ძირითადად მოხსენიებულია საქართველოს სისხლის საპროცესო სამართლის 2010 წლის 1 ოქტომბრიდან მოქმედი კოდექსის შემდეგ მუხლებში:

1. მე-3. ძირითად ტერმინთა განმარტება ამ კოდექსის მიზნებისათვის.
2. მე-9. მხარეთა თანასწორობა და შეჯიბრებითობა.
3. მე-13. მტკიცებულება.
4. მე-14. მტკიცებულებათა უშუალოდ და ზეპირად გამოკვლევა.
5. 23-ე. სასამართლო სხდომის თავმჯდომარე.
6. 25-ე სასამართლო პროცესის შეჯიბრებითობა და მხარეთა თანასწორობა.
7. 33-ე პროკურორი.
8. 38-ე ბრალდებულის უფლება-მოვალეობანი.
9. 39-ე ბრალდებულის უფლება, მოიპოვოს მტკიცებულება.
10. 40-ე ბრალდებულის დასწრების უფლების შეზღუდვა.
11. 48-ე მოწმის მიერ ფიცის დადება.
12. 72-ე დაუშვებელი მტკიცებულება.
13. 73-ე. პრეიუდიცია.
14. 74-ე ბრალდებულის ჩვენება.
15. 75-ე მოწმის ჩვენება.
16. 76-ე ირიბი ჩვენება.
17. 77-ე ნივთიერი მტკიცებულება.
18. 78-ე დოკუმენტის მტკიცებითი ძალა.
19. 79-ე ნივთიერი მტკიცებულების შენახვა.
20. მე-80 გადაწყვეტილება ნივთიერი მტკიცებულების შესახებ სისხლის სამართლის პროცესის დამთავრებამდე.
21. 81-ე. გადაწყვეტილება ნივთიერი მტკიცებულების შესახებ სისხლის სამართლის პროცესის დამთავრებისას.
22. 82-ე მტკიცებულების შეფასება.
23. 83-ე შესაძლო მტკიცებულებათა თაობაზე ინფორმაციის გაცვლა მხარეების მიერ.
24. 90-ე საპროცესო ხარჯები.

25. 111-ე საგამოძიებო მოქმედების ჩატარების ზოგადი წესი.
26. 112-ე სასამართლო განჩინებით ჩასატარებელი საგამოძიებო მოქმედება. (ჩატარებულის ნაცვლად უნდა იყოს ჩასატარებელი. ა. კ.).
27. 113-ე გამოკითხვის წესი.
28. 114-ე გამოძიების დროს დაკითხვის წესი.
29. 118-ე მოწმის დაკითხვა საქმის არსებითი განხილვის დროს.
30. 124-ე ამოღებული ობიექტის დაბრუნება.
31. 131-ე პირის და ობიექტის ამოსაცნობად წარდგენა.
32. 136-ე 138-ე კომპიუტერულ მონაცემებთან დაკავშირებული საგამოძიებო მოქმედებები..
33. 169-ე პირის ბრალდებულად ცნობა.
34. 174-ე დაკავების წესი.
35. 190-ე პროკურორისა და ადვოკატის მონაწილეობა სასამართლო განხილვაში და მათი გამოუცხადებლობის შედეგები.
36. 205-ე პატიმრობა.
37. 206-ე. აღკვეთის ღონისძიების გამოყენება, შეცვლა და გაუქმება.
38. 207-ე. აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების, შეცვლის ან გაუქმების შესახებ განჩინების გასაჩივრება.
39. 213-ე სასამართლოს გადაწყვეტილება სასამართლოს მიერ საქმის არსებითი განხილვის გარეშე განაჩენის გამოტანის თაობაზე.
40. 219-ე წინასასამართლო სხდომა.
41. 220-ე საქმის არსებითი განხილვისათვის მომზადება.
42. 231-ე სხდომის თავმჯდომარის განმარტებები ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოსადმი.
43. 234-ე. ნაფიც და სათადარიგო მსაჯულთა მიერ ფიცის დადება.
44. 242-ე მტკიცებულებათა გამოკვლევის ზოგადი წესი.
45. 243-ე. მოწმის დეპონირებული ჩვენების გამოკვლევა და მისი დისტანციური დაკითხვა.
46. 244-ე პირდაპირი დაკითხვა.

47. 247-ე ბრალდებულის მიერ საქმის არსებით განხილვამდე მიცემული ინფორმაციის მტკიცებულებად გამოყენების დაუშვებლობა.
48. 248-ე მტკიცებულების დემონსტრირება სასამართლო განხილვის დროს.
49. 250-ე ბრალდებაზე ან ბრალდების ნაწილზე უარის თქმა.
50. 249-ე მტკიცებულებათა გამოკვლევის დასრულება.
51. 251-ე მხარეთა დასკვნითი სიტყვა.
52. 256-ე ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს თათბირი.
53. 259-ე სასამართლოს განაჩენის კანონიერება, დასაბუთებულობა და სამართლიანობა.
54. 260-ე განაჩენის გამოტანისას სასამართლოს მიერ გადასაწყვეტი საკითხები.
55. 261-ე ნაფიც მსაჯულთა ვერდიქტი.
56. 264-ე სასჯელის დანიშვნის სხდომა.
57. 266-ე ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს განაჩენის გასაჩივრება.
58. 273-ე გამამტყუნებელი განაჩენის აღწერილობით-სამოტივაციო ნაწილი.
59. 275-ე გამამართლებელი განაჩენის აღწერილობით-სამოტივაციო ნაწილი.
60. 287-ე გადაწყვეტილების აღსრულებისას გამოვლენილი ბუნდოვანება-უზუსტობის აღმოფხვრა.
61. 293-ე სააპელაციო საჩივრის შეტანის ვადა და ფორმა.
62. 297-ე სააპელაციო სხდომა.
63. 310-ე ახლად გამოვლენილ გარემოებათა გამო განაჩენის გადასინჯვის საფუძვლები.
64. 324-ე არასრულწლოვანი ბრალდებულის გაყვანა სასამართლო სხდომის დარბაზიდან.
65. 331-ე დამსწრე.

რედაქტორებისაგან

იურიდიულ მეცნიერებათა დოქტორის, პროფესორის, ასეულობით სამეცნიერო რეკომენდაციების, 160-ზე მეტი სამეცნიერო ნაშრომის, დანაშაულის და სხვა სამართალდარღვევათა მიზეზ-შედეგობრივი კავშირების გამოყენების გზით გამოვლენის მეთოდის მსოფლიოში პირველი და ერთადერთი ავტორის, საქართველოს მწერალთა, მეცნიერთა და საზოგადო მოღვაწეთა აკადემია „ქალდეას“ აკადემიკოსის, რამდენიმე პოეტური კრებული ავტორის ალექსანდრე კვაშილავას ეს ნაშრომი, ჩვენი აზრით, დიდი მნიშვნელობისაა. მასში დამაჯერებლად და დავის გამომრიცხველ ფორმებში ასახულია საქართველოს სისხლის საპროცესო სამართლის კანონმდებლობაში ჩატარებული რეფორმების დემოკრატიული ხასიათი და მიღწევები. დასაბუთებულია საბჭოური პერიოდის რუსეთისა და საქართველოს მეცნიერებს შორის წარმოშობილ დავაში ქართველ მეცნიერთა დასკვნების სისწორე და რუსეთის მეცნიერთა აზრების უზუსტობა. გაანალიზებულია მტკიცების, მტკიცებულების, დამტკიცების ცნებები, მათი მნიშვნელობა კანონიერი და სამართლიანი სისხლის სამართლებრივი და სისხლის საპროცესო სამართლებრივი გადაწყვეტილებების მიღებისათვის. გაანალიზებულია მტკიცების და დამტკიცების ყველა შესაძლებლობა, გამომდინარე საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსიდან, კონსტიტუციიდან, ამ საკითხთან დაკავშირებით საქართველოში მოქმედი საერთაშორისო ნორმატიული აქტებიდან. ავტორს გამოვლენილი აქვს საქართველოს სისხლის საპროცესო სამართლებრივი ნორმების დახვეწა-დაზუსტებისა და გაუმჯობესების შესაძლებლობები. ამის თაობაზე მის მიერ შემოთავაზებული დასაბუთებული რეკომენდაციები, ჩვენი აზრით, მხარდაჭერას იმსახურებს, რადგანაც ისინი მიზნად ისახავენ სახელმწიფოს, საზოგადოების, ცალკეული ფიზიკური და იურიდი-

იული პირების კანონიერი ინტერესების დაცვას.

იურიდიულ მეცნიერებათა საპატიო დოქტორი, პროფესორი, პოეტი-აკადემიკოსი, საქართველოს მწერალთა, მეცნიერთა და საზოგადო მოღვაწეთა აკადემია „ქალდეას“ პრეზიდენტი – ვაჟა ეგრისელი.

სამართლის დოქტორი, პროფესორი, აკადემიკოსი – რამაზ კვარაცხელია.

ავტორისაგან

მტკიცებითი სამართლისა და მტკიცებითი თეორიის საჭიროებისა და არსებობის შესახებ აზრი და მისი დასაბუთება ეკუთვნის აწგარდაცვლილ პროფესორ ბ-ნ ბეჟან ხარაზი-შვილს, რომელმაც ამ აზრის დამაჯერებლად და უცილობლად (უდავოდ) დადასტურებით თეორიულად გაანადგურა 1973 წელს მოსკოვში გამომცემლობა „იურიდიული ლიტერატურის“ მიერ გამოცემული წიგნის „მტკიცებულებათა თეორია საბჭოთა სისხლის სამართლის პროცესში“ 13 ავტორ და 5 რედაქტორ იურისტ-მეცნიერთა აზრი მტკიცებულებათა სამართლისა და მტკიცებულებათა თეორიის საჭიროებისა და არსებობის შესახებ. რუსმა მეცნიერებმა გააპროტესტეს ბ. ხარაზიშვილის აზრი. მაშინდელი წესით ყოველგვარი დასაშვები და დაუშვებელი ზომები მიიღეს ბ. ხარაზიშვილის აზრის გასაბათილებლად, რასაც, ჩემი აზრით, ვერ მიაღწიეს. ბ-ნ ბ. ხარაზიშვილს თავის წიგნში „მტკიცებითი სამართალი“, რომელიც 1982 წელს გამოსცა თსუ გამომცემლობამ, ნამდვილად უცილობლად ჰქონდა დადასტურებული მისი სწორი აზრი, მაგრამ რუსეთის მეცნიერთა არასწორი აზრისა და ბ-ნ ბ. ხარაზიშვილის აზრის უსაფუძვლოდ გაკრიტიკების და მისი სწორი აზრის არასწორად გამოცხადების შესახებ პასუხის გაცემისაგან მაშინდელმა მეცნიერებმა, სამწუხაროდ, თავი შეიკავეს. ამით დამთავრდა ეს დავა, რაც უფრო მეცნიერთა დაუდევრობამ ან გაუბედაობამ გამოიწვია, ჩემი აზრით, ვიდრე პოლიტიკის ზეგავლენამ. აღნიშნულ პერიოდში საბჭოთა ხელისუფლება დაინტერესებული იყო სამართლებრივი მეცნიერების განვითარებით, მისი გაუმჯობესებით. ამაში ის მარწმუნებს, რომ ჩემი მეორე კურსის ნაშრომი (სამეცნიერო მოხსენება სტუდენტთა სამეცნიერო წრეში) თემაზე: „დანაშაულის ბოლომდე მიყვანაზე ნებაყოფლობით ხელის აღება“ მოსკოვში შეაფასეს მეცნიერების კანდიდატის ხარისხის მოსაპოვებლად საჭირო ნაშრომის მოთხოვნათა შესაბამისად შესრულებულად. მიიღეს ჩემი რეკომენდაციები, მიუხედავად იმისა, რომ იგი ეწინააღმდეგებოდა საბჭოთა კავშირში დიდი ავტორიტეტის მქონე მეცნიერების,

მათ შორის სამეცნიერო წრეში ჩემი უშუალო ხელმძღვანელის, პროფესორ მ.ი. იაკუბოვიჩის აზრს და აგრეთვე, დამაჯერებლად ხსნიდა სსრკ მაშინდელ სს კოდექსებში ცვლილების შეტანის აუცილებლობას. მე საზეიმოდ გამოიმიცხადეს, რომ თავისი მნიშვნელობით ნაშრომი შეესაბამებოდა მეცნიერების კანდიდატის ხარისხის მოსაპოვებლად შესრულებული ნაშრომისათვის წაყენებულ მოთხოვნებს, მაგრამ ვინაიდან მე ჯერ უმაღლესი განათლება არ მქონდა, გამანთავისუფლეს უმაღლესი განათლების მიღების შესახებ დიპლომის მიღების შემდეგ ასპირანტურაში მისაღები გამოცდების ჩაბარებისა და ავტორეფერატის შესრულებისაგან, ე.ი. პირდაპირ ჩამრიცხეს ასპირანტურაში, როგორც სამეცნიერო რეკომენდაციების ავტორი. ასეთ ვითარებაში ბ-ნ ბ. ხარაზიშვილის აღნიშნული ნაშრომი, რომელიც პოლიტიკასთან არავითარ კავშირში არ იყო, მეცნიერულად უაღრესად დიდი მნიშვნელობის მქონე იყო და საერთაშორისო არენაზე იმ ქვეყნის სამართლის ავტორიტეტს მალლა წევდა, რომელი ქვეყნის მეცნიერსაც ის ეკუთვნოდა, საბჭოთა ხელისუფლება, ჩემი აზრით, იმ თვრამეტი მეცნიერის ინტერესების დასაცავად, რომლებმაც 1973 წელს ზემოთ დასახელებული წიგნი გამოსცეს, ბ. ხარაზიშვილის ასეთ მნიშვნელოვან მეცნიერულ შედეგს არ გასწირავდა. ამ შემთხვევაში, ჩემი აზრით, მეცნიერებმა უბრალოდ თავი აარიდეს ნ.ვ. ჟოგინთან, ამავე წიგნის ავტორებთან და რედაქტორებთან, სულ ერთად აღებული, 18 მეცნიერთან დავას. აქ გარკვეულ როლს ისიც თამაშობდა, რა თქმა უნდა, რომ საბჭოურ პერიოდში ყველა მეცნიერება პარტიულად იყო გამოცხადებული და მეცნიერების პარტიულობა ნიშნავდა იმას, რომ ნაშრომის ავტორს ყოველგვარი დასკვნები და რეკომენდაციები უნდა ყოფილიყო კომუნისტური პარტიის ინტერესებისა და მოთხოვნების შესაბამისი.

ეს ყველაფერი იმის შესახებ მტკიცებულებათა სამართალი და მტკიცებულებათა თეორიაა უფრო სწორი გამოთქმა თუ მტკიცებითი სამართალი და მტკიცებითი თეორია. ჩვენ მხარს ვუჭერთ ბ-ნ ბ. ხარაზიშვილის სწორ აზრს იმის შესახებ, რომ საჭიროა და არსებობს მტკიცებითი სამართალი და მტკიცებითი

თეორია და არა მტკიცებულებათა სამართალი და მტკიცებულებათა თეორია. მაგრამ აქ წარმოიშობა კითხვა. რამდენ და როგორ მტკიცებით სამართალზე შეიძლება გვექონდეს მსჯელობა ამჟამად? ერთ მტკიცებით სამართალზე, რომელიც სამართლის სხვა ყველა დარგს უნდა მოემსახუროს, თუ სამართლის ყველა დარგს ან სამართლის დარგთა ცალკეულ ჯგუფებს უნდა ჰქონდეთ თავიანთი სამართლის დარგებისაგან ან დარგთა ჯგუფებისაგან განსხვავებული მტკიცებითი სამართალი? ასე რამდენი მტკიცებითი სამართალია საჭირო სულ? და ა.შ.

საპროცესო სამართლის სხვადასხვა დარგს (სისხლის, სამოქალაქო, ადმინისტრაციული) გაჩნია მხოლოდ მათთვის დამახასიათებელი, სხვა საპროცესო სამართლისგან განსხვავებული მრავალი თავისებურებები. ამიტომ ერთი მტკიცებითი სამართალი ყველა საპროცესო სამართლისათვის არ იქნება გამოსადეგი. თუ ერთი მტკიცებითი სამართალი დანაწილდება სამართლის დარგებისა და ჯგუფების მიხედვით, მაშინ თავისებურებათა გათვალისწინება ადვილად შესაძლებელი იქნება, მაგრამ ასეთი სხვა სირთულეებს წარმოშობს. ზოგჯერ ერთ საქმეზე ერთი მტკიცებითი სამართალი იქნება საჭირო, ზოგჯერ მეტი, ზოგჯერ ყველა და შესაბამისი კოდექსების ტარება ყოველთვის არ იქნება მოხერხებული. მოკლედ რომ ვთქვათ, ამაზე მსჯელობა შეიძლება აქ არ შეწყდეს, მაგრამ მსჯელობის შედეგს პირდაპირ თუ ვიტყვით, ჯობია ორიდან ერთი ვარიანტი. ან საპროცესო სამართლის ყველა დარგში მტკიცებითი სამართალი დარჩეს ისე, როგორც არის, მაგრამ კოდექსში ნორმათა განლაგების თანმიმდევრობა უნდა შეიცვალოს. ჩემი აზრით, ჯობია სისხლ. ერთ თავში მოთავსდეს ყველა ნორმა მტკიცებულებათა ცნების, მათი მოპოვების, გაფორმების, ამოღების, დაგროვების, შენახვის, სისტემატიზირების, შესწავლა-გაანალიზებისა და შეფასების შესახებ პროცესის ყველა სტადიაზე.

მე-2 თავში შეიძლება მოთავსდეს მტკიცებულებათა წარმოდგენის, გადაცემის, გაცნობის, გამოკვლევის, მტკიცებულებათა მიმართ საკუთარი აზრების დასაბუთების, მოთხოვნების, შუამდგომლობების მარეგულირებელი ნორმები.

მე-3 თავში შეიძლება მოთავსდეს მტკიცებასთან დაკავშირებული პრობლემებისა და მტკიცების უფლებამოსილებით აღჭურვილ პირთა ფუნქციები.

არ შეიძლება დამტკიცების მკაცრად განსაზღვრულად სტანდარტირება, მაგრამ დამტკიცებისადმი მოთხოვნებისა და ამაზე პასუხისმგებლობის გაძლიერების საჭიროება ამჟამად მოქმედი კანონებიდან აშკარად იგრძნობა, რაც უნდა იქნეს გათვალისწინებული. ეს ყველაფერი შეიძლება მოთავსდეს სსს კოდექსში ცალკე თავად, რომელსაც უნდა ეწოდოს მტკიცება და მტკიცებულება. ანდა ეს ორ თავად შეიძლება დაიყოს. ერთს ეწოდოს მტკიცება, მეორეს მტკიცებულება. ანდა უნდა გადავიდეთ მეორე ვარიანტზე, რაც დაკავშირებულია მტკიცებულებასთან, მტკიცებასთან და დამტკიცებასთან დაკავშირებულ ნორმათა შესაბამისი საპროცესო კოდექსებიდან ამოღებასთან და ცალკე მტკიცებითი სამართლის კოდექსში ან ცალკეულ საპროცესო-სამართლებრივ კოდექსებში ამ ნორმათა მოთავსებასთან. მაგრამ ამის აუცილებლობა, ჩემი აზრით, დღეს არ არის. ამიტომ მიზანშეწონილად მიმაჩნია საპროცესო ნორმები, რომლებიც ეხება მტკიცებულებას, მტკიცებასა და დამტკიცებას დარჩეს შესაბამის საპროცესო კოდექსებში, ოღონდ, მათ სრულყოფაზე ზრუნვა, მათი დახვეწა-დაზუსტება და გაუმჯობესება აუცილებელია.

რაც შეეხება მტკიცებითი სამართლის ნორმების სხვადასხვა საპროცესო კოდექსებში მოთავსებას და განსხვავებებს ამ ნორმათა შორის, ეს გამომდინარეობს სამართლის დარგებს შორის განსხვავებიდან სამართლის სხვადასხვა დარგის ამოცანებიდან, მიზნებიდან, პროცესის მონაწილეთა ფუნქციებიდან, მტკიცებისა და დამტკიცების მიმართ ერთნაირი მოთხოვნებიდან და სხვა მრავალი გარემოებებიდან, რაც ხელს არ უშლის მტკიცებითი სამართლის ფუნქციონირებას.

შესავალი

მტკიცება, მტკიცებულება, დამტკიცება – ერთი ფუძის მქონე სიტყვებია. დამტკიცების სინონიმად ზოგჯერ დადასტურების გამოყენებაც შეიძლება. ეს ყველაფერი ქართულ ენაზე მოლაპარაკე პირებისათვის ცნობილია და ამ სიტყვების შინაარსით მანერირებას ისინი ისე სწრაფად, საჭიროებისამებრ ავტომატურად ახერხებენ, რომ აზროვნებაში ამ სიტყვების შინაარსის ცოდნისა და გამოყენების ფაქტების არსებობას ვერც კი ამჩნევენ. მიუხედავად იმისა, რომ ამჟამად მთელი მსოფლიოს მოსახლეობა გაცილებით უფრო განვითარებული და განათლებულია, ვიდრე ადრე იყო, ჯერ კიდევ დიდია ისეთ ადამიანთა რაოდენობა, რომელიც ლოგიკურად ძალიან კარგად მსჯელობს, მიუხედავად იმისა, რომ ლოგიკას, როგორც მეცნიერებას აზროვნების ფორმებისა და კანონების შესახებ, არ ცნობს. ხდება ისიც, რომ სრულიად ნორმალური, განათლებული, კანონმორჩილი და სრულიად წესიერი ადამიანი, რომელმაც სრულიად ნორმალურ მდგომარეობაში მყოფმა ნახა და მოისმინა კრიმინალური ქმედების მიმდინარეობა, მისი პროცესი, იმის შესახებ, რაც დაინახა და მოისმინა, ჩვენების უფრო მეტ ნაწილს არასწორად იძლევა. ზოგჯერ ექსპერტის დასკვნაც შეიძლება არ იყოს სწორი და ამაში ექსპერტს ბრალი არ მიუძღოდეს. არ არსებობს მტკიცებულება, – საქმის სწორად, კანონიერად ობიექტურად და სამართლიანად გადაწყვეტისათვის მნიშვნელობის მქონე ფაქტობრივი მონაცემები, რომლის გაყალბება ან კანონის მოთხოვნათა საწინააღმდეგოდ გამოყენება შეუძლებელია. მაგრამ ამის გაკეთება მით უფრო ძნელი ან შეუძლებელია, რაც უფრო ზუსტად არის რეგლამენტირებული კანონის მოთხოვნები და რაც უფრო მკაცრად არის უზრუნველყოფილი კანონის მოთხოვნათა დარღვევისათვის შესაბამისი პასუხისმგებლობის გარდუვალობა. რა თქმა უნდა, კანონი კანონობს მაშინ, როდესაც ის მოქმედებს. ის მოქმედებს მაშინ, როდესაც მისი მოთხოვნები სრულდება და არა მაშინ, როდესაც იგი კანონმდებლის მიერ ძალაში შესულად და მოქმედად არის გამოცხადებული. უფრო ზუსტად

რომ ვთქვათ, ფაქტობრივად არ მოქმედებს არც ერთი კანონი არსად, თუ მისი მოთხოვნები არ სრულდება. ამის გამოთქმა შეიძლება პირიქითაც. კერძოდ, კანონი მოქმედებს იმდენად, რამდენადაც მისი მოთხოვნები სრულდება. რომ ვთქვათ, კანონი მოქმედებს ისე, როგორც სრულდება მისი მოთხოვნებიო, ამასაც ზოგი მკითხველი ამის წინა წინადადების ტოლფასად მიიჩნევს, მაგრამ ეს სწორი არ იქნება, რადგანაც კანონი თუ მოქმედებს ისე, როგორც სრულდება მისი მოთხოვნები, მისი მოქმედების შესაძლებლობის მხოლოდ ერთადერთი, ყველაზე სრულყოფილი ვარიანტი იქნება სახეზე, რაც იმას ნიშნავს, რომ სახეზე იქნება კანონიერება, ე.ი. კანონის ყველა მოთხოვნის სრულყოფილად შესრულება, რაც ძალიან მძიმედ მისაღწევია. კანონმა შეიძლება იმოქმედოს მხოლოდ კანონიერად, რაც იმას ნიშნავს, რომ კანონი მოქმედებს მხოლოდ მაშინ, როდესაც სრულყოფილად სრულდება მისი ყველა მოთხოვნა. კანონის მოთხოვნათა ნაწილობრივ შესრულება კანონის ნაწილობრივ მოქმედებას არ წარმოადგენს და ნაწილობრივი შემსრულებლის მოქმედების შეფასებისთვის საშუალო არითმეტიკული შედეგის გამოყენების საფუძველს არ იძლევა. ზოგჯერ კანონის მოთხოვნის ნაწილობრივ შესრულებას მეტი ზიანის მიყენება შეუძლია სახელმწიფოს, საზოგადოების და ცალკეულ პირთა ინტერესებისათვის, ვიდრე მის საერთოდ შეუსრულებლობას. კანონის მოთხოვნა შესრულებულია მაშინ, როდესაც იგი შესრულებულია ისე, როგორც ამას თვითონ კანონი მოითხოვს ყველასაგან და ყველას მიმართ, ვისაც ამა თუ იმ კანონის მოქმედება ეხება. მაგრამ ამისათვის აუცილებელია, რომ კანონი იყოს შესრულებადი, ხოლო შემსრულებელი — შესრულებისუნარიანი. შესრულებისუნარიანობაში იგულისხმება ცოდნა, გამოცდილება, კანონის სწორად გამოყენების შესაძლებლობები, დაკავშირებული და დამოკიდებული კანონგამოყენებლებთან და კანონგამოყენების პირობებთან. სხვანაირად რომ ვთქვათ, კანონი უნდა იყოს ჩამოყალიბებული ობიექტებისა და ინტერესების დაცვის მოთხოვნების შესაბამისად, რომელთა დაცვის მიზნებსაც ის ემსახურება და ამავე დროს ის უნდა გამოხატავდეს იმათ ნებას, რომელთა ნებისაგან გამომდინარე არის

იგი მიღებული. ამასთან ერთად კანონგამომცემელი ამ საქმის მცოდნე, უნდა იყოს აღზრდილი კანონის მხოლოდ კანონიერად, ობიექტურად, სამართლიანად და ეფექტურად გამოყენების სულისკვეთებით. ამავე დროს კანონგამომცემელს არ უნდა ჰქონდეს კანონის მოთხოვნათა დარღვევისათვის პასუხისმგებლობისაგან თავის დაღწევის არავითარი იმედი და საშუალება. ანალოგიურ მდგომარეობაში უნდა იყვნენ კანონშემოქმედები, მათ შორის მეცნიერებიც და სხვადასხვა სფეროში მოღვაწე პირებიც, რომლებიც ლობირებას ეწევიან მათთვის ან სხვებისთვის სასარგებლო კანონის მიღებაში სახელმწიფოს, საზოგადოების, ცალკეული კოლექტივების ან პირების კანონიერი ინტერესების საზიანოდ. აქ საუბარია არა საკუთარი აზრის გამოთქმის წინააღმდეგ, არამედ კანონიერი ინტერესების საწინააღმდეგო მოქმედებათა წინააღმდეგ მიმართულ მოქმედებაზე. მოკლედ რომ ვთქვათ, აუცილებელია სამართლებრივი გადაწყვეტილების მიღება მხოლოდ კანონის მოთხოვნათა შესაბამისად, კანონით ამისათვის შესაბამისი უფლებამოსილებით აღჭურვილი პირის (პირების) მიერ, რომლის მოქმედება ამ მიზნის განხორციელებასთან დაკავშირებით არ უნდა სცილდებოდეს კანონით განსაზღვრულ ფარგლებს, მაგრამ არც მოქმედებათა ეკონომიას უნდა ექნეს ადგილი, რაც იმას ნიშნავს, რომ საქმეზე ჭეშმარიტების დასადგენად, ე.ი. იმის გასარკვევად, არსებობს თუ არა სისხლის-სამართლებრივი ნორმის გამოყენების საფუძველი და თუ არსებობს, კონკრეტულად რომელი ნორმის გამოყენებაა საჭირო ან თუ არ არის ეს საჭირო, რატომ არ არის იგი საჭირო (სსსკ 105-ე მუხლში ჩამოთვლილი საფუძვლებიდან – რომლების არსებობა) და სხვა ამგვარი საკითხები უნდა იყოს დამტკიცებული მხოლოდ ერთმანეთთან შეთანხმებული აშკარა და დამაჯერებელი მტკიცებულებების ერთობლიობით. ურთიერთსაწინააღმდეგო მტკიცებულებათა არსებობის შემთხვევაში დამაჯერებლად და უცილობლად დასაბუთებული უნდა იყოს ასეთი მტკიცებულებიდან ერთისათვის უპირატესობის მინიჭების საფუძვლიანობა.

მტკიცების მიზანია საქმეზე ჭეშმარიტების დადგენა, ე.ი. იმის დამტკიცება, რასაც ადგილი ჰქონდა სინამდვილეში. ეს კი

მოიცავს ყველა მოვლენას, გარემოებას და ფაქტს, რომელსაც მნიშვნელობა აქვს სისხლის სამართლის საქმეზე სწორი, ე.ი. კანონიერი, ობიექტური და სამართლიანი გადაწყვეტილების მიღებისათვის.

თავი I. გზავიშვიტი სამართალი და გზავიშვიტი თეორია

§1. გზავიშვიტისა და სისხლის სამართლის პროცესის წარმოშობისა და განვითარების მოკლე ისტორია

სისხლის სამართლის პროცესის ისტორიულად ცნობილი
ფორმები (სახეები)

სისხლის სამართალი და სისხლის სამართლის პროცესი
სხვადასხვა დროს სხვადასხვა ქვეყანაში სხვადასხვანაირად
იწოდებოდა და იწოდება დღესაც. ეს სახელწოდება ძირითა-
დად მომდინარეობს სასჯელის სახელწოდებისაგან. საქარ-
თ-ველოში სასჯელი იზომებოდა სისხლით, რაც უფრო მაღალი
ფენის წამომაღლებელი იქნებოდა მოკლული, მით უფრო მეტი
ღირებულება ჰქონდა სისხლს. მონის მოკვლა სისხლით არ
ფასდებოდა. ეს შეიძლებოდა უბრალოდ მონათმფლობელისთვის
საწყენი ყოფილიყო და მისი ანაზღაურება შეიძლებოდა მცირე
ღირებულების მატერიალური ფასეულობით. რუსეთში დამნა-
შავეს თავს აცლიდნენ (ჭრიდნენ), ამიტომ ეწოდება რუსეთში
სისხლის სამართალს уголовное право, ხოლო მის პროცესს
Уголовный процесс, და ა.შ. ამ პროცესს, რომელიც სიტყვის
ჟღერადობით ერთიმეორისგან განსხვავდებოდა და განსხვავდება,
ფუნქციები თითქმის ერთნაირი ჰქონდა და აქვს სხვადასხვა
ქვეყანაში, რა თქმა უნდა, სხვადასხვა ქვეყანაში საზოგადოების
შემაღლებლობა, სახელმწიფოებრივი წყობილება, რელიგია, ადამ-
ჩვეულები, ტრადიციები, კულტურა, განათლება, რაც მთავარია,
ეკონომიკა და თავდაცვისუნარიანობა სხვადასხვანაირია, რაც
მტკიცებით სამართალზეც ახდენს გავლენას.

სისხლის სამართლის პროცესის წარმოშობიდან დღემდე გა-
ნასხვავებენ მის ოთხ სახეს.

1. სამძებრო ანუ ინკვიზიციური პროცესი. პროცესის ეს

სახე წარმოიშვა მონათმფლობელური წყობილების დროს და განვითარება ჰპოვა ფეოდალურ წყობილებაში. ხასიათდება კერძო სარჩელით. საქმის წარმოება იწყება დაზარალებულის განცხადებით და წყდება მისი სურვილის საფუძველზე. ამან გამოიწვია ერთ პიროვნებაში რამდენიმე ფუნქციის შეთავსება. მოსამართლე არა მარტო წყვეტდა საქმეს, არამედ ბრალდებისა და დაცვის ფუნქციებსაც ასრულებდა. ბრალდებული დაცვის უფლებაში შეზღუდული იყო. ამ პერიოდში მოქმედებდა ფორმალურ მტკიცებულებათა თეორია. მსჯავრდებისათვის საკმარისი იყო ბრალის აღიარება. მტკიცებულებები მიიღებოდა კრიტიკული შემოწმების გარეშე. მტკიცებულების მოსაპოვებლად გამოიყენებოდა წამება. ხდებოდა წყლის, ცეცხლის, გახურებული რკინის გამოყენება.

2. ბრალდებითი პროცესი. ამ პროცესის მახასიათებელი ნიშნები ჩამოყალიბდა ფეოდალურ წყობილებაში და განვითარდა ბურჟუაზიულ სახელმწიფოში. თავიდან ეს პროცესი ინარჩუნებდა ინკვიზიციურ ნიშნებს, რაც გამოიხატებოდა დაზარალებულის უპირატესობაში. მისი სურვილისამებრ იწყებოდა და წყდებოდა საქმის წარმოება. ბურჟუაზიულ-დემოკრატიული საწყისების შემოღებასთან ერთად გაძლიერდა ბრალდებითი პროცესი. გაიზარდა სახელმწიფო ბრალმდებლის ფუნქციები. შეიცვალა მიდგომა მტკიცებულებათა შეფასებისადმი. დადგინდა მტკიცებულებათა შეფასების შინაგანი რწმენის პრინციპი. დამკვიდრდა საქმის განხილვის შეჯიბრებითობის საჯაროობა და ზეპირობის პრინციპები.

3. შეჯიბრებითობის პროცესი. ეს უკვე ბრალდებისა და დაცვის მხარეებს შორის თითქმის თანასწორობაა. ბრალმდებელი თუ მოხსნიდა ბრალდებას, სასამართლოს ან უნდა გაემართლებინა ბრალდებული, ან შეეწყვიტა საქმე. ეს გაითვალისწინა საქართველოს 1998 წლის 20 თებერვლის სსს კოდექსმა. 2009 წლის 9 ოქტომბრის სსს კოდექსი (იხ. მე-16, 166-ე და 168-ე მუხლები) დაუბრუნდა ამ პრინციპს. ეს პრინციპი აღდგენილია ამ კოდექსში.

4. შერეული პროცესი. ეს პროცესი გულისხმობს საქმის სა-

სამართლო განხილვის დემოკრატიულ პრინციპებს: საჯაროობას, შეჯიბრებითობას, უშუალობას, ზეპირობას, მაგრამ შენარჩუნებული აქვს ინკვიზიციური პროცესის ნიშანიც. ასეთია დაცვის უფლების შეზღუდვა (საქართველოს სსსკ 111-ე მუხლის მე-2 ნაწილი და სხვა).

ვიდრე მტკიცებაზე და მტკიცებულებაზე მსჯელობას დავიწყებდეთ, აუცილებლად მიმაჩნია გავეცნოთ ლიტერატურაში გამოქვეყნებულ აზრებს, კონცეფციებს, დასკვნებს და თეორიებს იმის შესახებ, თუ რა მიიჩნეოდა მტკიცებად და მტკიცებულებად ადრე და რა მიიჩნევა ასეთებად დღეს.

ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონის, რომელიც გამოცემულია საბჭოური პერიოდის ბოლოს, 1986 წელს ერთ ტომად ქართული საბჭოთა ენციკლოპედიის მიერ, მითითებულია: „მტკიცება სახელი, ამტკიცებს, ზმნის მოქმედებისა“ გვ. 342. მტკიცებულების განმარტება ამ ლექსიკონში საერთოდ არ არის.

ცნობილი ქართველი მეცნიერი ბეჟან ზარაზიშვილი, მის მიერ 1982 წელს გამოშვებულ წიგნში „მტკიცებითი სამართალი“,¹ სრულიად დამაჯერებლად ამტკიცებს, რომ მტკიცებულებათა თეორია, რომელიც გამოსცა საბჭოთა იურიდიულმა და სხვა გამომცემლობებმა არასწორი გამოთქმაა. ბ. ზარაზიშვილის აზრით, არ არსებობს მტკიცებულებათა სამართალი და მტკიცებულებათა თეორია. არსებობს მტკიცებითი სამართალი და მტკიცებითი თეორია. აწგარდაცვლილი ბ. ზარაზიშვილის ამ მტკიცებას თეორიული მნიშვნელობა დღემდე არ დაუკარგავს და, ჩემი აზრით, არც მომავალში დაეკარგება.

მაშინ მოქმედი სისხლის საპროცესო სამართლის კანონმდებლობის მოთხოვნათა შესაბამისად, 1973 წელს (გამომცემლობამ „Юридическая Литература“ რუსეთის მეცნიერთა ცამეტი ავტორის შემადგენლობით, ხუთი კაცის რედაქტორობით (მთავარი რედაქტორი იყო იურიდიული მეცნიერებათა დოქტორი, საბჭოთა კავშირის გენერალური პროკურორის მოადგილე ნ.ვ. ჟოგინი) გამოსცა Теория доказательств в советском уголовном

1. ბ. ზარაზიშვილი. მტკიცებითი სამართალი. თბილისი. თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა. 1982. გვ. 3-4.

процессе.

ამ თეორიულ კოლექტიურ ნაშრომში მაშინ მოქმედი კანონ-მდებლობის მოთხოვნათა შესაბამისად სისხლის საპროცესო-სამართლებრივი საკითხები სწორად იყო გაშუქებული, მაგრამ ისინი მტკიცებულებათა თეორიის პოზიციებიდან გამომდინარე ამტკიცებდნენ ყველაფერს, რაც არ იყო და არ არის სწორი. სწორია ბ. ხარაზიშვილი, რომელიც მიუთითებდა, რომ თუ არსებობს მტკიცებულებათა თეორია, მაშინ იმდენი თეორია უნდა იყოს, რამდენი მტკიცებულებაც არის, რასაც იგი სრულიად დაუშვებლად მიიჩნევდა. მართლაც რუსეთის მეცნიერთა ზემოთ აღნიშნული აზრი რომ გავიზიაროთ, მოწმის ჩვენების თეორიაც უნდა იყოს და დაზარალებულის ჩვენების თეორიაც, რადგანაც მათ სხვადასხვა სახელწოდება ექნებათ, შინაარსიც შესაბამისად ერთიმეორისაგან განსხვავებული უნდა ჰქონდეთ. უნდა იყოს ჩხრეკის, ამოღების, დათვალიერებისა და სხვა საგამოძიებო ან სასამართლო მოქმედებათა ჩატარების გზით მიღებულ მტკიცებულებათა თეორია, რაც არ არსებობს და არც არის საჭირო (ა.კ.) ჩემი აზრით, სრულიად საკმარისია მითითება იმის შესახებ, თუ სამართლის ამა თუ იმ დარგში რა წარმოადგენს მტკიცებულებას, ვის მიერ ვისგან ან რისგან შეიძლება მისი მიღება, როგორ უნდა გაფორმდეს მისი აღმოჩენის, დაფიქსირება-დამაგრების, ამოღების ფაქტი. როგორ, ვის მიერ და სად უნდა იქნეს იგი შენახული და რა ვადით. როგორ უნდა გადაწყდეს საკითხი იმ მტკიცებულებათა მიმართ, რომელთა შენახვა მტკიცებითი მნიშვნელობის დაკარგვის გარეშე ან საერთოდ შეუძლებელია ან/და მისი საქმეზე დართვა სრულიად უდანაშაულო პირთა ინტერესებს აზიანებს, დაკავშირებულია სამეურნეო, საფინანსო ან სხვა საქმიანობისათვის ხელის შეშლასთან და ა.შ. მაგრამ ამას ზაზს ვუსვამ მხოლოდ იმიტომ, რომ მკითხველს მიეცეს საშუალება უფრო იოლად განასხვავოს ერთიმეორისაგან მტკიცებულებათა და მტკიცების განმარტება, მათი ცნება და არსი.¹

1. ამ ნაშრომში განსხვავება გულისხმობს ცალკეულ ავტორთა აზრს, ცნება – საკანონმდებლო რანგში აყვანილ განმარტებას, ხოლო არსი – აბსოლუტური ჭეშმარიტების შესაბამისად ასახულ რეალობას.

ზემოთ აღნიშნულ წიგნში „Теория доказательств в советском уголовном процессе“ ლენინის Теория отрожения და მაშინ მოქმედი კანონის გამოყენებით მტკიცებულების ცნება ჩამოაყალიბეს შემდეგნაირად: „В законе выражено вытекающее из Ленинской теории отражения понимание доказательств в уголовном процессе как любых фактических данных, содержащихся в указанном законом источниках на основе которых в определенном законом порядке органы дознания, следователь и суд устоновливают наличие или отсутствие общественно опасного деяния, виновность Лица, совершившего это деяние, и иные обстоятельства имеющие значение для правильного разрешения дела”¹ ასეთი განმარტება, საბჭოურ პერიოდში სრულიად მისაღებად ითვლებოდა. საკავშირო კანონმდებლობიდან რუსეთის კანონმდებლობაში იგი შინაარსობრივად უცვლელად გადადიოდა. არც ერთ რესპუბლიკას, მათ შორის, რა თქმა უნდა, არც საქართველოს, ამ მოთხოვნის დარღვევის უფლება არ ჰქონდა. შინაარსობრივად განსხვავებულ დებულებათა შემოღებასა და გამოყენებას ცენტრალური ხელისუფლება არ უშვებდა. გარდა ამისა, სამხედრო დანაშაულზე და სამხედრო მოსამსახურეთა მიერ ჩადენილ დანაშაულზე გადაწყვეტილება (განაჩენი, განჩინება) სრულიად საკავშირო სასამართლოს – სამხედრო ტრიბუნალს გამოჰქონდა საბჭოთა კავშირის სახელით და მოკავშირე რესპუბლიკის სასამართლო ასეთ საქმეს ახლოს ვერ ეკარებოდა. ასეთი საქმეების გამოძიება და საპროკურორო ზედამხედველობაც საკავშირო დაქვემდებარებისა იყო.

საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 1928 წლის რედაქციით 1938 წლის 1 ოქტომბრამდე ცვლილებებით მე-4 თავი (56-72 მუხლები. ამ დროისთვის 73-75-ე მუხლები უკვე ამოშლილი იყო, ხოლო 76-ე ძალადაკარგულად გამოცხადებული) ითვალისწინებდა დამამტკიცებელი საბუთების

1. Теория доказательств в Советском уголовном процессе. Москва. Юридическая литература. 1973. сс 227-228.

სახეებს, მათი მიღებისა და გამოყენების წესებს. მუხლი 56-ე ჩამოყალიბებული იყო შემდეგნაირად: „დამამტკიცებელი საბუთები. სასამართლო არავითარი ფორმალური დამამტკიცებელი საბუთით არ არის შეზღუდული და მასზეა დამოკიდებული, საქმის გარემოებათა მიხედვით, მიიღოს ესა თუ ის დამამტკიცებელი საბუთი ან მოსთხოვოს იგი მესამე პირს, რომლისთვისაც ასეთი მოთხოვნის ასრულება სავალდებულოა. ფიცი არ შეიძლება მიჩნეულ იქნას დამამტკიცებელ საბუთად“. ჩანს, ყველა მტკიცებულებას დამამტკიცებელი საბუთი ეწოდებოდა მიუხედავად იმისა, თუ რით (საბუთი, წერილობითი ინფორმაცია, სიტყვიერი შეტყობინება, საგანი, ნივთი, ნივთიერება თუ სხვა რამეთი გამოიხატებოდა იგი. ამავე სსსკ 57-ე მუხლი მიუთითებდა: „დამამტკიცებელ საბუთად ჩაითვლება მოწმის ჩვენება, ექსპერტის დასკვნა, ნივთიერი დამამტკიცებელი საბუთი, გასინჯვა-დათვალიერების ოქმი და სხვა წერილობითი დოკუმენტი და ბრალდებულის ახსნა-განმარტება“. (ტექსტი დაცულია).

ნივთიერი დამამტკიცებელი საბუთების და წერილობითი დოკუმენტების შეკრების, შენახვისა და განხილვის წესი განისაზღვრებოდა ამავე კოდექსით, ე.ი. სსსკ მე-4 თავითა და სხვა მუხლებით. დაბარებულ პირთა გამოცხადების და კანონით დაკისრებულ მოვალეობათა შესრულების მოთხოვნა, აგრეთვე, დიპლომატიური კორპუსის წარმომადგენელთა პრივილეგიები გათვალისწინებული იყო.

ამავე სსსკ მე-60 მუხლით აკრძალული იყო: 1) ბრალდებულის დამცველის დაბარება და მოწმის სახით დაკითხვა, როგორც დაცვის პერიოდში, ისე მის შემდეგ; 2) მოწმის სახით იმის დაკითხვა, ვისაც ფიზიკური ან ფსიქიკური მდგომარეობის გამო მოწმის მოვალეობის შესრულება არ შეეძლო. დაშვებული იყო ამ შესაძლებლობის (უნარის) დადგენა ექსპერტიზის მეშვეობით.

თანახმად აღნიშნული სსსკ 62-ე მუხლისა, ექსპერტის დაბარება ხდებოდა საქმის განხილვის დროს მეცნიერების, ხელოვნების ან ხელობის სფეროში სპეციალური ცოდნის საჭიროების შემთხვევაში. თანახმად 63-ე მუხლისა, ექსპერტების დაბარება

სავალდებულო იყო სიკვდილის, სხეულის დაზიანების თვისების, მოწმის ან ბრალდებულის ფსიქიკური მდგომარეობის გამო-სარკვევად თუ ამაში სასამართლოს ეჭვი დაებადებოდა. თანახ-მად ამავე სსსკ 67-72-ე მუხლებისა, ნივთიერი დამამტკიცებელი საბუთი საქმის მწარმოებელ ორგანოში ინახებოდა ან საქმის სხვა ორგანოზე გადაცემისას მასთან ერთად ხდებოდა მისი გადაცემა. საერთოდ ინახებოდა განაჩენის კანონიერ ძალაში შესვლამდე ან საქმის წარმოების შეწყვეტამდე, მოსპობამდე. მალფუჭებადი ფასეულობა გადაეცემოდა სახელმწიფო დაწესებ-ულებას ან პატრონს. გამოყენებისთვის უვარგისი საგანი, ქონება ნადგურდებოდა საბოლოო გადაწყვეტილების მიმღები ორგანოს, როგორც წესი, სასამართლოს განკარგულებით.

§2. მტკიცებითი სამართალი და მტკიცებითი თეორია

მტკიცებითი სამართალი და მტკიცებითი თეორია, რა თქმა უნდა, არაიდენტური ცნებებია. მტკიცებითი სამართალი სამართ-ლის დარგია, ისევე როგორც სამართლის სხვა დარგები. მაგა-ლითად, სისხლის სამართალს, რომელიც აწესრიგებს სისხლის-სამართლებრივ ურთიერთობებს დანაშაულის ჩამდენ პირსა და სახელმწიფოს შორის, თავისი მიზანი და ამოცანები აქვს. იგი აღ-გენს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის საფუძველს. ეს არის დანაშაული, ე.ი. მართლსაწინააღმდეგო და ბრალეული ქმედება (სსკ მუხ. მე-7 ნ. I). იგი განსაზღვრავს, დანაშაულია თუ არა ქმედება და რომელი ქმედება რა დანაშაულს წარმოად-გენს. იგი აწესებს სასჯელს ან სხვა ღონისძიებას, რომელიც შეიძლება გამოყენებულ იქნეს დანაშაულის ჩამდენთა მიმართ. დანაშაულს, მის შესაბამის სასჯელთან ერთად ითვალისწინებს სსკ 108-ე – 413-ე მუხლები. სსკ ზოგადი ნაწილი აწესებს სისხ-ლის სამართლის ზოგად დებულებებს, განსაზღვრავს სისხლის-

სამართლებრივი სპეციალური ნორმების გამოყენების წესებს. მაგალითად, სისხლის სამართლის კანონის მოქმედების სფეროს, სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის საფუძველს, დანაშაულის სახეებს (დამთავრებული, დაუმთავრებელი, ჯგუფურად და თანამონაწილეობით ჩადენილი), დანაშაულის არაერთგზისობას, რეციდივს, რეკეტს, ერთობლიობას, სასჯელის სახეებს, ზომებს, გამოყენების წესებს, ბრალის ფორმებს, სახეებს და მრავალ სხვა საკითხს არეგულირებს სსკ ზოგადი ნაწილი, რომელიც მოიცავს 1-107⁷ მუხლებს, მხოლოდ ამ მუხლების მოთხოვნათა დაცვით შეიძლება სსკ სპეციალური ნორმების, ე.ი. 108-413-ე მუხლების გამოყენება. სწორედ ამ მუხლების მოთხოვნათა უშუალოდ განხორციელების გზით ხდება ძირითადად სისხლის სამართლის კოდექსის ამოცანების შესრულება. მაგრამ არც ერთი ამ მუხლის გამოყენება, მისი მოთხოვნების პრაქტიკულად განხორციელება არ შეიძლება კანონიერად მოპოვებულ, ურთიერთ შესაბამისობაში მყოფ მტკიცებულებათა ერთობლიობის გარეშე. ამასთან განსაკუთრებულად უნდა აღინიშნოს ის, რაც მთავარია და ამ შემთხვევაში მთავარი ის არის, რომ სამართლის არც ერთ დარგში არც ერთი გადაწყვეტილების მიღება არ შეიძლება კანონით გათვალისწინებული წესით, კანონით გათვალისწინებული წყაროდან, კანონით უფლებამოსილი პირის მიერ მიღებულ, ურთიერთ შესაბამისობაში მყოფ, უტყუარ და საკმარის მტკიცებულებათა ერთობლიობის გარეშე. არც ერთ მტკიცებულებას წინასწარ განსაზღვრული ძალა არა აქვს. ყველა მტკიცებულება შეფასებას ექვემდებარება. მისი სწორად, ობიექტურად (მიკერძოების გარეშე), სამართლიანად და კანონიერად შეფასებაზე პასუხისმგებელია პროცესუალური გადაწყვეტილების მიმღები პირი ან ორგანო, საბოლოოდ სასამართლო, თუ საქმე სასამართლომდე მივიდა.

მტკიცება, რაც შეიძლება მხოლოდ მტკიცებულებათა გამოყენებით, საჭიროა არამარტო სამართლის დარგში, არამედ იგი საჭიროა ცხოვრების ყველა სფეროში. ადამიანი ჯერ უნდა დარწმუნდეს სარწმუნო წყაროებიდან მიღებული ინფორმაციით იმის შესახებ, რომ იმის გაკეთება, რის გაკეთებაც მას უნდა, ზიანს

არ მიაყენებს არც მას და არც სხვას და მერე უნდა გააკეთოს იგი. მაგალითად, ერთმა გოგომ წყალბადის ზეჟანგი (პერეკისი) ჩაასხა ბორჯომის ბოთლში და შედგა იგი მაცივარში. მოვიდა მისი მეგობარი გოგო და დალია იგი, რადგანაც ბორჯომი ეგონა. სასწრაფო სამედიცინო დახმარებამ ვერ მიუსწრო ცოცხალს. იგი უცბად გარდაიცვალა. ასე რომ, იმის ცოდნა, რასაც ადამიანი აკეთებს, აუცილებელია. მაგრამ, სამწუხაროდ, ადამიანი ყოველთვის არ აქცევს ყურადღებას, რასაც აკეთებს და ამით განაპირობებს საშიში შედეგის დადგომას, ხოლო ადამიანის ქმედებაზე კანონიერი რეაგირება ქმედებისა და მისი შედეგის მთლიანობაში გამოკვლევას, რეალობის დადგენასა და დამტკიცებას მოითხოვს. რა თქმა უნდა, სხვადასხვა რეალობის დადგენას სხვადასხვა მნიშვნელობა აქვს. ზემოთ მოყვანილ მაგალითს თუ ავიღებთ და ვიტყვით, რომ ბორჯომის ბოთლში უბრალო სასმელი წყალი რომ ყოფილიყო, არაფი ან სპირტი ან საერთოდ არ დადგებოდა უარყოფითი შედეგი ან შეიძლება, რაღაც უმნიშვნელო შედეგით დამთავრებულიყო ჩადენილი შეცდომა. ზემოთ აღვნიშნეთ, რომ მტკიცება საჭიროა ცხოვრების ყველა სფეროში, მაგრამ იმის მიხედვით, თუ რის მტკიცება ხდება, მტკიცების მნიშვნელობა არაერთნაირია. სამართლის ყველა დარგს თავისი მიზანი, ამოცანა, რეგულირების საგანი აქვს. ჩვენ ზემოთ ძალიან მოკლედ შევეხეთ სისხლის სამართალს, სამართლის სხვა დარგებსაც თავიანთი მიზანი, ამოცანები და რეგულირების საგანი აქვთ, რითაც ისინი ერთიმეორისაგან განსხვავდებიან. განსხვავება სამართლის დარგებს შორის ზემოთ აღვნიშნულით არ ამოიწურება. იგი გაცილებით მეტია. განსხვავებაა მტკიცებულებაშიც, მტკიცებაშიც, მტკიცებულებათა მოპოვების სუბიექტებსა და წესებშიც და ბევრ სხვა რამეშიც. ამიტომ, მიუხედავად იმისა, რომ მტკიცებითი სამართალი დღევანდელი მდგომარეობით რამდენიმე საპროცესო სამართლის ნაწილად გვევლინება, ჩემი აზრით, ჯობია სისხლის სამართლისათვის მაინც იყოს იგი გამოყოფილი ცალკე, რადგანაც სისხლის საპროცესო სამართალი გამოიყენება მხოლოდ სისხლის სამართლის საქმის წარმოებისას. რა თქმა უნდა, მტკიცებით სამართალს, მისი მნიშვნელობის მიხედვით თუ ვიმსჯელებთ,

აქვს დამოუკიდებლად არსებობის უფლება, მაგრამ ვინაიდან სამართალი არის სამართლებრივ ნორმათა ერთობლიობა, ჯერ ასეთ ნორმათა ერთობლიობა უნდა შეიქმნას, უნდა ჩამოყალიბდეს სამართალი ცალკე დარგად და შემდეგ იქნება აუცილებელი ასეთი სამეცნიერო ნაშრომის შექმნა. კომბინირებული სამართლის ყველა ან თუნდაც მრავალი დარგისათვის გამოსადეგი მტკიცებითი სამართლის შესახებ სამეცნიერო ნაშრომი თუ დაიწერება, მასში დასაბუთებული უნდა იყოს სამართლის ასეთი დარგის შექმნის აუცილებლობა და უპირატესობა მტკიცების დღევანდელი მდგომარეობის მიმართ. მაგრამ ასეთი ჯერჯერობით არც ერთ ქვეყანას არა აქვს. სამართლებრივ მეცნიერებათა და კანონმდებლობათა განვითარების დღევანდელი გადასახედიდან კომბინირებული, სამართლის მრავალი დარგისათვის ერთნაირად გამოსადეგი მტკიცებითი სამართლის ცალკე სამართლის დამოუკიდებელ დარგად ჩამოყალიბების შესაძლებლობა და აუცილებლობა, ჩემის აზრით, არ ჩანს.¹ გარდა ამისა, რომ შეიქმნას ის კომბინირებული მტკიცებითი სამართალი, მასში გათვალისწინებული უნდა იქნეს მტკიცებულებათა მოპოვების წესებიდან დაწყებული მათი გამოყენების ჩათვლით ყველა თავისებურება სამართლის დარგების, პროცესის მონაწილეების ფუნქციების, მტკიცების საგნის, ფარგლებისა და მთელი რიგი სხვა გარემოებების გათვალისწინებით. ეს სამართლის ამ დარგის ისევ დანაწილებას გამოიწვევს მატერიალური სამართლის დარგების მიხედვით. აქედან გამომდინარე, წინამდებარე ნაშრომს, ავტორის აზრით, მართებულია ეწოდოს – მტკიცება და მტკიცებულება საქართველოს სისხლის სამართლის პროცესში.

თუ რა არის მტკიცება და რა არის მტკიცებულება, ეს ამ ნაშრომში ცალ-ცალკეა განხილული. აქ უნდა შევჩერდე აზრთა სხვაობაზე მტკიცებითი სამართლისა და მტკიცებითი თეო-

1. ადმინისტრაციულ სამართალწარმოებაში ადმინისტრაციულ საპროცესო სამართალთან ერთად სამოქალაქო საპროცესო სამართალიც მოქმედებს მის მტკიცებით ნაწილთან ერთად, მაგრამ ეს არ არის საკმარისი ნათქვამის უარსაყოფად.

რიის და მტკიცებულებათა სამართალსა და მტკიცებულებათა თეორიის ცნებების შესახებ. როგორც ზემოთ ითქვა, რუსეთმა, მოსკოვში 13 ავტორისა და 5 რედაქტორის შემაღგენლობამ 1973 წელს გამოსცა 736 გვერდიანი წიგნი, რომლის სახელწოდებაა „მტკიცებულებათა თეორია საბჭოთა სისხლის სამართლის პროცესში“, რომელშიც ისინი ამტკიცებენ, რომ არსებობს მტკიცებულებათა სამართალი და მისი შესაბამისი თეორია, ე.ი. მტკიცებულებათა თეორია. თუ მივიღებთ მხედველობაში თეორიის შინაარსს, მის ცნებას, იმას, რომ ის არის მეცნიერული იდეების, პრინციპების სისტემა, რომლებიც განაზოგადებენ პრაქტიკულ გამოცდილებას და ასახავენ ბუნების, საზოგადოების, აზროვნების კანონზომიერებას, ხოლო მეცნიერება არის ცოდნის სისტემა ბუნების, საზოგადოებისა და აზროვნების განვითარების კანონზომიერებათა შესახებ,¹ გამოდის, რომ მტკიცებულებათა სამართალი ყოფილა იმდენ მეცნიერებათა სისტემა ან ერთობლიობა, რამდენი მტკიცებულებაც არის ყველა საპროცესო სამართალში ერთად აღებული, რაც არ შეესაბამება სინამდვილეს და სიმართლეს. თუ პირდაპირ ვიტყვით, ეს აზრი აბსურდულია. ჩვენ რომ გამოვეთიშოთ ჩვენს აზროვნებას და ზემოთ აღნიშნული ნაშრომის ავტორების მოსაზრებიდან გამომდინარე ვიმსჯელოთ, მტკიცებულებათა თეორიის არსებობის შესაძლებლობას მაინც ვერ დავადასტურებთ, რადგანაც ასეთი ფაქტობრივად არ არსებობს. თუ მტკიცებულება მრავალია, როგორც რუსეთის მეცნიერების მიერ გამოცემული წიგნის სახელწოდება მიუთითებს და ყველა მტკიცებულება ერთ თეორიას შეესაბამება ან პირიქით, ერთი თეორია თუ ყველა მტკიცებულებას შეესაბამება, მაშინ ყველა მტკიცებულება ყოველნაირად ერთნაირი უნდა იყოს და არ უნდა გააჩნდეთ მათ არავითარი თავისებურებები, არ უნდა იყოს მათ შორის არავითარი განსხვავება. არ უნდა იყოს განსხვავება დაქტილოსკოპირებასა და რეპროდუქციულ ფოტოგადაღებას, საერთოდ აუდიო და ვიდეო გადაღებებს შო-

1. ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონი. თბილისი, ქსე (ერთ-ტომეული) 1986, გვ. 239, 291

რის, არ უნდა იყოს განსხვავება არცერთ მტკიცებულებათა გამოკვლევის წესებს, მეთოდებს, საშუალებებსა და გამოკვლევის შედეგებს შორის, ე.ი. ერთნაირი თეორიული მიდგომა უნდა იყოს გაბიტოლოგიას, ოდოროლოგიას, ტრასოლოგიას, ბალისტიკასა და ვაკალოგრაფიის მიმართ და ა.შ. სხვანაირად ერთი თეორია ვერ დააკმაყოფილებს მრავალი პრაქტიკული მოქმედების მოთხოვნებსა და ვერ უზრუნველყოფს დამდგარი შედეგის სწორად შეფასებისათვის აუცილებელი პირობების შექმნას.

სრულიად დასაბუთებულად და დამაჯერებლად აქვს დადასტურებული პროფესორ ბ-ნ ბ. ხარაზიშვილს ტერმინების „მტკიცებულებათა სამართლისა“ და „მტკიცებულებათა თეორიის“ გამოყენების არასაფუძვლიანობა ფაქტობრივად მათი არარსებობის გამო, მის მიერ 1982 წელს გამოცემულ წიგნში „მტკიცებითი სამართალი“ (თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა). ამ ნაშრომში ბ-ნ ბ. ხარაზიშვილს შეთავაზებული აქვს დასაბუთებული რეკომენდაცია მტკიცებულებათა სამართლისა და მტკიცებულებათა თეორიის შესაბამისად ტერმინებით: „მტკიცებითი სამართალი“ და „მტკიცებითი თეორია“ შეცვლის შესახებ, მაგრამ რუსეთის მეცნიერებმა ეს რეკომენდაცია არ მიიღეს. გააპროტესტეს ბ. ხარაზიშვილის კრიტიკული აზრი, თუმცა ვერ გააბათილეს იგი.

ბ. ხარაზიშვილის მხარდამჭერი გამოდგა ცნობილი კრიმინალისტი, პროცესუალისტი, პროფესორი ა.ი. ფალიაშვილი¹ და ზოგიერთი სხვა ავტორი, რომლებმაც თავიანთ ბოლო ნაშრომებში ამ საკითხზე მსჯელობას თავი დაანებეს, რა თქმა უნდა, სწორია მტკიცებითი სამართალი, რაც ნიშნავს სამართალს მტკი-

1. ბ. ხარაზიშვილი. მტკიცებითი სამართალი. თბილისი. თბილისის უნივერსიტეტი. 1982. გვ. 3-47;

ავტორთა კოლექტივი. მტკიცებულებები სისხლის სამართლის პროცესში წიგნში „საბჭოთა სისხლის სამართლის პროცესი, თბილისი, თბილისის უნივერსიტეტი, 1988, გვ. 119-173;

ა. ფალიაშვილი. მტკიცება და მტკიცებულებები სისხლის სამართლის პროცესში. წიგნში „სისხლის სამართლის პროცესი“ თბილისი, მერიდიანი. 2002. გვ 110-135.

ცების შესახებ, ე.ი. იმას თუ რა უნდა დამტკიცდეს იმისათვის, რომ მიღებულ იქნას სწორი სამართლებრივი გადაწყვეტილება. ეს აზრი, რომელიც ბ. ხარაზიშვილს ეკუთვნის, სწორია: სამართალი არის სამართლებრივ ნორმათა ერთობლიობა, რაც არსებობს მტკიცებისათვის, ე.ი. მტკიცებულებათა მოპოვების, მათი აღმოჩენის, დაფიქსირება-დამაგრების, ამოღების, დაგროვების, სისტემატიზირების, შესწავლა-გაანალიზებისა და შეფასებისათვის. ეს ნორმები, მართალია, ცალკე დამოუკიდებელი სამართლის სახით არ არის კოდიფიცირებული, მაგრამ ცალკე, სხვა ნორმებისაგან დამოუკიდებლად დამოუკიდებელი ფუნქციების შესასრულებლად მოთავსებულია შესაბამისი საპროცესო სამართლის კოდექსებში. სისხლის საპროცესო სამართლის კოდექსში, რომელიც ამჟამად საქართველოში მოქმედებს, მტკიცებულებას, მტკიცების საგანს და პროცესს მე-10 თავი უკავია, რომელიც 72-ე-84-ე მუხლებს მოიცავს. 1998 წლის 20 თებერვლის სსს კოდექსში მტკიცებულებებსა და მტკიცებას მე-3 კარი ეკავა, რომელშიც მე-15 თავი, 110-ე, 113-ე მუხლები მოიცავდა მტკიცებულებებსა და მტკიცების საგანს, მე-16 თავი, 114-126-ე მუხლებს, რომლებიც ითვალისწინებდნენ მტკიცებულებების ცალკეულ სახეებს, ხოლო მე-17 თავი – 127-132-ე მუხლებს, რომლებიც ცალკე დამოუკიდებლად ითვალისწინებდნენ მხოლოდ მტკიცებას. ამ თავის პირველი, ე.ი. რიგით 127-ე მუხლი იძლეოდა მტკიცების განმარტებას, რაც ჩამოყალიბებული იყო შემდეგნაირად:

„მტკიცება არის მტკიცებულებათა შეკრების, საპროცესო დამაგრების, შემოწმებისა და შეფასების პროცესი სისხლის სამართლის საქმეზე ჭეშმარიტების დადგენის მიზნით”

მტკიცების განმარტება ამ კოდექსში, რა თქმა უნდა, უნდა ყოფილიყო, მაგრამ განმარტება უნდა იყოს რეალობის ამსახველი. ეს განმარტება კი მტკიცებად მიიჩნევს მტკიცებულებათა შეკრების, საპროცესო დამაგრების, შემოწმებისა და შეფასების პროცესს. მოქმედებათა ეს ჩამონათვალი რომ არასრულია, ეს აშკარაა, მაგრამ ამაზე მსჯელობა ცალკე გვაქვს. აქ არ შეიძლება არ აღინიშნოს, რომ მტკიცება მტკიცებულებათა შეკრების,

საპროცესო დამაგრების, შემოწმების, შეფასებისა და მათი მოპოვება-გამოყენებასთან და მათთან დაკავშირებულ მოქმედებათა კომპლექსია, რომელიც იწყება საქმეზე კანონიერი, ობიექტური და სამართლიანი გადაწყვეტილების მისაღებად აუცილებელი ფაქტებისა და გარემოებების არცოდნით ან არასაკმარისად ცოდნით და მთავრდება ასეთი გადაწყვეტილებისათვის საკმარისი ცოდნის მიღებით და დანაშაულის გახსნით ან უდანაშაულობის დამტკიცებით და შესაბამისი გადაწყვეტილების მიღებით ანდა საკმარისი ცოდნის მიუღებლობითა და დანაშაულის გაუხსნელობით. მტკიცების პროცესი არის მტკიცებულებათა მოპოვებისა და მისი გამოყენებისათვის აუცილებელი საპროცესო მოქმედებათა განხორციელების მიმდინარეობა. ეს არის მტკიცების სუბიექტის გონებრივი მოძრაობა საქმეზე ნამდვილი შედეგებისაკენ მიმავალი ან არმიმავალი გზით. თუ იგი მიდის სწორი გზით, რეალურ შედეგამდე მივა, საქმეზე ჭეშმარიტებას მიაღვება, თუ არასწორი გზით მიდის, ჭეშმარიტებას, რა თქმა უნდა, ვერ მიაღწევს, მაგრამ შეიძლება დაამტკიცოს არარეალური შედეგის თითქოს არსებობა. განა ცოტა მოიპოვება მაგალითები დანაშაულისთვის სხვისი დასჯისა და შემდეგ დამნაშავის დადგენისა? მაგალითად, საბჭოთა კავშირში სსრკ ერთ-ერთ რესპუბლიკაში ერთმა მანიაკმა 42 ქალი გააუპატიურა და მოკლა. 43-ე სპორტსმენი გამოდგა. ის ვერ მოკლა და გაიხსნა მის მიერ ადრე ჩადენილი 42 მკვლელობა, მაშინ, როდესაც ეს 42 მკვლელობა გახსნილად ითვლებოდა. მათი ჩადენისათვის უდანაშაულო პირები დასჯილი იყვნენ. საქმის ასეთი „გამხსნელები“ დაისაჯნენ, მაგრამ ეს სხვა საკითხია. აქ ხაზი გვინდა გავუსვათ იმას, რომ ის 42 მკვლელობა გაუპატიურებით თითქოსდა გახსნილი იყო, უდანაშაულო პირთა ბრალი მეტნაკლებად უკვე დადასტურებული იყო მიუხედავად იმისა, რომ იმ პირებს, რომლებიც დასაჯეს, მათთვის ინკრიმინირებული ქმედების ჩადენაში არავითარი ბრალი არ მიუძღოდათ. საგამოძიებო და სამართლო პრაქტიკაში შეცდომები და კანონის მოთხოვნათა დარღვევები, სამწუხაროდ, არც ახლა არ არის გამორიცხული. ამიტომ არის მითითება საქართველოში მოქმედ საერთაშორისო

ნორმატიულ აქტებში და საქართველოს კონსტიტუციის მე-40 მუხლში იმის შესახებ, რომ ყოველგვარი ეჭვი, რომელიც ვერ დადასტურდება კანონით დადგენილი წესით, უნდა გადაწყდეს ბრალდებულის სასარგებლოდ. ახლა ისმება კითხვა: შეიძლება თუ არა ადამიანს დაუდასტურდეს იმ დანაშაულის ჩადენა, რომელიც მას არ ჩაუდენია? ამ შეკითხვაზე საგამოძიებო და სასამართლო პრაქტიკა, სამწუხაროდ, დადებით პასუხს იძლევა. საქართველოს სასამართლო პრაქტიკაც ამას ადასტურებს, მაგრამ ამაზე აქ ნაშრომის მაგალითებით გადატვირთვა მიზანშეწონილად არ მიმაჩნია, რადგანაც ეს ნაშრომი იურისტებისათვის იწერება და ისინი სასამართლო პრაქტიკას სისტემტურად სწავლობენ. მაგრამ აქ არ შეიძლება არ ვიმსჯელოთ თქმულიდან გამომდინარე კითხვაზეც. კერძოდ, შეიძლება თუ არა ადამიანს დაუდასტურდეს იმ დანაშაულის ჩადენა, რომლის ჩადენასთან მას არავითარი კავშირი არა აქვს, თუ წინასწარი და საჯარო გამოძიება (საქმის სასამართლო განხილვა) ჩატარდა კანონიერად?

ამ კითხვის პასუხი დაკავშირებულია ორ ძირითად საკითხთან. იგი დამოკიდებულია კანონის ხარისხზე, მის მოთხოვნებზე. ის თუ უშვებს ასეთ შესაძლებლობას, მაშინ ის უვარგისია და ამაზე მისი შედეგის გათვალისწინებით პასუხი უნდა აგოს მისმა მიმღებმა, მაგრამ ამის საფუძველი არ არსებობს იმ ქვეყანაში, რომელშიც მოქმედებს საქართველოს კონსტიტუციის მე-40-ე მუხლით გათვალისწინებული კონსტიტუციის რანგში აყვანილი ნორმა. ამიტომ საქართველოს სასამართლო, საგამოძიებო და პროკურატურის ორგანოების თანამშრომელთა პასუხისმგებლობა სისხლის საპროცესო და მატერიალური კანონმდებლობის მოთხოვნათა შეუსრულებლობის ან არაჯეროვნად შესრულებისათვის, საკმაოდ მაღალია. სწორედ აქედან იწყება მეორე საკითხი. კანონი თუ არ ტოვებს უდანაშაულო პირის დასჯის შესაძლებლობას და ასეთი ქმედებისათვის სასჯელს აწესებს, იმ სპეციალურ სუბიექტთა მიმართ, რომლებსაც ამ დანაშაულის ჩადენის შესაძლებლობა აქვთ (მოსამართლე, პროკურორი, გამომძიებელი და გამოძიების უფლებით აღჭურვილი სამართალ-

დამცავი ორგანოების სხვა თანამშრომლები), კანონმდებელი ამ დანაშაულებისათვის პასუხისმგებლობას იხსნის და პასუხისმგებლობას ამ დანაშაულისათვის აკისრებს იმას, ვინც პრაქტიკულად განახორციელებს დანაშაულს, ე.ი. დასჯის უდანაშაულო პირს, ან მისი მართლსაწინააღმდეგო ქმედებით განაპირობებს ამ შედეგს. ასეთი ქმედების აღსაკვეთად, რომ არაფერი ვთქვათ ადმინისტრაციულ ზემოქმედებათა ღონისძიებებზე, სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობა დაწესებული წამებისა და წამების მუქარისათვის (სსკ 144¹ 144² მუხლები), დანაშაულის პროვოკაციისა და უდანაშაულო პირის განზრახ სისხლისსამართლებრივ პასუხისგებაში მიცემისათვის, განზრახ უკანონო დაკავებასა და დაპატიმრებისათვის. ფსიქიატრიულ საავადმყოფოში უკანონო მოთავსების და დაკავებისათვის (სსკ 145-149 მუხ.), სამოხელეო დანაშაულებისათვის (სსკ 332-342 მუხ.), დანაშაულებისათვის მტკიცებულების მოპოვების საპროცესო წესის წინააღმდეგ (368-372 მუხ.). და სხვა დანაშაულებისათვის, რომელთა სპეციალური სუბიექტი შეიძლება გახდნენ გამოძიებლის, პროკურორისა და მოსამართლის ფუნქციების განხორციელებული პირები. ეს პირები არ არიან განთავისუფლებული არც ერთი სხვა დანაშაულის ჩადენისათვის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისგან, რაც მათ იციან, მაგრამ საზოგადოებრივი აზრის ანალიზი, თუნდაც მხოლოდ ტელეარხებიდან გადმოცემებისა და პრესის გარდა სხვა არაფერი მხედველობაში რომ არ მივიღოთ, მაინც არ გვაქვს საფუძველი ვამტკიცოთ, რომ ეს ორგანოები ყოველთვის ასი პროცენტით კანონის მოთხოვნათა შესაბამისად მოქმედებენ, ყველა სისხლის სამართლის საქმეზე მათ მიერ მიღებული გადაწყვეტილება ყველა შემთხვევაში მათ მიერ დადგენილ ჭეშმარიტებასა და კანონის მოთხოვნებს ეფუძნება. არ იქნება საფუძველს მოკლებული არც ის, თუ ვიტყვით, რომ ზოგჯერ აღნიშნულ პირებს მათი მოვალეობის ასი პროცენტით შესრულების შესაძლებლობას კანონებში არსებული ურთიერთ წინააღმდეგობები არ აძლევს. მაგრამ იმისათვის, რათა მათ უკეთესად იმუშაონ, დანაშაულის ჩამდენი და დანაშაულის ჩადენის შედეგად დაზარალებული ერთიმეორისაგან უკეთ განასხვავონ,

არ დაუშვან უდანაშაულო პირთა დასჯისა და დამნაშავეთა მიმართ უკანონოდ პასუხისმგებლობისა და სასჯელისაგან განთავისუფლების შემთხვევები, ხალხმა რომ იგრძნოს კონსტიტუციის მე-5 მუხლით მისთვის მინიჭებული სტატუსი (ხელისუფლების წყარო) და ამ ორგანოებთან კონფრონტაციას არჩიოს მათთან თანამშრომლობა, ჩემი აზრით, ტელევიზორის ეკრანზე უკანონოდ მოპოვებული დოლარებისა და ლარების ასჯერ გამოფენას ჯობია ერთ-ორჯერ უკანონოდ იარაღის გამოყენების, უკანონოდ დაკავებულის ან დაპატიმრებულის განთავისუფლებისა და კანონიერი რეაგირების ჩვენება, მაგრამ, რა თქმა უნდა, ესეც სამართლიანად უნდა მოხდეს. ასევე, ჩემი აზრით, ხალხის რწმენას ხელისუფლებისადმი განამტკიცებდა და მართლმსაჯულების საქმიანობას ხელს შეუწყობდა კონსტიტუციაში ისეთი მითითება, როგორიც არის აშშ კონსტიტუციის მე-3 მუხლის პირველ კარში: „უმაღლესი და ქვემდგომი სამართლოების მოსამართლეებს თანამდებობები უკავიათ, ვიდრე მათი ქცევა უმწიკვლოა“.

ასეთ ღონისძიებებს, რა თქმა უნდა, პრევენციული მნიშვნელობა ექნება არა მარტო ზემოთ აღნიშნულ დანაშაულთა მიმართ, არამედ საერთოდ ოდნავ მაინც გააუმჯობესებს, გააჯანსაღებს საზოგადოებრივ ურთიერთობებსაც. მაგრამ ამ ნაშრომის ავტორმა უნდა უპასუხოს იმ თეორიულ სადავო საკითხს, რომელსაც ეძღვნება ეს პარაგრაფი. კერძოდ, მტკიცებულებათა სამართალი და მტკიცებულებათა თეორია შეესაბამება დღეს არსებულ მტკიცებულებასა და მტკიცებას, თუ მტკიცებითი სამართალი და მტკიცებითი თეორია? ამ საკითხზე ამ პარაგრაფში ზემოთაც არის მსჯელობა და გამოთქმული მათქმის აზრი იმის შესახებ, რომ მხარდაჭერას, ჩემი შეხედულებით, იმსახურებს ბ. ზარაზიშვილის დებულება. დღემდე არსებობდა და არსებობს მტკიცებითი სამართალი და მტკიცებითი თეორია. ამის დასამტკიცებლად ჩემს მიერ მაღლა აღნიშნულ მტკიცებულებებს დავუმატებ შემდეგს:

1. მტკიცებულებათა სამართალი არ არსებობს, რადგან ყველა მტკიცებულების მოპოვებიდან შეფასებამდე და გადაწყვეტილების

მისაღებად გამოყენებამდე, ე.ი. მტკიცებულებათა ერთობლიობის საფუძველზე გადაწყვეტილების მიღებამდე, მათი აღმოჩენიდან გამოყენებამდე აუცილებელ მოქმედებათა მარეგულირებელ სამართლებრივ ნორმათა ერთობლიობა არ არსებობს. ამ მოქმედებებს ნებისმიერი მტკიცებულების აღმოჩენიდან გამოყენებამდე არეგულირებენ სხვადასხვა, მხოლოდ ცალკეული მოქმედების მარეგულირებელი ნორმები. ამიტომ ცალკეული მტკიცებულების მოპოვებიდან გამოყენებამდე საჭირო მოქმედებები რეგულირებული რომ ყოფილიყო ნორმათა ერთობლიობით, მაშინ შეიძლებოდა მსჯელობა ცალკეული მტკიცებულების სამართალზე. მაგალითად, მოწმის ჩვენების სამართალზე, ბრალდებულის ჩვენების სამართალზე, თითების ქარგების ანაბეჭდების სამართალზე, ფეხის კვალის ტვიფარის, კბილების, მანქანის საბურავების კვლების სამართლებზე და ა.შ. მივიღებდით იმდენ სამართალს, რამდენი მტკიცებულებაც იქნებოდა გათვალისწინებული სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსით. მაგრამ ასეთი შესაძლებელი იქნებოდა მხოლოდ მაშინ, როდესაც ყველა მტკიცებულების აღმოჩენიდან, მის გამოყენებამდე აუცილებელი მოქმედებები გამოყენებული იქნებოდა სამართლებრივი ნორმების ერთობლიობით, რადგანაც არ შეიძლებოდა ყოფილიყო ერთი მტკიცებულების სამართალი და მეორესი არა.

2. ცალკეული მტკიცებულების სამართლის შექმნის შესაძლებლობა და საჭიროება რომ ყოფილიყო და ასეთი რომ შექმნილიყო ან რომ შეიქმნას, ის უნდა იქნას ცალკეული მტკიცებულების სამართალი და არა მტკიცებულებათა სამართალი, რომელიც ყველა მტკიცებულებას მოიცავს, ე.ი. აშკარაა, რომ მტკიცებულებათა სამართლის არსებობის შესაძლებლობას არც ადრე და არც ამჟამად მოქმედი სისხლის საპროცესო სამართლის კოდექსების ნორმათა ერთობლიობის მოთხოვნებიდან გამომდინარე, არც ჰქონდა და არც აქვს ადგილი.

3. ისეთი საგამოძიებო მოქმედების შედეგი, როგორიცაა პირის ან სხვა ობიექტის ამოსაცნობად წარდგენა, მტკიცებულებაა. ეს საგამოძიებო მოქმედება რეგულირდება საქართველოს სსსკ მხოლოდ 131 მუხლით და არა სსსკ ნორმათა ერთობლიობით.

ამიტომ ზემოთ აღნიშნულიდან გამომდინარე, ერთი მოქმედებისათვის მტკიცებითი სამართლის არსებობაც ფაქტობრივად გამორიცხულია. ამიტომ არც არსებობს იგი. ამრიგად, არ არსებობს არც მტკიცებულებათა და არც ცალკეული მტკიცებულების სამართალი.

4. არარსებულს საერთოდ არაფერი არ გააჩნია. ამიტომ, რადგანაც არ არსებობს მტკიცებულებათა სამართალი, არც მტკიცებულებათა თეორია შეიძლება არსებობდეს.

5. სამართალი არეგულირებს ურთიერთობებს პირებს (ფიზიკური, იურიდიული) შორის. რეგულირების საგანი განისაზღვრება სამართლის დარგის მიხედვით. სამართლის ყველა დარგი იძლევა დასარეგულირებელ ურთიერთობათა სრულ ჩამონათვალს იმ ნორმებთან ერთად, რომლებიც ამ ურთიერთობებს არეგულირებენ და რომელთა შეცვლა შეიძლება იმავე წესით, რა წესითაც იგი მიღებულია. მაგალითად სისხლის სამართალი არეგულირებს ყველა ურთიერთობას ყველა დანაშაულის ჩამდენთა მიმართ, ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსი – ყველა ადმინისტრაციულ სამართალდამრღვევთა მიმართ, საბაჟო, საგადასახადო, ტყის და სხვა კოდექსები – მათ მიერ დაწესებული აკრძალვების საწინააღმდეგო ქმედების ჩამდენთა მიმართ და ა.შ. ანალოგიურად მოქმედებენ საპროცესო კოდექსებიც. მტკიცებულება არის ნებისმიერი ნივთი, ნივთიერება, დოკუმენტი, ჩვენება, საგანი ან სხვა ნებისმიერი ობიექტი, რომელიც შეიცავს ბრალდებულის გამამტყუნებელ ან გამამართლებელ ანდა ბრალის დამამძიმებელ ან შემამსუბუქებელ ინფორმაციას. თუ გვექნება მსჯელობა მტკიცებულებათა სამართალზე, მაშინ უნდა ვაღიაროთ ნივთის, ნივთიერების, დოკუმენტის, ჩვენების, საგნისა და სხვა ნებისმიერი ობიექტის სამართლის არსებობა, თუ ისინი შეიცავენ სისხლის სამართლის საქმიანობისათვის მნიშვნელობის მქონე ინფორმაციას. გამოდის, რომ უნდა ვაღიაროთ ამ ინფორმაციის სამართლის არსებობაც, რაშიც არ ვიქნებით მართალი, რადგანაც ასეთი სამართლისათვის სამართლებრივ ნორმათა ერთობლიობა არ არსებობს.

არსებობს მტკიცებითი სამართალი, რომლის სამართლებრივ

ბაზას წარმოადგენს სსსკ მე-3, მე-13, მე-14, 32-39-ე, 47-49-ე, 51-ე, 52-ე, 56-ე, 57-ე, 72-84-ე, 111-133-144-158-ე და სხვა მუხლები.

კანონი არცერთ მტკიცებულებას წინასწარ განსაზღვრულ ძალას არ ანიჭებს. არც უპირატესობას ანიჭებს რომელიმე მტკიცებულებას. ყველა მტკიცებულება იმ პირის ან პირთა ჯგუფის მიერ შეფასებას ექვემდებარება, რომელიც გადაწყვეტილებას ღებულობს ან რომლებიც გადაწყვეტილებას ღებულობენ მათ მიერ განხილული მტკიცებულებების საფუძველზე. გარკვეული სპეციფიკა გააჩნია ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს ვერდიქტის საფუძველზე განაჩენის გამოტანას, მაგრამ ასეთ შემთხვევაშიც კანონი იმდენ უფლებას ანიჭებს და მოვალეობას აკისრებს მოსამართლეს (სხდომის თავმჯდომარეს), რომ მას საკმარისი შესაძლებლობა აქვს გამოიტანოს ის გადაწყვეტილება, რომლის დასაბუთების საშუალებას საქმეში არსებულ მტკიცებულებათა ერთობლიობა იძლევა. კანონი მოითხოვს მხოლოდ იმ გადაწყვეტილების მიღებას, რომელიც საქმეში არსებული, განხილული, დასაშვები, ე.ი. სამართლებრივად უნაკლო მტკიცებულებათა ერთობლიობიდან გამომდინარეობს.

კანონი მოითხოვს საქმეზე კანონიერი, ობიექტური და სამართლიანი გადაწყვეტილების მისაღებად აუცილებელი ფაქტებისა და გარემოებების დამტკიცებას უტყუარ, კანონიერ მტკიცებულებათა ერთობლიობით. ერთობლიობა მიშნავს ერთზე მეტს, ე.ი. მინიმუმ ორს, ხოლო მაქსიმუმში შეზღუდული არ არის. მაგრამ ორი მტკიცებულებით დანაშაულის ჩადენის ფაქტის დადასტურება იშვიათია, თითქმის შეუძლებელია. ზოგჯერ მტკიცებულებათა ნაკლები რაოდენობით დანაშაულის ჩადენის ფაქტი და მასთან დაკავშირებული გარემოებები გაცილებით უფრო მტკიცედ არის დადასტურებული, ვიდრე სხვა დანაშაულის ჩადენის ფაქტი ათჯერ უფრო მეტი მტკიცებულებით. ასეთი ხდება იმიტომ, რომ ზოგ შემთხვევაში დანაშაული რთულ ვითარებაში ხდება, მისი კვალი დაფარულია, არ ჩანს და საქმისათვის მნიშვნელობის მქონე გარემოებებისა და მთავარი ფაქტის დასამტკიცებლად აუცილებელი მრავალი შუალედური

ფაქტებისა და გარემოებების დადგენას მოითხოვს. ზოგჯერ აუცილებელი ხდება ისეთი მტკიცებულების არსებობის დადასტურება, რომელიც ჯერ კიდევ აღმოჩენილი არ არის და მის შესახებ გამოძიებას არავითარი მონაცემები არ გააჩნია. ასე რომ, მთავარია მტკიცება, რომელიც დამტკიცებამდე მიმყვანი ერთადერთი გზაა. მტკიცება შეიძლება მტკიცებულებათა საშუალებით და ამიტომ მტკიცებულებათა უაღრესად დიდი მნიშვნელობა სახეზეა. მტკიცებულების გარეშე არც ერთი ფაქტის და არც ერთი გარემოების დამტკიცება არ შეიძლება, მაგრამ მტკიცებაა მთავარი. მტკიცება ის საქმიანობაა, რომელმაც უნდა უზრუნველყოს მტკიცებულებათა მოპოვება, შეფასება, გამოყენება, საქმის სწორად გადაწყვეტისათვის აუცილებელი ყველა ფაქტისა და გარემოების დადგენა და დადასტურება. ამას ყველაფერს განაპირობებს მტკიცების სუბიექტის საქმიანობა. ამიტომ თეორია სჭირდება, აქვს და უნდა ჰქონდეს მტკიცებას და არა მტკიცებულებას, როგორც რუსეთის მეცნიერები ამტკიცებენ. მტკიცებულებას, მართალია, დიდი მნიშვნელობა აქვს. მის გარეშე არც მტკიცებას და არც დამტკიცებას შეიძლება ჰქონდეს ადგილი, მაგრამ მისი როლი მტკიცებაში შეიძლება შევადაროთ აგურის როლს სახლის მშენებლობაში. აგურის სახლი აგურის გარეშე ვერ აშენდება, მაგრამ აგური შეიძლება შეიცვალოს, ხოლო მტკიცება აუცილებელია, ისე, როგორც შენება. ისე როგორც სახლი არ წარმოიშობა აშენების გარეშე. გადაწყვეტილების მიღება არ შეიძლება დამტკიცების გარეშე. ის ერთადერთი გზაა, რომელსაც შეუძლია მიგვიყვანოს დამტკიცებამდე.

ახლა მტკიცებასა და სახლის მშენებლობას ნაწილ-ნაწილ და მთლიანობაში თუ შევადარებთ ერთმანეთს, მტკიცებულება უნდა შეედაროს აგურს, მტკიცება მშენებლობას, ხოლო დამტკიცება აშენებულ სახლს. მართალია, ეს შედარება სისხლისსამართლებრივი ან სისხლის საპროცესო სამართლებრივი პრობლემის გადაწყვეტაში რაიმე სახის მნიშვნელობის მქონე არ არის, მაგრამ იგი გარკვეულ წარმოდგენას შეუქმნის მტკიცებულებაზე, მტკიცებაზე და დამტკიცებაზე იმას, ვისაც ეს აინტერესებს, მაგრამ ჯერ არა აქვს შესწავლილი.

ზემოთ თქმული მთლიანობაში, ჩემი აზრით, საკმარისია იმის დასადასტურებლად, რომ არსებობს და უნდა არსებობდეს მტკიცებითი სამართალი და მტკიცებითი თეორია და არა მტკიცებულებათა სამართალი და მტკიცებულებათა თეორია. ეს მსჯელობა მიზნად ისახავს ტერმინთა დაზუსტებას, რასაც არა მარტო თეორიული, არამედ გარკვეული პრაქტიკული მნიშვნელობაც აქვს.

თავი II. მტკიცებულების სნაგა და მოთხოვნები მტკიცებულებისადმი

§1. მტკიცებულების ცნება და ძირითადი მოთხოვნები მტკიცებულებისადმი საქართველოს მოქმედი სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის მიხედვით

მტკიცებულების საკანონმდებლო განმარტებას იძლევა საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის (სსსკ) მე-3 მუხლის 23-ე პუნქტი, რომელიც ჩამოყალიბებულია შემდეგნაირად:

„მუხლი 3. პუნქტი 23

მტკიცებულება – კანონით დადგენილი წესით სასამართლოში წარდგენილი ინფორმაცია, ამ ინფორმაციის შემცველი საგანი, დოკუმენტი, ნივთიერება ან სხვა ობიექტი, რომლის საფუძველზედაც მხარეები სასამართლოში ადასტურებენ ან უარყოფენ ფაქტებს, სამართლებრივად აფასებენ მათ, ასრულებენ მოვალეობებს, იცავენ თავიანთ უფლებებსა და კანონიერ ინტერესებს, ხოლო სასამართლო ადგენს, არსებობს თუ არა ფაქტი ან ქმედება, რომლის გამოც ზორციელდება სისხლის სამართლის პროცესი, ჩაიდინა თუ არა ეს ქმედება გარკვეულმა პირმა, დამნაშავეა თუ არა იგი, აგრეთვე გარემოებებს, რომლებიც გა-

ლენას ახდენს ბრალდებულის პასუხისმგებლობის ხასიათსა და ხარისხზე, ახასიათებს მის პიროვნებას. დოკუმენტი მტკიცებულებაა, თუ ის შეიცავს სისხლის სამართლის საქმის ფაქტობრივი და სამართლებრივი გარემოებების დასადგენად საჭირო ცნობას. დოკუმენტად ითვლება ნებისმიერი წყარო, რომელშიც ინფორმაცია აღბეჭდილია სიტყვიერ-ნიშნობრივი ფორმით ან/და ფოტო-, კინო-, ვიდეო-, ბგერისა თუ სხვა ჩანაწერის სახით ან სხვა ტექნიკური საშუალების გამოყენებით“.

ჩემი აზრით, მტკიცებულების ცნება, ე.ი. მისი საკანონმდებლო წესით განმარტება, მოცემული სსსკ მე-3 მუხლის 23-ე პუნქტში შინაარსობრივად ასეთია:

– მტკიცებულება არის კანონით დადგენილი წესით კანონით უფლებამოსილი პირის მიერ მოპოვებული და სისხლის სამართლის პროცესის მწარმოებელ ორგანოში წარდგენილი საპროცესო კანონმდებლობის მოთხოვნათა შესაბამისად გაფორმებული ინფორმაცია, რომელსაც შეიცავს დოკუმენტი, ე.ი. ნებისმიერი ობიექტი, რომელშიც სისხლის სამართლის საქმისათვის საჭირო ინფორმაცია აღბეჭდილია სიტყვიერ-ნიშნობრივი ფორმით ან/და ფოტო, კინო, ვიდეო, ბგერისა თუ სხვა ჩანაწერის სახით ან სხვა ტექნიკური საშუალების გამოყენებით და რომლის საფუძველზეც მხარეები სასამართლოში ადასტურებენ ან უარყოფენ ფაქტებსა და გარემოებებს, სამართლებრივად აფასებენ მათ, ასრულებენ მოვალეობებს, იცავენ თავიანთ უფლებებსა და კანონიერ ინტერესებს, ხოლო სასამართლო ადგენს, არსებობს ან არსებობდა თუ არა ფაქტი ან ქმედება, რომლის გამოც ხორციელდება სისხლის სამართლის პროცესი, ჩაიდინა თუ არა ეს ქმედება პირმა, რომლის მიმართაც წარმოებს პროცესი, დამნაშავეა თუ არა იგი ამ ქმედების ჩადენაში, აგრეთვე სხვა გარემოებებს, რომლებიც ახასიათებს ბრალდებულის პიროვნებას, გავლენას ახდენს მის პასუხისმგებლობაზე, სასჯელის სახისა და ზომის განსაზღვრაზე, სასჯელისაგან ან პასუხისმგებლობისაგან გათავისუფლებაზე ანდა მის გამართლებაზე.

სსსკ მე-3 მუხლის 23-ე პუნქტი კი მიუთითებს სასამართ-

ლოში წარდგენილ ინფორმაციაზე, როგორც მტკიცებულებაზე, მაგრამ ეს არ ნიშნავს იმას, რომ სასამართლოს გარდა არავის აქვს უფლება მიიღოს მტკიცებულება. პირიქით, გამომძიებლის ძირითადი მოვალეობა მტკიცებულებათა მოპოვება და დაგროვებაა. სსსკ 37-ე მუხლის მე-2 ნაწილი მიუთითებს: „გამომძიებელი ვალდებულია გამოძიება აწარმოოს ყოველმხრივ სრულად და ობიექტურად. ამავე მუხლის პირველი ნაწილი კი მიუთითებს „პროკურორი, რომელიც უშუალოდ ახორციელებს გამოძიებას, სარგებლობს გამომძიებლის სტატუსით” ეს იმას ნიშნავს, რომ პროკურორი, რომელიც უშუალოდ იძიებს საქმეს, მასზე ამ საქმის წარმოების ფარგლებში ვრცელდება გამომძიებლის უფლებამოვალეობები. ამიტომ ის ამ საქმეზე ვალდებულია შეკრიბოს მტკიცებულებები ისევე, როგორც ეს ევალება გამომძიებელს. გარდა ამისა, პროკურორს, როგორც საპროცესო ხელმძღვანელს, სსსკ 33-ე მუხლი აძლევს უფლებამოსილებას გამომძიებელსა და სხვა სამართალდამცავი ორგანოების თანამშრომლებს მტკიცებულებათა მოპოვების შესახებ მისცეს სავალდებულო მითითება. ამავე მუხლის პირველი ნაწილის თანახმად, ბრალდების მტკიცების ტვირთი ეკისრება პროკურორს. ეს ყველაფერი მტკიცებულებას მოითხოვს, რაც უნდა მოიპოვოს პროკურორმა ან უნდა მიიღოს, თუ მას იგი მიაწოდეს. ამას ყველაფერს თავი რომ დაეანებოთ, ამაში დარწმუნებისათვის საკმარისია სსსკ 101-ე მუხლის პირველი ნაწილის მოთხოვნა, რომელიც მიუთითებს: „გამომძიების დაწყების საფუძველია დანაშაულის შესახებ ინფორმაცია, რომელიც გამომძიებელს ან პროკურორს მიაწოდეს, გამოვლინდა სისხლის სამართლის პროცესის დროს ან გამოქვეყნდა მასმედიაში” აღნიშნული ინფორმაციის გამომძიებლისა და სხვა თანამდებობის პირების მიერ მიღებისა და გაფორმების წესი გათვალისწინებულია ამავე მუხლის მე-2-მე-4 ნაწილებით, რაც საკმაოდ დამაჯერებლად ადასტურებს იმას, რომ მტკიცებულების, ე.ი. დანაშაულის შესახებ ინფორმაციის მიღების უფლება და მოვალეობა აქვს არა მარტო სასამართლოს, არამედ პროკურორს, გამომძიებელს და სხვა სამართალდამცავ ორგანოებსაც. მაშასადამე, ასეთი ინფორმაცია შეიძლება წარდგენილ

იქნეს ამ ორგანოებშიც და ეს არც უკარგავს და არც უმცირებს ინფორმაციას მნიშვნელობას, ე.ი სასამართლოში, პროკურატურაში, საგამოძიებო ან სხვა სამართალდამცავ ორგანოებში წარდგენილ ინფორმაციას ერთნაირი მტკიცებითი მნიშვნელობა აქვს (ა.კ.). ასეთი დასკვნა გამომდინარეობს სსსკ მოთხოვნათა ანალიზიდან. ამის გარდა უამრავი საპროცესო ნორმის დასახელება შეიძლება სსს კოდექსიდან, სხვა კანონებიდან, საქართველოში მოქმედი საერთაშორისო ნორმატიული აქტებიდან იმის თაობაზე, რომ სასამართლოში წარდგენილ და პროკურატურაში, გამომძიებლისათვის ან სხვა სამართალდამცავ ორგანოში წარდგენილ ინფორმაციას ერთნაირი მტკიცებითი მნიშვნელობა აქვს, მაგრამ ამის შესახებ მტკიცება საჭიროდ არ მიგვაჩნია, რადგანაც ამაზე რაც ზემოთ ითქვა, ისიც საკმარისია და გარდა ამისა, ამის დამადასტურებელ მოთხოვნებს საქართველოს სსს კოდექსში არაიშვიათად შევხვდებით. ამიტომ გადავდივარ მსჯელობაზე იმის შესახებ, თუ რა არის მტკიცებულება და როგორი უნდა იყოს იგი.

§2. მოთხოვნები გამოყენებადი (დასაშვები) მტკიცებულებებისადმი

სსსკ მე-3 მუხლის 23-ე პუნქტი მიუთითებს, რომ მკიცებულება კანონით დადგენილი წესით სასამართლოში წარდგენილი ინფორმაცია, ამ ინფორმაციის შემცველი საგანი, დოკუმენტი, ნივთიერება ან სხვა ობიექტია. როგორც ვხედავთ, კანონი მტკიცებულების სახით გარკვეულად და სხვა ნებისმიერი გარემოებებისა და პირობებისაგან დამოუკიდებლად აცხადებს ინფორმაციას და აგრეთვე ამ ინფორმაციის შემცველ საგანს, დოკუმენტს ნივთიერებას ან სხვა ობიექტს. ინფორმაციის შემცველი ობიექტების ჩამონათვალი არასრულია, რადგანაც მიუთითებს სხვა ობიექტებზე, ე.ი. ისეთზე, რომელიც ამ ჩამონათვალში არ არის

მითითებული. ასეთი ობიექტი შეიძლება იყოს იმდენი, რამდენ-ზეც სხვადასხვა ფორმით, სახითა და საშუალებით შეიძლება აღიბეჭდოს ინფორმაცია დანაშაულის შესახებ. ეს იმას ნიშნავს, რომ მტკიცებულებათა წყარო შეზღუდული არ არის. მისი მიღება შეიძლება ნებისმიერი წყაროსაგან თუ ამის შესახებ ამკრძალავი კანონი არ მოქმედებს. მაგალითად, არ შეიძლება მოწმის სახით დაიკითხოს პირი, რომელსაც ფიზიკური ან ფსიქიკური ნაკლის გამო არ შეუძლია სწორად აღიქვას, დაიმახსოვროს და აღიდგინოს საქმისათვის მნიშვნელობის მქონე გარემოებანი და მისცეს ჩვენება (სსსკ მუხ. 50, ნ. მე-2).

მტკიცებულებათა მიღების წყაროს არშეზღუდვა სრულიად სამართლიანად და მისაღებად უნდა მივიჩნიოთ, მაშინ, როდესაც გამოყენებად მტკიცებულებათა ხარისხის უზრუნველყოფა შესაძლებელია მტკიცებულებათა მოპოვების, მათი გარეგნობისა და თვისებების შეუცვლელად შენახვის, შეცვლის შეუძლებლობის წესების, მეთოდებისა და მტკიცებულებათა შეფასების ისეთი კრიტერიუმების გამოყენებით, რომლებიც ჭეშმარიტების დადგენას განაპირობებენ.

ახლა უფრო დეტალურად იმის შესახებ, თუ რა არის მტკიცებულება. ის ინფორმაციაა, მისი შემცველი საგანი, დოკუმენტი, ნივთიერება, სხვა ობიექტი თუ ყველა მათგანია.

ინფორმაციას სსსკ მე-3 მუხლის 23-ე პუნქტი რომ მტკიცებულებად მიიჩნევს, ეს ცალსახად ჩამოყალიბებულია და ამ საკითხზე კანონის მიმართ რაიმე პრეტენზიის გამოთქმამ არა მგონია, რომ რამე სიკეთე მოიტანოს. ამაზე კანონს უნდა დავეთანხმოთ. რაც შეეხება საგანს, დოკუმენტს, ნივთიერებას და სხვა ობიექტებს, რომლებიც მტკიცებულების მნიშვნელობის მქონე ინფორმაციას შეიცავენ, ამათ კანონი მტკიცებულებად იმიტომ აცხადებს, რომ ისინი მტკიცებულებას, ე.ი. ინფორმაციას შეიცავენ. არც ერთი ის საგანი, დოკუმენტი ან სხვა ობიექტი რაიმე მტკიცებულებას, რა თქმა უნდა, არ წარმოადგენს, თუ ის დანაშაულის შესახებ ინფორმაციას არ შეიცავს. ამიტომ სსსკ მე-3 მუხლის 23-ე პუნქტით ინფორმაცია რომ ყოფილიყო გამოცხადებული მტკიცებულებად, ხოლო ის ობიექტები, რომ-

ლებიც ასეთ ინფორმაციას შეიცავენ – ინფორმაციის წყაროდ, უპრიანი იქნებოდა, რადგანაც ფაქტობრივად ეს ასეა. მაგრამ ზოგიერთ შემთხვევაში ასეთი განმარტება გამოუსადეგარი იქნებოდა და ხელს შეუშლიდა, როგორც ინფორმაციის, ასევე მისი შემცველი წყაროს მტკიცებულებად ცნობას. მაგალითად, ადამიანს შხამი ჩაუსხეს ლიმონათში. პირმა, რომელმაც ამის შესახებ არაფერი იცოდა, ჩაასხა ის ჭიქაში და დალია ნახევარი თუ არა, მოკვდა. ასეთ შემთხვევაში ინფორმაციას, მკვლელობის შესახებ იძლევა ბოთლში და ჭიქაში ჩარჩენილი შხამიანი ლიმონათი და თუ იქნა დადგენილი შხამი გარდაცვლილის ორგანიზმში, ამიტომ ნივთიერ მტკიცებულებას წარმოადგენს არა ლიმონათი და შხამი ცალ-ცალკე აღებული, არამედ ბოთლში და ჭიქაში ჩარჩენილი შხამიანი ლიმონათი უნდა იქნეს ცნობილი ნივთიერ დამამტკიცებელ საბუთად ამ მკვლელობის საქმეზე. ეს იმიტომ, რომ ამ შემთხვევაში მტკიცებულებას წარმოადგენს შხამიანი ლიმონათის დალევის, ამით სიკვდილის გამოწვევისა და შხამიანი ლიმონათის დალევაში მისი დამლევის მოტყუების ფაქტები. ასეთ შემთხვევაში ინფორმაციისა და მისი წყაროს, ე.ი. შხამისა და ლიმონათის ერთიმეორისგან იზოლირება შეუძლებელია. რაც მთავარია, მტკიცებულების საკანონმდებლო განმარტება მტკიცებულებად მიიჩნევს ინფორმაციასა და მის წყაროსაც, ე.ი. იმას, რაც შეიცავს ამ ინფორმაციას, ეს აადვილებს მტკიცებულების არამართო გამოყენებას, არამედ მის მოპოვებასაც. რაც შეეხება მხოლოდ ინფორმაციას, რომელიც საქმეს უნდა დაერთოს მისი წყაროს გარეშე, ე.ი. ჩვენებები, საგამოძიებო და სასამართლო მოქმედებათა ოქმები (დათვალიერების, ჩხრეკის, ამოღების, ექსპერიმენტისა და სხვა), ესენი მტკიცებულებებია, მაგრამ არა მთლიანად, რაც წერია ოქმში, არამედ მხოლოდ ის ნაწილი, რომელიც იძლევა ინფორმაციას დანაშაულის ან მისი ჩამდენის შესახებ, - ბრალისა და პასუხისმგებლობის შემამსუბუქებელ ან დამამძიმებელ გარემოებათა ან საქმეზე კანონიერი გადაწყვეტილების მისაღებად აუცილებელი სხვა გარემოებებისა და ფაქტების შესახებ. მაგალითად, ჩვენებაში, დათვალიერების, ჩხრეკის, ამოცნობისა და სხვა ოქმებში მხოლოდ იმ

ინფორმაციას აქვს მტკიცებითი მნიშვნელობა, რომელიც საკმეზე გადაწყვეტილების მისაღებად შეიძლება გამოყენებულ იქნას და არა სხვას. მაგალითად, მოწმის დაბადების ადგილს, მისამართს, ოჯახურ მდგომარეობას, მისი ცხოვრების პირობებს და სხვა ამგვარ ცნობებს, როგორც წესი, მტკიცებითი მნიშვნელობა არა აქვს, მიუხედავად იმისა, რომ ეს მონაცემები დაკითხვის ოქმში უნდა იყოს.

ამრიგად, მტკიცებულება შეიძლება გამოიხატებოდეს როგორც ინფორმაციაში, ასევე მის წყაროში ინფორმაციასთან ერთად, რაც შეეხება ადამიანს, როგორც ინფორმაციის წყაროს, ის მის მიერ მიცემული ინფორმაციის, ე.ი. ჩვენების გარეშე ინფორმაციის წყაროს არ წარმოადგენს. ის ინფორმაციის წყარო ხდება მხოლოდ ინფორმაციის მიცემის პროცესში და მის შემდეგ და მხოლოდ ინფორმაციის მიცემის შედეგად, ხოლო მის მიერ მიცემული ჩვენება მის გარეშე მტკიცებულებას წარმოადგენს, რა თქმა უნდა, თუ ის მიღებულია კანონით გათვალისწინებული წესით ამისთვის კანონის მიერ უფლებამოსილებით აღჭურვილი პირის მიერ. სწორედ ამიტომ არის დაშვებული სსსკ 114-ე მუხლით მოწმის დაკითხვა გამოძიების დროს მაგისტრატი მოსამართლის წინაშე განსაკუთრებულ შემთხვევებში.

§3. როგორი უნდა იყოს მტკიცებულება?

მტკიცებულება უნდა იყოს:

1. უტყუარი (საქართველოს კონსტიტუცია მუხლი მე-40) ეს იმას ნიშნავს, რომ გამამტყუნებელი, პასუხისმგებლობის დამამძიმებელი და სასჯელის გამამკაცრებელი, ე.ი. ბრალეულობის დამამტკიცებელი ყველა მტკიცებულება უნდა იყოს ფაქტის, ვითარებისა და სხვა გარემოებათა რეალურად, მაქსიმალური სიზუსტით ამსახველი.

2. მტკიცებულება მოპოვებული უნდა იყოს ბრალდების მხარის (გამომძიებელი, პროკურორი, სხვა სამართალდამცავი ორგანოს წარმომადგენელი) ან დაცვის მხარის (ბრალდებული, მისი ადვოკატი) მიერ.

3. მოპოვებული მტკიცებულება მიღებული და გაფორმებული უნდა იყოს სსსკ ნორმების მოთხოვნათა დაცვით მხარის მიერ უშუალოდ ან სასამართლოს დახმარებით.

4. მოპოვებული მტკიცებულება მხარემ დროულად უნდა წარუდგინოს პროცესის მწარმოებელ ორგანოს.

5. მტკიცებულება გასაცნობად უნდა წარედგინოს მეორე მხარეს.

6. მტკიცებულება უნდა იყოს მოპოვებული კანონით დაშვებული წყაროდან, კანონით გათვალისწინებული საფუძველით და წესით.

7. მტკიცებულებებს შორის არ უნდა იყოს წინააღმდეგობა ან დასაბუთებული უნდა იყოს მათ შორის რომელიმე მტკიცებულებისათვის უპირატესობის მინიჭების საფუძველი.

8. მტკიცების ტვირთი ეკისრება ბრალმდებელს.

9. სსსკ მე-5 მუხლის თანახმად მტკიცებულების შეფასების დროს წარმოშობილი ეჭვი, რომელიც არ დასტურდება კანონით დადგენილი წესით, უნდა გადაწყდეს ბრალდებულის (განსასჯელის) სასარგებლოდ.

თანახმად საქართველოს კონსტიტუციის მე-40 მუხლისა, ყოველგვარი ეჭვი, რომელიც ვერ დადასტურდება კანონით დადგენილი წესით, უნდა გადაწყდეს ბრალდებულის სასარგებლოდ.

უპირატესობა ენიჭება კონსტიტუციას (საქართველოს კონსტიტუციის მე-6 მუხლი).

ახლა იმის შესახებ, თუ რას წამოადგენს დოკუმენტი. სსსკ მე-3 მუხლის 23-ე პუნქტში დოკუმენტი ჯერ დასახელებულია მტკიცებულებათა შორის და გამოცხადებულია მტკიცებულებად, ხოლო შემდეგ, ამ პუნქტის ბოლოს მოცემულია მისი შემდეგი სახის განმარტება: „დოკუმენტად ითვლება ნებისმიერი წყარო, რომელშიც ინფორმაცია აღბეჭდილია სიტყვიერ-ნიშნო-

ბრივი ფორმით ან/და ფოტო, ვიდეო, ბგერისა თუ სხვა ჩანაწერის სახით ან სხვა ტექნიკური საშუალების გამოყენებით” ამ პუნქტიდან გამომდინარე, დოკუმენტი, ე.ი. ნებისმიერი საბუთი, რომელიც დანაშაულის შესახებ ინფორმაციას შეიცავს, სისხლის სამართლის საქმეზე მტკიცებულებას წარმოადგენს. დოკუმენტად ითვლება, ასევე სხვა ნებისმიერი წყარო, რომელშიც ინფორმაცია აღბეჭდილია სიტყვიერ-ნიშნობრივი ფორმით, მაგ.: წერილი, ნებისმიერი მიმოწერა, ჩანაწერი, ხელნაწერი, ხელმოწერა, ფოტო, კინო, ვიდეო, ბგერისა და სხვა ჩანაწერის სახით ან სხვა ტექნიკური საშუალების გამოყენებით. გამოდის, რომ დოკუმენტია მტკიცებულების ყველა წყარო, რომლისგანაც ინფორმაცია მიღებულია ტექნიკური საშუალების გამოყენებით, მაგალითად დაქტილოფირი, ფეხის კვალის ტვიფარი, ავტომანქანის კვალის ტვიფარი და სხვა ასეთი. რაც შეეხება საგანს, ნივთს, ნივთიერებას და სხვა ობიექტებს, რომლებზეც აღბეჭდილია ინფორმაცია დანაშაულის შესახებ, ისინი მტკიცებულებათა წყაროებია, მაგრამ დოკუმენტს არ წარმოადგენენ. დოკუმენტს არ წარმოადგენს, აგრეთვე, რა თქმა უნდა, ადამიანი, რომელიც მტკიცებულების სახით ჩვენებას იძლევა.

რაც შეეხება საგამოძიებო და სასამართლო მოქმედებათა ოქმებს, ისინი მტკიცებულებათა წყაროს არ წარმოადგენენ და არც ქმნიან ასეთს, ისინი მხოლოდ აფიქსირებენ ასეთ წყაროში ინფორმაციის, ე.ი. მტკიცებულების აღმოჩენას, კანონის მოთხოვნათა შესაბამისად მის ამოღებას, შეფასებასა და გამოყენებას.

ამრიგად, მოკლედ შეიძლება ითქვას, რომ მტკიცებულება არის ინფორმაცია ან ინფორმაცია და მისი წყარო, რომელიც მიღებულია კანონით გათვალისწინებული წესით და გამოიყენება სისხლის სამართლის საქმეზე კანონიერი და ობიექტური გადაწყვეტილების მისაღებად.

§4. მტკიცებულება და მისი მტკიცებითი მნიშვნელობა

მტკიცებულებები მათი მტკიცებითი მნიშვნელობის მიხედვით 3 ჯგუფად იყოფა:

1. დასაშვები მტკიცებულება. სისხლის სამართლის საქმეზე, დასაშვებია ყველა მტკიცებულება, რომელიც სსსკ 72-ე მუხლით დაუშვებელ მტკიცებულებად არ არის გამოცხადებული, შეესაბამება ამავე სსსკ მე-3 მუხლის 23-ე პუნქტის მოთხოვნებს, მნიშვნელობა აქვს იმ საქმეზე კანონიერი, ობიექტური, სამართლიანი გადაწყვეტილების მისაღებად, რომელ საქმეზეც იგი კანონით გათვალისწინებული წესით წარმოდგენილია, ასეთი უფლებით აღჭურვილი პროცესის მონაწილე პირის მიერ და მიღებულია სასამართლოს მიერ, როგორც დასაშვები მტკიცებულება.

2. პრეიუდიცია – ისეთი ინფორმაცია, რომელიც გამოკვლევის გარეშე მიიღება და სასამართლოს მიერ გამოიყენება გადაწყვეტილების მისაღებად. ასეთია:

ა) საყოველთაოდ ცნობილი ფაქტი. მაგ.; საქართველოს ტერიტორიის ოკუპაცია, ჩადენილი რუსეთის მიერ;

ბ) განაჩენი სასამართლეობაზე (მხედველობაშია საბოლოო), კანონიერ ძალაში შესული განაჩენი და არა შეცვლილი ან გაუქმებული განაჩენი;

გ) სასამართლოს კანონიერ ძალაში შესული განაჩენით დადგენილი ფაქტობრივი გარემოება – მხედველობაშია როგორც გამამტყუნებელი, ისე გამამართლებელი განაჩენი და ამ განაჩენებით მიღებული ცალკეული გადაწყვეტილებები;

დ) ნებისმიერი სხვა გარემოება თუ ფაქტი, რომელზედაც მხარეები შეთანხმდებიან.

ამ შემთხვევაში აღსანიშნავია ის, რომ კანონი დამტკიცებულად თვლის იმას, რაზედაც მხარეები შეთანხმდებიან და არა იმას, რაც საქმეში არსებული სხვა მტკიცებულებებით დასტურდება. თუ გარემოებას ან ფაქტს, რომელზედაც მხარეები შეთანხმდებიან, გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს, მაშინ საქმეზე

გადაწყვეტილებას ფაქტობრივად ღებულობენ მხარეები და სასამართლოს წილად რჩება მხოლოდ ის, რომ გადაწყვეტილების მიღება გააფორმოს თავის სახელზე და ამით დააკანონოს ფაქტობრივად მხარეების მიერ მიღებული გადაწყვეტილება. ამიტომ, ჩემის აზრით, სჯობდა სსსკ 73-ე მუხლის „დ“ პუნქტის ჩამოყალიბება ისე, რომ მხარეთა შეთანხმებას არ გამოეწვია ამ უკანასკნელთა მიერ მიღებული გადაწყვეტილების სასამართლოს მიერ თავისი სახელით გაფორმების აუცილებლობა. ამიტომ, ჩემი აზრით, სსსკ 73-ე მუხლის „დ“ პუნქტის ტექსტს უნდა დაემატოს სიტყვები: თუ ეს შეთანხმება არ ეწინააღმდეგება კანონის მოთხოვნებს და სასამართლო მას დასაშვებად მიიჩნევს.

3. დაუშვებელი მტკიცებულება

დაუშვებელი მტკიცებულება გათვალისწინებულია სსსკ 72-ე მუხლით, რომელიც მიუთითებს:

„1. ამ კოდექსის არსებითი დარღვევით მოპოვებული მტკიცებულება და ამგვარი მტკიცებულების საფუძველზე კანონიერად მოპოვებული სხვა მტკიცებულება, თუ ის აუარესებს ბრალდებულის სამართლებრივ მდგომარეობას, დაუშვებელია და მას იურიდიული ძალა არ გააჩნია“

რაც შეეხება ამ კოდექსის დარღვევას, არც ერთი კოდექსისა და არც ერთი კანონის დარღვევა არც არსებითად და არც არანაირად არ შეიძლება. ეს შეუძლებელია, რადგანაც, ვინ როგორ მოიქცევა, ეს კანონის დარღვევასთან არ არის დაკავშირებული. შეიძლება კანონის მოთხოვნათა დარღვევა და სწორედ ეს არის მხედველობაში ამ მუხლით თუ არა კანონის, მათ შორის ნებისმიერი კოდექსის მოთხოვნის შეუსრულებლობა, არაჯეროვნად შესრულება ან მოთხოვნის საწინააღმდეგოდ შესრულება კანონის რომ ვერ დაარღვევს და კანონი, მათ შორის ნებისმიერი კოდექსი, მისი მოთხოვნის დარღვევის შემდეგ უცვლელი რჩება და ირღვევა მხოლოდ იმ პირთა (ფიზიკური, იურიდიული,) ინტერესები, რომელთა მიმართაც არასწორად გამოიყენეს კანონი, ეს ყველასთვის, ვინც სამართალში ოდნავ მაინც ჩახედულია, გასაგები უნდა იყოს. მიუხედავად ამისა, ამ საკითხზე ახსნა-

განმარტებები, როგორც ჩანს, მაინც საჭიროა. თითქმის ყველამ იცის, რომ ადამიანის მკვლელობა აკრძალულია და მკვლელი ისჯება. განსაკუთრებით დამამძიმებელ გარემოებებში მკვლელობისაგან ადამიანის სიცოცხლეს იცავს სისხლის სამართლის კოდექსის 109-ე მუხლის მე-3 ნაწილი, რომელიც 45 შემთხვევაში უვადო თავისუფლების აღკვეთას ითვალისწინებს, მაგრამ მკვლელობა მაინც ხდება, მიუხედავად იმისა, რომ მკვლელობის შემდეგ არასოდეს არც ზემოთ აღნიშნული მუხლები დარღვეულა და არც სხვა რომელიმე კანონი. ყველა ისეთივე რჩება მკვლელობის შემდეგ, როგორიც იყო მკვლელობამდე. ასევე ხდება ნებისმიერი დანაშაულისა და სხვა სამართალდარღვევათა ჩადენის შემთხვევაში. მკვლელობის შემთხვევაში ირღვევა ზემოთ აღნიშნულიდან იმ მუხლის მოთხოვნა, რომელიც კრძალავს იმ სახის მკვლელობას, რომელიც ჩადენილია. მკვლელობა, აგრეთვე სპობს, მთლიანად ანადგურებს იმ პირის სიცოცხლესა და სიცოცხლის უფლებას, რომელიც მკვლელმა მოკლა. ყველა ზემოთ მითითებული მუხლი და ყველა სხვა კანონი რჩება ისე, როგორც იყო მკვლელობამდე და ისევ ძველებურად, ე.ი. წინათ ჩადენილი მკვლელობის ანალოგიურად გამოიყენება ყოველი მომდევნო ანალოგიური მკვლელობის ჩამდენთა მიმართ. ამრიგად, არცერთი დანაშაული კანონს არ არღვევს, არ აზიანებს მას და ვერც ვერავითარ გავლენას ვერ ახდენს მასზე. ამიტომ გამოთქმა: კანონის დარღვევა, კოდექსის დარღვევა, კონსტიტუციის დარღვევა და ა.შ. არასწორია. ამიტომ სსსკ 72-ე მუხლის პირველ ნაწილში სიტყვათა წყობა: „ამ კოდექსის არსებითი დარღვევით“ საჭიროა შეიცვალოს შემდეგი სიტყვათა წყობით: „- ამ კოდექსის მოთხოვნის არსებითი დარღვევით – ანდა იგივე შინაარსის წინადადება უნდა ჩამოყალიბდეს სხვა სიტყვებით. კანონში უზუსტობა, როგორც წესი, განაპირობებს უკანონო გადაწყვეტილების მიღებას ან დაკანონებას.

ამ მუხლის პირველი ნაწილი დაუშვებლად აცხადებს არამართო ამ კოდექსის მოთხოვნათა არსებითი დარღვევით მოპოვებულ მტკიცებულებას, არამედ ასეთი მტკიცებულების საფუძველზე ამ კოდექსის მოთხოვნათა დაცვით მოპოვებულ

მტკიცებულებასაც. ამასთან აღსანიშნავია ის, რომ კანონი მიუთითებს მტკიცებულების მოპოვებაზე და არა მხოლოდ მის მიღებაზე, რაც მოპოვების ბოლო მოქმედებასა და ბოლო მომენტს წარმოადგენს. ეს იმას ნიშნავს, რომ კონკრეტული მტკიცებულების მოპოვების იდეის წარმოშობიდან მის მოპოვებამდე მისი მომპოვებლის ყველა მოქმედება, მიმართული ამ მტკიცებულების მოპოვებისაკენ, უნდა შეესაბამებოდეს სსს კოდექსის მოთხოვნებს და ამასთანავე აღნიშნული პირი კანონით აღჭურვილი უნდა იყოს ამ მტკიცებულების მოპოვების უფლებით. ასეთი მოთხოვნა სსსკ 72-ე მუხლის პირველი ნაწილის საფუძველზე ვრცელდება მხოლოდ იმ მტკიცებულებაზე, რომელიც აუარესებს ბრალდებულის მდგომარეობას, ე.ი. ამტკიცებს ბრალის დამამძიმებელი გარემოების არსებობას, შემამსუბუქებლის არარსებობას და სხვა მისთ.

2. მტკიცებულება დაუშვებელია, ასევე, თუ იგი მოპოვებულია ამ კოდექსით დადგენილი წესის დაცვით, მაგრამ უარყოფილი არ არის გონივრული ეჭვი მისი შესაძლო გამოცვლის, მისი ნიშან-თვისების არსებითი შეცვლის ან მასზე დარჩენილი კვალის არსებითი გაქრობის შესახებ.

ნიშან-თვისების არსებითი შეცვლა და დარჩენილი კვალის არსებითი გაქრობა აღნიშნულ შემთხვევაში გულისხმობს ხელოვნურად ან ბუნებრივად მტკიცებულების გაქრობას, მის მიერ მტკიცებითი მნიშვნელობის დაკარგვას ან გაყალბებას. ამიტომ აუცილებელია ნივთიერ მტკიცებულებათა ისეთ პირობებში და მდგომარეობაში შენახვა, რომ მასზე ზემოქმედება არავის არ შეეძლოს. თუ ნივთიერი მტკიცებულება მალფუჭებადია, მისი მტკიცებითი მნიშვნელობის მქონე ყველა ნიშანი დეტალურად უნდა აღიწეროს, თუ საჭიროა, ჩატარდეს ექსპერტიზა, დასურათდეს და კანონის მოთხოვნათა შესაბამისად გადაწყდეს ასეთი ნივთიერი დამამტკიცებელი საბუთის ბედი. რაც შეეხება მტკიცებულებებს, რომლებიც ასახულია ქაღალდზე – ოქმში ან სხვა დოკუმენტში, კინო, ვიდეო, აუდიო, ფოტო და სხვა ამგვარ მტკიცებულებებს, აუცილებელია მათი ნორმალურად დაცვის უზრუნველყოფა.

3. ბრალდების მხარის მტკიცებულების დასაშვებობისა და დაცვის მხარის მტკიცებულების დაუშვებლობის მტკიცების ტვირთი ეკისრება ბრალმდებელს.

ეს იმაზე მიუთითებს, რომ ბრალდების მხარემ უნდა ამტკიცოს, რომ მის მიერ წარმოდგენილი მტკიცებულება დასაშვებია, ხოლო დაცვის მხარის (ბრალდებულის ან ადვოკატის) მიერ წარმოდგენილი – დაუშვებელი, რა თქმა უნდა, თუ წარმოიშვა დავა ამ საკითხზე.

4. მხარე ვალდებულია სასამართლოს მიაწოდოს ინფორმაცია საკუთარი მტკიცებულების წარმომავლობის შესახებ.

ეს მოთხოვნა ერთნაირად ეხება ორივე მხარეს, იგი ეხება, აგრეთვე, როგორც ბრალდებულის მდგომარეობის გამაუარესებელ, ისე გამაუმჯობესებელ მტკიცებულებას.

5. მტკიცებულების დაუშვებლად ცნობის საკითხს წყვეტს სასამართლო.

სასამართლომ მტკიცებულება დაუშვებლად უნდა ცნოს ყველა შემთხვევაში, თუ მტკიცებულება მოპოვებულია კანონის მოთხოვნათა დარღვევით, მიუხედავდ იმისა, თუ რომელ სტადიაზე მოხდა მტკიცებულების უკანონოდ მოპოვება (სსსკ 72-ე და 112-ე მუხლები).

6. დაუშვებელი მტკიცებულება არ შეიძლება საფუძვლად დაედოს სასამართლო გადაწყვეტილებას.

თანახმად აღნიშნული მითითებისა, სასამართლოს მიერ დაუშვებლად ცნობილი მტკიცებულება არ შეიძლება გამოყენებულ იქნეს არც გამამტყუნებელი და არც გამამართლებელი, ბრალდებულის მდგომარეობის არც გამაუარესებელი და არც გამაუმჯობესებელი გადაწყვეტილების მისაღებად. მისი გამოყენება არ შეიძლება, აგრეთვე, სხვა საპროცესო გადაწყვეტილების მისაღებად. დაუშვებელი მტკიცებულება იგივე არასრული მტკიცებულებაა. ანალოგიურ მდგომარეობაშია კანონიერი მტკიცებულება იმ საქმის მიმართ, რომელთანაც იგი კავშირში არ არის, ე.ი. მას არ ეხება.

მტკიცებულება დასაშვები იყო, თუ დაუშვებელი, ნამდვილი იყო თუ ყალბი, ამის გარკვევა საბოლოოდ შეიძლება ახლად

გამოვლენილ გარემოებათა გამო განაჩენის გადასინჯვის გზით (სსსკ 310-314 მუხლები), რაც ვადით შეზღუდული არ არის (სსსკ 311-ე მუხ), მაგრამ საქმის ამ გამონაკლის სტადიამდე მიყვანა არასასურველია, რადგანაც ეს, როგორც წესი, დაკავშირებულია სისხლის, როგორც მატერიალურსამართლებრივი ნორმების მოთხოვნათა დარღვევასთან, რაც სამწუხაროდ, ადამიანის უფლებათა დარღვევის გარეშე თითქმის არასოდეს არ ხდება, ისე საპროცესო სამართლებრივ ნორმათა მოთხოვნების დარღვევასთან. ახლადგამოვლენილ გარემოებას ადგილი არ ექნება, თუ მტკიცებულებათა გამოკვლევა სრულყოფილად ჩატარდა მხარეებისთვის დასკვნითი სიტყვის წარმოდგენისათვის შესაძლებლობის მიცემამდე, ე. ი. საქმის არსებითი განხილვის პროცესში (სსსკ 249-ე, 250-ე, მუხ).

სასჯელის დანიშვნის სხდომაზე მხარის შუამდგომლობის საფუძველზე, სხდომის თავმჯდომარის გადაწყვეტილებით შეიძლება დაშვებულად ცნობილ იქნეს საქმის არსებითი განხილვისას დაუშვებლად ცნობილი მტკიცებულებაც. მაგრამ ამავე დროს აუცილებელია, აღინიშნოს, რომ სასამართლოს არა აქვს უფლება დაარღვიოს ამავე სსსკ მე-13 მუხლის მეორე და 72-ე მუხლის მეექვსე ნაწილების მოთხოვნები იმის შესახებ, რომ გამამტყუნებელი განაჩენი უნდა ეფუძნებოდეს მხოლოდ ერთმანეთთან შეთანხმებულ, აშკარა და დამაჯერებელ მტკიცებულებათა საკმარის ერთობლიობას, ხოლო დაუშვებელი მტკიცებულება არ შეიძლება საფუძველად დაედოს სასამართლოს გადაწყვეტილებას. ეს ორივე მოთხოვნა იმპერატიული ხასიათისაა და ამიტომ სასამართლოს ამ მოთხოვნათა მიმართ შესრულების გარდა სხვა არავითარი უფლება არ გააჩნია. რაც შეეხება სსსკ მოთხოვნათა არსებითი დარღვევით მიღებული მტკიცებულების და ასეთი მტკიცებულების საფუძველზე კანონიერად მიღებულ მტკიცებულებას, სსსკ 72-ე მუხლის პირველი ნაწილი მას ჩვეულებრივ მტკიცებულებად მიიჩნევს, გარდა იმ შემთხვევისა, როცა იგი აუარესებს ბრალდებულის მდგომარეობას. კანონიერად მოპოვებული მტკიცებულება კანონიერია, მიუხედავად იმისა, ის კანონიერად მოპოვებული მტკიცებულების

საფუძველზეა მოპოვებული თუ უკანონოდ მოპოვებულის. ზოგჯერ უკანონოდ მოპოვებული მტკიცებულება შეიძლება გადაწყვეტი მნიშვნელობის მქონე იყოს და ამიტომ, ჩემი აზრით, ჯობია მტკიცებულების უკანონოდ მოპოვებული დაისაჯოს, ხოლო უკანონოდ მოპოვებული მტკიცებულების საფუძველზე სსსკ მოთხოვნების დაცვით მოპოვებულ მტკიცებულებას, თუ ის უტყუარია, ჰქონდეს მტკიცებითი მნიშვნელობა, მაგალითად, ინსპექტორ გამომძიებელმა სასამართლოს განჩინების, გამომძიებლის დადგენილებისა და ყოველგვარი გადაწყვეტილების გარეშე ჩაატარა ჩხრეკა, ჩხრეკის ადგილიდან, საცხოვრებელი ბინიდან ამოიღო მამაკაცის ქურთუკი, რომელშიც აღმოჩნდა ჯიბის წიგ-ნაკი. წიგნაკში ეწერა მისამართი, რომელიც გამომძიებელმა სსსკ ყოველგვარ მოთხოვნათა დაცვით დაათვალიერა, გამომძიებელმა მიუხედავად იმისა, რომ ქურთუკის ამოღება საერთოდ არ იყო გაფორმებული, ჩაატარა დათვალიერება. დათვალიერების ადგილას აღმოჩნდა 10 ლლის წინ გაუჩინარებული, რომელიც გატაცებული იყო ფულის გამომძალველთა მიერ და მისი ჯანმრთელობა იმდენად შესუსტებული იყო, რომ ცნობიერება თითქმის დაკარგული ჰქონდა. ის სიკვდილს გადაარჩინეს დანაშაული გაიხსნა აღნიშნული მისამართის ჩამწერისა და შემდგომ ყველა ამსრულებელთა და თანამონაწილეთა დადგენის შედეგად. ყველა კანონიერად მოპოვებულ მტკიცებულებას საფუძველად ედო უკანონოდ ამოღებულ ქურთუკში აღმოჩენილი წიგნაკში აღნიშნული ჩანაწერი, რომელიც მისამართს ასახავდა.

ასეთ შემთხვევაში, ჩემი აზრით, არ არსებობს გონივრული საფუძველი, რომელიც შეიძლება საკმარისად ჩაითვალოს სასამართლოსათვის, კანონიერი გზით მოპოვებული ნებისმიერი მტკიცებულების დასაშვებად ცნობის აკრძალვისათვის. სსსკ 264-ე მუხლის პირველი ნაწილი სასამართლოს უფლებას აძლევს საქმის არსებითად განხილვისას დაუშვებლად ცნობილი, მათ შორის არ არის გამორიცხული არც უკანონოდ მოპოვებული მტკიცებულების საფუძველზე კანონიერად მოპოვებული მტკიცებულება ცნოს დასაშვებად. მაგრამ ეს მუხლი ასეთ უფლებას იძლევა სასჯელის დანიშვნის სხდომაზე, ე.ი.

პროცესის სულ ბოლოს მიახლოებულ სტადიაზე. დასაშვები მტკიცებულება საჭიროა უფრო ადრე, ბრალდებულის სასამართლოში პირველად წარდგენისას, წინასასამართლო სხდომაზე და განსაკუთრებით მტკიცებულებათა სრული მოცულობაა საჭირო საქმის არსებითი განხილვისას. ამიტომ სასამართლოს აღნიშნული უფლება უნდა ჰქონდეს უფრო ადრე, გარდა ამისა, აუცილებელია სსსკ არსებით დარღვევათა ჩამონათვალი იყოს სსს კოდექსში.

§5. მტკიცებულებათა მოპოვების სუბიექტები

საქართველოში მოქმედი საპროცესო კანონმდებლობის მიხედვით, მტკიცებულების მოპოვების სუბიექტები მეტნაკლებად განსხვავებულ სამართლებრივ მდგომარეობაში არიან. განსხვავებას განაპირობებს საპროცესო სამართლის კანონების (სისხლის, ადმინისტრაციული და სამოქალაქო სამართლის კოდექსების) მოთხოვნები, სამართლის ამ დარგების რეგულირების საგნები, ამ კოდექსების მიზნები და ამოცანები. პროცესის მონაწილეთა ინტერესები და ფუნქციები სამართლის დარგების მიხედვით სხვადასხვაა და ამიტომ მათი ინტერესებიდან და კანონის მიზნებიდან გამომდინარე, მათი მდგომარეობა და პირობები, რა თქმა უნდა, არ შეიძლება იყოს ერთნაირი. ამიტომ მიზანშეწონილად მიგვაჩნია ამ საკითხის განხილვა ცალ-ცალკე სამართლის დარგების მიხედვით. სისხლის საპროცესო სამართლის კოდექსის მოთხოვნებიდან გამომდინარე, მტკიცებულებათა მოპოვების სუბიექტები შეიძლება დაიყოს შემდეგ ჯგუფებად:

1. პროცესის მონაწილეები, რომლებსაც უფლება აქვთ მოიპოვონ ნებისმიერი მტკიცებულება კონკრეტულ საქმეზე. პროცესის ასეთი მონაწილეებია: პროკურორი, რომელიც პირა-

დად იძიებს კონკრეტულ საქმეს ან ხელმძღვანელობს იმ საქმის გამოძიებას, რომელსაც გამომძიებელი ან სხვა სამართალდამცავი ორგანოს წარმომადგენელი ან ქვემდგომი პროკურორი იძიებს. პროკურორს, რომელიც კონკრეტულ სისხლის სამართლის საქმეს იძიებს, მოქმედი სსსკ 37-ე მუხლის პირველი ნაწილი ანიჭებს გამომძიებლის სტატუსს მხოლოდ იმ საქმეზე, რომელსაც იგი იძიებს პირადად. ამიტომ ასეთ საქმეზე ასეთი პროკურორის საქმიანობა არ უნდა გასცდეს სსს კოდექსის 34-ე-37-ე მუხლებით გამომძიებლისათვის მინიჭებულ უფლებამოსილებათა ფარგლებს. აქვე უნდა აღინიშნოს, აგრეთვე, რომ იგულისხმება სახელმწიფო გამომძიებელთა უფლებამოსილება, რომელიც მინიჭებული აქვს ამავე სსსკ 34-ე მუხლში ჩამოთვლილ გამომძიებლებს, რომლებსაც, მიუხედავად მათი უწყებრივი კუთვნილებისა, თანაბარი უფლება-მოვალეობანი აქვთ. ასეთებია: იუსტიციის, შინაგან საქმეთა, თავდაცვის, გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების, სასჯელაღსრულების, პრობაციისა და იურიდიული დახმარების საკითხთა და ფინანსთა სამინისტროების საგამოძიებო დანაყოფების გამომძიებლები. მხოლოდ ამ გამომძიებლებსა და საქმის უშუალოდ გამომძიებელ პროკურორს ანიჭებს მოქმედი სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი გამომძიებლის სტატუსის გამოყენებით მტკიცებულებათა მოპოვების უფლებას და თუმცა ეს სადავოა, მაგრამ მაინც, აზრის გაფართოებით გაგების ფარგლების ოდნავი დარღვევით, შეიძლება ითქვას, რომ ამ გამომძიებელთა რიცხვს შეიძლება მიემატოს ის პროკურორიც, რომელსაც სსსკ 33-ე მუხლის მე-ნაწილის „ბ“ პუნქტი საგამოძიებო მოქმედების ჩატარებაში მონაწილეობის მიღების უფლებას აძლევს და ის გამომძიებელიც, რომელიც კონკრეტულ საქმეზე გამოძიებას ატარებს პროკურორის დავალებით. ეს პირები შეიძლება მივაკუთვნოთ მტკიცებულებათა მოპოვების სუბიექტთა პირველ ჯგუფს. მაგრამ ისმის კითხვა: ვინ არიან ის სხვა სამართალდამცავი ორგანოები, რომლებსაც სსსკ 33-ე მუხლის მე-ნაწილის „ა“ პუნქტის საფუძველზე პროკურორი გამოძიებასაც რომ ავალებს? რომელი კანონი ანიჭებს მათ გამოძიების უფლებას? განა სსსკ

35-ე და 36-ე მუხლების მითითება იმის შესახებ, რომ საგამომიებო ქვემდებარეობას განსაზღვრავს იუსტიციის მინისტრი, ე.ი. ერთი კაცი და ისიც საუწყებო ნორმატიული აქტით (აბა, ის კანონს ვერ მიიღებს) საკმარისია ასეთი მეტად მნიშვნელოვანი საკითხის გადასაწყვეტად? ამ საკითხზე ამჟამად აქ შევჩერდები იმის იმედით, რომ ეს საკითხი სსსკ პრინციპებისა და კონსტიტუციის მოთხოვნათა შესაბამისად მოგვარდება.

2. პროცესის მონაწილე, რომელიც ვალდებულია მოიპოვოს მტკიცებულება, ასეთია ბრალდების მხარე, რომელშიც, თანახმად სსსკ მე-3 მუხლის მე-6 პუნქტისა, შედის გამომძიებელი და პროკურორი. მაგრამ თანახმად ამავე სსსკ მე-16, 166-ე და 168-ე მუხლებისა, სისხლისსამართლებრივი დევნის დისკრეციული უფლება მხოლოდ პროკურორს ენიჭება. თანახმად ამავე სსსკ მე-17 მუხლისა პირს ბრალი წაეყენება დასაბუთებული ვარაუდის არსებობის შემთხვევაში, იმის შესახებ, რომ მან დანაშაული ჩაიდინა და პირის ბრალდება მხოლოდ პროკურორის უფლებამოსილებაა. ამიტომ პროკურორს პირისთვის ბრალდების წარდგენამდე უნდა გააჩნდეს მტკიცებულებათა ურთიერთ შესაბამისობაში მყოფი ერთობლიობა, რომელიც საკმარისია დასაბუთებული ვარაუდისათვის, რომ აღნიშნულმა პირმა ჩაიდინა კონკრეტული დანაშაული და მის მიმართ სისხლისსამართლებრივი დევნის წარმოების საფუძველი არსებობს. ამასთან მნიშვნელობა არა აქვს, ეს მტკიცებულებები მისი მონაწილეობით არის მოპოვებული, მის გარეშე, გამომძიებლის მიერ, დაცვის მხარემ ან სხვამ მიაწოდა ან სხვა რა კანონიერი გზით მიიღო მან იგი. მაგრამ გასარკვევია იმ სხვა სამართალდამცავი ორგანოების კომპეტენცია და ფუნქციები, მათი საქმიანობის საფუძველი გამომძიების ჩატარებისა და მტკიცებულების მოპოვების სფეროში, რომლებიც გამომძიებას ატარებენ პროკურორის დავალებით სსსკ 33-ე მუხლის მოთხოვნათა შესაბამისად, მაგრამ გამომძიებლის უფლებამოსილებით მათი აღჭურვის შესახებ სსს კოდექსში არავითარი მითითება არ არის. ამის გარეშე მტკიცებულებათა მოპოვების სუბიექტების სრული ჩამონათვალის

გაკეთება სისხლის სამართლის პროცესში შეუძლებელია. ეს კი დაკავშირებულია მტკიცებულების დასაშვებად ან დაუშვებლად ცნობის საკითხის გადაწყვეტასთან, რაც ბრალდებასთან უშუალო კავშირშია. მოკლედ რომ ვთქვათ, მტკიცებულების მოპოვებელი ამისათვის კანონით უფლებამოსილი პირი უნდა იყოს და მტკიცებულება მას მიღებული უნდა ჰქონდეს კანონით გათვალისწინებული წყაროდან, კანონით გათვალისწინებული წესით. ამ და ზოგიერთი სხვა მოთხოვნის დარღვევით მიღებულ მტკიცებულებას იურიდიული ძალა არა აქვს და ამიტომ ის ბრალდების წაყენებისათვის არ შეიძლება გამოყენებულ იქნეს. საქართველოს სსსკ 34-ე მუხლის პირველი ნაწილი დემოკრატიულ პრინციპებთან სრულ შესაბამისობაში იძლევა საგამოძიებო ორგანოების ჩამონათვალს ამომწურავად. იგი ყველა გამომძიებელს ამავე მუხლის მეორე ნაწილით თანაბარ უფლებას ანიჭებს და თანაბარ მოვალეობებს აკისრებს. ამავე სსსკ 37-ე მუხლის პირველი ნაწილი სისხლის სამართლის საქმის უშუალოდ გამომძიებელ პროკურორს აღნიშნულ საქმეზე გამომძიებლის სტატუსს ანიჭებს, რაც იმას ნიშნავს, რომ მან საქმე უნდა გამოიძიოს იმ მოთხოვნათა დაცვით, რა მოთხოვნათა დაცვასაც საქმის გამომძიებას ეს კოდექსი მოითხოვს გამომძიებლისგან. ამავე მუხლის მე-2 ნაწილი მიუთითებს: „გამომძიებელი ვალდებულია, გამოძიება აწარმოოს ყოველმხრივ სრულად და ობიექტურად“, რაც იმას ნიშნავს, რომ უნდა ჩატარდეს ყველა საგამოძიებო მოქმედება, რომელიც აუცილებელია საქმეზე რეალობის დასადგენად და არა მხოლოდ პირის დამნაშავედ ცნობის ან გამართლებისათვის. ეს იმას ნიშნავს, აგრეთვე, რომ ერთნაირი გულმოდგინეობით უნდა შეგროვდეს და შეფასდეს ყველა მტკიცებულება, მიუხედავად იმისა, მამხილებელია ის თუ გამამართლებელი.

ამავე 37-ე მუხლის მე-3 ნაწილი მიუთითებს: „გამომძიებელი ვალდებულია სისხლის სამართლის საქმის გამომძიებასთან დაკავშირებით შეასრულოს პროკურორის მითითება, თუ გამომძიებელი არ ეთანხმება პროკურორის მითითებას, მას უფლება აქვს, საქმე და თავისი მოსაზრებები წერილობით წარუდგინოს

60

ზემდგომ პროკურორს. ზემდგომი პროკურორი აუქმებს ქვემდგომი პროკურორის მითითებას ან გამოძიებას სხვა გამოძიებელს ავალებს. აღნიშნულ საკითხზე ზემდგომი პროკურორის გადაწყვეტილება საბოლოოა. ამ უფლებასა და სხვა მრავალ უფლებას ერთნაირად ანიჭებს სსსკ მის 34-ე მუხლში ჩამოთვლილ გამოძიებლებსა და კონკრეტული საქმის გამოძიებელ პროკურორს. ყველა ისინი ერთნაირად არიან გამოძიებლის უფლება-მოვალეობით აღჭურვილი სახელმწიფო თანამდებობის პირები. სწორედ აქედან, სსსკ პრინციპებიდან, გამოძიებლისა და პროკურორის მიმართ სსსკ უშუალო მოთხოვნებიდან გამომდინარე, პროკურორი, რომელიც კონკრეტულ საქმეს იძიებს, ის ამ საქმეზე მხოლოდ გამოძიებლის ფუნქციის შესრულებაზეა უფლებამოსილებით აღჭურვილი, ხოლო გამოძიებაზე ხელმძღვანელობა ამ საქმეზე სხვა პროკურორმა უნდა განახორციელოს. სასურველია ეს განახორციელოს ზემდგომმა პროკურორმა, მაგრამ ასეთ შემთხვევაში გასათვალისწინებელია ის გარემოება, რომ საქართველოს მთავარი პროკურორის მოადგილეს თუ დაევალა კონკრეტული საქმის გამოძიება და ამას ხელმძღვანელობს მთავარი პროკურორი, სსსკ 37-ე მუხლის მე-3 ნაწილით გათვალისწინებული უფლება – ზემდგომ პროკურორს წარუდგინოს მისი მოსაზრებები საქმესთან ერთად, მას პრაქტიკულად არ ექნება, რადგანაც მთავარ პროკურორზე მაღალი თანამდებობა პროკურატურაში არ არსებობს. მაშასადამე, მთავარი პროკურორის მოადგილე სრულუფლებიანი გამოძიებლის მოვალეობას აღნიშნული მიზეზის გამო ვერ შეასრულებს. ამიტომ იმისათვის, რათა გამოძიება გამოძიებლის სრული უფლებით აღჭურვილმა პირმა ჩაატაროს, პროკურორს, რომელსაც შეიძლება გამოძიება დაევალოს, მთავარი პროკურორის მოადგილეზე დაბალი თანამდებობა უნდა ეკავოს.

ამრიგად, სსსკ მისი IV თავიდან გამომდინარე გამოძიების უფლებას ანიჭებს მხოლოდ გამოძიებელსა და პროკურორს. ამავე დროს ის პროკურორს უფლებას აძლევს სისხლის სამართლის საქმის გამოძიება დაავალოს სხვა სამართალდამცავ ორგანოებსაც. ამიტომ ამავე კოდექსში უნდა იყოს იმ

სამართალდამცავ ორგანოთა სრული ჩამონათვალი, რომელთაც გამოძიების უფლება აქვთ მინიჭებული. ამავე კოდექსით უნდა განისაზღვროს მათი კომპეტენცია.

აქვე აუცილებელია აღინიშნოს, რომ გამომძიებელი და პროკურორი ვალდებული არიან მოიპოვონ დანაშაულის ჩამდენის მამხილებელი მტკიცებულება, მაგრამ არა ცალმხრივი, ნაწილობრივი ან სსსკ მოთხოვნათა სხვა დარღვევებით გამოძიების ჩატარების გზით, არამედ სსსკ ყველა მოთხოვნის სრული დაცვით.

3. პროცესის მონაწილე, რომელსაც უფლება აქვს თვითონ უშუალოდ ან ადვოკატის მეშვეობით მოიპოვოს მისთვის სასარგებლო მტკიცებულება.

სისხლის სამართლის პროცესის ასეთი მონაწილეა ბრალდებული, რომელსაც სსსკ 38-ე მუხლის მე-7 ნაწილი უფლებას აძლევს: დამოუკიდებლად, ან ადვოკატის მეშვეობით ჩაატაროს გამოძიება, კანონიერად მოიპოვოს მტკიცებულება სსს კოდექსით დადგენილი წესით და წარუდგინოს იგი საქმის მწარმოებელი ორგანოს შესაბამის თანამდებობის პირს; მოითხოვოს საგამოძიებო მოქმედების ჩატარება და გამოითხოვოს მტკიცებულება, რომელიც საჭიროა ბრალდების უარსაყოფად ან პასუხისმგებლობის შესამსუბუქებლად; მონაწილეობა მიიღოს მისი ან/და მისი ადვოკატის შუამდგომლობით ჩატარებულ საგამოძიებო მოქმედებაში. მოითხოვოს ადვოკატის დასწრება მისი მონაწილეობით საგამოძიებო მოქმედების ჩატარებისას. სსსკ 38-ე მუხლის მე-7 ნაწილის მითითება ასეთია, მაგრამ ჩატარებულ საგამოძიებო მოქმედებაში ან ჩატარებული მოქმედების დროს დასწრება რომ შეუძლებელია, ესეც გასაგებია. ზემოთ ციტირებულ კანონში ბოლო ორი წინადადება ჩამოყალიბებულია არასწორად. მოქმედება თუ ჩატარდა, შემდეგ მის ჩატარებას ვერავინ დაესწრება. მოკლედ რომ ვთქვათ, ამ ნაწილში სსსკ 38-ე მუხლი შესასწორებელია. ნებისმიერი ადამიანი ნებისმიერ მოქმედებას შეიძლება დაესწროს მხოლოდ მაშინ, როდესაც იგი ხდება (ტარდება) და არა ჩატარების შემდეგ, როგორც ეს

ამ მუხლში და ამავე კოდექსის სხვა მუხლებშია მითითებული. რაც შეეხება სასამართლოს, მას სსსკ 25-ე მუხლის მე-2 ნაწილი უკრძალავს დამოუკიდებლად მტკიცებულებათა მოპოვებასა და გამოკვლევას. ამიტომ ის არ შეიძლება მტკიცებულების მოპოვების სუბიექტად ჩაითვალოს. აღნიშნული ნორმა სასამართლოს მხოლოდ გამონაკლის შემთხვევაში და ისიც მხარეებთან შეთანხმებით აძლევს დამაზუსტებელი კითხვის დასმის უფლებას. ჩემი აზრით, სასამართლო, რომლისგანაც სსსკ 259-ე მუხლი კანონიერი, დასაბუთებული და სამართლიანი განჩენის გამოტანას მოითხოვს, მტკიცებულებათა გამოკვლევაში საერთოდ არ უნდა იყოს შეზღუდული. იგი არ უნდა იყოს შეზღუდული არც იმ მტკიცებულებათა მხარეებისაგან მოთხოვნაში, რომლებიც აუცილებელია ისეთი განჩენის გამოსატანად, როგორსაც მისგან კანონი მოითხოვს.

ამრიგად, სისხლის სამართლის საქმეზე გადაწყვეტილების მისაღებად მთავარია მტკიცებულება, რომელიც უნდა მოიპოვონ და წარმოადგინონ ბრალდებისა და დაცვის მხარეებმა, ე.ი. პროკურორმა და გამოძიებელმა, ბრალდებულმა (მსჯავრდებულმა) ან მისმა ადვოკატმა. სასამართლოს წინაშე მხარეთა უფლებები თანასწორია. მაგრამ მტკიცებულებათა მოპოვებაში გაცილებით მეტი შესაძლებლობა გააჩნია ბრალდების მხარეს – პროკურორსა და გამოძიებელს (სსსკ 32-ე-37-ე მუხლები), ვიდრე დაცვის მხარეს – ბრალდებულს, მის ადვოკატს (სსკ 38-ე-46-ე მუხლები). დაზარალებულს სასამართლოში ჩვენების მიცემის უფლება აქვს (სსსკ 57-ე მუხლი). სასამართლოს მტკიცებულების მოპოვება აკრძალული აქვს, ასეთ ვითარებაში კანონი აძლიერებს ბრალდების მხარეს და შესაბამისად ასუსტებს დაცვის მხარის შესაძლებლობას. სასამართლო პროცესამდეც მათ ინტერესების განხორციელების თანაბარი უფლებები უნდა ჰქონდეთ. გარდა ამისა, ადვოკატი ბრალდებულის ინტერესებს უნდა იცავდეს, მაგრამ ის პროცესის დამოუკიდებელი მონაწილე უნდა იყოს. ადვოკატის მოვალეობის შემსრულებლად პროცესში უნდა იყოს დაშვებული ნებისმიერი იურისტი, კანონიერი წარმომადგენელი, არაიურისტიც, რომელსაც შეუძლია

ბრალდებულის ინტერესების დაცვა და მოიწვევს ბრალდებული უფასოდ ან შრომის ანაზღაურებით.

წმ. მტკიცებულებათა კლასიფიკაცია

სისხლის სამართლის პროცესში ყველა მტკიცებულებისადმი მოთხოვნა ერთნაირია. ყველა მტკიცებულება უნდა იყოს მოპოვებული კონკრეტულ საქმეზე მტკიცებულების მოპოვების უფლებით კანონის მიერ აღჭურვილი პირის მიერ, კანონით გათვალისწინებული წესის დაცვით. მისი მიღების, გაფორმების, მისდამი მოპყრობისა და საერთოდ მისი აღმოჩენის, დაფიქსირება-დამაგრების, ამოღების, დაგროვების, სისტემატიზირების, შესწავლა-განალიზების, შეფასება-გამოყენებისადმი სსს კოდექსით გათვალისწინებული ყველა მოთხოვნა უნდა იყოს სრულყოფილად დაცული. სსსკ მოთხოვნათა არსებითი დარღვევით მოპოვებული მტკიცებულება დაუშვებელია და მას მტკიცებითი მნიშვნელობა არა აქვს, ე.ი. ის მტკიცებულებას არ წარმოადგენს. მტკიცებულებას წარმოადგენს მხოლოდ სსსკ ყველა მოთხოვნის დაცვით მოპოვებული და სასამართლოში წარდგენილი ინფორმაცია. ეს მოთხოვნა ყველა სახის მტკიცებულებისადმი ერთნაირია. მაგრამ, მიუხედავად ამისა, ყველა მტკიცებულება სხვადასხვა ნიშნით განსხვავდება ერთმანეთისაგან. ამიტომ იმისთვის, რომ გაადვილდეს მტკიცებულებათა არსის სიღრმის ცენტრში წვდომა, მტკიცებულებათა ერთიმეორისაგან განსხვავება, მათი უკეთესად შეფასება და გამოყენება, მათი ცალ-ცალკე და ერთობლიობაში გამოკვლევისა და განალიზების გზით, მტკიცებით თეორიაში მიღებულია მტკიცებულებათა ჯგუფებად დაყოფა, ე.ი. კლასიფიცირება ცალკეული ნიშნების მიხედვით. მტკიცებით სამართალში მიღებულია მტკიცებულებათა დაყოფა ოთხ ურთიერთ

საპირისპირო ჯგუფად, ე.ი. რვა სახედ. ესენია:

1. პიროვნული და ნივთიერი მტკიცებულებები.
2. პირველადი და წარმოებული მტკიცებულებები.
3. პირდაპირი და არაპირდაპირი მტკიცებულებები.
4. გამამართლებელი და გამამტყუნებელი მტკიცებულებები.

1. პიროვნული ეწოდება მტკიცებულებას, რომელიც სსსკ მოთხოვნათა დაცვით მიღებულია ადამიანის, ე.ი. კონკრეტული პირისაგან. ასეთია მაგალითად, მოწმის, დაზარალებულის, ბრალდებულის ჩვენებები, ჩხრეკის, ამოღების დათვალიერების, სხვა საგამოძიებო ან სასამართლო მოქმედებათა ჩატარებისას გაკეთებული განცხადებები, შუამდგომლობის ან ბრალის აღიარებით გამოცხადების ოქმში აღნიშნული, მასმედიის მიერ გავრცელებული და სხვა ინფორმაცია ანონიმური შეტყობინების ჩათვლით, თუ ის შეიცავს მტკიცებულებისათვის მახასიათებელ სსსკ მე-3 მუხლის 23-ე პუნქტით გათვალისწინებულ ნიშნებს.

თანახმად სსსკ მე-3 მუხლის 25-ე პუნქტისა, ნივთიერი მტკიცებულება არის საგანი, დოკუმენტი, ნივთიერება ან სხვა ობიექტი, რომელიც წარმოშობით, აღმოჩენის ადგილითა და დროით, ნიშან-თვისებებითა და მასზე დარჩენილი კვალით დაკავშირებულია სისხლის სამართლის საქმის ფაქტობრივ გარემოებასთან და შეიძლება დანაშაულის აღმოჩენის, დამნაშავის დადგენის ან ბრალის უარყოფის თუ დადასტურების საშუალება იყოს.

თუმცა არც ერთ მტკიცებულებას წინასწარ განსაზღვრული ძალა არც ადრე ჰქონია და არც ამჟამად აქვს, მტკიცებულება ადრეც და ახლაც ექვემდებარებოდა და ექვემდებარება შემოწმებასა და შეფასებას, თუ მხედველობაში არ მივიღებთ პრეიუდიციას, მაგრამ აქ უადგილოდ არ მიმაჩნია იმის აღნიშვნა, რომ ადრე მტკიცებით სამართალში და, საერთოდ, სისხლის სამართლის პროცესში ნივთიერ მტკიცებულებას მუხჯ მოწმეს უწოდებდნენ, რადგანაც ის პიროვნულ მტკიცებულებასთან შედარებით უფრო ობიექტური იყო. მასზე არ მოქმედებდა

მოლაპარაკება, დაპირება და სხვა ამგვარი ცდუნებები, რასაც მნიშვნელობა ენიჭებოდა მტკიცებულებათა ცალ-ცალკე და ერთობლივად შეფასებისას. ეს თვისებები ნივთიერ მტკიცებულებას დღესაც არა აქვს დაკარგული, რაც გასათვალისწინებელია ნივთიერ მტკიცებულებათა აღმოჩენიდან მის გამოყენებამდე სისხლის სამართლის პროცესის ყველა სტადიაზე. სწორედ ამ მიზანს ემსახურება აღნიშნული მტკიცებულებისადმი ადრინდელი მიდგომის აქ მოხსენიება.

2. პირველადი და წარმოებული მტკიცებულებები

პირველადია მტკიცებულება, რომელიც უშუალოდ ასახავს დანაშაულის ჩადენის ფაქტს მთლიანად ან მის ისეთ ნიშანს, რომელიც სხვა მტკიცებულებებთან ერთობლიობაში მონაწილეობს დანაშაულის სრული სახის აღდგენაში. ნივთიერი მტკიცებულება, როგორც წესი, პირველადი და ერთადერთია. მაგალითად, ფეხის კვალის ტვიფარი, დაქტილოფირი, თითის დერილოვანი ქარგების ანაბეჭდები, ხელნაწერი, ხელმოწერა, ბეჭდისა და შტამპის ანაბეჭდები, ბოთლი, ჭიქა ან სხვა საგნები თითების ანაბეჭდებით, ან დანაშაულის ჩადენის იარაღის მიერ დატოვებული სხვა კვალი და სხვა. მაგრამ ნივთიერი მტკიცებულება არაიშვიათად სახეშეცვლილადაც გვხვდება. მაგალითად, ქურდმა მოიპარა ქსოვილი და ტანსაცმელი შეიკერა, მოიპარა მცირეყალიბიანი შაშხანა და პისტოლეტად გადააკეთა. მოიპოვა შხამი და საწამლავი დაამზადა და ა.შ. ასეთ შემთხვევაში ნივთიერი მტკიცებულების თვისებები და მნიშვნელობა შენარჩუნებული აქვს, თუმცა ის უკვე იქნება არა პირველადი, არამედ წარმოებული. მაგალითად, შხამგარეული წყალი, ღვინო, ლიმონათი ან მოპარული ქსოვილისაგან შეკერილი პალტო და ა.შ.

რაც შეეხება პირველად მტკიცებულებას, პირველადია დანაშაულის თვითმხილველის ჩვენება დანაშაულის ჩადენისა და მისი ჩამდენის შესახებ და სხვა მასთან დაკავშირებულ იმ გარემოებათა შესახებ, რაც თვითონ ნახა ან მოისმინა თვითმხ-

ილველმა და თვითონვე შეატყობინა ამის შესახებ მხარეს ან სასამართლოს. თუ თვითმხილველმა რაც დაინახა ან მოისმინა, სხვას უამბო, ხოლო ამ სხვამ ეს ინფორმაცია პროკურორს ან გამომძიებელს მიაწოდა ანდა სასამართლოს მისცა ჩვენება ამის შესახებ, ეს იქნება წარმოებული მტკიცებულება. ასეთ ინფორმაციას პირდაპირი მტკიცებულების ძალა არა აქვს, ვინაიდან ის სხვისი ნათქვამის გამეორებაა. პირველად წყაროს იგი მიწოდებული აქვს არა გამომძიებლის, პროკურორის, სასამართლოსათვის და არც ბრალდებულის ან მისი ადვოკატისათვის, რაც მთავარია, ინფორმაციის პირველადი წყარო – დანაშაულის თვითმხილველი, რომლისგანაც მომდინარეობს ინფორმაცია, სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობაზე არასწორი ჩვენების მიცემისათვის გაფრთხილებული არ არის, და ინფორმაციის სარწმუნოება არაფრით გამაგრებული არ არის მაშინ, როდესაც იგი მას მიაწოდა უბრალოდ მასთან მოსაუბრეს. ამიტომ თვითმხილველის დაკითხვა საჭიროა. თუ ეს შეუძლებელია, მაშინ საქმეზე გადაწყვეტილების მისაღებად აუცილებელია სხვა უტყუარ მტკიცებულებათა ერთობლიობა. თუ ისინი ერთმანეთს ეწინააღმდეგებიან ან თუ საკმაოდ დასაბუთებული არ არის მტკიცებულებათა ერთი ჯგუფისათვის უპირატესობის მინიჭების კანონიერება და ამავე დროს გათვალისწინებული არ არის საქართველოს კონსტიტუციის მე-40 მუხლის მოთხოვნა იმის შესახებ, რომ ყოველგვარი ეჭვი საკითხს წყვეტს ბრალდებულის სასარგებლოდ, მტკიცებულებათა ერთობლიობა გადაწყვეტილების მისაღებად საკმარისი არ არის.

მართალია, კონსტიტუციის მე-40 მუხლი მიუთითებს: „ყოველგვარი ეჭვი, რომელიც ვერ დასტურდება კანონით დადგენილი წესით, უნდა გადაწყდეს ბრალდებულის სასარგებლოდ“, მაგრამ ეს ზემოთ თქმულს არ ეწინააღმდეგება, რადგანაც თუ დამტკიცდა რამე, ეჭვი გაქრება, თუ ვერ დამტკიცდა ვერაფერი და ეჭვი ეჭვად დარჩა, ის რანაირი იქნება მნიშვნელობა არა აქვს, რადგანაც ყოველგვარი ეჭვი საკითხს წყვეტს ბრალდებულის სასარგებლოდ. ამ საკითხზე სსსკ მე-5 მუხლიც მიუთითებს, მაგრამ ის ავიწროებს კონსტიტუციის მოთხოვნას.

ამიტომ მისი გამოყენება შეიძლება მხოლოდ იმდენად, რამდენადაც იგი შეესაბამება კონსტიტუციას. იმ ნაწილში, რა ნაწილშიც იგი გამოდის კონსტიტუციის მოთხოვნათა ფარგლებიდან, იმოქმედებს კონსტიტუცია.

თუმცა ეს საკითხი უფრო მტკიცებულებათა მომდევნო სახეებს ეხება, მაგრამ აქვე არ შეიძლება არ შევეხოთ იმას, რომ მოქმედი სსსკ 76-ე მუხლის პირველი ნაწილი მიუთითებს, რომ „ირიბია მოწმის ჩვენება, რომელიც ეფუძნება სხვა პირის მიერ გავრცელებულ ინფორმაციას” კანონის ეს მითითება მტკიცებულებას ახასიათებს მისი მტკიცებითი მნიშვნელობის მიხედვით და არა წარმოშობის წყაროს მიხედვით. ამიტომ გვინდა ხაზი გაესვას იმას, რომ წარმოებული მტკიცებულება შეიძლება იყოს ამავედროულად ირიბიც, მაგრამ ეს საკითხი უფრო დეტალურად განიხილება მომდევნო პუნქტში.

3. პირდაპირი და არაპირდაპირი მტკიცებულება

პირდაპირი და არაპირდაპირი მტკიცებულება დიდი ხანია ცნობილია არა მარტო საქართველოს, არამედ სხვა მრავალი ქვეყნის სისხლის სამართლის პროცესში და მტკიცებით სამართალში. პირდაპირ მტკიცებულებად ითვლებოდა და ითვლება ისეთი მტკიცებულება, რომელიც პირდაპირ მიუთითებდა ე.წ. მთავარი ფაქტის ანუ მტკიცების საგნის არსებობაზე, მაგალითად, მოწმე თავის ჩვენებაში მიუთითებდა, რომ დაინახა, როგორ მოკლა სარქისიანმა მადოიანი. ასეთი ჩვენება პირდაპირი პიროვნული მტკიცებულებაა, სარქისიანის კოსტუმზე, რომელიც მას მკვლელობის დროს ეცვა, აღმოჩნდა ადამიანის სისხლი, რომელიც თანახმად უფლებამოსილი ექსპერტის დასკვნისა, ეკუთვნის მადოიანს. აღნიშნული სისხლი, რომელიც სარქისიანის კოსტუმზე აღმოჩნდა, ასეთ ვითარებაში პირდაპირ მიუთითებს სარქისიანის მიერ მადოიანის მკვლელობის ჩადენაზე და ამიტომ სარქისიანის კოსტუმი, რომელიც მადოიანის სისხლით იყო გასერილი, ნივთიერ მტკიცებულებად უნდა იქნეს ცნობილი, რაც

მეორე პირდაპირი მტკიცებულება იქნება აღნიშნულ საქმეზე.

არაპირდაპირია მტკიცებულება, რომელიც პირდაპირ არ ადასტურებს და არც გამოირიცხავს დასამტკიცებელი ფაქტის არსებობას ან არარსებობას, მაგრამ სხვა მტკიცებულებებთან ერთობლიობაში საშუალებას იძლევა დასკვნის გაკეთებისა იმის შესახებ, რომ აღნიშნულ ფაქტს ან ჰქონდა ადგილი ან არ ჰქონია ადგილი. საბოლოოდ რაც დადასტურდება, იმის მიხედვით უნდა იქნეს გადაწყვეტილება მიღებული, მაგრამ ხაზი უნდა გაესვას იმასაც, რომ ზოგჯერ პირდაპირი მტკიცებულება აუცილებლად დასამტკიცებელი ფაქტის მიმართ არის არაპირდაპირი, მაგრამ საქმისთვის მნიშვნელობის მქონე სხვა, რომელიმე ფაქტის არსებობას ან არარსებობას იგი პირდაპირ ადასტურებს. არაპირდაპირი მტკიცებულების ერთობლიობით შესაძლებელია დანაშაულის ჩადენისა და მასთან დაკავშირებული ყველა გარემოების დადგენა, კანონიერი, ობიექტური, სამართლიანი, გამამტყუნებელი განაჩენის გამოტანა და მისი დასაბუთება. ასეთი შესაძლებელია მხოლოდ მაშინ, როდესაც ყველა შესაძლო ვარაუდიდან გამოირიცხება ყველა ერთის გარდა. მაგალითი: გობეჯიშვილი ცხოვრობს ერთოთახიან ბინაში ორსართულიანი სახლის პირველი სადარბაზოს პირველ სართულზე. გარეთ, ეზოში, ამ სადარბაზოს წინ დომინოს თამაშობდა ოთხი კაცი. მაგიდა, რომელზეც დომინოს თამაშობდნენ და ორი სკამი ისე იყო დადგმული, რომ ორი მოთამაშე – ივანიძე და კიკნაძე პირდაპირ უყურებდნენ გობეჯიშვილის ბინაში შესასვლელ ერთადერთ კარს. ოთხივე მოთამაშემ დაინახა, რომ გობეჯიშვილი ბინიდან გამოვიდა. კარი დაკეტა. მიესალმა მოთამაშეებს და წავიდა. გავიდა 30-40 წუთი, გობეჯიშვილის ბინის კარი გააღო მისმა თანასოფლელმა ბორჩხაძემ, რომელიც დომინოს მოთამაშე კიკნაძემ იცნო, მაგრამ ამის შესახებ ბორჩხაძეს არაფერი გაუგია. იგი დაახლოებით 10-15 წუთის შემდეგ გამოვიდა გობეჯიშვილის ბინიდან და წავიდა. ამ მომენტიდან დაახლოებით ერთი საათის შემდეგ გობეჯიშვილი დაბრუნდა ბინაში, სადაც არ დახვდა ნივთები ისე დალაგებული, როგორც დატოვა, ხოლო 6500 აშშ დოლარი, რომელსაც ლეიბის ქვეშ

ინახავდა და დაახლოებით 300-350 ლარი, რომელიც კარადის თაროზე დატოვა, არ დახვდა. გამოვიდა ბინიდან და ჰკითხა დომინოს მოთამაშე მეზობლებს, ხომ არ იციან, ვინ იყო მის სახლში შესული, მათ უპასუხეს, რომ მისი (გობეჯიშვილის) ბინიდან გასვლის შემდეგ მის დაბრუნებამდე მისი ბინა თავისუფლად გააღო, შევიდა, 10-15 წუთის შემდეგ გამოვიდა და წავიდა მამაკაცი და უთხრეს მას ამ პირის გარეგნული აღწერილობა. კიკნაძემ უთხრა გობეჯიშვილს, რომ მის ბინაში შევიდა მისი თანასოფლელი, რომლის გვარი და სახელი ვერ გაიხსენა, მაგრამ გობეჯიშვილი მიხვდა, ვინ იყო ის თანასოფლელი, რომელიც მის ბინაში იყო შესული. გობეჯიშვილს სახლის ერთი გასაღები ადრე მიცემული ჰქონდა ბორჩხაძისთვის, მაგრამ ამ უკანასკნელმა უთხრა, რომ მას ის გასაღები დაეკარგა საბერძნეთში. ამ დღიდან ბორჩხაძე 2 წლის განმავლობაში იძებნებოდა. რომ დააკავეს პირველ და მეორე დაკითხვაზე უარყოფდა გობეჯიშვილის ბინაში შესვლის ფაქტს. მაგრამ რომ გააცნეს კიკნაძის ჩვენება და დომინოს მოთამაშეების მიერ ფოტოსურათით მისი ამოცნობის ოქმი, მან გობეჯიშვილის სახლში შესვლის ფაქტი აღიარა და განაცხადა, რომ მას გასაღები გობეჯიშვილმა მისცა და ჰქონდა იგი. ის თავისუფლად შედიოდა მისი თანასოფლელი გობეჯიშვილის სახლში სხვა დროსაც.

აღნიშნულ შემთხვევაში არაპირდაპირი. უტყუარი მტკიცებულებების ერთობლიობა ადასტურებს შემდეგ ფაქტებსა და გარემოებებს:

1. ბორჩხაძე თავისუფლად შედიოდა გობეჯიშვილის ბინაში, რადგანაც მას გობეჯიშვილი ენდობოდა და გასაღებიც მისცა მას.

2. ბორჩხაძეს ჰქონდა გობეჯიშვილის ბინაში ამ უკანასკნელისაგან დამოუკიდებლად შესვლის საშუალება, რადგანაც ბინის გასაღები მას ჰქონდა, რის შესახებაც გობეჯიშვილმა არ იცოდა ან ყოველ შემთხვევაში ბორჩხაძე ასე მიიჩნევდა.

3. გობეჯიშვილის ბინაში ფარულად შესვლის შესაძლებლობა, რომელიც წინასწარ შექმნა ბორჩხაძემ, ამ უკანასკნელმა გამოიყენა გობეჯიშვილის ბინაში ქურდობის ჩადენის დღეს.

4. გობეჯიშვილის ბინას ერთი შესასვლელი კარი ჰქონდა.
5. ამ ერთ შესასვლელ კარს გობეჯიშვილის ბინიდან გასვლის მომენტიდან მის დაბრუნებამდე განუწყვეტლივ უყურებდნენ ივანიძე, კიკნაძე და სხვა ორი პირი, სულ ოთხი კაცი.
6. ბორჩხაძის გარდა არავინ შესულა გობეჯიშვილის სახლში ქურდობის დღეს ამ უკანასკნელის ბინიდან გასვლიდან დაბრუნებამდე.
7. ამ პერიოდში გობეჯიშვილის ბინიდან მოპარული იქნა 6500 აშშ დოლარი და 300 თუ 350 ლარი.
8. ამ დანაშაულის ჩადენა შეეძლო მხოლოდ ბორჩხაძეს, რადგანაც ქურდობის პერიოდში, მის გარდა გობეჯიშვილის ბინაში არავინ ყოფილა.

აღნიშნულ შემთხვევაში არც ერთი მტკიცებულება პირდაპირ არ მიუთითებს იმაზე, რომ ბორჩხაძემ ჩაიდინა აღნიშნული – ქურდობა. მაგრამ მტკიცების წრე მთლიანად 360 გრადუსით შეკრულია არაპირდაპირი მტკიცებულებების ერთობლიობით. ამ ქურდობის ჩადენის შესაძლებლობა გამოირიცხება სხვა ნებისმიერი პირის მიერ, გარდა ბორჩხაძისა. ამიტომ ასეთ არაპირდაპირ მტკიცებულებათა ერთობლიობას ისეთივე მტკიცებითი მნიშვნელობა აქვს, როგორიც პირდაპირ მტკიცებულებას.

რაც შეეხება ირიბ მტკიცებულებას, იგი ამჟამად მოქმედი საქართველოს სსსკ ამოქმედებამდე, როგორც მტკიცებით თეორიაში, ისე საგამოძიებო და სასამართლო პრაქტიკაში არაპირდაპირი მტკიცებულების სინონიმად ითვლებოდა. მაგრამ დასახელებული კოდექსის 76-ე მუხლით ირიბი მტკიცებულების შინაარსი სხვანაირად განიმარტება. კერძოდ, მოქმედი სსსკ 76-ე მუხლი ჩამოყალიბებულია შემდეგნაირად:

მუხლი 76. ირიბი ჩვენება;

1. ირიბია მოწმის ის ჩვენება, რომელიც ეფუძნება სხვა პირის მიერ გავრცელებულ ინფორმაციას.

2. ირიბი ჩვენება დასაშვებია მხოლოდ ინფორმაციის წყაროს მითითებით.

3. სასამართლოში საქმის არსებითი განხილვის დროს

ირიბი ჩვენება დასაშვები მტკიცებულებაა, თუ იგი დასტურდება სხვა მტკიცებულებათა ერთობლიობით.

ეს განმარტება ირიბ ჩვენებას იგივე არაპირდაპირი მტკიცებულების მნიშვნელობას ანიჭებს, მაგრამ განსხვავება მდგომარეობს იმაში, რომ ირიბი მტკიცებულება ამ განმარტების მიხედვით შეიძლება იყოს მხოლოდ მოწმის ჩვენება, რომელიც ეფუძნება სხვის მიერ გავრცელებულ ინფორმაციას, ე.ი. ეს პიროვნული, არაპირველადი, არამედ წარმოებული მტკიცებულებაა. რა თქმა უნდა, პირდაპირ მტკიცებულებად არ ჩაითვლება, თუნდაც მხოლოდ მისი საკანონმდებლო სახელწოდების გამო. მას ირიბი ჩვენება ეწოდება და ის, თუ როგორც ჩვენება ირიბია, როგორც მტკიცებულება, პირდაპირი ვერ იქნება. მაგრამ მთავარი ის არის, რომ მას საფუძვლად უდევს სხვის მიერ გავრცელებული ინფორმაცია. რაც სწორია თუ არა არის ცნობილი. თუ შემოწმებით დადგინდა, რომ ირიბი ჩვენება სწორია, მაშინ მტკიცებულების მნიშვნელობა ექნება შემოწმების შედეგს, ე.ი. შემოწმების შედეგად მიღებულ ინფორმაციას, ხოლო ირიბი ჩვენება შეიძენს ამ მტკიცებულების მოპოვების საფუძველის მნიშვნელობას. სხვა მეტი მნიშვნელობა მას არ ექნება. მაგრამ ისმის კითხვა ასეთი საკანონმდებლო მითითების მიმართ: თუ მოწმის ჩვენება შეიძლება იყოს ირიბი, რატომ არ შეიძლება ისეთივე იყოს დაზარალებულისა და ბრალდებულის ჩვენება?

ამ კითხვაზე კანონმდებელმა ან სხვა ნებისმიერმა მსურველმა უნდა უპასუხო. მაგრამ ეს საკანონმდებლო სიახლე სისხლის სამართლის პროცესის არც ერთ მონაწილეს საქმეს არსებითად არ ურთულებს. საკმარისია იმის დამახსოვრება, რომ მოწმის ჩვენება, რომელიც სხვის მიერ გავრცელებულ ინფორმაციას ეფუძნება, ის ირიბი ჩვენებაა და მას აქვს არაპირდაპირი მტკიცებულების მნიშვნელობა.

რაც შეეხება პროცესის სხვა მონაწილეებისათვის მოწმის სტატუსის მინიჭებას, ეს ამ კითხვაზე პასუხს არ შეიცავს.

საბოლოოდ დასკვნის სახით შეიძლება ითქვას, რომ ამჟამად მოქმედი საქართველოს სსს კოდექსის მოთხოვნიდან

გამომდინარე, მტკიცებულება მისი მტკიცებითი მნიშვნელობის (მისი კავშირის, მთავარ ფაქტთან და მტკიცების საგანთან) მიხედვით იყოფა ორ ჯგუფად: პირდაპირ და არაპირდაპირ მტკიცებულებად, ხოლო ირიბი მტკიცებულება არაპირდაპირი მტკიცებულების ერთ-ერთი სახეა. რაც შეეხება მთავარ ფაქტს და მტკიცების საგანს, ესენი დამოუკიდებელი მტკიცებითსამართლებრივი ცნებებია, რომელთა მიმართ ცალკე გვაქვს მსჯელობა ამ ნაშრომში.

4. გამამართლებელი და გამამტყუნებელი მტკიცებულებები

აუცილებლად მიმაჩნია ჯერ განისაზღვროს გამამართლებელი და გამამტყუნებელი მტკიცებულებების ცნება. კერძოდ, უნდა იყოს ცნობილი, კონკრეტულად რას გულისხმობს გამამართლებელი მტკიცებულება სსსკ მოთხოვნებიდან გამომდინარე და რას გულისხმობს გამამტყუნებელი მტკიცებულება. უმოკლესი პასუხი ამ კითხვაზე შეიძლება ჩამოყალიბდეს შემდეგნაირად:

– გამამართლებელია მტკიცებულება, რომელიც აუმჯობესებს ბრალდებულის სამართლებრივ მდგომარეობას, ხოლო გამამტყუნებელია ის, რომელიც აუარესებს ამ მდგომარეობას.

ამ ცნების დეტალური შინაარსი მდგომარეობს იმაში, რომ გამამართლებელია ის მტკიცებულება, რომელიც ადასტურებს: საერთოდ ქმედების არარსებობას, ე.ი. იმას, რომ ქმედებას, რომელიც ბრალად ედება კონკრეტულ პირს, საერთოდ არ ჰქონია ადგილი; ასეთ ქმედებას ჰქონდა ადგილი, მაგრამ მართლწინააღმდეგობის ან ბრალის გამომრიცხველ გარემოებაში; დანაშაული ჩადენილია, მაგრამ ის არ ჩაუდენია და არც მონაწილეობა მიუღია ბრალდებულს; ბრალდებულმა დანაშაული ჩაიდინა ან მონაწილეობდა მის ჩადენაში, მაგრამ არსებობს კონკრეტული შემამსუბუქებელი გარემოება, რომელიც მოქმედებს დანაშაულის კვალიფიკაციაზე, სასჯელის სახის ან ზომის განსაზღვრაზე, ან/და იძლევა სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის ან სასჯელისგან გათავისუფლების, ან კანონით გათვალისწინე-

ბული შეღავათის გამოყენების საფუძველს. გამამართლებელია, აგრეთვე, მტკიცებულება, რომელიც საქმეში არსებული მტკიცებულების საწინააღმდეგოდ უარყოფს დამამძიმებელ გარემოებათა გამოყენების საფუძველის არსებობას. გამამართლებელ მტკიცებულებათა ჯგუფს მიეკუთვნება ნებისმიერი მტკიცებულება, რომელიც აუმჯობესებს ბრალდებულის (მსჯავრდებულის) სამართლებრივ მდგომარეობას.

გამამტყუნებელია მტკიცებულება, რომელიც ადასტურებს: დანაშაულის ჩადენას ან მის ჩადენაში მონაწილეობას, დანაშაულის ჩასადენად მომზადებას ან მისი ჩადენის მცდელობას, ქმედების ჩადენას მართლწინააღმდეგობის ან ბრალის გამოძირიცხველ გარემოებათა არარსებობის პირობებში, ბრალის დამამძიმებელ გარემოებათა არსებობას, ბრალის შემამსუბუქებელ გარემოებათა არარსებობას; დანაშაულის კვალიფიკაციაზე ბრალდებულის ინტერესების საწინააღმდეგოდ მოქმედი ნიშნების (გარემოებების) არსებობას; პასუხისმგებლობის ან სასჯელისგან გათავისუფლების საფუძველის არარსებობას; რაიმე სახის შეღავათის კონკრეტული ბრალდებულის მიმართ გამოყენების საფუძველის არარსებობას.

ზოგი ბრალდებულის მიმართ შეიძლება მხოლოდ შემამსუბუქებელი გარემოება იყოს სახეზე, ზოგის მიმართ მხოლოდ დამამძიმებელი ან ორივე ერთად. თუ ბრალდებულის მიმართ ორივე გარემოება სახეზეა, ორივე უნდა იქნეს მიღებული მხედველობაში. სისხლის სამართლის კოდექსით შემამსუბუქებელი გარემოება იმიტომ არის გათვალისწინებული, რომ ის მეტნაკლებად, არა მთლიანად მაგრამ ნაწილობრივ, ამართლებს ბრალდებულის მიერ ქმედების ჩადენას. მაგალითად, შემამსუბუქებელ მდგომარეობაში ჩადენილად ითვლება განზრახ მკვლელობა, აუცილებელი მოგერიების ფარგლების გადაცილებით და განზრახ მკვლელობა უეცარი, ძლიერი სულიერი აღელვების მდგომარეობაში. ამასთან მხედველობაშია მიღებული ის, რომ აუცილებელი მოგერიების ფარგლების გადაცილებას ადგილი შეიძლება ექნეს მხოლოდ იმის მიმართ, ვინც მართლსაწინააღმდეგოდ ხელყოფს კანონით დაცულ სამართლებრივ სიკეთეს და

ამიტომ განზრახ მკვლელობა აუცილებელი მოგერიების ფარგლების გადაცილებით ყველა შემთხვევაში კვალიფიცირდება სსკ 113-ე მუხლით, რომელიც უფრო მსუბუქ სასჯელს ითვალისწინებს, ვიდრე სსკ სხვა სახის განზრახი მკვლელობისთვის. უეცარი, ძლიერი სულიერი აღელვება კი მხოლოდ მაშინ წარმოადგენს შემამსუბუქებელ გარემოებას, როდესაც ასეთ მდგომარეობაში ამ დანაშაულის ჩამდენი მისი უკანონო მოქმედებით მიიყვანა იმან, ვინც ამის შედეგად მოკლული იქნა.

პირველ შემთხვევაში, ე.ი. მომგერიებელს ნაწილობრივ ამართლებს ის, რომ ის იცავდა სამართლებრივ სიკეთეს, რომელსაც უკანონოდ ხელყოფდა შემდგომში ამისათვის მოკლული.

მეორე შემთხვევაში მკვლელს ნაწილობრივ ის ამართლებს, რომ დაზარალებულმა თვითონვე გამოიწვია მისი მკვლელობა. წონასწორობიდან გამოიყვანა კაცი და მკვლელობა ჩაადენინა მას, ე.ი. აიძულა ის, რომ ეს დანაშაული ჩაედინა.

ამრიგად, უტყუარ მტკიცებულებათა ერთობლიობით სსსკ მოთხოვნათა შესაბამისად დადგენილი ფაქტებისა და გარემოებების საფუძველზე ხდება ქმედებათა დანაშაულად დაკვალიფიცირება, ხოლო დანაშაულის სიმძიმისა და საშიშროების შესაბამისად სასჯელის სახისა და ზომის გამოყენება დამნაშავის მიმართ. სწორედ ამიტომ არის აუცილებელი ყველა იმ ფაქტისა და გარემოების ზუსტად დადგენა, რომლებიც აუცილებელია დამნაშავის მიმართ კანონიერი გადაწყვეტილების მისაღებად.

რაც შეეხება მტკიცების პროცესს, ის არის სისხლის სამართლის პროცესის შემადგენელი ნაწილი, რომელიც გამოიხატება მტკიცების უფლებამოსილებით აღჭურვილ პირთა მოქმედებაში მტკიცებულებათა მოპოვების დაწყების მომენტიდან მტკიცებულებათა შეფასების დამთავრების მომენტამდე. ასეთივეა მტკიცების პროცესი სამართლის სხვა დარგშიც (სამოქალაქო, ადმინისტრაციული, საოჯახო და სხვ.).

თავი III. სალკაულ მტკიცებულებათა მოპოვების წესი

§1. მტკიცებულებათა ზოგადი დახასიათება

სისხლის სამართლის პროცესში მტკიცებითი მნიშვნელობა აქვს მხოლოდ დასაშვებ მტკიცებულებებს. მტკიცებითი მნიშვნელობის ე.წ. იურიდიული ძალის მოპოვების მიხედვით მტკიცებულება შეიძლება დაეყვოდ ოთხ ჯგუფად,

1. პრეიუდიცია;
2. მიღების მომენტიდან მტკიცებითი მნიშვნელობის მქონე;
3. მტკიცებულება, რომელიც სასამართლომ ცნო დასაშვებად, რითაც კანონის საფუძველზე მიანიჭა მას მტკიცებითი მნიშვნელობა.
4. დაუშვებელი მტკიცებულება, რომლის გამოყენება ბრალდებულის სამართლებრივი მდგომარეობის გამაუარესებელი გადაწყვეტილების ან საერთოდ გადაწყვეტილების მისაღებად დაუშვებელია.

პრეიუდიცია, როგორც მტკიცებულება, გათვალისწინებულია სსსკ 73 მუხლით. ფრანგულად და ლათინურად პრეიუდიციალური ნიშნავს სამართლებრივ საკითხს, რომლის გადაწყვეტის გარეშე საქმე ვერ განიხილება სასამართლოში, ხოლო პრეიუდიციალობა ნიშნავს საქმის განმხილველ ყველა სასამართლოს ვალდებულებას შემოწმებისა და დამტკიცების გარეშე მიიღოს ფაქტები, რომლებიც დადგენილ იქნა ადრე, კანონიერ ძალაში შესული სასამართლო გადაწყვეტილებით. მაგრამ ასეთი მოთხოვნა მოქმედებს მანამ, სანამ სასამართლოს ეჭვი არ გაუჩნდება პრეიუდიციალობის მიმართ. მისი გაუქმებაც შეიძლება.¹ ამის შესაბამისად იყო ჩამოყალიბებული საქა-

1. ს.თეზელიშვილი. იურიდიული ენციკლოპედია. თბილისი პერიდიანი 2008. გვ.434

რთველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 113-ე მუხლის ძირითადი მოთხოვნები.¹

ამჟამად მოქმედი სსსკ 73-ე მუხლის მოთხოვნები განსხვავებულია ადრე მოქმედი კოდექსის 113-ე მუხლის მოთხოვნებისაგან. კერძოდ, 113-ე მუხლი მტკიცებულების წარმოდგენისა და გამოკვლევის გარეშე მტკიცებით მნიშვნელობას ანიჭებდა: საყოველთაოდ ცობილ ფაქტებს; ადრე ნასამართლეობაზე განაჩენის ასლს; სხვა სისხლის სამართლის საქმეზე კანონიერ ძალაში შესული განაჩენით დადგენილ ფაქტობრივ გარემოებებსა და მათ სამართლიანობრივ შეფასებას; სამოქალაქო საქმეზე კანონიერ ძალაში შესული გადაწყვეტილებით დადგენილ მოვლენებსა და ქმედებას, მაგრამ ეს მუხლი უშვებდა ამ პრეიუდიციალურობის უარყოფას მხარის, სასამართლოსა და პროცესის სხვა მონაწილეთა მიერ.

მოქმედი სსსკ 73-ე მუხლი მოითხოვს გამოკვლევის გარეშე მტკიცებულებად მიღებას:

- ა) საყოველთაოდ ცნობილი ფაქტისა;
- ბ) ნასამართლეობაზე განაჩენისა;
- გ) სასამართლოს კანონიერ ძალაში შესული განაჩენით დადგენილი ფაქტობრივი გარემოებისა;
- დ) ნებისმიერი სხვა გარემოებისა თუ ფაქტისა, რომლებზედაც მხარეები შეთანხმდებიან.

სასამართლო საქმეზე გადაწყვეტილებას ღებულობს მხოლოდ სასამართლო პროცესში გამოკვლეული მტკიცებულების შეფასების შედეგად. სასამართლოს მტკიცებულებათა მოპოვება აკრძალული აქვს, მტკიცებულებათა წარმოდგენა მხარეთა მოვალეობაა. რადგანაც ეს მუხლი არ ითვალისწინებს არც ერთი ინფორმაციის წარმოდგენის გარეშე მტკიცებულების სახით მიღებას და ასეთ შესაძლებლობას არ უშვებს არც სსსკ საერთოდ და არც სხვა კანონი, ეს მტკიცებულება სასამართლოში სსსკ მოთხოვნიდან გამომდინარე უნდა წარადგინოს მხარე.

1. საქართველოს 1998 წლის 20 თებერვალს მიღებული სსსკ გვ. 92-93, (მუხ. 113)

კანონის ეს მოთხოვნა, რა თქმა უნდა, სწორია და ის უნდა წარმოადგინოს იმ მხარემ, რომელსაც უფრო აინტერესებს იგი. მაგრამ, ჩემი აზრით, ჯობია ბრალდების მხარის მოვალეობაში შედიოდეს მისი წარმოდგენა, რადგანაც ამას სახელმწიფოებრივი მნიშვნელობა აქვს ან შეიძლება ექნეს. იგი შეიძლება საჭირო გახდეს იმ პირთა მოთხოვნებისათვის პასუხის გასაცემად, რომლებიც პრეიუდიციალობის გამოვლენის დროს ან დაბადებულნი არ იყვნენ ან სხვა მიზეზით, მიუხედავად დაინტერესებისა, თავის დროზე ამ საკითხების გარკვევაში მონაწილეობა ვერ მიიღეს და, რაც მთავარია, პროკურორისთვის ამ მტკიცებულების მოპოვება უფრო იოლია ვიდრე თავისუფლებაშეზღუდული ბრალდებულისათვის. ამ საქმეში ასეთი მტკიცებულება უნდა იყოს. მისი არარსებობის შემთხვევაში რა უნდა განიხილოს სასამართლომ? გარდა ამისა, გავა დრო და დღევანდელი პრეიუდიცია მომავალ თაობას შეიძლება პრეიუდიციად არ მოეჩვენოს და, რაც მთავარია, პრეიუდიციის არსებობის ფაქტი არ არის საკმარისი გადაწყვეტილების მისაღებად. აუცილებელია პრეიუდიციის კავშირის დამტკიცება მისაღებ გადაწყვეტილებასთან. მაგალითად, პრეიუდიციას წარმოადგენდა ომი აფხაზეთში. ამ ომში მონაწილეობისათვის შეღავათები, როგორც შემდგომ გაირკვა, ბევრმა ისეთმა პირმა მიიღო, რომელსაც ამ ომში საერთოდ მონაწილეობა არ მიუღია. თუ ადამიანის კავშირი პრეიუდიციასთან არ იქნება დადგენილი, მისი გამოყენება პასუხისმგებლობისაგან თავის დასაღწევად ჩვეულებრივ მოვლენას გაუთანაბრდება. ამიტომ კანონის მოთხოვნა პრეიუდიციის შესახებ მტკიცებულების წარმოდგენის თაობაზე სრულიად სამართლიანია. კანონის მოთხოვნა ყველა მტკიცებულების შეფასების შესახებ ამ მტკიცებულებას არ ეხება, რადგან ის გამოკვლევის გარეშე მიიღება, მაგრამ ეს ეხება მხოლოდ პრეიუდიციის ფაქტის არსებობას და არა ამ ფაქტის გამოყენებას ცალკეულ პირთა მიმართ. მაგალითად ომის მონაწილე რომელიც ომში მონაწილეობის გამო დაინვალიდდა ომის ინვალიდია, მაგრამ ომის მონაწილე, რომელიც სიმთვრალის გამო საკუთარი სახლის აივნიდან გადმოვარდა და ამიტომ დაინვალიდდა, ის მონაწილედ იქნება და ინვალიდიც,

მაგრამ ის არ არის ომის ინვალიდი. ასე რომ, პრეიუდიცია არ არის საკმარისი. აუცილებელია კონკრეტული პირის მიმართ მისი გამოყენების საფუძვლის არსებობის დადასტურება. ასეთი მიდგომა აუცილებელია განსახილველი 73-ე მუხლის „ა“ და „გ“ პუნქტებით გათვალისწინებული პრეიუდიციების მიმართ. „ბ“ პუნქტით გათვალისწინებული განაჩენი ნასამართლეობაზე ან სწორი უნდა იყოს ან არასწორი. მაგრამ თუ საერთოდ არ ჰქონია ნასამართლეობა ბრალდებულს და განაჩენი ყალბია, ამის სამართლებრივი შედეგი სხვა არის. თუ მას ჰქონდა ნასამართლეობა, მაგრამ განაჩენი წარმოადგინა იმის შესახებ, რომ შემდგომ ის გაამართლეს, სამართლებრივი შედეგი სხვა იქნება. აქ სხვა მრავალი ვარიანტიც შესაძლებელია იყოს, მაგრამ ამაზე მსჯელობა საჭირო არ არის, რადგანაც განაჩენი ნასამართლეობაზე მხოლოდ იმას ამტკიცებს, პირს ჰქონდა თუ არა ნასამართლეობა, ან აქვს თუ არა მას იგი. ნასამართლობას, რომელიც მოხსნილი ან გაქარწყლებულია სისხლისსამართლებრივი მნიშვნელობა არა აქვს, ეს მაინდამაინც დიდმნიშვნელოვან საკითხს არ წარმოადგენს.

საქმე ის არის, რომ ეს მუხლი პრეიუდიციალურობის შინაარსის საწინააღმდეგოდ მასში ჩამოთვლილი პრეიუდიციების გამოკვლევის გარეშე მტკიცებულებად მიღებას მოითხოვს, მის მიმართ ყოველგვარ ეჭვს, უთანხმოებასა და უარყოფას გამორიცხავს მაშინ, როდესაც ასეთს არც პრეიუდიციალურობა გულისხმობს და არც სისკ მიზნებს შეესაბამება. მაგალითად, სსსკ 73-ე მუხლის „დ“ პუნქტი პრეიუდიციალად აცხადებს ნებისმიერ გარემოებას ან ფაქტს, რომელზედაც მხარეები შეთანხმდებიან. ასეთი გარემოებისა და ფაქტის გამოკვლევის გარეშე მტკიცებულებად მიღება სხვა არაფერია, თუ არა სასამართლოს გამოთიშვა საქმეზე გადაწყვეტილების მიღების მოვალეობისაგან და მისთვის მხარეების მიერ მიღებული გადაწყვეტილების მის მიერ, ე.ი. სასამართლოს მიერ მიღებულად გაფორმების მოვალეობის დაკისრება. ეს აზრი შეიძლება არასწორად მოგვეჩვენოს, მაგრამ ასეთი შედეგის მიღების რეალური შესაძლებლობა არსებობს, მაშინ როდესაც პროკურორი საპროცესო შეთანხმებას დებს,

სასამართლო არსებითი განხილვის გარეშე საქმეს იზილავს და პროკურორსა და ბრალდებულს შორის მიღწეული შეთანხმების შესაბამისად გადაწყვეტილებას ღებულობს, პროკურორის დისკრეციული უფლება სისხლისსამართლებრივ დევნაზე და მის მიერ დევნაზე უარის თქმისათვის გადამწყვეტი მნიშვნელობის მინიჭება, სხვანაირი დასკვნის გაკეთების საშუალებას არ იძლევა (იხ. სსსკ მე-16, 33-ე, 166-ე, 168-ე, 209-ე, 218-ე და 250-ე მუხლები). რა თქმა უნდა, ამ მუხლების მოთხოვნათა ერთობლიობა, ჩემი აზრით, არ იძლევა სასამართლოს დამოუკიდებლობაზე საუბრის საფუძველს. ამიტომ ამ მუხლებისა და მათთან ერთად 73-ე მუხლის ზემოთ აღნიშნული გარემოებების გათვალისწინებით დახვეწა-დაზუსტება, ჩემი აზრით, ყოველგვარი კანონიერი ინტრესებისათვის ზიანის მიყენების გარეშე თავისუფლად შეიძლება.

§2. მიღების მომენტიდან მტკიცებითი მნიშვნელობის მქონე მტკიცებულებები

მოპოვებისთანავე, ე.ი. მიღებისა და საპროცესო მოთხოვნათა შესაბამისად გაფორმებისთანავე მტკიცებითი მნიშვნელობა აქვს ისეთ მტკიცებულებას, რომლის მოპოვებას არ სჭირდება სასამართლოს განჩინება ან გადაუდებელ შემთხვევაში გამომძიებლის დადგენილება და ასეთი გადაწყვეტილების გარეშე არის მოპოვებული ან სჭირდება და მიღებულია სასამართლოს განჩინების საფუძველზე. მისი მოპოვებისა და პროცესუალურად გაფორმებისთანავე მტკიცებით მნიშვნელობას იძენს ინფორმაცია მიღებული: ბრალდებულის სასამართლოში დაკითხვის (მონაწილეობის) (სსსკ მუხ. 74-ე, 219-ე, 247-ე, 248-ე, 251-ე, 253-ე) დაზარალებულის საქმის არსებითი განხილვისა და სასჯელის შეფარდების სასამართლო სხდომებზე დაკითხვის (სსსკ მუხ.

57, პ. „ბ“), მოწმის სასამართლოში დაკითხვის (სსკ მუხ. მე-3, პ. 24-ე; 75-ე, 76-ე, 114-118-ე მუხლები), ხოლო 2012 წლის პირველ ოქტომბრამდე 1998 წლის 20 თებერვლის კოდექსის მოთხოვნათა შესაბამისად დაკითხვის (ახალი სსსკ 332 მუხლი) შედეგად. გამოძიების დადგენილების საფუძველზე მოპოვებული მტკიცებულება მტკიცებით მნიშვნელობას იძენს სასამართლოს მიერ მისი დასაშვებ მტკიცებულებად ცნობის მომენტიდან.

§3. ბრალდებულის ჩვენება

თანახმად სსსკ 74-ე მუხლისა, ბრალდებულის ჩვენება არის მის მიერ სასამართლოში მიცემული ინფორმაცია სისხლის სამართლის საქმის გარემოებათა გამო.

ბრალდებულს უფლება აქვს, მაგრამ ვალდებული არ არის მისცეს ჩვენება. მის მიერ ჩვენების მიცემაზე უარის თქმა ან ცრუ ჩვენების მიცემა არ წარმოადგენს მის მიერ დანაშაულის ჩადენის დამადასტურებელ მტკიცებულებას. ბრალდებულის მიერ საქმის არსებით განხილვამდე მოწმის სახით მიცემული ინფორმაციის მტკიცებულების სახით გამოყენება არ შეიძლება, თუ ამას არ ეთანხმება ბრალდებული. ამიტომ მისი ჩვენების წაკითხვა, მოსმენა ან დემონსტრირება სასამართლოს სხდომაზე მისი თანხმობის გარეშე არ შეიძლება. მაგრამ ეს მოთხოვნა არ ვრცელდება ოპერატიულ-სამძებრო მოქმედებათა ჩატარების გზით მიღებულ ინფორმაციაზე. (სსსკ 247-ე მუხლი). მხარეს სხდომის თავმჯდომარის თანხმობით შეუძლია მტკიცებულების დემონსტრირება. საქმის არსებითი განხილვისას დასაშვებია მხოლოდ ის მტკიცებულება, რომლის ავთენტურობაც დასტურდება (სსსკ 248-ე მუხლი).

ბრალდებულს უფლება აქვს მისცეს ინფორმაცია მისი ბრალდების ირგვლივ სასამართლოში მისი პირველი წარდგენისას

აღკვეთის ღონისძიების არჩევასთან დაკავშირებით, რაც უნდა მოხდეს დაკავებიდან არაუგვიანეს 48 საათისა (სსსკ 196-ე, 197-ე მუხ.). ბრალი წარდგენილი უნდა იქნეს ამის შესახებ პროკურორის მიერ დადგენილების გამოტანიდან არაუგვიანეს 24 საათისა. დადგენილების გამოტანისათვის საკმარისია გამოძიების სტადიაზე მოპოვებული მტკიცებულება, რომელიც იძლევა საფუძველს დასაბუთებული ვარაუდისათვის იმის შესახებ, რომ ამ პირმა ჩაიდინა დანაშაული. ბრალის წაყენება შეუძლია გამომძიებელსაც, ოღონდ პროკურორის დავალებით. დადგენილებაში უნდა იყოს სრული მონაცემები ბრალდებულისა და ბრალის შესახებ სსკ მუხლის, მისი ნაწილისა და პუნქტის ჩვენებით. ერთი დანაშაულის ჩამდენი ბრალდებულად შეიძლება იყოს მაქსიმუმ 9 თვე. პირი ბრალდებულად ითვლება დაკავების მომენტიდან, ხოლო დაკავებულად ითვლება პირი მისთვის მიმოსვლის შეზღუდვის მომენტიდან (სსსკ 170 მუხ.) მაგრამ ბრალდებულს სხვა დანაშაულის ჩადენაზე თუ წარედგინა ბრალი, ადრე წაყენებული ბრალდებისათვის ვადის დინება წყდება და იგი განახლდება ბოლოს ბრალის წაყენების დღიდან. მაგრამ ეს არ იძლევა საფუძველს იმისათვის, რომ ყოველი ბრალის წაყენებისათვის 9 თვით უსასრულობამდე შეიძლება აგრძელო ბრალდებულად ყოფნის ვადა. თუ არსებობდა ბრალის წაყენების საფუძველი და დროულად არ იქნა იგი წაყენებული, ბრალდებულს შეუძლია იგი გაასაჩივროს და თუ მისი საჩივარი სასამართლომ ან ზემდგომმა პროკურორმა დააკმაყოფილა, ეს იმას ნიშნავს, რომ დაუშვებლად უნდა იქნეს ცნობილი ყველა მტკიცებულება, რომელიც მოპოვებულია აღნიშნულ დანაშაულებზე ბრალის წაყენების საფუძველის წარმოშობის მომენტიდან. ეს, მართალია, არ არის ქმედითი ზომა ანუ ქმედების ადეკვატური ღონისძიება, რადგანაც მტკიცებულება რაც საკმარისია ბრალდების წაყენებისათვის, ძალაში რჩება. ჩემი აზრით, საჭირო იყო იმ მტკიცებულებათა დაუშვებლად ცნობაც, რომლებმაც წარმოშვეს სხვა დანაშაულში ბრალდების საფუძველი, მაგრამ დროულად არ იქნა გამოყენებული, თუმცა ასეთ შემთხვევაში, თუ საჭირო იქნა, ამოქმედდება სსკ 71-ე მუხლი,

რომელიც ითვალისწინებს სისხლისსამართლებრივ პასუხის-
გებაში მიცემის აკრძალვას ზანდაზმულობის ვადის გასვლის
გამო. მაგრამ ეს სხვა საკითხია. აქ ამის შესახებ, როგორც
მტკიცებულების შესახებ გვჭირდება მსჯელობა. ადამიანს სსსკ
მოთხოვნებიდან გამომდინარე, ბრალდებული ეწოდება მისი და-
კავებიდან ან ბრალდებულად ცნობის მომენტიდან მის მიმართ
გამამტყუნებელი ან გამამართლებელი განაჩენის გამოტანამდე
(მუხ. 170-ე, 169-ე, 274-ე და 276-ე). გამამტყუნებელი განაჩე-
ნის გამოტანის შემთხვევაში ის ხდება მსჯავრდებული (მუხ.
274-ე პუნქტი „ზ“. ხოლო გამამართლებელი განაჩენის გამოტა-
ნის შემთხვევაში — გამართლებული (მუხ 276-ე პუნქტი „ე“)
გამართლებული რომ სრულიად რეაბილიტირებული პირია და
ბრალდებულის უფლება-მოვალეობისაგან გათავისუფლებულია,
ეს გასაგებია. მაგრამ მსჯავრდებული განაჩენის სააპელაციო და
საკასაციო წესით გასაჩივრების შემთხვევაში ის ბრალდებულის
უფლებებით სარგებლობს თუ არა. მის მიერ ამ ინსტანციებში
მიცემული ჩვენება 74-ე მუხლით გათვალისწინებული ინფორმა-
ციის ტოლფასია თუ არა, ეს სსს კოდექსიდან გარკვეულად არ
ჩანს. სასამართლოში პირველი წარდგენისას, წინასასამართლო
სხდომაზე, საქმის არსებითი განხილვისას და სასჯელის და-
ნიშვნის სხდომაზე ბრალდებული მონაწილეობს ბრალდებულის
უფლებით, მის მიერ ამ სტადიებზე სასამართლოსათვის მი-
წოდებულ ინფორმაციას მტკიცებითი მნიშვნელობა აქვს. საა-
პელაციო და საკასაციო ინსტანციებში ის უკვე ან მსჯავრდე-
ბულია ან გამართლებული. წარმოიშობა კითხვა: სააპელაციო
და საკასაციო ინსტანციებზე მსჯავრდებულს აქვს თუ არა
ბრალდებულის უფლებები? თუ აქვს მის მიერ მიწოდებულ
ინფორმაციას მტკიცებითი მნიშვნელობა? უნდა ჰქონდეს და
ამის შესახებ კანონში მითითება უნდა იყოს. სსსკ მე-3 მუხლში
შეიძლება მსჯავრდებულის ასეთი განმარტება: მსჯავრდებუ-
ლია პირი, რომლის მიმართაც სასამართლოს მიერ გამოტანი-
ლია გამამტყუნებელი განაჩენი. მსჯავრდებული ბრალდებულის
უფლებით სარგებლობს მის მიმართ განაჩენის კანონიერ ძალაში
შესვლამდე. თუ აპელანტის, კასატორის უფლებები საკმარის-

სია მსჯავრდებულისათვის მის მიერ სააპელაციო და შემდგომ საკასაციო წესით განაჩენის გასაჩივრების შემთხვევაში ან თუ ბრალდების მხარემ გაასაჩივრა განაჩენი ჯერ სააპელაციო, ხოლო შემდეგ საკასაციო წესით, მაშინ აპელანტიისა და კასატორის მოწინააღმდეგე მხარის უფლებები თუ ყოფნის მსჯავრდებულს, შეიძლება მოგვეჩვენოს, რომ მსჯავრდებულისათვის ბრალდებულის უფლების შენარჩუნება საჭირო არ არის, მაგრამ სასურველია კანონში მითითება იმაზე, რომ მსჯავრდებულს განაჩენის გასაჩივრების გარდა სხვა უფლებებიც აქვს. ამიტომ მისთვის ბრალდებულის უფლების შენარჩუნება მის მიერ მიწოდებულ ინფორმაციას სააპელაციო და საკასაციო სასამართლოშიც შეუნარჩუნებდა მტკიცებით მნიშვნელობას. მართალია, ბრალდებულის ყველა უფლება მსჯავრდებულს არ სჭირდება, მაგრამ დამატებითი მასალების წარმოდგენის უფლებას სსსკ 293-ე და 301-ე მუხლები ითვალისწინებს, როგორც სააპელაციო, ისე საკასაციო სასამართლო ინსტანციაში. თუ მსჯავრდებულს არ ექნება ამ მასალების მოპოვების უფლება, ის ამას ვერ წარმოადგენს და თუ წარმოადგინა, არაუფლებამოსილი პირის მიერ იქნება იგი წარმოდგენილი და მას მტკიცებითი ძალა არ ექნება. ამიტომ მსჯავრდებულის უფლებების გათვალისწინება ზემოთ აღნიშნულ გარემოებათა შესაბამისად აუცილებელია.

ამჟამად მოქმედი სსსკ მოთხოვნიდან გამომდინარე, მტკიცებითი მნიშვნელობა აქვს ბრალდებულის მიერ სასამართლოში მიცემულ ჩვენებას (ინფორმაცია) (სსსკ მუხ 74-ე. მათ შორის:

1) სასამართლოში პირველად წარდგენისას. თუმცა ამ სტადიაზე ძირითადად იხილება აღკვეთის ღონისძიებასთან დაკავშირებული საკითხები (სსსკ მუხ. 197-ე).

2) წინასასამართლო სხდომაზე, სადაც წყდება საკითხი არსებითი განხილვისათვის საქმის გადაცემის ან აქვე შეწყვეტის შესახებ და ირკვევა საკითხი ცნობს თუ არა ბრალდებული თავს დამნაშავედ წარდგენილ დანაშაულში და თუ ცნობს, რა მოცულობით;

3) ბრალდებულის მიერ მოწმის სტატუსით საქმის არსები-

თად განხილვამდე მიცემული ჩვენების მტკიცებულების სახით გამოყენებაზე თანხმობის მიცემა, ე.ი. ბრალდებულის თანხმობის საფუძველზე აღნიშნული ინფორმაციის (ინფორმაციების) მტკიცებულების სახით დაშვება (მუხ. 247-ე);

4) ბრალდებულის მოთხოვნით და სხდომის თავმჯდომარის თანხმობით საქმეში არსებული მტკიცებულების დემონსტრირება (მუხ. 248).

5) წერილობითი მტკიცებულების საჯაროდ წაკითხვა ბრალდებულის მიერ (მუხ. 248-ე).

შენიშვნა: ზემოთ, მე-4 და მე-5 პუნქტებში მითითებული მოქმედებები ბრალდებულს შეუძლია შეასრულოს მისი ადვოკატის მეშვეობითაც.

6) ბრალდებულის ან მისი დავალებით მისი ადვოკატის მიერ საქმის არსებითი განხილვისას წარმოთქმული შესავალი სიტყვა (მუხ. 241-ე).

7) ბრალდებულის ან მისი ადვოკატის მიერ საქმის არსებითი განხილვისათვის სხდომაზე წარმოთქმული დასკვნითი სიტყვა (მუხ. 251-ე).

8) რეპლიკის სახით ბრალდებულის მიერ ან მისი დავალებით მისი ადვოკატის მიერ წარმოთქმული სიტყვა (მუხ. 253-ე, 6. 1).

9) ბრალდებულის საბოლოო სიტყვა (მუხ. 253 6. მე-2);

10) სააპელაციო და საკასაციო სასამართლოების სხდომაზე პატიმარ-მსჯავრდებულებს უფლება აქვთ მოითხოვონ უშუალოდ დასწრება, მაგრამ ამ მოთხოვნათა დაკმაყოფილების საკითხს წყვეტს საჩივრის განმხილველი სასამართლო (მუხ. 296-ე, 305-ე). ამიტომ პატიმარი-მსჯავრდებული ან მიიღებს უშუალო მონაწილეობას ამ სასამართლო ინსტანციებში, ან არა.

რაც შეეხება მსჯავრდებულს, რომელიც პატიმრობაში არ არის, მას შეუძლია ამ ინსტანციებში მონაწილეობა, რადგანაც

ამ სხდომებში მონაწილეობენ მხარეები (მუხ. 297-ე-306-ე) და ერთ მხარედ ეს მუხლები მსჯავრდებულს ასახელებენ. ამასთან უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ როგორც ზემოთ აღნიშნული მუხლებიდან, ისე სსსკ პრინციპებიდან გამომდინარე, ბრალდებულისა და ისეთი მსჯავრდებულის, რომლის მიმართ პროცესი დამთავრებული არ არის და საქმე მოძრაობაშია, ჩვენება ერთნაირი მნიშვნელობის უნდა იყოს. მსჯავრდებულის ჩვენებას ისეთივე მნიშვნელობა უნდა ჰქონდეს, როგორიც აქვს ბრალდებულის ჩვენებას. სხვანაირად სააპელაციო და საკასაციო სასამართლოში მსჯავრდებულის მონაწილეობას აზრი არ აქვს. ამას ადასტურებს სსსკ 42-ე მუხლის დასახელებაც, რომელიც ბრალდებულს განმარტავს როგორც მსჯავრდებულს, სამართლებრივ მდგომარეობაში ათანაბრებს მათ.

11) გარდა ზემოთ 10 პუნქტში ჩამოთვლილისა, ბრალდებულს საკუთარი ხარჯით თვითონ ან ადვოკატის დახმარებით უფლება აქვს მოითხოვოს მტკიცებულება (მუხ. 39-ე). მას შეუძლია მტკიცებულებათა მოპოვებაში დახმარებისათვის შუამდგომლობით მიმართოს სასამართლოს. (სსსკ 111 მუხ. ნაწ. I.).

მას არა აქვს უფლება მიმართოს სასამართლოს ჩხრეკის ან ამოღების ჩატარების თაობაზე.

ბრალდებულის მიერ მოპოვებულ მტკიცებულებას ბრალდების მხარის მიერ მოპოვებული მტკიცებულების თანაბარი იურიდიული ძალა აქვს (სსსკ მუხლ. 39-ე. ნ. II).

ბრალდებულს უფლება აქვს მოითხოვოს საგამოძიებო მოქმედებათა ჩატარება, გამოითხოვოს მტკიცებულება, დაესწროს მისი ან მისი ადვოკატის მოთხოვნის საფუძველზე საგამოძიებო მოქმედების ჩატარებას, ნებისმიერ დროს გამოიყენოს დუმილის უფლება და ამის გამოყენება მის საწინააღმდეგოდ არ შეიძლება. მას აქვს მტკიცებულებათა მოპოვების, სასამართლოში წარდგენის, გამოკვლევისა და სხვა მრავალი უფლება (სსსკ 38-ე მუხლი).

მიუხედავად ბრალდებულის ზემოთ ჩამოთვლილი და სხვა

უფლებებისა, საქართველოს სსსკ მე-9 მუხლით გათვალსწინებული, სრულიად სამართლიანი, დემოკრატიული და სისხლის სამართლის პროცესში ჭეშმარიტების დადგენისაკენ მიმართული – მხარეთა თანასწორობის პრინციპის ორივე მხარის მიერ თანაბარი შესაძლებლობებით განხორციელების უზრუნველყოფისაკენ მიმართულ მოთხოვნებს, ამ მიზნის მისაღწევად აუცილებელი ოდენობით, სამწუხაროდ, სსს კოდექსში ვერ ვპოულობთ. ერთ მხარეზეა პროკურორი და გამომძიებელი გაცილებით უფრო მეტი უფლებებითა და შესაძლებლობებით, ვიდრე ბრალდებული (ძირითადად) და მისი ადვოკატი, რომელსაც კანონი ძირითადად ბრალდებულის მოთხოვნათა შესრულებას ავალებს. შეგვიძლია წარმოვიდგინოთ საქართველოში არეულობის პერიოდში 5-6 კლასდამთავრებული ბრალდებული, რომელიც პატიმარია და იცავს სახელმწიფო ხარჯზე დანიშნული ადვოკატი, რომელმაც უნდა ასრულოს ასეთი პატიმარის მოთხოვნები. ამას მიმატებული პროკურორისა და გამომძიებლის უფლებები და შესაძლებლობები, დაცვის მხარის შეზღუდვები, როგორც უფლებებში (სსსკ 111-ე და სხვა მუხლები), ისე მტკიცებულებათა მოპოვების პრაქტიკულ შესაძლებლობებში, მხარეების თანასწორობის დამტკიცების საშუალებას, ჩემი აზრით, არ იძლევა.

მხარეთა თანასწორობაზე საქართველოს სსს კოდექსის მოთხოვნათა ფარგლებში მსჯელობა შესაძლებლად მიმაჩნია მაშინ, როდესაც მტკიცებულებათა მოპოვების ნაწილში მაინც ორივე მხარის უფლებები და პრაქტიკული შესაძლებლობები გათანაბრდება. ეს რა თქმა უნდა უცებ არ მოხდება, მაგრამ ამის განხორციელებაზე ზრუნვა მაინც უნდა სჩანდეს, გამომძიებელი, რომ მის მოვალეობას, გათვალისწინებულს სსსკ 37-ე მუხლის მე-2 ნაწილით ასრულებდეს, ე.ი. გამოძიება აწარმოოს ყოველმხრივ. სრულად და ობიექტურად ამ სიტყვათა პირდაპირი და სრული მნიშვნელობით, ამას მაინც უნდა უზურუნველყოფდეს სახელმწიფო. ბრალდებული, რომელსაც ნებისმიერ დროს შეუძლია გამოიყენოს დუმილის უფლება ან დუმილით დაიწყოს და დაამთავროს მთელი პროცესი, ე.ი. პრაქტიკულად შეუძლია სულ არ გამოიყენოს დაცვის უფლება, ფაქტობრივად

მისი ინტერესების დაცვის მოვალეობისგან თავისუფალია. ამიტომ დაცვის მხარე ფაქტობრივად რომ არსებობდეს სისხლის სამართლის პროცესის მთელს პერიოდში, დამცველს (ადვოკატს) უნდა ეკისრებოდეს დაცვის უფლების ყველა კანონიერი გზით განხორციელება, მიუხედავად სსსკ 45-ე მუხლით გათვალისწინებული შემთხვევებისა. ჩემი აზრით, მხარეთა თანასწორობის პრინციპიდან გამომდინარე, ბრალდებულისა და მის მიერ აყვანილი ადვოკატის ურთიერთობებში ამ უკანასკნელის მიერ მისი მოვალეობის შესრულების საკითხთან დაკავშირებით არავინ უნდა ერეოდეს. ისინი უნდა ენდობოდნენ ერთმანეთს. ნდობის დაკარგვის შემთხვევაში უნდა გაწყვიტონ შეთანხმება. რაც შეეხება სახელმწიფოს ხარჯზე დანიშნულ ადვოკატს, მას ბრალდებულის თანხმობის გარეშე, მათ შორის ურთიერთნდობის დამყარების გარეშე დაცვის განხორციელების უფლება არ უნდა ჰქონდეს.

ბრალდებულის ჩვენებაზე, მის უფლება-მოვალეობებზე და მასთან დაკავშირებულ ყველა საკითხზე მსჯელობა დაკავშირებულია ბრალდებულის ვინაობასთან. ჯერ უნდა იყოს ცნობილი, ვინ არის ბრალდებული, რა მომენტიდან და რის საფუძველზე, ვინ შეიძლება პირს უწოდოს ბრალდებული და ა.შ.

სსსკ მე-3 მუხლის მე-19 პუნქტის თანახმად, „ბრალდებული არის პირი, რომლის მიმართაც არსებობს დასაბუთებული ვარაუდი, რომ მან ჩაიდინა საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსით გათვალისწინებული დანაშაული“, მართალია, უკეთესი იქნებოდა ამ განმარტებაში მითითებული ყოფილიყო, თუ ვის უნდა ჰქონდეს ასეთი ვარაუდი, მაგრამ გასაგებია, რომ იგულისხმება სამართალდამცავი ორგანოები და ამ ორგანოების თანამშრომლები, უფრო ზუსტად ადამიანის დაკავების უფლებით აღჭურვილი პირები, რომლებიც ჩამოთვლილია სსსკ 172-ე მუხლში, ვინც ასრულებს ოპერატიულ ფუნქციებს, საზოგადოებრივი წესრიგის დაცვის მოვალეობას, აწარმოებს გამოძიებას ან ახორციელებს სისხლისსამართლებრივ დევნას. სსსკ 170-ე მუხლის თანახმად, პირი დაკავებულად ითვლება მიმოსვლის თავისუფლების შეზღუდვის მომენტიდან. დაკავების მომენტიდან

პირი ითვლება ბრალდებულად მაშინ, როდესაც პირის ბრალდებულად ცნობის შესახებ დადგენილების გამოტანის უფლება აქვს მხოლოდ პროკურორს, ამისათვის საკმარისი მტკიცებულების მოპოვების შემდეგ, რაც გამოტანიდან არაუგვიანეს 24 საათისა უნდა წარედგინოს ბრალდებულს. დაკავებულს მისი დაკავებიდან 48 საათის გასვლამდე უნდა გადაეცეს დადგენილება ბრალდების შესახებ. დაკავებას სჭირდება სასამართლოს განჩინება, მაგრამ შეიძლება მის გარეშეც (სსსკ 169-175-ე მუხლ.), მაგრამ 176-ე მუხლის პირველი ნაწილის „ა“ პუნქტი დაკავებულის გათავისუფლების ერთ-ერთ საფუძველად ასახელებს ეჭვის დაუდასტურებლობას იმის შესახებ, რომ მან ჩაიდინა დანაშაული. ასეთ შემთხვევაში გაურკვეველია, სსსკ 171-ე მუხლის მე-2 ნაწილით გათვალისწინებულ შემთხვევაში დაკავების, ე.ი. მიმოსვლის თავისუფლების შეზღუდვისთანავე, როგორ უნდა ჩაითვალოს იგი ბრალდებულად მაშინ, როდესაც პროკურორის მიერ დაკავებულის ბრალდების შესახებ დადგენილება არ არის გამოტანილი, როგორ ხდება იგი ბრალდებული ან რაშია იგი ბრალდებული. თუ ადამიანი ყოველგვარი პროცესუალური გადაწყვეტილების მიღების გარეშე მხოლოდ ბრალდებულია, მისგან ყოველგვარი განმარტების მიღების გარეშე, მაშინ რა აზრი აქვს პროკურორის მიერ დადგენილების გამოტანას? სსსკ ნორმები, ჩემი აზრით, დასახვეწია. ჩემი აზრით, სსსკ 170-ე მუხლის მე-2 ნაწილში სიტყვები: „დაკავების მომენტიდან პირი ითვლება ბრალდებულად“ უნდა შეიცვალოს სიტყვებით: – დაკავების მომენტიდან პირი სარგებლობს ბრალდებულის უფლებებით. ეს რა თქმა უნდა, აღნიშნულ ხარვეზს კერ გამოასწორებს, მაგრამ ოდნავ მაინც შეარბილებს მას.

§4. მოწმის ჩვენება

თანახმად მოქმედი სსსკ მე-3. მუხლის 24-ე პუნქტისა, მოწმის ჩვენება არის მოწმის მიერ სასამართლოში მიცემული ინფორმაცია სისხლის სამართლის საქმის გარემოებათა შესახებ. მაგრამ ეს მოთხოვნა ძალაში უნდა შევიდეს 2012 წლის 1 ოქტომბრიდან (სსსკ 332-ე მუხლი). 2012 წლის 1 ოქტომბრამდე გამოძიებლები და პროკურორები მოწმის დაკითხვას აწარმოებენ საქართველოს პარლამენტის მიერ 1998 წლის 20 თებერვალს მიღებული სსსკ მოთხოვნათა შესაბამისად. მოქმედებს ამ კოდექსის 305-ე მუხლის მე-5 ნაწილიც, რომელიც ითვალისწინებს მოწმის დაკითხვისას მისი ადვოკატის დასწრებას. დაკითხვის დაწყებამდე უნდა დადგინდეს მისი ვინაობა, გაირკვეს, შეიძლება თუ არა მისი დაკითხვა მოწმის სახით, მისი ურთიერთობა დაზარალებულთან და ბრალდებულთან. მას უნდა აეხსნას მისი უფლება-მოვალეობები, გაფრთხილდეს ჩვენების მიცემაზე უარის თქმისთვის, ცრუ ჩვენების ან ურთიერთსაწინააღმდეგო ჩვენებების მიცემისათვის სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობაზე სსსკ 370-371¹ მუხლებით და ამის შემდეგ უნდა დაიწყოს დაკითხვა საქმისათვის მნიშვნელობის მქონე საკითხების გასარკვევად.

სასამართლოში მოწმის, დაზარალებულის და ბრალდებულის დაკითხვის თაობაზე 2010 წლის 1 ოქტომბრიდან მოქმედებს 2009 წელს მიღებული სსს კოდექსი. ამიტომ ეს საკითხი უფრო დეტალურად უნდა განვიხილოთ ამ კოდექსის მოთხოვნათა შესაბამისად.

ზემოთ უკვე აღინიშნა, რომ მოწმის ჩვენება არის მის მიერ სასამართლოში მიცემული ინფორმაცია სისხლის სამართლის საქმის გარემოებათა შესახებ. ამავე სსსკ 47-ე მუხლი მიუთითებს: „სასამართლოში ჩვენების მიცემისას მოწმის სტატუსით სარგებლობენ, მისი უფლებები ენიჭებათ და მისი მოვალეობები ეკისრებათ ასევე გამოძიებელს, პროკურორს, ბრალდებულს, დაზარალებულს, ექსპერტსა და თარჯიმანს“.

მაგრამ მოწმის სტატუსით სარგებლობა, მისი უფლებების მინიჭება და მოვალეობების დაკისრება კი არ გარდაქმნის გამომძიებელს, პროკურორს, ბრალდებულს, დაზარალებულს, ექსპერტს და თარჯიმანს მოწმედ. ისინი პროცესის იგივე მონაწილეებად რჩებიან, რაც იყვნენ მოწმის უფლებების მინიჭებამდე და მისი მოვალეობების დაკისრებამდე. გამომძიებელი იგივე საქმეზე გამომძიებლად რჩება, პროკურორი – პროკურორად და ა.შ. მაგრამ მათი დაკითხვა მოწმის სახით სასამართლოში შეიძლება, თუ ეს საჭიროა საქმეში მათ მონაწილეობასთან დაკავშირებული საკითხების გასარკვევად ან დასაზუსტებლად. მაგალითად, სასამართლოში საქმის არსებითად განხილვისას ბრალდებული ცვლის ჩვენებას და ამბობს, რომ ის ადრეც ასეთ ჩვენებას იძლეოდა, ოქმი არ წაუკითხავს ისე მოაწერა ხელი, ხოლო, რაც ოქმში წერია, ეს გამომძიებლის მიერ არის შეთხზული, ასეთ შემთხვევაში გამომძიებელი, პროკურორი ან სხვა, ვინც დაკითხვას აწარმოებდა ან ესწრებოდა, შეიძლება დაკითხულ იქნას, როგორც მოწმე, მაგრამ მხოლოდ იმის გასარკვევად, ჩვენება, რომელიც ადრე დაკითხვის ოქმშია მოცემული, ეკუთვნის თუ არა ბრალდებულს და თუ არ ეკუთვნის, გაირკვეს საკითხი და დადგინდეს, რაშია საქმე. ასევე შეიძლება მოწმის სახით დაიკითხოს სხვა პირიც, თუ ის ამავე სსსკ 50-ე მუხლის მოთხოვნებიდან გამომდინარე შეიძლება დაიკითხოს მოწმის სახით. სსსკ 50-ე მუხლი მიუთითებს:

„მუხლი 50. პირი, რომელიც არ არის ვალდებული, იყოს მოწმე

1. მოწმედ დაკითხვისა და საქმისთვის მნიშვნელობის მქონე ინფორმაციის შემცველი საგნის, დოკუმენტის, ნივთიერების ან სხვა ობიექტის გადაცემის ვალდებულება არ ეკისრება:

ა) ადვოკატს – იმ გარემოების შესახებ, რომელიც მისთვის ცნობილი გახდა ამ საქმეში ადვოკატის მოვალეობის შესრულებასთან დაკავშირებით;

ბ) ადვოკატს, რომელიც იურიდიულ დახმარებას უწევდა პირს დაცვის მიღებამდე, - იმ გარემოების შესახებ, რომელიც მისთვის ცნობილი გახდა იურიდიული დახმარების გაწევასთან

დაკავშირებით;

გ) სასულიერო პირს – იმ გარემოების შესახებ, რომელიც მისთვის ცნობილი გახდა აღსარების ან სხვაგვარად განდობის შედეგად;

დ) ბრალდებულის ახლო ნათესავს;

ე) სახალხო დამცველს ან მის მიერ უფლებამოსილ პირს – იმ ფაქტის გამო, რომელიც მას გაანდეს, როგორც სახალხო დამცველს;

ვ) საქართველოს პარლამენტის წევრს – იმ ფაქტის გამო, რომელიც მას გაანდეს, როგორც წარმომადგენლობითი ორგანოს წევრს;

ზ) მოსამართლეს – იმ გარემოების შესახებ, რომელიც სასამართლოს თათბირის საიდუმლოებაა;

თ) ჟურნალისტს – პროფესიული საქმიანობისას მიღებულ ინფორმაციასთან დაკავშირებით;

ი) ადამიანთ ვაჭრობის (ტრეფიკინგის) მსხვერპლს – მოსაფიქრებელი ვადის განმავლობაში.

კ) საქართველოს სახალხო დამცველთან შექმნილი სპეციალური პრევენციული ჯგუფის წევრს – იმ ფაქტის გამო, რომელიც მას გაანდეს პრევენციის ეროვნული მექანიზმის ფუნქციონირების შესრულებისას, თუ იგი არ დათანხმდება, მისცეს ჩვენება.

2. არ შეიძლება მოწმედ დაიკითხოს პირი, რომელსაც ფიზიკური ან ფსიქიკური ნაკლის გამო არ შეუძლია სწორად აღიქვას, დაიმახსოვროს და აღიდგინოს საქმისთვის მნიშვნელობის მქონე გარემოებები და მისცეს ჩვენება.

3. სასამართლოს უფლება აქვს, მოწმის მოვალეობის შესრულებისგან გაათავისუფლოს;

ა) სამედიცინო მუშაკი, თუ მას პროფესიულად ევალება საექიმო (სამედიცინო) საიდუმლოების დაცვა;

ბ) ნოტარიუსი, საჯარო მოსამსახურე, სამხედრო მოსამსახურე და მასთან გათანაბრებული პირი, თუ მათ ნაკისრი აქვთ ვალდებულება, არ გაამჟღავნონ მიღებული ინფორმაციის წყარო და შინაარსი;

გ) პირი, რომელიც სამუშაოზე იმ პირობით არის მიღებული, რომ არ გაამჟღავნებს კომერციულ ან საბანკო საიდუმლოებას;

დ) კონტრტერორისტული ან/და სპეციალური ოპერაციის მონაწილე პირი (მის პროფესიულ მოვალეობასთან დაკავშირებით), რომლის საქმიანობაც გასაიდუმლოებულია და ამ საქმიანობის ამსახველი დოკუმენტები, მასალები და სხვა მონაცემები სახელმწიფო საიდუმლოებას მიეკუთვნება.

ეს მუხლი მოწმის სახით სისხლის სამართლის პროცესში არმონაწილეობის უფლებას აძლევს პირთა სამ კატეგორიას. მათ შორის: 1. პირები, რომლებსაც არ ეკისრებათ მოწმის მოვალეობა სისხლის სამართლის პროცესში, მაგრამ არ ეკრძალებათ სისხლის სამართლის საქმეზე მოწმის სახით მონაწილეობა. პირთა ეს კატეგორია ჩამოთვლილია ამ მუხლის პირველ ნაწილში.

2. პირები, რომელთა მოწმედ დაკითხვა სისხლის სამართლის საქმეზე აკრძალულია. პირთა ამ კატეგორიას ითვალისწინებს ამავე მუხლის მე-2 ნაწილი.

3. პირები, რომელთა მოწმის სახით დაკითხვა არ არის არც აკრძალული და არც სავალდებულო, ე.ი. შეიძლება დაიკითხონ ან არ დაიკითხონ. ამ საკითხს წყვეტს სასამართლო, გარდა ამ მუხლის I ნაწილის „კ“ პუნქტით გათვალისწინებული შემთხვევისა. ამ შემთხვევაში საკითხს წყვეტს ამ პუნქტში აღნიშნული ჯგუფის წევრი.

ამრიგად, ეს მუხლი კრძალავს მოწმის სახით მხოლოდ მის მე-2 ნაწილში მითითებული პირების დაკითხვას. ესენია პირები, რომლებსაც მათი ფიზიკური ან ფსიქიკური ნაკლის გამო არ შეუძლიათ სწორად აღიქვან, დაიმახსოვრონ ან აღიდგინონ საქმისათვის მნიშვნელობის მქონე გარემოებები და მისცენ სწორი ჩვენება.

რაც შეეხება ამ მუხლის პირველ და მე-3 ნაწილებში ჩამოთვლილ პირთა მოწმის სახით დაკითხვას, მათი მდგომარეობა არაერთნაირია. პირველ ნაწილში ჩამოთვლილ პირთა დაკითხვა მათი სურვილის საფუძველზე შეიძლება ამ მუხლის პირველი ნაწილის მითითებიდან გამომდინარე, მაგრამ მარტო ეს მითითება საკმარისი არ არის. ასეთ შემთხვევაში გათვა-

ლისწინებული უნდა იქნეს იმ კანონის ან სხვა ნორმატიული აქტის მოთხოვნები და მიზნები, რომლებიც ამ მუხლის პირველ ნაწილში ჩამოთვლილ პირებს მოწმის მოვალეობისგან ათავისუფლებს. პირდაპირ, თავისი სურვილის საფუძველზე აღნიშნული კატეგორიის პირებიდან, სხვა კანონებისა და ნორმატიული აქტების მოძიებისა და გათვალისწინების გარეშე, ჩემი აზრით, შეიძლება მოწმის სახით დაიკითხოს ბრალდებულის ახლო ნათესავი. არაიშვიათია ახლო ნათესავებს შორის კონფლიქტი, რომელიც ჯანმრთელობის დაზიანებით, მკვლელობით, ქონების განადგურებით ან სხვა სახის დანაშაულით მთავრდება. ასეთ შემთხვევაში ბრალდებულის ახლო ნათესავმა თუ იცის საქმისთვის მნიშვნელობის მქონე ფაქტის ან გარემოების არსებობის შესახებ და თუ აქვს სურვილი, ამის შესახებ საქმის მწარმოებელ ორგანოს შეატყობინოს, ამის უფლებას მას სსსკ 50-ე მუხლი და არც სხვა კანონი არ უკრძალავს. ამიტომ ის ამ საკითხზე უნდა დაიკითხოს.

სსსკ 50-ე მუხლის მე-3 ნაწილში ჩამოთვლილ პირებს ეს ნაწილი არ ათავისუფლებს მოწმის მოვალეობისგან, მაგრამ სასამართლოს აძლევს ამის უფლებას, რაც იმას ნიშნავს, რომ სასამართლომ შესაბამისი კანონების ნორმატიული და სხვა სამართლებრივი აქტების, პიროვნების, ორგანიზაციის, საჯარო ინტერესებისა და სსსკ მოთხოვნათა შესაბამისად უნდა გადაწყვიტოს ამ პირთა მოწმის მოვალეობის შესრულებისაგან გათავისუფლების საკითხი.

აქვე გვინდა აღინიშნოს, რომ მტკიცებულებათა შემოწმების, დაზუსტების ან გამაგრების ან/და ვერსიების შემოწმების მიზნით, აგრეთვე, სხვა კანონიერი მიზნით მოწმის დაკითხვა სსსკ 50-ე მუხლის მოთხოვნათა დაცვით შესაძლებელია. მაგრამ ამავე დროს უნდა იყოს დაცული სსსკ ყველა მოთხოვნა ამ მოქმედების ჩატარებისადმი. ამასთან მხედველობაშია მისაღები ისიც, თუ რა საკითხზე დაიკითხოს პირი. ზემოთ უკვე აღინიშნა, რომ სსსკ 47-ე მუხლის საფუძველზე მოწმის სტატუსით სარგებლობის უფლებით აღჭურვილი პირები უნდა დაიკითხონ მათ მიერ საქმეში მონაწილეობასთან დაკავშირებული ფაქტები-

სა და გარემოებების ირგვლივ. მაგრამ არის სხვა შემთხვევებიც. მაგალითად, დამსწრე შეიძლება დაიკითხოს, როგორც მოწმე, იმ საგამოძიებო მოქმედებასთან დაკავშირებულ გარემოებათა შესახებ, რომლის ჩატარებაშიც იგი მონაწილეობდა. ასეთ შემთხვევაში დამსწრეს მოწმის უფლებას ანიჭებს და მოვალეობას აკისრებს სსსკ 2012 წლის 1 ოქტომბრამდე მოქმედი სსსკ 331-ე მუხლის მე-7 პუნქტი.

თქმულიდან გამომდინარე წარმოიშობა კითხვა იმის შესახებ, თუ ვინ არის მოწმე. ამ კითხვაზე პასუხს იძლევა მოქმედი სსსკ მე-3 მუხლის მე-20 პუნქტი, რომელიც ჩამოყალიბებულია შემდეგნაირად:

3. 20. მოწმეა „პირი, რომელმაც შეიძლება იცოდეს სისხლის სამართლის საქმის გარემოებათა დასადგენად საჭირო მონაცემი. პირი მოწმის სტატუსსა და უფლება-მოვალეობას იძენს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის თაობაზე გაფრთხილებისა და ფიცის დადების შემდეგ“. სსსკ მე-3 მუხლი 2010 წლის პირველი ოქტომბრიდან ძალაშია შესული მთლიანად. მაშასადამე, აღნიშნული განმარტება ძალაშია ამ დღიდან, ე.ი. ის ღლეს მოქმედებს. გამოდის, რომ პირი უფრო ადრე ხდება მოწმე, ვიდრე ის დაიკითხება, მაგრამ ის მოწმე ყოფილა, მიუხედავად იმისა, იცის თუ არა რამე სისხლის სამართლის საქმისათვის მნიშვნელობის მქონე, თუკი იგი გაფრთხილებული იყო სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობაზე და დადებული ჰქონდა ფიცი. გაფრთხილება და ფიცის დადება უნდა მოხდეს დაკითხვის დაწყებამდე. დაკითხვის შემდეგ არც გაფრთხილებას და არც ფიცის დადებას მნიშვნელობა არ აქვს, რადგანაც ეს ორივე მოთხოვნა მიზნად ისახავს იმას, რომ მან იმოქმედოს მოწმეზე და გამოძიებას ან სასამართლოს მიაწოდოს სწორი ინფორმაცია. მაგრამ აქ უფრო სხვანაირი საკითხის წამოჭრასთან გვაქვს საქმე. საქმე ის არის, რომ სსსკ მე-3 მუხლის მე-20 პუნქტი, რომელიც განმარტავს მოწმის ცნებას, მოწმედ მიიჩნევს პირს, რომელსაც ფიციც დადებული აქვს და სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობაზეც გაფრთხილებულია. მაშასადამე, გაფრთხილება და ფიცი, ორივე თუ არ არის

გამოყენებული ერთი პირის მიმართ, ის მოწმედ არ ითვლება, მიუხედავად იმისა, რომ ის შეიძლება იყოს დაკითხული მოწმის სახით. მაგალითად, გამოძიებელი და პროკურორი მოწმეს კითხავენ ფიცის გარეშე. მას მხოლოდ სსკ 370-371¹ მუხლებით სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობაზე აფრთხილებენ, ე.ი. მათ მიერ მოწმის სახით დაკითხული პირები, სსსკ მე-3 მუხლის მე-20 პუნქტის მოთხოვნიდან გამომდინარე, მოწმეები არ არიან. კანონის მოთხოვნის საწინააღმდეგოდ კანონის გამოყენება ან დანაშაულია ან სხვა სახის სამართალდარღვევაა, ამიტომ გამოძიებლის ან პროკურორის მიერ და არც ამ ორივეს მიერ მოწმის სახით სსკ 370-371¹ მუხლებით სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის შესახებ გაფრთხილებული პირების ამავე მუხლებით პასუხისმგებებაში მიცემა არ შეიძლება, რადგანაც ისინი არ არიან ის სუბიექტები, რომელთა მიმართაც ეს მუხლები სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას ითვალისწინებს. ამ საკითხის მოსაგვარებლად, თუმცა არც ეს არის საუკეთესო ვარიანტი, მაგრამ მაინც უკეთესი იქნებოდა სსსკ მე-3 მუხლის მე-20 პუნქტის მე-2 წინადადებაში „პირი მოწმის სტატუსსა და უფლება-მოვალეობას იძენს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის თაობაზე გაფრთხილებისა და ფიცის დადების შემდეგ“ სიტყვებს შორის: გაფრთხილებისა და ფიცის კავშირი „და“-ს ნაცვლად გამოყენებული ყოფილიყო კავშირი „ან“ მოკლედ და გარკვეულად რომ ვთქვათ, ამაჟამად მოქმედი სსს კოდექსის მე-3 მუხლის მე-20 პუნქტის მიერ მოცემული მოწმის ცნების (ტერმინის) განმარტება ცრუ ან არსებითად ურთიერთსაწინააღმდეგო ჩვენების მიცემის ანდა ჩვენების მიცემაზე უარის თქმისათვის მოწმის სსკ 370-371¹-ე მუხლებით სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებებაში მიცემის საფუძველს არ იძლევა, თუ მოწმეს არა აქვს დადებული ფიცი კანონით გათვალისწინებული წესით და ამავე დროს არ არის გაფრთხილებული სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობაზე. ვინაიდან ფიცის დადება გამოძიებლისა და პროკურორის წინაშე კანონით არ არის გათვალისწინებული და მოწმე მათ წინაშე ფიცს არ დებს, გამოდის, რომ სსკ 370-371¹-ე მუხლებით მისი

პასუხისმგებლობის საკითხი შეიძლება წარმოიშვას მხოლოდ მისი სასამართლოში ფიცის დადებისა და პასუხისმგებლობაზე კანონით გათვალისწინებული წესით გაფრთხილების შემდეგ.

სსსკ 72-ე მუხლის მოთხოვნები მტკიცებულებათა მოპოვების წესის დაცვისა და მათი იურიდიული ძალის შესახებ ვრცელდება ყველა მტკიცებულებისა და მათ შორის მოწმის ჩვენების მიმართაც. მოწმის ჩვენება მიიღება, როგორც წესი, მისი დაკითხვის შედეგად. მოწმის დაკითხვის წესები სსს კოდექსით დიფერენცირებულია სისხლის სამართლის პროცესის სტადიების მიხედვით (დაკითხვა გამოძიების დროს სსსკ 114-ე მუხლი, დაკითხვა საქმის არსებითი განხილვის დროს სსსკ 118-ე მუხლი) და დაკითხვა მოწმეთა კატეგორიების მიხედვით (ყრუ-მუნჯთა, მძიმედ დაავადებულთა და არასრულწლოვანთა დაკითხვა (სსსკ 116-117-ე მუხლები).

სსსკ 115-ე მუხლი ითვალისწინებს მოწმის დაკითხვის ზოგად წესს, რომლის შესრულება აუცილებელია დაკითხვის ყველა შემთხვევაში.

მოწმე სასამართლოში უნდა იქნეს წარდგენილი მხარის მიერ, ე.ი. ბრალდების ან დაცვის მხარის მიერ. დაკითხვის დაწყებამდე მოწმის ვინაობას ადგენს სასამართლო, რომელიც მოწმის მიერ ფიცის დადების შემდეგ განუმარტავს მას მისი გამოძახების მიზანს. მის უფლება-მოვალეობას, მათ შორის იმასაც, რომ ვალდებული არ არის მისცეს თავისი ან ახლო ნათესავის მამხილებელი ჩვენება, არკვევს მის დამოკიდებულებას ბრალდებულთან და დაზარალებულთან, აფრთხილებს მას ჩვენების მიცემაზე უარის თქმისთვის, ცრუ ან არსებითად ურთიერთსაწინააღმდეგო ჩვენების მიცემისათვის სისხლის სამართლებრივ პასუხისმგებლობაზე.

დაკითხვას იწყებს დაკითხვის ინიციატორი მხარე (პირდაპირი დაკითხვა), რომელიც სთავაზობს მოწმეს, თქვას ყველაფერი, რაც იცის განსახილველ საქმესთან დაკავშირებით. ჩვენების მიცემის პროცესში მოწმის შეჩერება არ შეიძლება, მაგრამ ის თუ ლაპარაკობს საკითხზე, რომელსაც საქმესთან კავშირი არ აქვს, მოსამართლეს მხარის შუამდგომლობით შეუძლია მისი შეჩერე-

ბა, რაც შეიძლება დაკავშირებული იყოს საქმეზე ლაპარაკის მოთხოვნასთან. ჩვენების მიცემის შემდეგ დაკითხვის ინიციატორს შეუძლია მოწმეს დაუსვას შეკითხვები და დააზუსტოს ან დაასრულებინოს ჩვენება მოწმეს. ამის შემდეგ სსსკ 244-ე მუხლის მოთხოვნათა შესაბამისად მეორე მხარეს შეუძლია აწარმოოს ჯვარედინი დაკითხვა.

შეკითხვის დასმისა და პასუხის გაცემისათვის სხდომის თავმჯდომარე მხარეებს განუსაზღვრავს გონივრულ ვადას. მიმნიშნებელი შეკითხვის დასმა არ შეიძლება. მხარეს უფლება აქვს იშუამდგომლოს ასეთი შეკითხვის განრიდების შესახებ. მხარეს უფლება აქვს აწარმოოს ხელახალი პირდაპირი დაკითხვა. ხელახალი პირდაპირი დაკითხვით შეზღუდულია ჯვარედინი დაკითხვა. ჯვარედინი დაკითხვით კი შეზღუდულია პირდაპირი დაკითხვა (სსსკ 246-ე მუხლი).

მოწმე იკითხება მხოლოდ საქმისათვის მნიშვნელობის მქონე გარემოებებზე (სსსკ მუხ. 115-ე ნ. მე-3). მოწმე ნასამართლობაზე შეიძლება დაიკითხოს მხოლოდ მისი სანდოობის შემოწმების მიზნით. მოწმეს ჩვენების მიცემა შეუძლია მისთვის შესაძლებელი ნებისმიერი ხერხით (თხრობა, წერა, სქემა, ჩანახატი და ა.შ.). შეუძლია გამოიყენოს ჩანაწერები. მხარეებსაც შეუძლიათ მოწმეს წარუდგინონ საგანი, დოკუმენტი, ინფორმაციის მქონე სხვა ობიექტი (მუხ. 115-ე ნ. 5-8).

§5. გამოძიების დროს დაკითხვის წესი

თანახმად სსსკ 114 ე მუხლისა, მოწმის დაკითხვა გამოძიების დროს ხდება, როგორც გამონაკლისი შემთხვევა. ასეთი გამონაკლისი შემთხვევა ამ მუხლით გათვალისწინებულია სულ ოთხი. მათ შორის პირველი სამი საქმის სასამართლოში არსებითად განხილვის მიზანს ემსახურება, ხოლო მე-4 ამ მიზანთან

ერთად მამხილებელი ჩვენების მიმცემის სიცოცხლისა და სხვა ინტერესების დაცვას ემსახურება. კერძოდ, მოწმე გამოძიების დროს შეიძლება დაიკითხოს, თუ:

ა) არსებობს მისი სიცოცხლის მოსპობის ან ჯანმრთელობის გაუარესების რეალური საფრთხე, რამაც შეიძლება ხელი შეუშალოს მის დაკითხვას საქმის არსებითი განხილვის დროს;

ბ) იგი დიდი ხნით ტოვებს საქართველოს ტერიტორიას;

გ) გონივრული ძალისხმევის მიუხედავად, საქმის სასამართლოში არსებითად განსახილველად წარმართვისათვის აუცილებელი მტკიცებულების სხვა წყაროებიდან მოპოვება შეუძლებელია;

დ) ეს აუცილებელია დაცვის სპეციალური ღონისძიების გამოყენებასთან დაკავშირებით.

ამ მუხლით გათვალისწინებული წესით დაკითხვისათვის მხარემ მაგისტრატ მოსამართლეს გამოძიების ადგილის მიხედვით უნდა მიმართოს შუამდგომლობით. მოსამართლე ნიშნავს დაკითხვის დროს და ადგილს. მოწმის გამოძახება ხდება სასამართლო უწყებით. ჩვენების მიცემა აუცილებელია. უარის თქმა იწვევს სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას. დაკითხვის დრო და ადგილი ეცნობება მეორე მხარეს. მაგრამ მისი გამოუცხადებლობა არ აბრკოლებს დაკითხვას. თუ დაკითხვის ინიციატორი არ გამოცხადდა, მოწმე არ დაიკითხება. დაკითხვა თუ ჩატარდა, იგი უნდა ჩატარდეს სსსკ 115-ე მუხლით გათვალისწინებული წესის დაცვით. მართლმსაჯულების ინტერესებიდან გამომდინარე, შეიძლება მეორე მხარეს არ ეცნობოს მოწმის გამოძიების დროს დაკითხვის შესახებ, მაგრამ ასეთ შემთხვევაში ეს ჩვენება დაუშვებელი მტკიცებულებაა, თუ შესაძლებელია მისი ხელახალი დაკითხვა. გამოდის, რომ ან უნდა იყოს გარდაცვლილი ან იყოს საზღვარგარეთ და მისი ადგილსამყოფელი არ იყოს ცნობილი ან სხვა კანონიერი გარემოების გამო შეუძლებელი უნდა იყოს მისი დაკითხვა. ამ გარემოებაში ეს მუხლი გულისხმობს მოწმის მიმართ დაცვის სპეციალური ღონისძიების გამოყენებასაც.

სსსკ 114 მუხლის მე-ნაწილის თანახმად პირი მისი ად-

გილსამყოფელის მაგისტრატის მოსამართლის წინაშე შეიძლება დაიკითხოს, თუ:

„ა) საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულების, ინდივიდუალური შეთანხმების ანდა ნაცვალგების პირობების საფუძველზე შემოსულია უცხო სახელმწიფოს კომპეტენტური ორგანოს შუამდგომლობა სამართლებრივი დახმარების შესახებ;

ბ) დასაკითხი პირი გამოძახებულია „სისხლის სამართლის სფეროში საერთაშორისო თანამშრომლობის შესახებ საქართველოს კანონის მე-7 მუხლით დადგენილი წესის შესაბამისად“ ასეთი დაკითხვის შემთხვევაში არ გამოიყენება ამავე 114-ე მუხლის მე-2 ნაწილის მოთხოვნა, ე.ი. ჩვენების მიცემაზე უარის თქმა სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას არ იწვევს (სსსკ 114-ე მუხლის მე-7 ნაწილი, საქართველოს კანონი №3392. 7. 12. 2010წ). ეს, რა თქმა უნდა, არ ნიშნავს იმას, რომ საქართველოში სისხლის სამართლის საქმის წარმოებაში მოწმის ან დაზარალებულის ჩვენებას, მიღებულს სსკ 370-371¹ მუხლებით სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის შესახებ გაფრთხილების გარეშე, შეიძლება მტკიცებითი მნიშვნელობა ჰქონდეს. ასეთ ჩვენებას საქართველოში მტკიცებითი მნიშვნელობა არა აქვს, რაც სრულიად სწორი საკანონმდებლო გადაწყვეტილებაა. მაგრამ იბადება კითხვა:

რატომ მაინცადამაინც მოწმის სახით უნდა დაიკითხოს პირი სსსკ 114-ე მუხლის პირველი ნაწილის „ა“ და „დ“ პუნქტებით გათვალისწინებულ შემთხვევებში მაშინ, როდესაც ამ პუნქტში აღნიშნული მდგომარეობებიდან რომელიმეში დაზარალებულიც შეიძლება აღმოჩნდეს და ბრალდებულის, რამაც შეიძლება გამოიწვიოს მათი დაკითხვა გამოძიების დროს. ეს მითუმეტეს აუცილებელია, როცა დაზარალებულის სიცოცხლეს საფრთხე ემუქრება ან რატომ უნდა დაიკითხოს მოწმედ ბრალდებული, რომლის ვინაობა დაკავებამდე დაკითხვის უფლებით აღჭურვილი პირებისათვის უცნობი იყო, ხოლო დაკავების მომენტიდან ის უკვე ბრალდებულად ითვლება (სსსკ 170-ე მუხლი). სსსკ 47-ე მუხლით სასამართლოში ჩვენების მიცემისას მოწმის სტატუსის მინიჭება, მისი უფლებებით აღჭურვა და მოვალეობის დაკის-

რება, ხომ არ ათავისუფლებს ბრალდებულს ბრალდებისაგან და ხომ არ ცვლის მის საპროცესოსამართლებრივ სტატუსს?

მოკლედ რომ ვთქვათ, მოწმე, დაზარალებული და ბრალდებული სისხლის სამართლის პროცესის ერთიმეორისაგან სრულიად განსხვავებული მონაწილეები არიან (სსსკ მე-3 მუხლის მე-19, მე-20 და 22-ე პუნქტები). მოწმის სტატუსით სარგებლობა, მისი უფლებების მინიჭება და მოვალეობათა დაკისრება მხოლოდ სასამართლოში ჩვენების მიცემისას არ ცვლის ბრალდებულისა და დაზარალებულის სამართლებრივ მდგომარეობას ისევე, როგორც იგი არ ცვლის გამოძიებლისა და პროკურორის მდგომარეობას საერთოდ სისხლის სამართლის პროცესში. მიმაჩნია, უნდა აღინიშნოს, რომ სსსკ 47-ე მუხლის მოთხოვნები ამავე მუხლში ჩამოთვლილი პირების (გამომძიებელი, პროკურორი, ბრალდებული, დაზარალებული, ექსპერტი, თარჯიმანი) მიმართ მოქმედებაშია სასამართლოში მათი დაკითხვის დაწყების მომენტიდან მის დამთავრებამდე. ამიტომ მათ სტატუსს ეს მუხლი სს პროცესში საერთოდ არ ცვლის.

ჩემი აზრით, ანალოგიურ მიდგომას მოითხოვს დაკითხვა სსსკ 114 მუხლის პირველი ნაწილის „გ“ და „დ“ პუნქტებით გათვალისწინებულ შემთხვევებშიც.

დაკითხვასა და სხვა მრავალ საკითხთან დაკავშირებით აუცილებლად მიმაჩნია აღინიშნოს, რომ უკეთესი იქნებოდა, სსსკ 170-ე მუხლით დაკავებული ბრალდებულად კი არ ჩათვლილიყო, არამედ ამ მუხლს დაკავებულისთვის ბრალდებულის უფლებები რომ მიენიჭებინა, ბრალდებისა და დაკავების სუბიექტების ფუნქციებიდან გამომდინარე, უფრო უპრიანი იქნებოდა.

§6. არასრულწლოვნის დაკითხვა

არასრულწლოვნის დაკითხვა უნდა ჩატარდეს სსსკ 116-ე და 115-ე მუხლების მოთხოვნათა დაცვით. არასრულწლოვნის დაკითხვის მინიმალური ასაკი კანონით არ არის გათვალისწინებული. იგი იკითხება იმ შემთხვევაში, თუ მას შეუძლია სიტყვიერად ან სხვა ფორმით გადმოსცეს საქმისთვის მნიშვნელობის მქონე ინფორმაცია. თუ რა სახით იქნება გამოხატული ინფორმაცია, ამას მნიშვნელობა არა აქვს. მნიშვნელობა აქვს იმას, თუ რამდენად რეალურად ასახავს იგი საქმის გადაწყვეტისთვის მნიშვნელობის მქონე ფაქტს ან გარემოებას და რამდენად სარწმუნოა იგი. შეიძლება თუ არა იგი გაყალბებული იყოს, რა დამოკიდებულებაშია სხვა მტკიცებულებასთან და ა.შ.

სსსკ 116-ე მუხლის მე-2 ნაწილის მოთხოვნით არასრულწლოვნის, ე.ი. 18 წლის ასაკს მიუღწეველი პირის დაკითხვა ტარდება კანონიერი წარმომადგენლის ან ფსიქოლოგის დასწრებით, ხოლო ამავე მუხლის მე-3 ნაწილის თანახმად 14 წლამდე ასაკის, ე.ი. მცირეწლოვნის დაკითხვა შეიძლება მხოლოდ კანონიერი წარმომადგენლის თანხმობითა და დასწრებით. მას უფლება აქვს გამოთქვას თავისი მოსაზრება, სასამართლოს ნებართვით დააზუსტოს დასმული შეკითხვა და დახმარება გაუწიოს მცირეწლოვანს სწორი ჩვენების მიცემაში, ხოლო სასამართლოს საქმის სწორად გარკვევაში. 14 წლამდე ასაკის არასრულწლოვანს უნდა აეხსნას მისი უფლებები, როგორც მოწმეს, უნდა განაწყონ იგი სიმაართლის თქმისთვის, მაგრამ სსკ 370-371¹-ე მუხლებით მისი გაფრთხილება საჭირო არ არის, რადგანაც სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა 14 წლის ასაკიდან არის დაწესებული.

ამ მუხლის მე-2 და მესამე ნაწილებს შორის გაურკვევლობაა, არასრულწლოვანთა დაკითხვისას დამსწრეთა თაობაზე. ამ ორივე ნაწილიდან გამომდინარე, სწორია 14 წლის ასაკამდე მოწმის დაკითხვას ესწრებოდეს მხოლოდ კანონიერი წარმომადგენელი, ხოლო 14-დან 18 წლის ასაკამდე მოწმის დაკითხ-

ვას კანონიერი წარმომადგენელი ან ფსიქოლოგი, ე.ი. ერთ-ერთი ამ ორიდან.

§ 7 ყრუ-მუნჯისა და მძიმედ დაავადებულთა დაკითხვის წესი

ასეთ პირთა დაკითხვა გათვალისწინებულია სსსკ 117-ე მუხლით. თანახმად ამ მუხლისა, ყრუ-მუნჯის დაკითხვა ტარდება შესაბამისი ცოდნის მქონე თარჯიმნის მეშვეობით. თარჯიმანს, რა თქმა უნდა, ლაპარაკიც უნდა შეეძლოს და უნდა ესმოდეს, ქართულად წერა-კითხვაც უნდა იცოდეს. სრულყოფილად უნდა ფლობდეს ქართულ ენას. მოწმე თუ ყრუ არის, მას შეიძლება დაესვას კითხვა წერილობით და მანაც უპასუხოს წერილობით, თუ ეს შეუძლია. თუ არადა უპასუხოს ზეპირად. თუ ის მუნჯია შეიძლება კითხვის დასმა ზეპირად, ხოლო პასუხის გაცემა მუნჯს შეუძლია წერილობით.

საქმის არსებითი განხილვისას თანახმად სსსკ 118-ე მუხლისა ყველა მოწმე იყოფა ორ ჯგუფად. ბრალდების მოწმე და დაცვის მოწმე. არა აქვს მნიშვნელობა მოწმე რომელი მხარისაა. მათი დაკითხვა უნდა მოხდეს სსს კოდექსით გათვალისწინებული წესით. ვისაც სჭირდება თარჯიმანი მას უნდა ემსახურობდეს თარჯიმანი, ვისაც კანონიერი წარმომადგენელი ან ფსიქოლოგი – შესაბამისად კანონიერი წარმომადგენელი ან ფსიქოლოგი. ფიცის დადებისა და სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის შესახებ გაფრთხილების წესი ყველა მოწმისთვის ერთნაირია.

ბრალდების მოწმის დაკითხვას იწყებს ბრალდების მხარე, აგრძელებს დაცვის მხარე და პირიქით, დაცვის მხარის დაკითხვას იწყებს დაცვის მხარე და აგრძელებს ბრალდების მხარე. მოწმე უნდა დაიკითხოს სხვა მოწმეთაგან განცალკევებით.

სასამართლო ვალდებულია მიიღოს ზომები, რათა ერთ საქმეზე გამოძახებული მოწმეები მათი დაკითხვის დამთავრებამდე ერთმანეთს ვერ დაუკავშირდნენ. არ დაიკითხება მოწმე, რომლის სიცოცხლის მოსპობის ან ჯანმრთელობის გაუარესების რეალური საფრთხე არსებობს და მოწმე, რომლის მიმართაც გამოყენებულია დაცვის სპეციალური ღონისძიება. ასეთ შემთხვევაში საქმის არსებითი განხილვის სხდომაზე ქვეყნდება ამ მოწმეთა მიერ წინასასამართლო სხდომაზე მიცემული ჩვენებები, რომლებიც დადასტურებული უნდა იყოს სხვა მტკიცებულებათა ერთობლიობით. ამას ასე მოქმედი სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი მოითხოვს. მაგრამ, სამწუხაროდ, არ შეიძლება აქვე არ აღინიშნოს ამ კოდექსის მიმართ არსებითი შენიშვნები: 1) საბჭოურ პერიოდში და მის შემდგომაც გარკვეული პერიოდი ბრალდებულს უფლება ჰქონდა დაპირისპირებოდა ნებისმიერ პირს, ვინც მას დანაშაულში ამხელდა და ეს ძალიან უწყობდა ხელს საქმეზე ჭეშმარიტების დადგენას. ეს უფლება ბრალდებულს დიდი ხანია ჩამოერთვა. ეს, რა თქმა უნდა, საკანონმდებლო ცვლილებამ გამოიწვია. მაგრამ რა მიმართულებით განავითარა ამ ცვლილებამ კანონი? დემოკრატიულობის მიმართულებით თუ მის საწინააღმდეგოდ? ამ კითხვაზე შეიძლება ორი ურთიერთსაწინააღმდეგო პასუხის გაცემა. ერთს შეუძლია ამტკიცოს, რომ ეს კანონმდებლობის დემოკრატიული მიმართულებით განვითარებაა, რადგანაც ეს ცვლილება ხალხის ნების გამოხატულებაა, ვინაიდან იგი მიღებულია ხალხის მიერ არჩეული პარლამენტის მიერ.

მოწინააღმდეგე აზრის მქონეს შეუძლია ეს უარყოფითად შეაფასოს იმ მოტივით, რომ აღნიშნული უფლება ხალხის მიერ კანონიერად მოპოვებული იყო. ეს ხალხს არ დაუბრუნებია ხელისუფლებისათვის და ამ უკანასკნელმა ის ხალხს უკანონოდ წაართვა.

ასეთი ურთიერთსაწინააღმდეგო აზრები იარსებებს, მაგრამ არა მუდამ, არამედ მათი არსებობისათვის საჭირო პირობების გაქრობამდე, მათი მოსპობის მომენტამდე. მაგრამ აქ მსჯელობაა სხვა საკითხზე, კერძოდ, სსსკ 114-ე და 118-ე მუხლების

მოთხოვნებიდან გამომდინარე, ბრალდებულმა შეიძლება ვერ გაიგოს, ვინ მისცა მის საწინააღმდეგოდ ჩვენება. ეჭვს აიღებს სხვებზე და საზოგადოებრივ ურთიერთობაზე ეს უარყოფითად იმოქმედებს. მაგრამ გაცილებით უარესად მოქმედებს ეს ამისთანა კანონის მიმღებთა მიმართ. მართალი რომ ვთქვათ, უნდა იყოს განსხვავება კონფიდენცისა და მოწმეს შორის. მოსამართლეები არ უნდა ღებულობდნენ მონაწილეობას ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობაში. ისინი მართლმსაჯულების ორგანოები არიან და არა სპეცსამსახურები, არც ორივე ერთად.

ამას ყველაფერს თავი რომ დავანებოთ, ჩვენი კონსტიტუციის მოთხოვნა ხომ უნდა შევასრულოთ.

საქართველოს კონსტიტუციის 42-ე მუხლის მე-6 პუნქტი მიუთითებს: „ბრალდებულს უფლება აქვს მოითხოვოს თავისი მოწმეების ისეთივე პირობებში გამოძახება და დაკითხვა, როგორიც აქვთ ბრალდების მხარის მოწმეებს“.

ეს ხომ ნიშნავს ორივე მხარის მოწმეების ერთნაირ პირობებში დაკითხვას? ხომ არღვევს ამ პრინციპს სსსკ 114-ე მუხლი და 118-ე მუხლის მე-3 ნაწილი?

კონსტიტუციის ამავე მუხლის მე-3 პუნქტი მიუთითებს: „დაცვის უფლება გარანტირებულია“. სსსკ მე-9 მუხლის პირველი ნაწილი მიუთითებს: „სისხლისსამართლებრივი დევნის დაწყებისთანავე სისხლის სამართლის პროცესი ხორციელდება მხარეთა თანასწორობისა და შეჯიბრებითობის საფუძველზე“, ხოლო სსსკ 118-ე მუხლის მე-3 ნაწილი იმპერატიული მითითებით კრძალავს საქმის არსებითი განხილვისას ორი კატეგორიის მოწმეთა დაკითხვას, რაც წარმოშობს მინიმუმ ორ შეკითხვას:

1. რით განსხვავდება ისეთი მოწმის ჩვენება კონფიდენცის შეტყობინებისაგან, რომლის დაკითხვა არ შეიძლება და ამიტომ მის მიერ მიწოდებულ ინფორმაციას მტკიცებითი ძალა არა აქვს? და 2. მხარეთა შორის თანასწორუფლებიანობის პრინციპი რომ განხორციელდეს, ორივე მხარეს ერთიდაიგივე რაოდენობით უნდა იყოს (ყავდეს) სსსკ 114-ე მუხლის „ა“ და „დ“ პუნქტში გათვალისწინებული მოწმეები, თუ როგორ შეიძლება მხარეთა მოწმეების თანაბარ პირობებში დაკითხვის უზრუნ-

ველყოფა?

ჩემი აზრით, ამ საკითხების გარკვევა აუცილებელია საკანონმდებლო წესითა და იმის გათვალისწინებით, რომ შურისძიებას, როგორც წესი, იწვევს ცრუმოწმობა და არა სწორი ჩვენების მიცემა. გარდა ამისა, გასათვალისწინებელია ისიც, რომ საფრთხე ზოგჯერ დაზარალებულისა და ბრალდებულის სიცოცხლეს უფრო ემუქრება, ვიდრე მოწმისას, მაშინ, როდესაც მათ სიცოცხლეს კანონი ერთნაირად იცავს.

მოქმედი სსსკ მე-9 მუხლის პირველი ნაწილი მიუთითებს: „სისხლისსამართლებრივი დევნის დაწყებისთანავე სისხლის სამართლის პროცესი ხორციელდება მხარეთა თანასწორობისა და შეჯიბრებითობის საფუძველზე“.

სსსკ 111-ე მუხლის მეორე ნაწილით დაცვის მხარის შეზღუდვაში მითითებულია ჩხრეკა და ამოღება. პროკურორისა და გამომძიებლის უფლებები და პრაქტიკული შესაძლებლობები რომ ამჟამად ჭარბობს ბრალდებულისა და მისი ადვოკატისას ეს სადავო არ არის.

აქვე არ შეიძლება არ აღინიშნოს მტკიცებულებათა მიმართ სსს კოდექსის მხრიდან ალოგიკური მიდგომა, რაც გამოიხატება იმაში, რომ ერთ შემთხვევაში კოდექსი მიუთითებს: „მოწმის ჩვენება მტკიცებულება ვერ იქნება, თუ მოწმე ვერ მიუთითებს წარმოდგენილი ინფორმაციის წყაროს ან თუ დადგინდება, რომ ფსიქიკური ავადმყოფობის ან ფიზიკური ნაკლის გამო მას არ შეუძლია სწორად აღიქვას, დაიმახსოვროს და აღადგინოს ფაქტები“. (სსსკ მუხ. 75.ნ. პირველი) და ყველა ჩვენება საქმის არსებითი განხილვისას მხარეების მიერ გამოკვლეული უნდა იქნას (სსსკ მუხ 242-246), ხოლო მეორე, მითითება მტკიცებულებად მიიჩნევს ჩვენებას, რომელიც ერთი მხარისათვის საერთოდ არ არის ცნობილი, ვის მიერ არის იგი მიცემული, საერთოდ მოწმეა თუ არა იგი, ვინც მოწმის სახით დაკითხულია და ა.შ. თქმულიდან და თუნდაც მხოლოდ საქართველოს კანონმდებლობიდან გამომდინარე, იმ პირის ჩვენება, რომლის ვინაობა ცნობილი არ არის მეორე მხარისათვის ან რომლის გამოჩენა სასამართლო სხდომაზე არ შეიძლება მხოლოდ იმი-

ტომ, რომ მის სიცოცხლეს, ჯანმრთელობას ან სხვა სიკეთეს ამით საფრთხე შეექმნება, დასაშვები, ჩემი აზრით, არ უნდა იყოს. სიმართლის თქმა ყველას ევალება და ამისათვის არავინ მოუკლავთ მთელი ათეული წლების განმავლობაში ქართველებს. მოკლედ რომ ვთქვათ, პირი, რომლის ვინაობა ცნობილი არ არის, მოწმედ არ შეიძლება ჩაითვალოს. ეს აზრი სსსკ 75-ე მუხლთან სრულ შესაბამისობაშია. გარდა ამისა, შეუნაცვლებლობის გარანტია აუცილებელი მოთხოვნაა მტკიცებულებისათვის. საიდუმლოდ მიცემული ჩვენება მხარეს შეუძლია გამოცვალოს იმდენჯერ, რამდენჯერაც მას ეს დასჭირდება.

არის კანონის გადახრა მეორე მხარეზეც. სსსკ 72-ე მუხლის პირველი ნაწილი დაუშვებლად აცხადებს უკანონოდ მოპოვებული მტკიცებულების საფუძველზე კანონიერად მოპოვებულ მტკიცებულებას, რაც არასწორად მიმაჩნია. მაგალითად, გამოძიებელმა 15 წლის არასრულწლოვანი დაკითხა სსსკ 116-ე მუხლის ყველა მოთხოვნის დარღვევით. დაკითხვისას არავინ დაასწრო, სსკ 370-371¹ მუხლებით სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობაზე არ გააფრთხილა. არასრულწლოვანმა მისცა ჩვენება იმის შესახებ, თუ სად და ვისთან ინახებოდა ცეცხლსასროლი იარაღი, რომლითაც ჩადენილი იყო მკვლელობა. ამ ინფორმაციის საფუძველზე ჩატარებული ჩხრეკის შედეგად, თუ ამოღებულ იქნა ეს იარაღი და დაკავებულ იქნა მისი უკანონო მფლობელი, რატომ არ უნდა ჰქონდეს ასეთი ჩხრეკის შედეგს მტკიცებითი მნიშვნელობა? ეს მოქმედება ხომ ჩატარდა კანონიერად.

კოდექსში გასაგებად და სრულიად საკმარისად არის მითითებული, რომ საპროცესო გადაწყვეტილება უნდა ემყარებოდეს უტყუარ მტკიცებულებებს, ე.ი. ერთზე მეტს. მიუხედავად ამისა, არაიშვიათია მითითება, რომ ერთად ერთი მტკიცებულება გამამტყუნებელი გადაწყვეტილებისათვის საკმარისი არ არის. გადაწყვეტილება ყველა ერთნაირად დასაბუთებული უნდა იყოს. ამის თაობაზე სრულიად საკმარისია სსსკ 72-ე მუხლის მე-6 ნაწილის მითითება: „დაუშვებელი მტკიცებულება არ შეიძლება საფუძველად დაედოს სასამართლო გადაწყვეტილებას“.

თუ მტკიცებულება დასაშვებია, მაშასადამე ის კანონიერია და ერთნაირად გამოსადეგია გამამტყუნებელი და გამამართლებელი გადაწყვეტილებისათვის. ეჭვი, რომ ბრალდებულის სასარგებლოდ წყვეტს საკითხს, ეს სამართლიანია, მაგრამ არც ის უნდა დაგვავიწყდეს, რომ დაზარალებულსაც სამართლიანი პასუხი სჭირდება. სწორედ დაზარალებულის ინტერესების დაცვას ემსახურება სისხლის სამართალი, რომლის გამოყენებასაც ემსახურება სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი.

§8. დაზარალებულის ჩვენება

თანახმად სსსკ მე-3 მუხლის 22-ე პუნქტისა, დაზარალებული არის სახელმწიფო, ფიზიკური ან იურიდიული პირი, რომელსაც მორალური, ქონებრივი ან ფიზიკური ზიანი მიადგა უშუალოდ დანაშაულის შედეგად. თანახმად ამავე სსსკ 156-ე მუხლის მე-4 ნაწილისა, დანაშაულის მომზადების ან მცდელობისას დაზარალებულად ითვლება სახელმწიფო, ფიზიკური ან იურიდიული პირი, რომელსაც ზარალი უნდა მიდგომოდა. დანაშაულის შემდგომ განვითარების შემთხვევაში. დაზარალებულად ან მის უფლებამონაცვლედ ცნობის შესახებ პროკურორს გამოაქვს დადგენილება. უფლებამონაცვლეა ახლო ნათესავი. თუ ერთი დონის ახლო ნათესავებს შორის დავაა, საკითხი წყდება წილის ყრით. იურიდიული პირი პროცესში მონაწილეობს წარმომადგენლის მეშვეობით, რომელსაც ენიჭება დაზარალებულის ყველა უფლება. დაზარალებულის უფლებები ჩამოთვლილია ამავე სსსკ 57-ე მუხლის „ა-თ“ პუნქტებში. თანახმად ამავე მუხლის „ბ“ პუნქტისა, მას უფლება აქვს მისცეს ჩვენება სამართლოს საქმის არსებითი განხილვისა და სასჯელის დანიშვნის სხდომებზე. მას ჩვენების მიცემის უფლება აქვს დანაშაულით მისთვის მიყენებული ზიანის შესახებ. დაზარალებულს

უფლება აქვს იცოდეს ბრალდების არსი. მას უნდა შეატყობინონ წინასასამართლო, მთავარი, სასჯელის შეფარდების, სააპელაციო და საკასაციო სხდომის დრო და ადგილი. პროკურორი ვალდებულია შეატყობინოს დაზარალებულს საპროცესო შეთანხმების დადების შესახებ (სსსკ მუხ. 58-ე ნ. მე-3). დაზარალებულს სსსკ-217-ე მუხლის მე-2 ნაწილი არ აძლევს საპროცესო შეთანხმების გასაჩივრების უფლებას. ამ მუხლის მე-3 ნაწილი მას აძლევს მხოლოდ სამოქალაქო სარჩელის შეტანის უფლებას. ადვოკატის მომსახურება დაზარალებულის უფლებათა ჩამონათვალში დასახელებული არ არის. მხოლოდ იმ შემთხვევაშია გათვალისწინებული დაზარალებულის უფლებამონაცვლის საქმეში მონაწილეობა, როდესაც მის დაზარალებას მისი სიკვდილი მოჰყვა. თუ სხვა მიზეზით მოკვდა ან ცოცხალია, მაგრამ ავადაა და თავის ინტერესებს ვერ იცავს, მაშინ როგორ უნდა მოიქცეს პროცესის მწარმოებელი ორგანო, ვინ უნდა დაიცვას დაზარალებულის ინტერესი და ა.შ. გასარკვევია.

§9. ამოღება და ჩხრეკა

ამოღებისა და ჩხრეკის მიზანი, საფუძველი და წესი გათვალისწინებულია სსსკ 119-124-ე მუხლებით.

ჩხრეკა და ამოღება ისეთი საგამოძიებო მოქმედებებია, რომლებსაც დიდი მნიშვნელობა აქვთ მტკიცებულებათა მოპოვების საქმეში. ჩხრეკისა და ამოღების მიზანია მტკიცებულებათა მოპოვება. ჩხრეკა ტარდება მაშინ, როდესაც სავარაუდოდ ცნობილია, რომ გარკვეულ ადგილას კონკრეტულ პირთან ინახება სისხლის სამართლის საქმეზე გადაწყვეტილების მისაღებად მნიშვნელობის მქონე საგანი, ნივთი, დოკუმენტი ან სხვა რამე და სავარაუდოდ მას ნებაყოფლობით არ გადასცემენ საგამოძიებო ორგანოებს და საჭირო იქნება მისი ძებნა. ამოღება

ტარდება მაშინ, როდესაც ჩხრეკის ჩატარება საჭირო არ არის. ის, რაც ამოსაღებია ცნობილია, რომ კონკრეტულ პირს, ვისგანაც იგი ამოსაღებია, აქვს. მაგალითად, მანქანის ტექნიკური პასპორტი, საღაროს შემოსავლისა და გასავლის დოკუმენტები, სკოლაში საკლასო ჟურნალი და ა.შ. ჩხრეკა და ამოღება ტარდება სასამართლოს განჩინებით. სასწრაფო, გადაუდებელ შემთხვევაში გამოძიებლის დადგენილებით, ხოლო დიპლომატიური კორპუსის მიერ დაკავებულ ადგილებში, მანქანაში, მათი ოჯახის წევრების მიმართ საჭიროა, აგრეთვე, დიპლომატიური კორპუსის ხელმძღვანელის თანხმობა, რომელიც გამოითხოვება საგარეო საქმეთა სამინისტროს მეშვეობით. სავალდებულოა, აგრეთვე, ამ სამინისტროს წარმომადგენლის დასწრება (სსსკ მუხ.122) ჩხრეკა და ამოღება მასმედიის, გამომცემლობის რედაქციაში, სამეცნიერო საგანმანათლებლო, რელიგიურ, საზოგადოებრივ ორგანიზაციებში შეზღუდულია და დაშვებულია მხოლოდ მაშინ, როდესაც ამ საგამოძიებო მოქმედების ჩატარება არ არის დაკავშირებული მათ ძირითად საქმიანობასთან (სსსკ მუხ. 123). ჩხრეკა ან ამოღება იწყება განჩინების ან დადგენილების გამოცხადებით, რაც დასტურდება იმ პირის ხელმოწერით, ვისთანაც ტარდება ჩხრეკა ან ამოღება. იურიდიული პირის ან ადმინისტრაციული შენობის ჩხრეკისას ან ამოღების ჩატარების შემთხვევაში ხელს აწერს ხელმძღვანელი ან წარმომადგენელი. ჩხრეკის ან ამოღების დაწყებიდან დამთავრებამდე გამოძიებელი კრძალავს ჩხრეკის ან ამოღების ადგილიდან გასვლასა და შემოსვლას. მოითხოვს იმის ნებაყოფლობით გადაცემას, რაც მითითებულია განჩინებაში ან დადგენილებაში. თუ გადასცეს, ეს აღინიშნება ოქმში. თუ არა, გამოიყენება იძულება. ჩხრეკისას შეიძლება ისეთი ობიექტების ამოღებაც, რომელიც განჩინებაში ან დადგენილებაში არ არის მითითებული, მაგრამ შეიძლება, საქმისათვის საჭირო გახდეს ან სხვა დანაშაულის ნიშანს შეიცავს ან სამოქალაქო ბრუნვიდან ამოღებულია (სსსკ მუხ. 120).

პირადი ჩხრეკა ტარდება განჩინების, ან დადგენილების საფუძველზე. მაგრამ ჩხრეკის ან ამოღების ადგილას თუ არსებობს დასაბუთებული ვარაუდი, რომ იქ მყოფმა პირმა გადა-

მაღა რასაც ეძებენ, ჩხრეკის ან ამოღების ჩამტარებელს იქვე შეუძლია იგი გაჩხრიკოს განჩინებისა და დადგენილების გარეშე (სსსკ მუხ. 120. პ. 8).

ასევე დაკავებისას, თუ დასაკავებელი ცდილობს თავიდან მოიშოროს იარაღი ან სხვა სამხილი მასალა, დაკავების უფლებით აღჭურვილ პირს (სსსკ 172-ე მუხ). შეუძლია გაჩხრიკოს იგი განჩინების, დადგენილებისა და ოქმის გარეშე. რაც იქნა ამოღებული, უნდა ჩაიწეროს დაკავების ოქმში.

ამოღების ან ჩხრეკის დროს ამოღებული ნივთი, საგანი, დოკუმენტი, ნივთიერება, სხვა ობიექტი, რომელიც საქმისათვის საჭირო ინფორმაციას შეიცავს, ამოღებამდე დეტალურად უნდა აღიწეროს, განსაკუთრებით მნიშვნელობის მქონე ნიშნები ზუსტად უნდა აისახოს, დასურათდეს, ამოღებამდე დამსწრეებს წარედგინოს, შეძლებისდაგვარად შეიფუტოს, უნდა დაესვას ლუქის ბეჭედი. შეფუთვაზე უნდა დაეწეროს შეფუთვის თარიღი და უნდა გაკეთდეს ყველა იმ პირის ხელმოწერა, რომლებიც ჩხრეკას ან ამოღებას ესწრებოდნენ. შეფუთვის მიზანია არა მარტო მტკიცებულების შენახვა მისი გაფუჭებისაგან, არამედ მისი დაცვაც გამოცვლისაგან. ამიტომ შეფუთვაზე ბეჭედი და ხელმოწერები ისე უნდა იყოს დასმული და შესრულებული, რომ შეფუთვის გახსნა დალუქული საგნის ამოღება და მის ნაცვლად სხვა საგნის ჩადება შეუძლებელი იყოს ბეჭდის ანაბეჭდისა და ხელმოწერების დარღვევის, მათი გახევის გარეშე. თუ ამოღებულია იარაღი, უნდა იყოს მითითებული მისი სახელწოდება „მაკაროვის სისტემის პისტოლეტი“, „პისტოლეტი ტტ“, ავტომატი, შაშხანა და ა.შ. მათი დასახელებით, სერიისა და ნომრის მითითებით, თუ იკითხება, თუ არ იკითხება, უნდა აღიწეროს მის გარეშე, მისი გვარობითი და ინდივიდუალური ნიშნების ზუსტი ასახვით. ასევე უნდა აღიწეროს დოკუმენტი და სხვა ობიექტებიც. თუ წერილი ან ჩანაწერია, უნდა აღინიშნოს ამოღების ოქმში, რანაირ ქაღალდზეა დაწერილი ან დაბეჭდილი, საღებავის ფერი, გვერდების ან ფურცლების რაოდენობა, კონკრეტული ნიშნები (გადასწორება, ამოშლა და ა.შ.), თუ წერილს ან ჩანაწერს აშკარად მტკიცებითი მნიშვნელობა

აქვს, შეიძლება ოქმში აღინიშნოს, რომელი გვერდი რა სიტყვით იწყება და რა სიტყვით მთავრდება, შეიძლება მონიშვნაც, ხელმოწერა ან ბეჭდის დასმა, მაგრამ ეს არ უნდა შეეხოს ტექსტს და ოქმში უნდა აღინიშნოს, რომელ გვერდზე და რა ადგილას არის ასეთი გაკეთებული და რა მიზნით, ვისი მოთხოვნით და ა.შ.

ამოღებას შეიძლება ადგილი ექნეს არა მარტო ჩხრეკისა და ამოღებისას, არამედ დათვალიერებისას და სხვა დროსაც, თუ ვინმემ მტკიცებულება წარმოადგინა. ამოღების გაფორმება ყველა შემთხვევაში ერთნაირია, ყველაფერი ზუსტად უნდა აღიწეროს, მაგრამ გამომძიებელი უნდა მოერიდოს ზოგიერთ დასახელებას. მაგალითად, ოქროს ნივთი. შეიძლება ის ოქროსი არ იყოს. სისხლის ლაქები. უნდა დაიწეროს ასეთი ფერის და ასეთი ფორმის ლაქები ამდენ ფართობზე და ა.შ. იგი შეიძლება იყოს იატაკზე, ტანსაცმელზე და სხვა ობიექტებზე. ყველა ობიექტი, რომელიც ინფორმაციის შემცველობის გამო ამოღებული იქნა, უბრუნდება იმას, ვისგანაც იქნა ამოღებული, თუ იგი მხარის მიერ მტკიცებულების სახით არ იყო წარმოდგენილი. ამ ობიექტებზე მესამე პირთა პრეტენზიას იხილავს სასამართლო სამოქალაქო წესით (სსსკ მუხ. 124)

§10. დათვალიერება, მისი საფუძველი, მიზანი და წესი (სსსკ 125-128 მუხლები)

დათვალიერება თუ ეხება კერძო საკუთრებას, საჭიროა სასამართლოს განჩინება, მაგრამ ის საჭირო არ არის, თუ მესაკუთრე ან მფლობელი წერილობით თანხმობას აცხადებს დათვალიერებაზე ან გადაუდებელი აუცილებლობაა. საცხოვრებელ და სხვა შენობაში გადაუდებელი აუცილებლობის შემთხვევაში დათვალიერება შეიძლება ჩატარდეს გამომძიებლის დადგენილ-

ბითაც (სსსკ 127 მუხ.) დათვალიერებას ახდენს მხარე.

მიზანია დანაშაულის კვალის აღმოჩენა და ამოღება, დანაშაულის ჩადენის გარემოებათა დადგენა.

წესი გათვალისწინებულია სსსკ 126 მუხლით. საქმისათვის მნიშვნელობის მქონე ინფორმაციის შემცველი ობიექტის ამოღება ხდება ამოღების წესებით. შემთხვევის ადგილად ითვლება დანაშაულის ჩადენის ან მისი კვალის აღმოჩენის ადგილი. მაგრამ, სსსკ 127-ე მუხლის ასეთი განმარტება დასაზუსტებელია. შემთხვევისა და მისი კვალის აღმოჩენის ადგილი ხშირ შემთხვევაში სხვადასხვაა. თუ დასათვალიერებელია ისეთი რამ, რაც შეიძლება კაბინეტში ჩატარდეს, ეს დასაშვებია, თუ დაღამდა ან სხვა გარემოებათა გამო ეს ადგილზე შეუძლებელია. შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ოქმი ისე უნდა იქნეს შედგენილი, რომ იმ ოქმით სხვა პირს არ გაუჭირდეს შემთხვევის ადგილზე დათვალიერების დროს არსებული მდგომარეობის გარკვევა.

გვამის დათვალიერება ხდება მხარის მიერ ექსპერტის მონაწილეობით. ამოუცნობი გვამის დაქტილოსკოპირება და საექსპერტო კვლევისათვის ნიმუშის აღება აუცილებელია. დამარხვა ან კრემაცია პროკურორის ნებართვის გარეშე არ შეიძლება, თუ საფრთხე არ ექმნება ამასთან დაკავშირებით ვინმეს სიცოცხლეს ან ჯანმრთელობას (სსსკ მუხ. 128)

დათვალიერების წესი გათვალისწინებულია სსსკ 126-ე მუხლით, რომლის თანახმადაც დათვალიერებისას აღმოჩენილი საგანი, დოკუმენტები, ნივთიერება, ინფორმაციის შემცველი სხვა ობიექტები ამოღებამდე წარედგინება ამ საგამოძიებო მოქმედებაში მონაწილე პირებს; ის უნდა აღიწეროს, შეიფუტოს, თუ შესაძლებელია, დაილუქოს, გაკეთდეს ხელმოწერები და ამოღების წესების დაცვით ამოღებული იქნეს. დათვალიერებისას შეიძლება ტექნიკური საშუალებების გამოყენება, თუ ის არ დააზიანებს კვალსა და სხვა ნივთიერებებს. შემთხვევის ადგილი უნდა დათვალიერდეს იქ, სადაც მოხდა დანაშაული. უნდა დათვალიერდეს დანაშაულის კვალის აღმოჩენის ადგილი, თუმცა სსსკ 127-ე მუხლით დანაშაულის ჩადენისა და დანაშაულის კვალის აღმოჩენის ადგილები გაიგივებულია, მაგრამ ეს

სხვადასხვა ადგილია. თუ ადამიანის თავი აღმოაჩინეს ერთ ქალაქში, ხოლო მისი სხვადასხვა ნაწილები სხვადასხვა ქალაქში, კვალის აღმოჩენის რამდენიმე ადგილი ცნობილი იქნება, მაგრამ მკვლელობის ადგილი არ იქნება ცნობილი და მის დადგენას შეუძლია დანაშაულის გახსნას ხელი შეუწყოს. ამიტომ ამ ადგილების ერთიმეორისგან განსხვავებას არსებითი პროცესუალური მნიშვნელობა აქვს.

საცხოვრებელ, სამსახურობრივ ან დახურულ სადგომში დათვალიერება ხდება სსსკ 112-ე მუხლით გათვალისწინებული წესით, მაგრამ საჭიროების შემთხვევაში მისი ჩატარება შეიძლება ამავე მუხლის მე-5 ნაწილის მოთხოვნათა შესაბამისად, ე.ი. გადაუდებელი აუცილებლობის წესით.

§11. საგამოძიებო ექსპერიმენტი

თანახმად სსსკ 129-ე მუხლისა საგამოძიებო ექსპერიმენტი არის საქმეზე მიღებული ჩვენების ან სხვა ინფორმაციისა და ვერსიის შემოწმების მეთოდი. ექსპერიმენტის ჩატარების უფლება აქვს მხარეს.

თანახმად სსსკ 130-ე მუხლის მე-3 და მე-5 ნაწილებისა, საგამოძიებო ექსპერიმენტი ტარდება გამოსაკვლევი გარემოებების აღსადგენად ან ინფორმაციის (ჩვენების) ადგილზე შესამოწმებლად ანდა დასაზუსტებლად. გამოსაკვლევი გარემოების აღდგენა გულისხმობს იმ ვითარების, გარემოების, გარემოებათა კომპლექსის გონებრივად აღდგენას, ე.ი. მისი აღდგენა კი არ ხდება ფაქტობრივად და დანაშაულებრივი ქმედება კი არ მეორდება, არამედ არადანაშაულებრივად ხდება ისეთ მოქმედებათა ჩადენა, რომლებიც არავის ინტერესებს არ აზიანებს და ამავე დროს იძლევა დასკვნის გაკეთების საშუალებას იმის შესახებ, შეიძლებოდა თუ არა ჰქონოდა ადგილი იმ გარემოებას, რომ-

ლის შესახებაც საქმეში არსებობს მტკიცებულება. სხვანაირად რომ ვთქვათ, სწორია თუ არა ეს მტკიცებულება. მაგალითად, ქალმა უჩვენა, რომ მის ბინაში შემოიჭრა მამაკაცი, რომელმაც კარი ძალით გააღო გარედან და შემოვიდა ბინაში. გააუპატიურა ქალი და წავიდა. კაცი უჩვენებდა, რომ მას ამ ქალთან სქესობრივი კავშირი ჰქონდა სამი წელი და ეს ქალი მას უგონებს ტყუილს. არავითარ გაუპატიურებას ადგილი არ ჰქონია. ქალი დაიკითხა დეტალებში იმის შესახებ, თუ როგორ იყო დაკეტილი კარი შიგნიდან, როდესაც იგი გარედან გააღო მოძალადემ. ექსპერიმენტით დადგინდა, რომ კარის გარედან გაღება საერთოდ შეუძლებელი იყო კარის ან საკეტების დაზიანების გარეშე, რასაც არ ჰქონია ადგილი.

შეიძლება ექსპერიმენტის ჩატარება იმის დასადგენად, შეეძლო თუ არა პირს გაეგონა ან დაენახა ის, რასაც უჩვენებს დაკითხვისას. გაეტეოდა თუ არა ფანჯრიდან ან კედლის გამონგრეული ნაწილიდან თითქოს ქურდის მიერ გატანილი ღიდგაბარიტიანი ნივთი და ა.შ.

ექსპერიმენტის პირობები ზუსტად იგივე ან უკიდურეს შემთხვევაში მაქსიმალურად მიახლოებული მაინც უნდა იყოს იმ პირობებთან, რომლებშიც აღქმული ან თითქოს აღქმული იქნა გამოსაკვლევი გარემოება. მაგალითად, 22 აპრილის 20 საათზე, რასაც დაინახავს ადამიანი ხელოვნური განათების გარეშე, იმას ის ვერ დაინახავს 22 დეკემბერს 20 საათზე. სმენადობაზეც მოქმედებს სხვადასხვა ფაქტორი. მოკლედ რომ ვთქვათ, ბუნებაში ყველაფერი მოძრაობს. ყველა მოძრაობა იწვევს ამა თუ იმ ცვლილებას, რომლის გათვალისწინება ექსპერიმენტის ჩატარებისას აუცილებელია.

აკრძალულია ნებისმიერი საგამოძიებო მოქმედების და მათ შორის ექსპერიმენტის ჩატარება ამ საგამოძიებო მოქმედებაში მონაწილეთა და სხვა პირთა უფლებებისა და თავისუფლებების დარღვევით (საქართველოს კონსტიტუცია. მუხლი 44-ე. პ. 2-ე).

აკრძალულია სიცოცხლის, ჯანმრთელობის, ღირსების, სხვისი ქონების განადგურებისა და სხვა ობიექტების საზიანოდ ექსპერიმენტისა და სხვა საგამოძიებო მოქმედების ჩატარება.

საგამოძიებო ექსპერიმენტი ამჟამად მოქმედი სსსკ 130-ე მუხლის მე-5 ნაწილის მოთხოვნით შეიძლება ჩატარდეს ჩვენების ადგილზე შემოწმების მიზნით. ეს მოქმედება უფრო პრაქტიკულ დაზუსტებებს მოიცავს, ვიდრე კვლევით საქმიანობას. ამ შემთხვევაში ხდება ინფორმაციის იმ ნაწილის დაზუსტება, რომელიც სხვადასხვა მიზეზის გამო პრაქტიკულად არ არის დაზუსტებული, მაგალითად, ბრალდებული იძლევა ჩვენებას: ავტოსაგზაო შემთხვევის ადგილი და საგზაო შემთხვევა კარგად ახსოვს, მაგრამ მანძილები, რომელიც მანქანებმა გაიარეს მოძრაობის უსაფრთხოების წესის დარღვევით, არ იცის ზუსტად რამდენია, რადგანაც იგი მას არ გაუზომავს. გამოჰყავთ ასეთი ჩვენების ავტორი შემთხვევის ადგილას და ის უჩვენებს იმ ადგილებს, რომელთა შორის მანძილი გამოძიებას აინტერესებს. იზომება მანძილი მტკიცებითი მნიშვნელობის მქონე ადგილებს შორის და ზუსტდება ჩვენება, ე.ი. ადრე დაკითხული პირის მიერ მიწოდებული ინფორმაცია. ეს და ამგვარ მოქმედებათა ჩატარება არის ჩვენების ადგილზე შემოწმება და დაზუსტება, რომელსაც სსსკ 130-ე მუხლი ექსპერიმენტს უწოდებს. ეს იგივე ჩვენებაა და უნდა იქნეს მიღებული დაკითხვის წესის დაცვით. ეს ჩვენებაც, რა თქმა უნდა, შეფასებას ექვემდებარება, აღნიშნული მოქმედება ტარდება არა თეორიული, არამედ პრაქტიკული შესაძლებლობის დასადგენად.

§12. პირის და ობიექტის ამოსაცნობად წარდგენა

მტკიცებულებათა ან ვერსიის შემოწმების მიზნით შეიძლება პირის ან სხვა ნებისმიერი ობიექტის ამოსაცნობად წარდგენა. სსსკ 131-ე მუხლით გათვალისწინებული წესით ამოცნობისათვის პირის ან სხვა ობიექტის წარდგენას აუცილებლად სჭირდება იმ პირის წინასწარ გამოკითხვა, რომელიც აცხადებს, რომ

პირის ან სხვა ობიექტის ამოცნობა შეუძლია. გამოკითხვისას უნდა გაირკვეს, რა ვითარებაში და რა მდგომარეობაში აღიქვა მან ამოსაცნობი პირი ან სხვა ობიექტი, რა ნიშნებით შეუძლია ამოიცნოს. თუ გვარეობითი ან ინდივიდუალური ნიშნები, რომელსაც პირი ასახელებს, არა საკმარისია ამოცნობისათვის, ამოსაცნობად წარდგენა არ უნდა ჩატარდეს. თუ ჩატარდა, მიღებული პასუხი დაუშვებელი მტკიცებულება იქნება. თუ ჩვენება ეჭვს არ იწვევს, ამოსაცნობს მართლა გააჩნია ის ნიშნები, რომლებიც გამოკითხულმა უჩვენა, მას პირი ან სხვა ობიექტი ამოსაცნობად უნდა წარედგინოს. თუ ამოსაცნობი ცოცხალი ადამიანია, იგი ამომცნობს ამოსაცნობად უნდა წარედგინოს იმავე სქესის, გარეგნობით და ტანსაცმლით მკვეთრად არ განსხვავებულ პირთან ერთად. ამომცნობის იმ ოთახში შემოსვლამდე, სადაც ამოცნობა უნდა ჩატარდეს, უნდა იყოს ორი პირი, რომელთა შორის ამოსაცნობს შეუძლია დაიკავოს ნებისმიერი ადგილი.

სხვა ობიექტი, რომელიც ამ მუხლში მოხსენიებული არ არის, ამომცნობს წარედგინება ორ მსგავს იმავე დასახელების და მნიშვნელობის ობიექტთან ერთად. როდესაც ამოსაცნობი ობიექტის ამომცნობისთვის წარდგენა შეუძლებელია, ამოცნობის ჩატარება შეიძლება ფოტოსურათით, რომელთა შორის სამი უნდა იყოს ამოსაცნობისაგან მკვეთრი განსხვავების გარეშე. ერთადერთ ეგზემპლარში შეიძლება გვამისა და ისეთი ობიექტის ამოსაცნობად წარდგენა, რომლის მსგავსის შერჩევა შეუძლებელია. კანონში ანალოგის შერჩევის შეუძლებლობაზეა მითითება, ამავე მუხლში არაგონივრულ ძალისხმევაზეც არის მითითება, რაც უნდა იქნეს გათვალისწინებული. მაგრამ ამ შემთხვევაში გასათვალისწინებელია ისიც, რომ სსსკ მე-3 მუხლის მე-20 პუნქტი, რომელიც მოწმის ცნებას განმარტავს, 2010 წლის პირველი ოქტომბრიდან ძალაშია და მოწმე ცრუ ჩვენების მიცემისთვის პასუხს აგებს მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ მან ასეთი

ჩვენება მისცა ფიცის დადებისა და სსკ 370-371¹ მუხლებით პასუხისმგებლობის შესახებ გაფრთხილების შემდეგ. ამიტომ ამოცნობას თუ სასამართლო ჩაატარებს (თუ ექნება მას ასეთი საშუალება) და თუ დააკმაყოფილებს მხარის შუამდგომლობას, ამომცნობის, როგორც წინასწარი დაკითხვა ასევე მისთვის ამოსაცნობად პირის ან სხვა ობიექტის წარდგენა და ამომცნობის შემდეგ დაკითხვა უნდა ჩატარდეს სსსკ 114-ე, 115-ე მუხლების მოთხოვნათა შესაბამისად. წინააღმდეგ შემთხვევაში ამომცნობის ჩვენებას მტკიცებითი მნიშვნელობა არ ექნება.

რაც შეეხება გამოკითხვას, მას არც ფიცის დადება და არც სსკ 370-ე-371¹ მუხლებით პასუხისმგებლობის შესახებ გაფრთხილება არ სჭირდება. ამიტომ წინასწარი გამოძიების სტადიაზე ამოსაცნობად წარდგენის შედეგის გაფორმებაც უნდა მოხდეს გამოკითხვის გზით. ყოველ შემთხვევაში, სსსკ 113-ე და 131-ე მუხლებიდან გამომდინარე, ასეთი დასკვნა შეიძლება გაკეთდეს. მაგრამ ამ საკითხზე 2012 წლის პირველ ოქტომბრამდე, ჩემი აზრით მოსალოდნელია საკანონმდებლო წესით კოდექსში ცვლილება ან დაზუსტებათა შეტანა.

§13. ექსპუმაციის საფუძველი, მიზანი და წესი

ექსპუმაცია, ე. ი. გვამის საფლავიდან ამოღება შეიძლება ჩატარდეს საქმისთვის მნიშვნელობის მქონე გარემოების დასადგენად მხარის შუამდგომლობით სასამართლოს განჩინებით. შუამდგომლობით მხარე მიმართავს მაგისტრატ მოსამართლეს, რომელიც შუამდგომლობას იხილავს ზეპირი მოსმენის გარეშე 48 საათის განმავლობაში. განჩინება არ საჩივრდება. იგი

1. სოლომონ თეზელიშვილი, იურიდიული ენციკლოპედია, თბილისი, მერიდიანი, 2008. გვ. 232.

სავალდებულოა სასაფლაოს ადმინისტრაციისათვის, თუ ასეთი არსებობს, გარდაცვლილის ნათესავებისა და სხვა პირებისათვის (სსსკ 132-ე მუხლი). თანახმად სსსკ 133-ე მუხლისა, ექსპუ-
მაცია ტარდება სსსკ 112-ე მუხლის პირველი ნაწილით გათ-
ვალისწინებული წესით. ესწრება სასაფლაოს ადმინისტრაციის
წარმომადგენელი, თუ არსებობს ასეთი. ესწრება ექსპერტი.
პროკურორის დასწრება სავალდებულოა. გარდაცვლილის ნა-
თესავებს უფლება აქვთ დაესწრონ. ეს საგამოძიებო მოქმედება
დაშვებულია მნიშვნელობის მქონე გარემოების დასადგენად. მაგ-
რამ მისი ჩატარება მაშინ ხდება საჭირო, როდესაც გვამის
დამარხვა მოხდა მისი არასრული გამოკვლევის ან ზერელე
დათვალიერების საფუძველზე. ამიტომ აუცილებელია გვამის
დასაფლავებამდე ჩატარდეს მისი დათვალიერება და გამოკვლევა
სრულყოფილად, ე.ი. უნაკლოდ.

სსსკ 132-ე მუხლის მე-2 ნაწილი დასაზუსტებელია, თუ
საქმე სასამართლოს წარმოებაშია, მხარემ ექსპუმაციის თაობა-
ზე განჩინების გამოტანის შესახებ რომელ სასამართლოს უნდა
მიმართოს, საქმის განმხილველს თუ მაგისტრატს.

§14. ექსპერტიზა

ექსპერტიზის ჩატარება ამჟამად მოქმედი სსსკ XVII თავით,
144-148-ე მუხლებით არის გათვალისწინებული სხვა საპრო-
ცესო მოქმედებათა შორის. მაგრამ ამით ექსპერტიზას, როგორც
მტკიცებულებათა მოპოვებისა და შემოწმების ერთ-ერთ ძირითად
საშუალებას, მისი მნიშვნელობა არ დაუკარგავს. ადრე მოქმედი
სსსკ ექსპერტიზას და საექსპერტო გამოკვლევებისათვის ნიმუშის
აღებას ითვალისწინებდა მე-7 კარში საგამოძიებო მოქმედების
სახით. 44-ე და 45-ე თავებში. იურიდიული ენციკლოპედია
ექსპერტს განმარტავს, როგორც სპეციალისტს, რომელიც ატა-

რებს ექსპერტიზას და იძლევა დასკვნას. ამჟამად მოქმედი სსსკ მე-3 მუხლის 21-ე პუნქტის განმარტებით ექსპერტი არის: „სპეციალური ცოდნის, ჩვევებისა და გამოცდილების მქონე ფიზიკური პირი, რომელიც ამ კოდექსით დადგენილი წესით, სისხლის სამართლის საქმეზე საჭირო გამოკვლევის ჩასატარებლად და დასკვნის შესადგენად მიწვეულია მხარის ან მხარის შუამდგომლობით სასამართლოს მიერ. გარდა ამისა, ექსპერტი მხარეებსა და სასამართლოს დახმარებას უწევს მტკიცებულებათა აღმოჩენაში, გამოკვლევასა და დემონსტრირებაში.“

სსსკ 51-ე მუხლი მიუთითებს: „1. ექსპერტს ენიჭება მოწმის ყველა უფლება და ეკისრება მისი ყველა მოვალეობა.

2. ექსპერტი მიუკერძოებელი უნდა იყოს, იმის მიუხედავად, თუ ვინ მიიწვია იგი.

3. დაუშვებელია მოწმის სანდოობის შესახებ ექსპერტიზის ჩატარება“

მუხლი 52-ე განსაზღვრავს ექსპერტის უფლება-მოვალეობებს და იგი ჩამოყალიბებულია შემდეგნაირად:

„მუხლი 52. ექსპერტის უფლება-მოვალეობანი

1. ექსპერტს უფლება აქვს:

ა) გაეცნოს საექსპერტო კვლევისათვის საჭირო მასალას, ამოიწეროს საჭირო ცნობა და გადაიღოს ასლი;

ბ) მოითხოვოს დამატებითი მასალის წარდგება; გამოკვლევის პროცესში აიღოს მასრის, ტყვიისა და სხვა ობიექტის საცდელი ნიმუში; ექსპერტიზის ჩატარების ინიციატორს მოსთხოვოს საექსპერტო კვლევისთვის საჭირო დამატებითი ინფორმაცია;

გ) უარი თქვას დასკვნის მიცემაზე და ექსპერტიზის გაგრძელებაზე, თუ დასმული საკითხები სცილდება მისი ცოდნის ფარგლებს ან თუ მისთვის წარდგენილი მასალა საკმარისი არ არის დასკვნის მისაცემად;

დ) ექსპერტიზის ჩატარების ინიციატორის, გამომძიებლის, პროკურორის, სასამართლოს ნებართვით დაესწროს საგამომიებო მოქმედების ჩატარებას;

ე) მონაწილეობა მიიღოს ექსპერტიზის საგანთან და საექსპერტო კვლევასთან დაკავშირებული მტკიცებულების გამოკვლევაში;

ვ) მტკიცებულების აღმოჩენის, გამოკვლევისა და დემონსტრირებისათვის გამოიყენოს სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალება, სპეციალური ცოდნა და გამოცდილება.

2. ექსპერტი ვალდებულია:

ა) თუ საექსპერტო კვლევით დადგინდა გარემოება, რომლის შესახებაც ექსპერტიზის ჩატარების ინიციატორს ან/და პროცესის სხვა უფლებამოსილ მონაწილეს კითხვა არ დაუსვამს, იგი ასახოს დასკვნაში;

ბ) დაიცვას და საექსპერტო კვლევის შემდეგ ექსპერტიზის ჩატარების ინიციატორს დაუბრუნოს კვლევის ობიექტი, თუ საექსპერტო კვლევისას ეს ობიექტი სრულად არ დაზარაჯულა;

გ) თუ არსებობს კანონით დადგენილი საფუძველი, განაცხადოს თვითაცილება.

რაც შეეხება ექსპერტიზის დანიშვნის საფუძველს, საექსპერტო კვლევის ობიექტს, ექსპერტის დასკვნას და ნიმუშის აღებას საექსპერტო კვლევისათვის, იხ. ქვემოთ ციტირებული სსსკ 144-147 მუხლები, ხოლო ქონებაზე ყადაღის დადების შესახებ – 151-158 მუხლები, რომელთაგან ყველა კომენტირებული არ არის, ავტორის აზრით, ამის საჭიროების არარსებობის გამო.

(სსსკ XVII თავის ყველა ნორმა არ არის ციტირებული, რადგანაც ნაშრომი ეძღვნება მტკიცებულებასა და მტკიცებას).

მუხლი 144. ექსპერტიზის დანიშვნის საფუძველი

1. თუ მეცნიერების, ტექნიკის, ხელოვნების სათანადო დარგის ან ამა თუ იმ ხელობის ექსპერტთა მონაწილეობის გარეშე შეუძლებელია საქმისთვის მნიშვნელობის მქონე ფაქტობრივ გარემოებათა დადგენა, ასევე თუ სხეულს ან ინფორმაციის შემცველ ობიექტს აჩნევია საქმისთვის მნიშვნელობის მქონე

კვალი, ნიშანი ან თავისებურება, რომლის სწორად გაგება და აღქმა სპეციალური ცოდნის გარეშე შეუძლებელია, ტარდება ექსპერტიზა.

2. ექსპერტიზა ტარდება მხარის ინიციატივით

3. თუ საექსპერტო კვლევის ობიექტი მეორე მხარესთან ინახება, იგი ვალდებულია გადასცეს ობიექტი ექსპერტიზის ინიციატორ მხარეს. ექსპერტიზის ინიციატორი მხარე უფლებამოსილია ჩაატაროს ექსპერტიზა. თუ მხარე ნებაყოფლობით ვერ იღებს, იგი უფლებამოსილია საექსპერტო კვლევის ობიექტის ექსპერტისათვის გადაცემის შუამდგომლობით მიმართოს სასამართლოს გამოძიების ადგილის მიხედვით. შუამდგომლობა განხილულ უნდა იქნეს არაუგვიანეს 48 საათისა. შუამდგომლობის განხილვის დრო და ადგილი ეცნობება მხარეებს. შუამდგომლობის ავტორის გამოუცხადებლობის შემთხვევაში შუამდგომლობა არ განიხილება. სასამართლო უფლებამოსილია შუამდგომლობა განიხილოს ზეპირი მოსმენის გარეშე. სასამართლოს განჩინება არ გასაჩივრდება.

4. ექსპერტიზის ჩატარების შესახებ გამომძიებლის, პროკურორის დადგენილება და დაცვის მხარის მიმართვა სავალდებულოა სახელმწიფო საექსპერტო დაწესებულებისათვის, ექსპერტისათვის და იმ პირისათვის, რომელიც საექსპერტო კვლევის ობიექტია.

5. ექსპერტიზის ჩატარების შესახებ დადგენილებაში და დაცვის მხარის მიმართვაში აღინიშნება ექსპერტიზის დანიშვნის საფუძველი, ექსპერტის წინაშე დასმული კითხვები, საექსპერტო დაწესებულების დასახელება ან იმ პირის გვარი, რომელსაც დაევალა ექსპერტიზის ჩატარება.

6. დაცვის მხარეს უფლება აქვს, ამ კოდექსის 46-ე მუხლით დადგენილ ფარგლებში და დადგენილი წესით მოითხოვოს მისი ინიციატივით ჩატარებული ექსპერტიზის ხარჯების სახელმწიფო ხარჯზე ანაზღაურება.

მუხლი 145. საექსპერტო კვლევის ობიექტი

1. საექსპერტო კვლევის ობიექტი, თუ მისი მოცულობა და

თვისება ამის საშუალებას იძლევა, ექსპერტს უნდა გადაეცეს შეფუთული და დალუქული სახით.

2. საექსპერტო კვლევის ობიექტი შეიძლება დაიხარჯოს იმ ოდენობით, რამდენიც საჭიროა საექსპერტო კვლევისათვის.

3. ექსპერტიზის დამთავრებისთანავე საექსპერტო კვლევის ობიექტის დაუხარჯავი ნაწილი შეფუთული და დალუქული სახით უნდა დაუბრუნდეს ექსპერტიზის დამნიშვნელ პირს ან ორგანოს, ხოლო თუ ექსპერტიზა ტარდება ამ კოდექსის 144-ე მუხლის მე-3 ნაწილის საფუძველზე, საექსპერტო კვლევის ობიექტი უბრუნდება მხარეს, რომელთანაც ის ინახებოდა ექსპერტიზის დანიშვნამდე.

მუხლი 146. ექსპერტის დასკვნა

1. საჭირო გამოკვლევის ჩატარების შემდეგ ექსპერტი იძლევა დასკვნას. წერილობით დასკვნას იგი ადასტურებს ხელმოწერით.

2. ექსპერტის დასკვნაში უნდა აღინიშნოს ექსპერტის ვინაობა (სახელი, გვარი, განათლება, სპეციალობა, სპეციალობით მუშაობის სტაჟი, სამეცნიერო ხარისხი და სამეცნიერო წოდება, სამუშაო ადგილი და თანამდებობა), ის, რომ ექსპერტი გააფრთხილეს განზრახ არასწორი დასკვნის მიცემისათვის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის შესახებ, ექსპერტიზის ჩატარების საფუძველი, ვინ ესწრებოდა მას, რა მასალები გამოიყენა, რა საგანი, დოკუმენტი, ნიმუში ან სხვა ობიექტი გამოიკვლია, რა გამოკვლევა ჩატარა და რა მეთოდები გამოიყენა ექსპერტმა, დასაბუთებული პასუხები დასმულ კითხვებზე, ექსპერტის ინიციატივით დადგენილი და საქმისათვის მნიშვნელობის მქონე გარემოებანი.

3. ექსპერტის დასკვნას უნდა დაერთოს გამოკვლევის ჩატარების შემდეგ დარჩენილი ნივთები, ნიმუშები, ფოტოსურათები, სქემები და სხვა მასალები, რომლებიც ადასტურებს ექსპერტის დასკვნას.

4. ექსპერტის დასკვნის მიღებისთანავე ექსპერტიზის ინიციატორმა მხარემ ის დაუყოვნებლივ უნდა გადასცეს მეორე

მხარეს ასეთი მოთხოვნის არსებობის შემთხვევაში.

მუხლი 147. ნიმუშის აღება

1. ნიმუშის აღება ტარდება მხარის მიერ. მხარეს უფლება აქვს აიღოს ადამიანის, გვამის, ცხოველის, ნივთიერების, საგნის ან ინფორმაციის შემცველი სხვა ობიექტის თვისებების ამსახველი ნიმუში, თუ ნიმუშის ნებაყოფლობით აღება შეუძლებელია, ის ტარდება მხარის შუამდგომლობის საფუძველზე სასამართლოს განჩინებით.

2. თუ ნიმუშის აღებისათვის აუცილებელია ქირურგიული ან სამედიცინო საშუალებების გამოყენება, ნიმუშს იღებს ექსპერტი.

3. ნიმუშის აღება, რომელიც იწვევს ძლიერი ტკივილის შეგრძნებას, დასაშვებია მხოლოდ გამონაკლის შემთხვევებში და იმ პირის თანხმობით, რომლისგანაც ნიმუში უნდა იქნეს აღებული, აგრეთვე მშობლის, მეურვის ან მზრუნველის თანხმობით, თუ ამ პირს 16 წელი არ შესრულებია ან თუ ის ფსიქიკურად დაავადებულია, ან სასამართლოს განჩინებით.

მუხლი 148. ნიმუშის აღების საფუძველი

ნიმუშის აღებისათვის სასამართლოს განჩინება გამოიტანება ამ კოდექსის 144-ე მუხლის მე-3 ნაწილით გათვალისწინებული წესით.

სსსკ 144-ე მუხლის პირველი ნაწილის იმპერატიული მოთხოვნიდან გამომდინარე, ყველა შემთხვევაში, როდესაც მეცნიერების, ტექნიკის, ხელოვნების ან ხელობის დარგში საქმისათვის მნიშვნელობის მქონე ფაქტობრივი გარემოების დასადგენად სპეციალური ცოდნა აუცილებელია, ინიშნება ექსპერტიზა. მაგრამ იგი ინიშნება მხარის ინიციატივით, რაც იმას ნიშნავს, რომ სასამართლოს თავისი ინიციატივით ექსპერტიზის დანიშვნის უფლება არა აქვს. გამოდის, რომ კანონის იმპერატიული მოთხოვნა ექსპერტიზის დანიშვნის შესახებ ეხება პროკურორს და გამომძიებელს. უფრო პროკურორის, რომელსაც კონსტიტუციის მე-40 და სსსკ მე-5 მუხლი აკისრებს მტკიცების ტვირთს, ხოლო ბრალდებულს მთლიანად ათავისუფლებს

ამ მოვალეობისაგან. ბრალდებულს შეუძლია დუმილით დაიწყოს და დაამთავროს პროცესი, ხოლო მისი ადვოკატი მხოლოდ მისი (ბრალდებულის) ნების შემსრულებელია. ამიტომ, თუ ბრალდებულმა გამოიყენა მისი უფლება, შეუძლია ექსპერტიზის ჩატარება. თუ არადა, ეს უნდა გააკეთოს ბრალმდებელმა სახელმწიფოს ხარჯზე და ამან ბრალდებულის ინტერესებზე, მისი უფლებებიდან გამომდინარე, უარყოფითად არ უნდა იმოქმედოს. აქ მხედველობაშია ნებისმიერი ექსპერტიზა სამედიცინო, საბუღალტრო, კრიმინალისტიკური, ბიოლოგიური, ქიმიური და სხვ. სსსკ 144-ე მუხლის პირველი ნაწილი გამორიცხავს ექსპერტიზის დანიშვნის შესაძლებლობას სამართლებრივი საკითხების გასარკვევად. კრიმინალისტიკა არის იურიდიული მეცნიერება, მაგრამ კრიმინალისტიკური ექსპერტიზა ტარდება მხოლოდ კრიმინალისტიკური ტექნიკის ნაწილში, რაც არ წარმოადგენს იურიდიულ მეცნიერებას.

ქონებაზე ყადაღის დადება

ქონებაზე ყადაღის დადების მიზანი უშუალოდ მტკიცებულების მოპოვებას არ ითვალისწინებს. სსსკ 151 მუხლის პირველი ნაწილიდან გამომდინარე, მისი მიზანია ქონების შესაძლო ჩამორთმევის უზრუნველყოფა და ამისთვის მხარის შუამდგომლობით სასამართლოს შეუძლია ყადაღა დაადოს. ბრალდებულის, მისი მოქმედებისთვის მატერიალურად პასუხისმგებელი ან/და დაკავშირებული პირის ქონებას, მათ შორის საბანკო ანგარიშებს, თუ არსებობს მონაცემები, რომ ქონებას გადამალავენ ან დახარჯავენ ან/და იგი მოპოვებულია დანაშაულებრივი გზით. საკუთრების უფლება დაცულია საქართველოს კონსტიტუციის 21-ე მუხლით, საქართველოს სამოქალაქო სამართლის კოდექსის 170-310-ე და სისხლის სამართლის კოდექსის 177-189¹ მუხლებით. იგი დაცულია, აგრეთვე საერთაშორისო ნორმატიული აქტებით. დაცვა ხორციელდება ნებისმიერი მართლსაწინააღმდეგო ხელყოფისაგან, მიუხედავად იმისა, თუ ვისი

მზრიდან ექნება მას ადგილი. სახელმწიფო ორგანოების მიერ ჩადენილმა მართლსაწინააღმდეგო მოქმედებამ ზიანი თუ მიაყენა ცალკეული პირის ან კოლექტივის ინტერესებს, სახელმწიფო ვალდებულია დაზარალებულს აუნაზღაუროს ზარალი. არა აქვს მნიშვნელობა ეს ზარალი ქონების უკანონო დაყადაღებით იქნება გამოწვეული, ადამიანის უკანონო დაკავებით, დაპატიმრებით თუ სხვა უკანონო მოქმედებით. სწორედ ამიტომ არის სსსკ 151 მუხლში მითითება იმის შესახებ, რომ ქონების დაყადაღებისათვის აუცილებელია ფაქტობრივი მონაცემების არსებობა და არა ვარაუდი, თუნდაც დასაბუთებული.

ქონების ჩამორთმევა სსკ 52-ე მუხლიდან გამომდინარე გულისხმობს:

- დანაშაულის საგნის;
- დანაშაულის ჩადენის იარაღის;
- დანაშაულის ჩასადენად გამიზნული ნივთის.

– დანაშაულებრივი გზით მოპოვებული ქონების ჩამორთმევა. ასევე შეიძლება დაყადაღება და ჩამორთმევა კორუფციული, რეკეტული და ქურდული სამყაროს წევრის ქონებისა და განზრახი მძიმე ან განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულის ჩამდენისა და მომზადებლის ქონების დაყადაღება და ჩამორთმევა, თუ არსებობს საკმარისი მონაცემები იმის შესახებ, რომ ეს ქონება დანაშაულის ჩასადენად იქნება გამოყენებული. საერთოდ ქონების დაყადაღების საფუძველი, წესი, მიზანი და მასთან დაკავშირებული საკითხები გათვალისწინებულია სსსკ 151-158 მუხლებით, რომლებიც ციტირებულია ქვემოთ.

მუხლი 151. ქონებაზე ყადაღის დადების მიზანი და საფუძველი

1. სისხლის სამართლის საპროცესო იძულების ღონისძიების, ქონების შესაძლო ჩამორთმევის უზრუნველსაყოფად სასამართლოს შეუძლია მხარის შუამდგომლობის საფუძველზე ყადაღა დაადოს ბრალდებულის, მისი მოქმედებისათვის მატერიალურად პასუხისმგებელი პირის ან/და მასთან დაკავშირებული პირის

ქონებას, მათ შორის, საბანკო ანგარიშებს, თუ არსებობს მონაცემები, რომ ქონებას გადამალავენ ან დახარჯავენ ან/და ქონება დანაშაულებრივი გზით არის მოპოვებული. თუ არსებობს მონაცემები, რომ ქონება დანაშაულებრივი გზით არის მოპოვებული, მაგრამ მისი მოძიება ვერ ხერხდება, სასამართლო უფლებამოსილია ყადაღა დაადოს ამ ქონების ეკვივალენტური ღირებულების ქონებას. ამ ნაწილში მითითებული პირობების არსებობისას, თუ ბრალდებული თანამდებობის პირია, პროკურორი ვალდებულია სასამართლოს წინაშე დააყენოს შუამდგომლობა თანამდებობის პირის ქონებაზე, მათ შორის, საბანკო ანგარიშებზე, ყადაღის დადების, აგრეთვე თანამდებობის პირის მიერ სახელმწიფოს სახელით დადებული ხელშეკრულებებით ნაკისრი ვალდებულებების შესრულების შეჩერების ან სარჩელის უზრუნველყოფის სხვა ღონისძიებების განხორციელების თაობაზე.

2. ამ კოდექსით გათვალისწინებულ ქონებაზე ყადაღის დადება ასევე გამოიყენება საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 323-ე-330-ე და 331¹ მუხლებით გათვალისწინებული ერთ-ერთი დანაშაულის ან სხვა განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულის მომზადებისას, აგრეთვე მათი აღკვეთის უზრუნველსაყოფად, თუ არსებობს საკმარისი მონაცემები, რომ ეს ქონება გამოყენებული იქნება დანაშაულის ჩასადენად.

3. სასამართლოს შეუძლია ასევე ყადაღა დაადოს ქონებას, თუ არსებობს საკმარისი მონაცემები, რომ ეს კორუფციული, რეკეტული ან ქურდული სამყაროს წევრის ქონებაა ან საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 194-ე მუხლის მე-3 ნაწილის „გ“ ქვეპუნქტით მსჯავრდებული პირის ქონებაა ან/და ამ ქონების მიმართ ჩადენილია დანაშაული ან/და იგი დანაშაულებრივი გზით არის მოპოვებული.

4. ქონებაზე ყადაღის დადებასთან დაკავშირებული საკითხების გადაწყვეტისას შესაძლოა გამოყენებულ იქნეს საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის დებულებები, თუ ისინი არ ეწინააღმდეგება ამ კოდექსს.

მუხლი 152. ქონებაზე ყადაღის დადებისას

უფლებამოსილებათა შეზღუდვა

ქონებაზე ყადაღის დადება მესაკუთრეს ან მფლობელს უკრძალავს ქონების განკარგვას, ხოლო აუცილებლობის შემთხვევაში – აგრეთვე ქონებით სარგებლობას.

მუხლი 153. ქონება, რომელსაც არ შეიძლება ყადაღა დაედოს

არ შეიძლება ყადაღა დაედოს პირისათვის საჭირო კვების პროდუქტებს, სათბობს, პროფესიული საქმიანობის ინვენტარს და სხვა საგნებს, რომლებიც უზრუნველყოფს ადამიანის ნორმალურ სასიცოცხლო პირობებს.

მუხლი 154. ქონებაზე ყადაღის დადების შესახებ

შუამდგომლობა და მისი განხილვის წესი

1. მხარე ადგენს და გამოძიების ადგილის მიხედვით სამართლოს უგზავნის დასაბუთებულ შუამდგომლობას ქონებაზე ყადაღის დადების შესახებ და მისი განხილვისათვის საჭირო ინფორმაციას.

2. მოსამართლე შუამდგომლობისა და მისი განხილვისათვის საჭირო ინფორმაციის შესვლიდან არა უგვიანეს 48 საათისა ზეპირი მოსმენის გარეშე წყვეტს შუამდგომლობას. მოსამართლე უფლებამოსილია შუამდგომლობა განიხილოს შუამდგომლობის დამყენებელი მხარის მონაწილეობით. ამ შემთხვევაში შუამდგომლობის განხილვისას გამოიყენება ამ კოდექსის 144-ე მუხლის მე-3 ნაწილით გათვალისწინებული წესი.

მუხლი 155. დადგენილება გადაუდებელი აუცილებლობის შემთხვევაში ქონებაზე ყადაღის დადების შესახებ

1. გადაუდებელი აუცილებლობის შემთხვევაში, თუ არსებობს დასაბუთებული ვარაუდი, რომ ქონებას გადამალავენ ან გაანადგურებენ, პროკურორს უფლება აქვს, გამოიტანოს დასაბუთებული დადგენილება ქონებაზე ყადაღის დადების შესახებ.

2. გადაუდებელი აუცილებლობის შემთხვევაში ქონებაზე

ყადაღის დადების შესახებ დადგენილების აღსრულებიდან 12 საათის განმავლობაში (ხოლო თუ ამ ვადის ამოწურვა ემთხვევა არასამუშაო დროს, მაშინ ამ დროის გასვლიდან არა უგვიანეს 1 საათისა) პროკურორმა ყადაღის დადების თაობაზე უნდა შეატყობინოს გამოძიების ადგილის მიხედვით სასამართლოს ან სასამართლოს, რომლის სამოქმედო ტერიტორიაზედაც ჩატარდა საპროცესო მოქმედება, უნდა წარუდგინოს შუამდგომლობა ყადაღის კანონიერების შემოწმების შესახებ და უნდა გადასცეს სისხლის სამართლის საქმის მასალები (ან მათი ასლები), რომლებიც ასაბუთებს საგამოძიებო მოქმედების გადაუდებლად ჩატარების აუცილებლობას. სასამართლო მასალების შესვლიდან არა უგვიანეს 24 საათისა ზეპირი მოსმენის გარეშე წყვეტს შუამდგომლობას. სასამართლო უფლებამოსილია შუამდგომლობა განიხილოს პროკურორის და იმ პირის მონაწილეობით, რომლის მიმართაც ჩატარდა საგამოძიებო მოქმედება.

მუხლი 156. ქონებაზე ყადაღის დადების შესახებ სასამართლოს განჩინების გასაჩივრება

სასამართლოს განჩინება ქონებაზე ყადაღის დადების შესახებ საჩივრდება ამ კოდექსის 207-ე მუხლით გათვალისწინებული წესით. განჩინების გასაჩივრების ვადა აითვლება მისი გაცემიდან ან აღსრულებიდან.

მუხლი 157 ქონებაზე ყადაღის დადების შესახებ განჩინების (დადგენილების) აღსრულების წესი

1. მხარე სასამართლოს განჩინებას, ხოლო გადაუდებელი აუცილებლობის შემთხვევაში – პროკურორის დადგენილებას ქონებაზე ყადაღის დადების შესახებ წარუდგენს იმ პირს, რომელთანაც არის ქონება, და მოითხოვს ამ ქონების გადმოცემას. თუ ამ მოთხოვნის შესრულებაზე უარი ითქვა ან არსებობს სარწმუნო მონაცემები, რომ მთელი ქონება არ გადმოცემულა, ტარდება ჩხრეკა ამ კოდექსით დადგენილი წესით.

2. ყადაღის დადებისას განისაზღვრება, რა საგანსა და ფასეულობას უნდა დაედოს ყადაღა განჩინებაში (დადგენილებაში)

აღნიშნული თანხის ფარგლებში.

3. ქონებაზე ყადაღის დადებაში შესაძლოა მონაწილეობა მიიღოს ექსპერტმა, რომელიც განსაზღვრავს ქონების ღირებულებას.

4. დანაშაულის შედეგად მიყენებული ზიანის ოდენობა და იმ ქონების ღირებულება, რომელსაც ყადაღა ედება, განისაზღვრება საშუალო საბაზრო ფასებით.

5. ფულად ანაბარზე ყადაღის დადებისას წყდება საანაბრო ოპერაციები. თუ საკუთრება დანაშაულებრივი გზით მოპოვებული სახსრებით არის შეძენილი ან გაზრდილი, ყადაღა შეიძლება დაედოს მთელ ქონებას ან მის მეტ წილს. ყადაღა ედება ბრალდებულის, მისი ოჯახის წევრის, ახლო ნათესავის, დაკავშირებული პირის ან/და რეკეტული დაჯგუფების ქონებას (მათ შორის, იურიდიული პირისა და მისი შვილობილი კომპანიების ქონებას), მიუხედავად ბრალდებულის წილისა ამ ქონებაში, თუ არსებობს საკმარისი მტკიცებულებები, რომ ეს ქონება ან მისი ნაწილი რეკეტულია.

6. ქონებაზე ყადაღის დადების შესახებ ღგება ოქმი.

7. ყადაღადებული ქონება, გარდა უძრავი და დიდგაბარიტიანი საგნებისა, ამოღებულ უნდა იქნეს.

მუხლი 158. ქონებაზე ყადაღის დადების შესახებ სასამართლოს განჩინების მოქმედების ვადა

ქონებას ყადაღა ედება განაჩენის აღსასრულებლად მიქცევაამდე, სისხლისსამართლებრივი დევნის ან/და გამოძიების შეწყვეტამდე.

ქონებაზე ყადაღის დადება დაკავშირებულია არამართო ბრალდებულის უფლებების შეზღუდვასთან, არამედ სხვა, სრულიად უდანაშაულო პირთა უფლებების შეზღუდვასთანაც. უდანაშაულო პირთა ინტერესების ხელყოფას, მათი უფლებების შეზღუდვას საქართველოში მოქმედი არც ერთი კანონი არ უშვებს. ამას კრძალავს საქართველოს კონსტიტუცია. საქართ-

ველოში მოქმედი ყველა საერთაშორისო ნორმატიული აქტი და საქართველოს მრავალი კანონი. ქონების დაყადაღება, როგორც წესი, დაკავშირებულია ზარალთან. ამიტომ ქონებაზე ყადაღის დადება უნდა მოხდეს მხოლოდ იმ პირთა საზიანოდ, რომლებმაც ასეთი დაიმსახურეს კანონიერი კანონის, ე.ი. ხალხის ნებიდან გამომდინარე კანონის მოთხოვნათა დარღვევის შედეგად, ხოლო უდანაშაულო პირებს, რომლებსაც ზარალი მიადგათ სხვის მიერ კანონის მოთხოვნათა დარღვევის შედეგად, ზარალი სრულად უნდა აუნაზღაურდეთ და ეს უნდა ხდებოდეს არა სახელმწიფოს (მოსახლეობის) ხარჯზე, არამედ იმის ხარჯზე, ვინც თავისი უკანონო მოქმედებით გამოიწვია ეს ზარალი. ამასთან არ შეიძლება სსსკ 151 მუხლის მოთხოვნის იგნორირება ქონებაზე ყადაღის დადებისათვის მონაცემების არსებობის აუცლებლობის შესახებ. ჩხრეკა და ამოღება (სსსკ 119 მუხლი), ადამიანის დაკავება და დაპატიმრება (სსსკ 171-ე და 205-ე მუხლები) შეიძლება ვარაუდის საფუძველზე, ხოლო ქონებაზე ყადაღის დადებისათვის კანონი მოითხოვს მონაცემებს, ე.ი. იგულისხმება მტკიცებულებათა ერთობლიობა. ეს მოთხოვნა პირდაპირ გამომდინარეობს საქართველოს კონსტიტუციის 21-ე მუხლიდან. რაც შეეხება ამავე მუხლით გამონაკლისის სახით დაშვებულ ღონისძიებას, ის სისხლის სამართლის საქმის წარმოებასთან დაკავშირებული არ არის.

თავი IV. მტკიცების სწავა, საგანი და ფაქტები

მტკიცების ცნებას, მის საკანონმდებლო განმარტებას მოქმედი სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი არ იძლევა, ხოლო ამ კოდექსის ამოქმედებამდე მოქმედი სსსკ 127-ე მუხლის პირველი ნაწილი მტკიცებას განმარტავდა, როგორც მტკიცებულებათა შეკრების, საპროცესო დამაგრების, შემოწ-

მებისა და შეფასების პროცესს, წარმოებულს სისხლის სამართლის საქმეზე ჭეშმარიტების დადგენის მიზნით. ეს განმარტება, რა თქმა უნდა, მთლად სწორი და ამავე დროს არც სრული არ არის. მტკიცება სისხლის სამართლის პროცესის მხარეთა (გამომძიებლის, პროკურორის, ბრალდებულისა და მისი ადვოკატის) ფუნქციაა, უფრო ზუსტად და დეტალურად იგი გამომძიებლისა და პროკურორის უფლება-მოვალეობათა შესრულებაა, ბრალდებულის უფლება და მისი ადვოკატის მოვალეობის შესრულებაა, მაგრამ იგი მტკიცებულებათა შეკრების, საპროცესო დამაგრებისა და შეფასების პროცესი არაა. არც ერთ საქმეზე მტკიცებულება მზამზარეულად არსად არ ყოია. ამიტომ მისი პირდაპირ დამაგრება და შეკრება შეუძლებელია. მას სჭირდება მოპოვება, რაც გულისხმობს მის აღმოჩენას, კანონის მოთხოვნათა შესაბამისად დაფიქსირება-დამაგრებას, ამოღებას, დაგროვებას, სისტემატიზირებას, შენახვის უზრუნველყოფას, შესწავლა-გაანალიზებას, შეფასებას, ე.ი. დახარისხებას დასაშვებობის, საქმისადმი დამოკიდებულების (შესახებობის), უტყუარობის, სარწმუნოობის (სანდოობის), მნიშვნელობის (გამამართლებელი, გამამტყუნებელი), პირდაპირი, არაპირდაპირი (ირიბი), პიროვნული, ნივთიერი, პირველადი, წარმოებული და სხვა ნიშნებით (მოპოვების სუბიექტები და მათი დაინტერესება) და ა.შ. ის არის, აგრეთვე, ამ ყველაფრის შემდეგ ამ მტკიცებულებათა ცალ-ცალკე ურთიერთ და ცალ-ცალკე მტკიცებულებათა მთელს ერთობლიობასთან ან მათ ცალკეულ ჯგუფთან გონებრივად შეპირისპირება, ჩადენილი ქმედების რეალური სახის ამ გზით გონებრივად აღდგენა და პროცესუალურ გადაწყვეტილებაში (განაჩენი, განჩინება, დადგენილება, ოქმი) რეალობის შესაბამისად ასახვა.

თქმულიდან და განსახილველი პრობლემის რეალობიდან გამომდინარე აშკარაა, რომ მტკიცებულებათა არა მარტო შეკრების, საპროცესო დამაგრების, შემოწმებისა და შეფასების, არამედ მტკიცებულებათა მოპოვების, შეფასებისა და გამოყენების პროცესი, მთლიანად აღებული, მათში შემავალი ყველა პროცესის ჩათვლით, მტკიცებას არ წარმოადგენს. მტკიცება საერთოდ

პროცესი კი არ არის, არამედ თვით მტკიცებულებათა მოპოვება. მათი პროცესუალურად დაფიქსირება-დამაგრება, ამოღება, დაგროვება, სისტემატიზირება, შენახვა, შემოწმება. შესწავლა-გაანალიზება და შეფასებაა, ამ გზით სისხლის სამართლის საქმეზე კანონიერი, ობიექტური და სამართლიანი გადაწყვეტილების მისაღებად აუცილებელი ფაქტებისა და გარემოებების დადგენა. რა თქმა უნდა, მტკიცებულების აღმოჩენა, დაფიქსირება, დამაგრება და სხვა ზემოთ ჩამოთვლილი მოქმედებების ჩატარება ხდება მის შესაბამის პროცესში. მაგალითად, მტკიცებულების დაფიქსირების, ამოღების, შემოწმებისა და სხვა ზემოთ ჩამოთვლილ მოქმედებათა პროცესი სხვადასხვაა, თუმცა არ იქნება არასწორი, თუ ვიტყვით, რომ მტკიცების პროცესი იწყება სისხლის სამართლის საქმის წარმოების დაწყების მომენტიდან და მთავრდება საქმეზე მიღებული საბოლოო გადაწყვეტილების კანონიერ ძალაში შესვლის მომენტში. მაგრამ მტკიცებას აწარმოებს სუბიექტი მისი მოქმედებით და არა მისი მოქმედების პროცესი, მოქმედების მიმდინარეობა. რა თქმა უნდა, ეს მიმდინარეობა პროცესია და ამ პროცესში მიმდინარეობს მტკიცება, მაგრამ თვითონ პროცესი მტკიცება არ არის. ამ პროცესს უწოდო მტკიცება – ეს ისეთივეა, რომ თევზს უწოდო წყალი იმიტომ, რომ ის წყალში ჩნდება და წყალში იზრდება. მიუხედავად იმისა, რომ თევზი ვერ ცოცხლობს წყლის გარეშე, თევზი ჩნდება წყალში, იზრდება და ცოცხლობს მხოლოდ წყალში, ის წარმოიშობა არა წყლისგან, არამედ ქვირითისაგან, ისევე, როგორც მტკიცება წარმოიშობა მტკიცების პროცესში და არსებობს მხოლოდ ამ პროცესში. მტკიცება არ წარმოიშობა მისი პროცესიდან, არამედ პირიქით, პროცესი წარმოიშობა მტკიცებიდან, ე.ი. პროცესის მწარმოებლის, მტკიცებულებათა მოპოვებელ-გამომყენებელთა მოქმედებიდან. ეს პროცესი იწყება, მიმდინარეობს და მთავრდება, წყდება მტკიცების დაწყებასა და დამთავრებასთან ერთად. მტკიცების პროცესი არსებობს მხოლოდ მაშინ, როცა მიმდინარეობს მტკიცება – მტკიცების სუბიექტის მოქმედება.

აღნიშნულიდან, საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის მიზნებიდან და სისხლის საპროცესო სამართლის კოდექ-

სის მოთხოვნებიდან გამომდინარე, მტკიცების ცნება შეიძლება ჩამოყალიბდეს შემდეგნაირად:

მტკიცება არის მტკიცების სუბიექტების (გამომძიებელი, პროკურორი, ბრალდებული, მისი ადვოკატი) მოქმედება, მიმართული სისხლის სამართლის საქმეზე კანონიერი, ობიექტური და სამართლიანი გადაწყვეტილების მისაღებად საჭირო და საკმარის მტკიცებულებათა სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის მოთხოვნათა შესაბამისად მოპოვების, ე.ი. აღმოჩენის დაფიქსირება-დამაგრების ამოღების, დაგროვების, შემოწმების, შენახვის, სისტემატიზირების, შესწავლა-გაანალიზების, შეფასებისა და გამოყენებისკენ.

ამ განმარტებაში გამოყენებული სიტყვები გულისხმობს:

1. აღმოჩენა – მტკიცებულების მიგნება. მისი არსებობის ადგილის დადგენა (ნივთიერი, წერილობითი მტკიცებულებების, მოწმის, დაზარალებულის, დანაშაულის ამსრულებლის, თანამონაწილის, თანამსრულებლის ვინაობის, დანაშაულებრივი გზით მოპოვებული ქონების, დანაშაულის იარაღის, სხვა საგნის, ნივთის, ნივთიერების, სამოქალაქო ბრუნვაში არარსებული ფასეულობების და აკრძალულ ადგილას მოთავსების – შენახვის ადგილის დადგენა. დათვალიერების, ჩხრეკის, ამოღებისას საქმისთვის მნიშვნელობის მქონე საგნის, დოკუმენტის, ჩანაწერის ან სხვა რამ ამგვარის პოვნა და ა.შ.

2. დაფიქსირებააა მტკიცებულების იმ მდგომარეობაში ასახვა, რა მდგომარეობაშიც იგი იქნა აღმოჩენილი. მაგალითად, გაყინულ ლითონზე აღმოჩენილი თითის ანაბეჭდების დასურათება ანუ აღბეჭდვა ფოტოფირზე. ეს აუცილებელია მაშინ, როდესაც დაქტილო ფირზე თითის ანაბეჭდის აღბეჭდვა ძნელი ან შეუძლებელია თითის ანაბეჭდსა და ლითონს შორის ყინულის მოთავსების გამო. დაფიქსირების საჭიროების შემთხვევები სხვა მიზეზების გამოც არაიშვიათია.

3. დამაგრება არის მტკიცებულების აღმოჩენის პროცესულურად გაფორმება, რომელსაც შეიძლება თან ახლდეს აღმოჩენილი მტკიცებულების ამოღება.

4. ამოღება ნიშნავს ნივთიერ მტკიცებულებათა და მნიშ-

ენელობის მქონე სხვა საგნების ან დოკუმენტების ამოღებას. პიროვნული მტკიცებულების მიღებაც შინაარსობრივად ამოღებასთან არის გათანაბრებული.

5. დაგროვება არის მტკიცებულებათა გარკვეული თანმიმდევრობით განლაგება საქმეში, მის ტომებში თარიღის, ეპიზოდების (მრავალეპიზოდიან საქმეში) ან დანაშაულთა მიხედვით, თუ საქმე ეხება ერთი პირის ან პირთა ერთი ჯგუფის მიერ ორი ან მეტი დანაშაულის ჩადენას.

6. შემოწმება არის მტკიცებულებათა გამოკვლევა დასაშვებობის, შესახებობის, უტყუარობის, სანდოობის და სხვა ნიშნების მიხედვით.

7. შენახვა არის მოპოვებული და ამოღებული მტკიცებულების დაცვა მისი დაკარგვისგან მტკიცებითი მნიშვნელობის შენარჩუნებით.

8. სისტემატიზირება მტკიცებულებებისა უნდა მოხდეს პროცესის მწარმოებლის მიერ მისი შეხედულებისამებრ, ისე როგორც უფრო მოხერხებული იქნება მისთვის ყველა მტკიცებულებების დეტალური შესწავლა, გონებრივად მათი ურთიერთ შეპირისპირება, გამამტყუნებელ და გამამართლებელ მტკიცებულებათა ურთიერთ საპირისპიროდ დაჯგუფება, მტკიცებაში ხარვეზების აღმოჩენა მათი ლიკვიდირების მიზნით.

9. შესწავლა გულისხმობს ყველა მტკიცებულებათა ურთიერთ დამოკიდებულების, მთავარი ფაქტისა და მტკიცების საგნის მიმართ მათი დამოკიდებულების, ყველა მტკიცებულების გამოყენებადი მნიშვნელობის ყოველმხრივ შემოწმებას, ყველა მტკიცებულების ცალ-ცალკე და ერთობლიობაში მტკიცებითი მნიშვნელობის გარკვევას.

10. გაანალიზება მტკიცებულებათა გამოკვლევის ანალიზური მეთოდია. იგი გულისხმობს მტკიცებულებათა ყოველმხრივი შესწავლისა და გამოკვლევისადმი კრიტიკულ მიდგომას. იგი მოიცავს, აგრეთვე, მტკიცებულებათა მიმდინარე კრიტიკულ შეფასებასაც.

11. შეფასება არის მტკიცებულებათა ცალ-ცალკე და მთლიანად, ე.ი. ერთობლიობაში მტკიცებითი მნიშვნელობის, მტკიცები-

თუნარიანობის განსაზღვრა, საქმეზე საბოლოო გადაწყვეტილების მისაღებად მათი ვარგისიანობის ან უვარგისობის და საკმარისობის ან არასაკმარისობის დადგენა.

12. გამოყენება გულისხმობს მოპოვებულ მტკიცებულებათა საფუძველზე საქმეზე გადაწყვეტილების მიღებას და მის დასაბუთებას აღნიშნული მტკიცებულებებით.

მტკიცება უშუალოდ დაკავშირებულია მტკიცების საგანთან საერთოდ და მის შემადგენელ ნაწილთან – მთავარ ფაქტთან განსაკუთრებით. მტკიცების მიზანია მტკიცების საგნის არსებობის ან არარსებობის დადასტურება. მაგრამ თუ მთავარი ფაქტი არ არსებობს, მაშინ არც მტკიცების საგანი არ არსებობს. ამიტომ ჯერ გვინდა განვიხილოთ მთავარი ფაქტი და შემდეგ მტკიცების საგანი მთლიანად.

მთავარი ფაქტი არის მტკიცების საგნის ძირითადი შემადგენელი ნაწილი, რომელსაც განსაზღვრავს სისხლის სამართლის კოდექსის სპეციალური ნორმის (კერძო ნაწილის ნორმის) დისპოზიციით გათვალისწინებული ქმედება. სისხლის სამართლის პროცესში საერთოდ და მტკიცებით სამართალში საბჭოურ პერიოდში მთავარი ფაქტი ეწოდებოდა კრიმინალიზებულ ქმედებას, ე. ი. სისხლის სამართლის კოდექსის კერძო ნაწილის რომელიმე მუხლით ან მუხლის ნაწილით აკრძალულ, სისხლისსამართლებრივად დასჯად ქმედებას, ჩადენილს შერაცხადი ფიზიკური პირის მიერ პირობებში, რომლებიც არ გამორიცხავენ ქმედების მართლწინააღმდეგობასა და ბრალეულობას. ეს საერთოდ აღიარებული და გავრცელებული პრინციპი დღესაც მოქმედებს, როგორც ჩვენთან, ასევე სხვა ქვეყნებში. როგორც ზემოთ ითქვა, მთავარი ფაქტი – ეს იგივე დანაშაულია, მაგალითად, განზრახ მკვლელობა. პასუხისმგებლობის დამამძიმებელ და შემამსუბუქებელ გარემოებათა გარეშე. ეს დანაშაული, გათვალისწინებული სსკ 108-ე მუხლით, გულისხმობს სხვისი სიცოცხლის განზრახ მოსპობას დამამძიმებელი ან შემამსუბუქებელი გარემოებების გარეშე. მკვლელობას ყველა დამამძიმებელი გარემოებით (სულ 59-ია) ითვალისწინებს სსკ 109-ე მუხლი. ყველა მკვლელობა შემამსუბუქებელ გარემოებებში გათვალის-

წინებულია სსკ 110-114-ე მუხლებით. სხვა არც ერთი მუხლი განზრახი მკვლელობისათვის პასუხისმგებლობას არ ითვალისწინებს. ყველა მკვლელობა სხვისი სიცოცხლის მოსპობაა. მაშასადამე, სსკ 108-ე მუხლით გათვალისწინებული მკვლელობა არის სხვისი (არა საკუთარი სიცოცხლის მოსპობა, ე. ი. თვით-მკვლელობა) სიცოცხლის მართლსაწინააღმდეგოდ და ბრალეულად მოსპობა, რომელსაც თან არ ახლავს სსკ 109-ე მუხლით გათვალისწინებული არც ერთი დამამძიმებელი და ამავე სსკ 110-ე-114-ე მუხლებით გათვალისწინებული არც ერთი შემამსუბუქებელი გარემოება. ამ შემთხვევაში და მკვლელობის სხვა ყველა შემთხვევაში მთავარი ფაქტია მკვლელობა, ე.ი. სხვისი სიცოცხლის მართლსაწინააღმდეგოდ და ბრალეულად განზრახ მოსპობა. ამჟამად საქართველოს მოქმედი სსკ პასუხისმგებლობას გაუფრთხილებლობით მკვლელობისათვის არ ითვალისწინებს. უფრო სწორად, სსკ 116-ე მუხლი ითვალისწინებს პასუხისმგებლობას სხვისი სიცოცხლის გაუფრთხილებლობით მოსპობისათვის, რასაც სსსკ მკვლელობად არ მიიჩნევს. ამიტომ მკვლელობის საქმეზე მთავარი ფაქტის დაგენა ნიშნავს სხვისი სიცოცხლის მართლსაწინააღმდეგოდ და ბრალეულად განზრახ, ე.ი. პირდაპირი ან არაპირდაპირი (ევენტუალური) განზრახვით მოსპობის ფაქტის დადგენას.

როგორც თქმულიდან ჩანს, მთავარი ფაქტის დადგენა, მიუხედავად იმისა, რომ ის მტკიცების საგნის ძირითადი შემადგენელი ნაწილია, საკმარისი არ არის დანაშაულის სწორად დაკვალიფიციურებისათვის და, რა თქმა უნდა, აქედან გამომდინარე, არც სასჯელის განსაზღვრისათვის. ამისთვის აუცილებელია მთლიანად მტკიცების საგნის დადგენა.

მოკლედ რომ ვთქვათ, მტკიცების საგანია მთავარი ფაქტისა და იმ გარემოებათა დადგენა, რომელთა დადგენის გარეშე კანონიერი საბოლოო გადაწყვეტილების მიღება შეუძლებელია. მაგრამ ეს განმარტება სრული არ არის. მტკიცების საგნის განმარტებას საქართველოს სსსკ უშუალოდ არც ადრე იძლეოდა და არც ახლა იძლევა. მაგრამ ადრე მოქმედი კოდექსის XV თავი, რომლის სახელწოდება იყო „მტკიცებულებანი და

მტკიცების საგანი“ მოიცავდა 112-ე მუხლს, რომლის სახელწოდება იყო: „გარემოებები, რომლებიც უნდა დამტკიცდეს სისხლის სამართლის საქმეზე“. ეს მუხლი ჩამოყალიბებული იყო შემდეგნაირად:

„სისხლის სამართლის საქმეზე უნდა დამტკიცდეს:

ა) ბრალდებულის ან სხვა პირის მოქმედება ან უმოქმედობა;

ბ) მოქმედების (უმოქმედობის) მართლსაწინააღმდეგო ხასიათი;

გ) ბრალი;

დ) გარემოებები, რომლებიც გავლენას ახდენს ბრალდებულის პასუხისმგებლობის ხასიათსა და ხარისხზე, ახასიათებს მის პიროვნებას;

ე) დანაშაულის შედეგად მიყენებული ზიანის ხასიათი და ოდენობა;“

ამავე ადრე მოქმედი, 1998 წლის 20 თებერვალს მიღებული სსსკ 641-ე მუხლი მიუთითებდა:

„არასრულწლოვნის დანაშაულის წინასწარი გამოძიებისა და სასამართლო განხილვის დროს უნდა დადგინდეს:

ა) არასრულწლოვნის ასაკი (დაბადების რიცხვი, თვე, წელი);

ბ) არასრულწლოვნის ცხოვრებისა და აღზრდის პირობები ოჯახში და სკოლაში;

გ) სრულწლოვან წამქეზებელთა არსებობა;

დ) არასრულწლოვნის ფიზიკური და გონებრივი განვითარების დონე;

ე) არასრულწლოვნის პიროვნების ხასიათის თავისებურებანი, მოთხოვნილებები და ინტერესები.

არასრულწლოვანთა მიერ ჩადენილ დანაშაულთა საქმეებზე ზემოთ ჩამოთვლილი მოთხოვნები დამატებითი იყო, ვინაიდან არასრულწლოვანთა მიერ ჩადენილ დანაშაულთა საქმეებზე ვრცელდებოდა სსსკ 112-ე მუხლის მოთხოვნები (სსსკ 639-ე მუხ.). ასევე იურიდიული პირისათვის სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობის დაკისრებისას დასადგენ გარემოებათა ჩამონათვალს იძლეოდა იმავე სსსკ 679¹³ მუხლი და ამ მუხ-

ლების მოთხოვნათა ერთობლიობიდან გამომდინარე, ამავე მუხლების მოთხოვნათა შესაბამისად იყო შემუშავებული მტკიცების საგნის ცნება და იგი არ სცილდება იმ ფაქტებისა და გარემოებების დადასტურების ფარგლებს, რომლებსაც მოითხოვს სსსკ ზემოთ აღნიშნული და ზოგიერთი სხვა მუხლები.¹ მაგალითად, რა უნდა იყოს დადგენილი გამამართლებელი და გამამტყუნებელი განაჩენის გამოტანისათვის, სისხლის სამართლის საქმის წარმოებისა და სისხლისსამართლებრივი დევნის შეწყვეტისათვის და ა.შ.

2010 წლის პირველი ოქტომბრიდან მოქმედი სსსკ X თავი, რომლის სახელწოდებაა „მტკიცებულება, მტკიცების საგანი და პროცესი“, მოიცავს 72-ე, 84-ე მუხლებს, ამ მუხლებიდან მე-80-ში საგანი მოხსენებულია 19-ჯერ, 81-ში ერთჯერ და სსსკ ამ თავის სახელწოდებაში ერთჯერ, სულ – 21 ჯერ, მაგრამ არა როგორც მტკიცების საგანი, არამედ როგორც ნივთიერი მტკიცებულება. ამ მუხლებიდან სხვა არც ერთში არც საგანი და არც პროცესი საერთოდ არ არის მოხსენიებული, ე.ი. სსსკ ამ თავში არც მტკიცების, არც მტკიცების საგნის და არც სისხლის სამართლის პროცესის განმარტებას ეს კოდექსი არ იძლევა. იგი ამას საერთოდ არ იძლევა და არც ადრე მოქმედი სსსკ 112-ე და 641-ე მუხლების მსგავსი მუხლი, რომელიც იძლევა იმ გარემოებათა ჩამონათვალს, რომელიც უნდა დამტკიცდეს სისხლის სამართლის საქმეზე – ამ ახალ კოდექსში არ არის. ეს ჩემი აზრით, განაპირობა წინასწარი გამოძიების ორგანოების ფუნქციების არსებითად შეცვლამ. მაგრამ მოქმედი სსსკ 260-ე მუხლი იძლევა განაჩენის დადგენისას სასამართლოს მიერ გადასაწყვეტი საკითხების ჩამონათვალს, რომელსაც უნდა შეესაბამებოდეს ამ კოდექსიდან გამომდინარე მტკიცების საგნის ცნება. ეს მუხლი ჩამოყალიბებულია შემდეგნაირად:

1.ა. ფალიაშვილი. მტკიცების საგანი და მტკიცების ფარგლები. წიგნში „სისხლის სამართლის პროცესი“. გამ. „პერიდიანი“. თბილისი, 2002წ. გვ. 114-117.

მუხლი 260. განაჩენის დადგენისას სასამართლოს მიერ გადასაწყვეტი საკითხები

1. განაჩენის დადგენისას სასამართლო თანმიმდევრობით წყვეტს შემდეგ საკითხებს:

ა) ჩაიდინა თუ არა ბრალდებულმა სისხლის სამართლის კანონით გათვალისწინებული ქმედება;

ბ) არის თუ არა ბრალდებულის ქმედება მართლსაწინააღმდეგო;

გ) შეერაცხება თუ არა ბრალდებულს ბრალად ჩადენილი ქმედება.

დ) უნდა დაისაჯოს თუ არა ბრალდებული მის მიერ ჩადენილი დანაშაულისათვის;

ე) რა სასჯელი უნდა დაენიშნოს ბრალდებულს და რა ზომის;

ვ) უნდა მოიხადოს თუ არა ბრალდებულმა დანიშნული სასჯელი;

ზ) შესაძლო საპროცესო კონფისკაციის უზრუნველყოფის ღონისძიებების საკითხს;

თ) როგორი იქნება ნივთიერ მტკიცებულებათა ბედი.

ი) ვის და რა ოდენობით უნდა დაეკისროს საპროცესო ხარჯების ანაზღაურება.

2. რამდენიმე დანაშაულის ჩადენაში პირის მსჯავრდებისას სასამართლო თითოეული დანაშაულის მიხედვით ცალ-ცალკე და მთლიანად წყვეტს ამ მუხლის პირველ ნაწილში აღნიშნულ საკითხებს;

3. დანაშაულის ჩადენაში რამდენიმე ბრალდებულის მსჯავრდებისას ამ მუხლის პირველ ნაწილში აღნიშნული საკითხები უნდა გადაწყდეს ყოველი ბრალდებულის მიმართ ცალ-ცალკე.

ადრე მოქმედი სსსკ 112-ე მუხლით გათვალისწინებულ გარემოებებს ახალი კოდექსის 260-ე მუხლიც ითვალისწინებს, ოღონდ იგი სხვა სიტყვებით არის გამოთქმული. რაც შეეხება მტკიცებების საგნის ცნებას, ამჟამად მოქმედი სსს კოდექსის მოთხოვნათა შესაბამისად, უნდა აღინიშნოს, რომ იგი უნდა შეესაბამებოდეს, აგრეთვე, სისხლის სამართლის სპეციალური

ნორმის მოთხოვნებსაც, რადგანაც, უპირველეს ყოვლისა, უნდა დადასტურდეს დანაშაულის ჩადენის ფაქტი, რასაც სს კოდექსი განსაზღვრავს, ხოლო სხვა გარემოებები, რომელთა დადასტურებას მოითხოვს სსსკ, დაკავშირებულია არა მარტო დანაშაულთან, არამედ სასჯელის დანიშვნასა და სხვა მრავალი საკითხის გადაწყვეტასთან.

ახლა შევეცდები მოქმედი სსსკ მოთხოვნათა შესაბამისად მტკიცების საგნის ცნების უფრო ვრცლად ჩამოყალიბებას.

საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის მოთხოვნათა შესაბამისად *მტკიცების საგანი არის იმ ფაქტების, მოვლენებისა და გარემოებების ერთობლიობა, რომელიც დადგენილია კანონიერად მოპოვებულ, დასაშვებ, უტყუარ მტკიცებულებათა ერთობლიობლიობით და რომელიც აუცილებელი და საკმარისია დანაშაულის ზუსტად დაკვალიფიცირებისათვის, სასჯელის და სხვა იძულებით ღონისძიებათა კანონიერად, ობიექტურად, სამართლიანად, ეფექტურად გამოყენებისათვის, სსსკ 260-ე მუხლით გათვალისწინებული ყველა საკითხის კანონიერად და ობიექტურად გადაწყვეტისათვის.*

მტკიცების ფარგლები. საქართველოს კონსტიტუციის მე-40 და სსსკ მე-5 მუხლების, აგრეთვე სსსკ პრინციპების, მიზნებისა და ამოცანების ერთობლიობიდან გამომდინარე, მტკიცების ფარგლები გულისხმობს ბრალდების ყველა ნაწილის, ეპიზოდის, დანაშაულის (რამდენიმე დანაშაულში ბრალდების შემთხვევაში), ბრალის შემამსუბუქებელი ან დამამძიმებელი გარემოების, ბრალის მოცულობის და საქმის კანონიერად, ობიექტურად და სამართლიანად გადაწყვეტისათვის აუცილებელ გარემოებათა სრულყოფილად დადასტურებას, ეჭვის ბრალდებულის სასარგებლოდ გამოყენებას. მტკიცების ფარგლები მიღწეულია მაშინ, როდესაც სრულყოფილად, უდაოდ დადასტურებულია გადაწყვეტილების საფუძვლის სახით გამოყენებული ყველა ფაქტი და ყველა გარემოება. დაუზუსტებელი საკითხი არ არის დარჩენილი და არავითარი საგამოძიებო ან სასამართლო მოქმედების ჩატა-

რება ან საბუთის გამოთხოვა საჭირო არ არის.

მტკიცების საგანს მიეკუთვნება მისი ფარგლებიც, რომლებიც საგანთან ერთობლიობაში მოიცავენ, აგრეთვე იმ ფაქტებისა და გარემოებების უცილობლად დადგენასაც, რაც დაკავშირებულია ადამიანის უდანაშაულობასთან, მისი ბრალის მოცულობასთან, შემამსუბუქებელი გარემოების არსებობასთან, სასჯელისაგან ან საერთოდ პასუხისმგებლობისაგან გათავისუფლებასთან და ადამიანის სასიკეთოდ სხვა გადაწყვეტილებათა მიღებასთან. ამასთან დაკავშირებით განსაკუთრებით აღსანიშნავია საქართველოს კონსტიტუციის მე-40 მუხლის მითითება:

„1. ადამიანი უდანაშაულოდ ითვლება, ვიდრე მისი დამნაშავეობა არ დამტკიცდება კანონით დადგენილი წესით და კანონიერ ძალაში შესული სასამართლოს გამამტყუნებელი განაჩენით.

2. არავინ არ არის ვალდებული ამტკიცოს თავისი უდანაშაულობა. ბრალდების მტკიცების მოვალეობა ეკისრება ბრალმდებელს.

3. დადგენილებაში ბრალდებულის სახით პირის პასუხისგებაში მიცემის შესახებ, საბრალდებო დასკვნა და გამამტყუნებელი განაჩენი უნდა ემყარებოდეს მხოლოდ უტყუარ მტკიცებულებებს, ყოველგვარი ეჭვი, რომელიც ვერ დადასტურდება კანონით დადგენილი წესით, უნდა გადაწყდეს ბრალდებულის სასარგებლოდ“

ამ კონსტიტუციური მოთხოვნის შესრულების უზრუნველყოფა, ჩემი აზრით, სრულიად საკმარისია ადამიანის ნებისმიერი უფლების დასაცავად, თუკი მხარეთა მოვალეობები დარჩება ისე, როგორც არის, ხოლო უფლებები გათანაბრდება. ამასთან ერთად, ჩემი აზრით, აუცილებელია დაზარალებულისათვის ისეთი პროცესუალური უფლებების მინიჭება, რომელიც საკმარისი იქნება მისი სისხლისსაპროცესო სამართლებრივად დასაცავად.

შეიძლება მოგვეჩვენოს, რომ სსსკ მე-5 მუხლის მე-3 ნაწილის მითითება: „მტკიცებულების შეფასების დროს წარმოშობილი ეჭვი, რომელიც არ დადასტურდება კანონით დადგენილი წესით, უნდა გადაწყდეს ბრალდებულის (მსჯავრდებულის) სასარგებლოდ“, ავიწროვებს კონსტიტუციის მე-40 მუხლის მე-3 პუნ-

ქტის მითითებას, და ეს მართლაც ასე არის, მაგრამ ეს ზიანის მომტანი არ არის, რადგანაც, სხვა ყველაფერს, რომ თავი დავანებოთ, ეს ვერ იმოქმედებს კონსტიტუციის საწინააღმდეგოდ და იმოქმედებს კონსტიტუცია. აქ მსჯელობაა კონსტიტუციაში მითითებულ ყოველგვარ ეჭვზე და სისკ მითითებულია მტკიცებულების შეფასების დროს წარმოშობილ ეჭვზე. რა თქმა უნდა, სსს კოდექსში ეს საკითხი გაურკვეველად არის ჩამოყალიბებული. მტკიცებულების შეფასებისას ეჭვი შეიძლება წარმოიშვას არა მარტო მტკიცებულებათა მნიშვნელობის შესახებ, არამედ სხვა ნებისმიერ საკითხზე, მათ შორის სხვა სამართლებრივ საკითხებზეც. მაგრამ ასეთ შემთხვევაში, თუ გასწორდება სსს კოდექსში დაშვებული შეცდომა, ჯობია. მაგრამ თუ ეს არ იქნება, — ამითაც დიდი არაფერი დაშავდება.

თუ აუცილებლობამ გამოიწვია ყოველგვარი ეჭვი, რომლის დადასტურება კანონით გათვალისწინებული წესით ვერ მოხერხდა, საკითხს წყვეტს ბრალდებულის სასარგებლოდ, რაც კანონის დემოკრატიულობის პრინციპიდან გამომდინარე, ნიშნავს იმას, რომ ბრალდების საფუძვლად ეჭვის გამოყენება აკრძალულია. მაგრამ ეს არ ნიშნავს იმას, რომ არ იყოს საჭირო უცილობლად, ე.ი. უდავოდ (ყოველგვარი დავის გამომრიცხავად) გამოძიების შეწყვეტის, სისხლისსამართლებრივი დევნის არდაწყების ან შეწყვეტის საფუძვლების არსებობის დადასტურება.

თანახმად სსსკ 105-ე მუხლისა, გამოძიების შეწყვეტის, სისხლისსამართლებრივი დევნის არდაწყების ან შეწყვეტისას გათვალისწინებული უნდა იქნეს შემდეგი:

1. გამოძიება უნდა შეწყდეს, ხოლო სისხლისსამართლებრივი დევნა არ უნდა დაიწყოს ან უნდა შეწყდეს:

ა) თუ არ არსებობს სისხლის სამართლის კანონით გათვალისწინებული ქმედება;

ბ) თუ ქმედება არ არის მართლსაწინააღმდეგო;

გ) თუ ახალი კანონი აუქმებს ქმედების დანაშაულებრიობას;

დ) თუ კანონი, რომელსაც ემყარება ბრალდება, არაკონსტიტუციურად არის ცნობილი;

ე) თუ გასულია საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსით დადგენილი სისხლისსამართლებრივი დევნის ხანდაზმულობის ვადა;

ვ) თუ გამოცემულია ამნისტიის აქტი, რომელიც პირს ათავისუფლებს ჩადენილი ქმედებისათვის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისა და სასჯელისაგან;

ზ) თუ არსებობს სასამართლოს კანონიერ ძალაში შესული განაჩენი იმავე ბრალდების გამო ანდა სასამართლოს განჩინება იმავე ბრალდებით სისხლისსამართლებრივი დევნის შეწყვეტის თაობაზე;

თ) თუ არსებობს პროკურორის დადგენილება სისხლისსამართლებრივი დევნის ან/და გამოძიების შეწყვეტის შესახებ;

ი) თუ პროკურორმა უარი თქვა ბრალდებაზე ამ კოდექსით გათვალისწინებულ შემთხვევებში და დადგენილი წესით;

კ) დანაშაულზე ნებაყოფლობით ხელის აღების გამო (საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 21-ე მუხლი);

ლ) ქმედითი მონაწილების გამო (საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 68-ე და 322-ე მუხლები და იმავე კოდექსის 203-ე, 221-ე, 223-ე, 236-ე, 260-ე, 323-ე, 339-ე, 370-ე, 371-ე, 375-ე, 388-ე და 389-ე მუხლების შენიშვნებით გათვალისწინებული შემთხვევები);

მ) თუ ვითარება შეიცვალა.

2. ამ მუხლის პირველი ნაწილით გათვალისწინებული შემთხვევების გარდა, სისხლისსამართლებრივი დევნა არ უნდა დაიწყოს, ხოლო დაწყებული დევნა უნდა შეწყდეს, თუ:

ა) პირს არ მიუღწევია იმ ასაკისთვის, რომლიდანაც დგება სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა;

ბ) პირი დანაშაულის ჩადენისას შეურაცხადი იყო, რაც დადასტურებულია სახელმწიფო სასამართლო-ფსიქიატრიული ექსპერტიზის დასკვნით;

გ) ბრალდებული გარდაიცვალა;

დ) საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 322¹, 344-ე ან 362-ე მუხლით გათვალისწინებული ქმედება ჩადენილია პირის მიერ საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექ-

სის 143¹ ან/და 143² მუხლით გათვალისწინებულ დანაშაულში დაზარალებულად ყოფნის გამო.

3. სისხლისსამართლებრივი დევნა შესაძლოა, აგრეთვე არ დაიწყოს ან შეწყდეს, თუ ის ეწინააღმდეგება სისხლის სამართლის პოლიტიკას, რომლის სახელმძღვანელო პრინციპების ზოგადი ნაწილი საჯაროა.

4. თუ არსებობს დასაბუთებული ვარაუდი, რომ პირმა ჩაიდინა ნაკლებად მძიმე ან მძიმე დანაშაული და დანაშაულის ჩადენის მომენტიდან მას არ შესრულებია 18 წელი, პროკურორი უფლებამოსილია დასაბუთებული დადგენილებით მიიღოს გადაწყვეტილება სისხლისსამართლებრივი დევნის არდაწყების ან უკვე დაწყებული სისხლისსამართლებრივი დევნის შეწყვეტის შესახებ დევნის საჯარო ინტერესის არარსებობის გამო.

5. ამ მუხლის მეოთხე ნაწილით განსაზღვრული გადაწყვეტილების მიღების შემთხვევაში პროკურორი უფლებამოსილია არასრულწლოვანთან გააფორმოს ხელშეკრულება განრიდების ან მედიაციის შესახებ, რომლის პირობები განისაზღვრება საქართველოს იუსტიციის მინისტრის ბრძანებით. ამ ხელშეკრულების მოქმედების მაქსიმალური ვადაა 1 წელი.

6. თუ არასრულწლოვანი არაჯეროდ აღსრულებს მასთან გაფორმებული განრიდების ან მედიაციის შესახებ ხელშეკრულებით დაკისრებულ ვალდებულებას, პროკურორი უფლებამოსილია დასაბუთებული დადგენილებით გააუქმოს მისი გადაწყვეტილება სისხლისსამართლებრივი დევნის არდაწყების ან უკვე დაწყებული სისხლისსამართლებრივი დევნის შეწყვეტის შესახებ და ახალი დასაბუთებული დადგენილებით დაიწყოს ან განაახლოს სისხლისსამართლებრივი დევნა.

ამ მუხლის მე-3–მე-6 ნაწილებით გათვალისწინებული სიახლეების ავტარგიანობაზე საუბარი ჯერჯერობით ნაადრევად მიმაჩნია, რადგანაც მისი გამოყენების პრაქტიკა არ არსებობს. მაგრამ არ შეიძლება არ აღინიშნოს, რომ ბლანკეტური სამართლებრივი ნორმის მიღება პარლამენტის მიერ სხვა არაფერია, თუ არა თავისი ფუნქციისა და მასთან ერთად ხალხის (ამომრჩეველთა) ნდობის სხვისთვის გადაცემა. მაგრამ გააჩნია

იმასაც თუ რის გადაცემას ექნება ადგილი. ამ შემთხვევაში 14-დან 18 წლამდე ასაკის არასრულწლოვნის მიმართ დასაბუთებული ვარაუდის საფუძველზე პროკურორი დებს ხელშეკრულებას განრიდების ან მედიაციის შესახებ იმ შემთხვევაში, როდესაც არასრულწლოვანს ჩადენილი აქვს ნაკლებად მძიმე ან მძიმე დანაშაული, მაგრამ პროკურორი სისხლისსამართლებრივ დევნას არ იწყებს ან დაწყებულს შეწყვეტს საჯარო ინტერესის არარსებობის გამო. თუ ხელშეკრულების ვადის მაქსიმუმ 1 წლის ვადაში მძიმე ან ნაკლებად მძიმე დანაშაულის ჩამდენი ჯეროვნად შეასრულებს განრიდების ან მედიაციის ხელშეკრულებით განსაზღვრულ პირობებს, რომლებსაც ამ მუხლის მე-5 ნაწილიდან გამომდინარე განსაზღვრავს იუსტიციის მინისტრი მისი ბრძანებით, როგორც ამ მუხლიდან ჩანს, საქმე უნდა შეწყდეს.

ამ სიახლის ხარვეზები, ჩემი აზრით, გამოიხატება შემდეგში:

1. ვარაუდი, მიუხედავად მისი დასაბუთებისა, რეალური ფაქტი არ არის და ამიტომ საბოლოო სისხლისსამართლებრივი გადაწყვეტილების მისაღებად არ გამოდგება.

2. აღნიშნულ შემთხვევაში განრიდებისა და მედიაციის შესახებ ხელშეკრულების პირობები სხვა არაფერია, თუ არა იძულებითი სისხლისსამართლებრივი ღონისძიების გამოყენება. ეს შინაარსობრივად, თუ პირდაპირ პირობითი მსჯავრი არ არის, მისი ანალოგი მაინც არის. თუ ეს ვინმეს პროცესუალური იძულების ღონისძიებად მიაჩნია, იმას მაინც ვერავენ იტყვის, რომ ეს საერთოდ იძულებითი ღონისძიება არ არის.

3. განრიდებისა და მედიაციის შესახებ ხელშეკრულების პირობებს, ე.ი. იმ იძულებით ღონისძიებათა ჩამონათვალს, რომელთა შესრულებასაც პროკურორი აკისრებს ნაკლებად მძიმე ან მძიმე დანაშაულის ჩამდენ არასრულწლოვანს, ამას განსაზღვრავს იუსტიციის მინისტრი. თუ არასრულწლოვანმა აღნიშნული დავალება ჯეროვნად არ შეასრულა, პროკურორი დაიწყებს ან განაახლებს სისხლის სამართლებრივ დევნას.

გამოდის, რომ სსსკ 105-ე მუხლში შეტანილი დამატება (მე-3-მე-ნ ნაწილები) პროკურორს უფლებას აძლევს ნაკლებად

მძიმე და მძიმე დანაშაულის ჩამდენ არასრულწლოვანთა მიმართ სისხლისსამართლებრივი დევნის წარმოების ან ამაზე უარის თქმის საკითხი გადაწყვეტოს იუსტიციის მინისტრის ბრძანების საფუძველზე მის მიერ არასრულწლოვანთან დადებული ხელშეკრულების შესრულების შედეგის მიხედვით და არა კანონით დადგენილი საერთო წესით.

4. კანონი არ იძლევა განმარტებას, თუ რა იგულისხმება საჯარო ინტერესის არარსებობაში ნაკლებად მძიმე და მძიმე დანაშაულის არასრულწლოვნის მიერ ჩადენის შემთხვევაში.

5. ამავე მუხლის მე-3 ნაწილი სისხლისსამართლებრივი დევნის არდაწყების საფუძველად ასახელებს წინაღმდეგობას ასეთ დევნასა და სისხლისსამართლებრივ პოლიტიკას შორის, მაშინ, როდესაც სხვა ქვეყნების კოდექსებისაგან განსხვავებით, საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი ასეთს საერთოდ არ ითვალისწინებს. არ იძლევა არც სისხლის სამართლის პრინციპების ჩამონათვალს და არც სისხლისსამართლებრივი პოლიტიკის ცნებას.

6. რაც მთავარია, პროკურორი არასრულწლოვნის მიმართ სისხლისსამართლებრივი დევნის არდაწყების ან შეწყვეტის თაობაზე გადაწყვეტილებას ღებულობს დასაბუთებული ვარაუდის საფუძველზე, ამ უკანასკნელის მიერ ნაკლებად მძიმე ან მძიმე დანაშაულის ჩადენის შესახებ. ასეთი ვარაუდის საფუძველი შეიძლება იყოს მხოლოდ არასაკმარისი მტკიცებულება, რაც შეიძლება გამოხატული იყოს ბრალის დაუდასტურებელი აღიარებით ან სხვა მტკიცებულებით ან/და მტკიცებულებებით, რომლებიც კონსტიტუციის მე-40 მუხლის მოთხოვნათა შესაბამისად ბრალდების წარდგენის საფუძველს არ იძლევა.

ასეთ შემთხვევაში არასრულწლოვნის მიმართ საბოლოოდ განსაზღვრული იძულებითი ღონისძიების გამოყენება შეიძლება? ვის მიერ იქნება ასეთ შემთხვევაში სსსკ 105-ე მუხლიდან გამომდინარე ეს იძულებითი ღონისძიება დაწესებული და გამოყენებული? ხომ არ აღიჭურვენ იუსტიციის მინისტრი და პროკურორი შესაბამისად პარლამენტისა და სასამართლოს უფლებამოსილებებით? იუსტიციის მინისტრი ბრძანებს, რა

სახის ღონისძიებების გამოყენება შეიძლება ნაკლებად მძიმე და მძიმე დანაშაულის ჩამდენი არასრულწლოვანის მიმართ, ხოლო პროკურორი ასრულებს ამ ბრძანებას, იყენებს იძულებით ღონისძიებას. პარლამენტის როლი ამ საქმეში გამოიკვეთა კანონში მხოლოდ ასეთი დამატების შეტანით, ხოლო სასამართლო ასეთ შემთხვევაში საერთოდ გამოთიშულია მძიმე დანაშაულის ჩამდენის მიმართ გადაწყვეტილების მიღებაში მონაწილეობისაგან.

მოკლედ რომ ვთქვათ, სსკ 105-ე მუხლში მე-3-მე-6 ნაწილებით შეტანილი სიახლე, ჩემი აზრით, არ შეესაბამება საქართველოს კონსტიტუციისა და საქართველოში მოქმედი საერთაშორისო ნორმატიული აქტების არც ერთი მუხლის მოთხოვნას. მართალია, სსკ მე-16, 166-ე, 168-ე მუხლები პროკურორს სისხლისსამართლებრივი დევნის დისკრეციულ უფლებას ანიჭებს, პროკურორის ეს საქმიანობა სასამართლოში არ საჩივრდება, სასამართლოში პროკურორის უარი ბრალდებაზე იწვევს ბრალდებულის გამართლებას ან საქმის წარმოების შეწყვეტას, მაგრამ ეს არავითარ კავშირში არ არის იმ სიახლეებთან, რომელზეც აქ მსჯელობაა.

7. აქ მსჯელობაა იუსტიციის მინისტრისა და პროკურორისთვის ისეთი უფლებების მინიჭებისა და მოვალეობის დაკისრების შესახებ, რომლებიც კონსტიტუციიდან და სხვა მოქმედი კანონებიდან გამომდინარე, მათ არ უნდა დაკისრებოდათ.

კერძოდ, 1. არავითარი ვარაუდისათვის კონსტიტუციის მე-40, სსკ მე-5 და სსკ 53-ე მუხლები ვინმეს დამნაშავედ ცნობისა და მის მიმართ სასჯელის ან ზემოქმედების სხვა ღონისძიების გამოყენების უფლებას არავის არ აძლევს.

2. სსკ 81-ე მუხლის თანახმად, არასრულწლოვნის მიმართ, თუ მას კანონით გათვალისწინებული წესით დაუდასტურდა დანაშაულის ჩადენა, შეიძლება დაენიშნოს სასჯელი ან აღმზრდელობითი ზემოქმედების ღონისძიება.

3. სასჯელისა და აღმზრდელობითი ხასიათის იძულებითი ღონისძიებების ჩამონათვალი მოცემულია სსკ XVI-XVII თავების შესაბამის მუხლებში (82-96). აღმზრდელობით ღონისძიებას

სასამართლო იყენებს სასჯელისაგან გათავისუფლების შემთხვევაში. ასე რომ, ეს ყველაფერი მოწესრიგებულია ნორმალურად.

ობადება კითხვა: ამჟამად ჩვენს პირობებში რატომ, რისთვის არის საჭირო ვარაუდის საფუძველზე იძულების გამოყენება და ისიც მომავალი თაობის, არასრულწლოვანთა მიმართ, ვის რა სიკეთე უნდა მოუტანოს ამან, ან, რაც მთავარია, რა სამართლებრივი საფუძველი აქვს ამას. რატომ უნდა მიენიჭოს მინისტრს იძულებითი ღონისძიების დაწესების უფლება, ხოლო პროკურორს რატომ უნდა დაეკისროს ამ იძულებითი ღონისძიების გამოყენება?

მიმაჩნია, რომ ამ კითხვაზე, საქართველოში მოქმედი სამართლებრივი აქტებიდან გამომდინარე, დადებითი პასუხი არ არსებობს, ეს გადაწყვეტილება არასწორია. ამიტომ, ჩემი აზრით, სსსკ 105-ე მუხლიდან ამოსაღებია მისი მე-3-მე-ნ ნაწილი. ისე, მე-3 ნაწილის ავტორს, ჩემი აზრით, უნდა განემარტა „სისხლის სამართლის პოლიტიკა, რომლის სახელმძღვანელო პრინციპების ზოგადი ნაწილი საჯაროა“ და უნდა ყოფილიყო იგი შეტანილი სსსკ მე-3 მუხლში, რომელიც იძლევა ძირითად ტერმინთა განმარტებების ჩამონათვალს.

ეს საჭირო არ იქნებოდა, თუ აღნიშნული საფუძველი ჩამოყალიბებული იქნებოდა გარკვეულად ისე, როგორც სსკ 105-ე მუხლის პირველ და მეორე ნაწილებშია ჩამოყალიბებული სისხლის სამართლებრივი დევნის არდაწყების ან შეწყვეტის სხვა მრავალი საფუძველი.

ამ მოსაზრებათა გათვალისწინება, ჩემი აზრით, ხელს შეუწყობს სსსკ 105-ე მუხლის ტექსტის დახვეწა-გაუმჯობესებას. გააადვილებს მის გამოყენებას და აამაღლებს მის ეფექტიანობას.

რაც შეეხება არასრულწლოვანთა მიმართ სასჯელის გამოყენების ნაწილში შეღავათების დაწესებას, დემოკრატიული, სამოქალაქო და სასარგებლო იდეის განხორციელებისათვის, ჩემი აზრით, შესაძლებელია უფრო სამართლებრივი და ქმედითი ღონისძიებების შემუშავება, რისთვისაც ხელისუფლებამ და მოსახლეობამ ერთობლივად უნდა იზრუნოს.

მტკიცებულებებთან უშუალო კავშირში არ არის, მაგრამ მტკიცებასთან დაკავშირებულია სსსკ 106-ე-110 მუხლები, რის გამოც ხდება მათი ციტირება, რათა მკითხველისათვის უფრო მოხერხებული გახდეს ამ ნაშრომში მიმდინარე მსჯელობის კანონთან შესაბამისობის შემოწმება.

მუხლი 106. გამოძიების ან/და სისხლისსამართლებრივი დევნის შეწყვეტის შესახებ გადაწყვეტილება

1. გამოძიების ან/და სისხლისსამართლებრივი დევნის შეწყვეტის შესახებ გადაწყვეტილებას იღებს პროკურორი დადგენილებით. ეს დადგენილება სასამართლოში არ საჩივრდება. იგი დაზარალებულმა შეიძლება ერთჯერადად გაასაჩივროს ზემდგომ პროკურორთან.

2. ამ მუხლის პირველ ნაწილში მითითებული გადაწყვეტილების შესახებ ეცნობება ბრალდებულს, მის ადვოკატს და დაზარალებულს.

3. თუ სისხლისსამართლებრივი დევნა წყდება ამ კოდექსის 105-ე მუხლის მე-2 ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტის საფუძველზე, პროკურორს უფლება აქვს, მიმართოს სასამართლოს ადმინისტრაციული სამართალწარმოების წესით, „ფსიქიატრიული დახმარების შესახებ“ საქართველოს კანონით გათვალისწინებული ღონისძიებების გამოყენების შუამდგომლობით.

მუხლი 107 სისხლისსამართლებრივი დევნის შეწყვეტის შესახებ განჩინების გასაჩივრება

1. განჩინება სისხლისსამართლებრივი დევნის შეწყვეტის შესახებ შეიძლება გაასაჩივროს პროკურორმა.

2. სასამართლო უფლებამოსილია ამ მუხლით გათვალისწინებული საჩივარი განიხილოს ზეპირი მოსმენის გარეშე. ზეპირი მოსმენის შემთხვევაში სასამართლო აცხადებს განჩინების სარეზოლუციო ნაწილს.

3. ამ მუხლით გათვალისწინებულ საჩივართან დაკავშირებით გამოტანილი განჩინება არ გასაჩივრდება.

მუხლი 108. შეწყვეტილი სისხლისსამართლებრივი დევნის განახლება

1. თუ ზემდგომმა პროკურორმა გააუქმა დადგენილება ან სასამართლომ გააუქმა განჩინება სისხლისსამართლებრივი დევნის შეწყვეტის შესახებ და არ გასულა სისხლის სამართლის პასუხისგებაში მიცემის ხანდაზმულობის ვადა, სისხლისსამართლებრივი დევნა უნდა განახლდეს.

2. სისხლისსამართლებრივი დევნის განახლების შესახებ წერილობით ეცნობება ბრალდებულს, მის ადვოკატს და დაზარალებულს.

მუხლი 109. სისხლის სამართლის საქმეთა გაერთიანება.

სისხლის სამართლის საქმეთა გაერთიანება გამოძიების სტადიაზე ხდება პროკურორის დადგენილებით, ხოლო სასამართლოში – მხარის შუამდგომლობის საფუძველზე სასამართლოს განჩინებით.

მუხლი 110. სისხლის სამართლის საქმის გამოყოფა

1. გამოძიების სტადიაზე პროკურორს უფლება აქვს, სისხლის სამართლის საქმიდან ცალკე წარმოებისათვის გამოყოს სისხლის სამართლის საქმე.

2. სასამართლოში სისხლის სამართლის საქმიდან ცალკე წარმოებისათვის სისხლის სამართლის საქმის გამოყოფა ხდება მხარის შუამდგომლობის საფუძველზე სასამართლოს განჩინებით.

არასრულწლოვნის მიერ ჩადენილ დანაშაულთა საქმეებზე აუცილებელია სსსკ VII კარის (XXVIII თავის, 315-324-ე მუხლების) მოთხოვნათა დაცვა. მხედველობაშია მისაღები არასრულწლოვნის ღირსების დაცვა, სასამართლო პროცესის ჩატარება მათ მიმართ დახურულ სასამართლო სხდომაზე, წინასწარი და სასამართლო გამოძიების პირობები, არასრულწლოვანი ბრალდებულის სავალდებულო დაცვა, რესოციალიზაციის თავისებურებანი, არასრულწლოვანთა საქმეზე სსსკ 320-ე მუხლით გათ-

ვალისწინებული გარემოებების დადგენა, არასრულწლოვანთა საქმეებზე მომუშავე გამოძიებლის, პროკურორისა და მოსამართლისადმი მოთხოვნები (სპეციალური მომზადება ფსიქოლოგიისა და პედაგოგიკის დარგში) და სხვა გარემოებები.

ასევე აუცილებელია სსსკ XIX თავით (325-ე – 328) მუხლებით დაწესებული თავისებურებების გათვალისწინება იურიდიული პირებისათვის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის დაკისრებისას.

თავი V. მტკიცების მოვალეობა და დამტკიცება სისხლის სამართლის პროცესში

მეცნიერების ნებისმიერ დარგში, სამართლის ყველა დარგში და, განსაკუთრებით, სისხლის სამართლის პროცესში მტკიცებას გადამწყვეტი მნიშვნელობა რომ აქვს, ამის წინააღმდეგი ადამიანის პოვნა საქართველოში და მის ფარგლებს გარეთ იოლი არ არის. ნებისმიერ გადაწყვეტილებას ნორმალური ადამიანი ღებულობს იმის შემდეგ, როცა იგი დარწმუნდება მისი გადაწყვეტილებისა და სურვილის ურთიერთდამთხვევაში. თითქმის ყველამ იცის, რომ მტკიცებას მტკიცებულება სჭირდება და მტკიცების საგნის მნიშვნელობის ან დამტკიცებისადმი დაინტერესების მიხედვით საერთოდ ერთი, ზოგჯერ კი უფრო მეტი მტკიცებულება საკმარისი არ არის. მაგრამ მტკიცება და მტკიცებულება ყველას ერთნაირად წარმოდგენილი არა აქვს. სამართლის არც ერთ დარგში არ შეიძლება ამ ტერმინების არაერთნაირად გაგება. უკიდურეს შემთხვევაში, მტკიცების სუბიექტებსა და მტკიცებაში მონაწილეებს, ვისი ინტერესების დასაცავად ან ვის მიმართ წარმოებს მტკიცება, იმათ მაინც უნდა ჰქონდეთ ერთნაირად გაგებული მტკიცება, მტკიცებულება და ბოლოს, რაც მთავარია, დამტკიცება. მტკიცებულების ცნებას

სსსკ მე-3 მუხლის 23-ე პუნქტი იძლევა. ზემოთ არის მსჯელობა იმის შესახებ, რომ მტკიცება არის მტკიცების სუბიექტების – სისხლის სამართლის პროცესის მხარეების (ბრალდების, დაცვის) საპროცესო კანონმდებლობით რეგულირებადი საქმიანობა, რომელიც გამოიხატება მტკიცებულებათა მოპოვების, ე.ი. მისი აღმოჩენის დაფიქსირება–დამაგრების, ამოღების, დაგროვების, სისტემატიზირების, შესწავლა-გაანალიზების, შეფასებისა და პრაქტიკულად გამოყენებისათვის აუცილებელ მოქმედებებში. რაც შეეხება დამტკიცებას, ეს მთავარია. ამას ისეთივე მნიშვნელობა აქვს, როგორიც კანონს. გამოსაყენებელი კანონი თუ არ არსებობს ან არსებობს, მაგრამ კანონიერ ძალაში არ არის შესული, ან ფაქტი და გარემოება, რომელთა გამო უნდა იქნეს გამოყენებული კანონი, არ არის დამტკიცებული, კანონის გამოყენება არ შეიძლება, მიუხედავად ნებისმიერი ვარაუდისა და ცალკეული, თუნდაც უტყუარი მტკიცებულებების არსებობისა.

კანონის გამოყენებისათვის აუცილებელია მთავარი ფაქტისა და მასთან დაკავშირებულ გარემოებათა დამტკიცება, ე.ი. მტკიცების საგნის არსებობის დადგენა და მტკიცების ფარგლების ზღვრების მიღწევა. მათი დაუფლება, ე.ი. დასადგენი ფაქტისა ან ფაქტებისა და გარემოებათა რეალურად, უდავოდ და უცილობლად დადგენა. მაგრამ ეს უნდა მოხდეს სსსკ მოთხოვნათა სრული დაცვით. სისხლის სამართლებრივი გადაწყვეტილების მიღება, ანუ. სისხლის სამართლებრივი ნორმის გამოყენება, დანაშაულის დაკვალიფიცირება და სასჯელის დანიშვნა უნდა მოხდეს უცილობლად დამტკიცებული ფაქტებისა და გარემოებების საფუძველზე. რაც შეეხება პროცესის უფრო ადრეულ სტადიაზე მისაღებ გადაწყვეტილებებს, მათი სიმძიმის, მნიშვნელობისა და გამოძიების შესაძლებლობებიდან გამომდინარე, ასეთი გადაწყვეტილებებისადმი სსსკ მოთხოვნები განსხვავებულია. მაგალითად დანაშაულის ჩადენის (შემთხვევის) ადგილის დათვალიერება ტყეში, ტრასაზე, სხვა ადგილზე, თუ ეს არ არის დაკავშირებული საკუთრების, მფლობელობის ან პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის შეზღუდვასთან, შეიძლება ჩატარდეს ყოველგვარი ნებართვისა და მისი ჩატარების შესა-

ზებ გადაწყვეტილების წერილობით გაფორმების გარეშე. მაგრამ ზოგიერთი გადაწყვეტილების მისაღებად სსსკ მოითხოვს: ვარაუდს, გონივრულ, დასაბუთებულ ვარაუდს, გონივრულ ვადას, ეჭვს, გონივრულ ეჭვს მიღმა არსებულ მტკიცებულებათა ერთობლიობას, ალბათობის მაღალ ხარისხს, ოჯახის წევრს, კანონიერ წარმომადგენელს, ახლო ნათესავს, ღამეს ან ღღეს, საპატიო მიზეზს და სხვა. ამ და სხვა სიტყვებს თუ იგივე კანონი განმარტავს, რომელშიაც იგი გამოყენებულია, კანონის განმარტებას აქვს უპირატესობა სხვა ლექსიკონების მიმართ. თუ კანონი გამოყენებულ სიტყვას თავისებურ განმარტებას არ აძლევს, შეიძლება ლექსიკონის გამოყენება, მაგრამ ზოგიერთი ლექსიკონი სხვადასხვა დანიშნულებისაა. (პოლიტიკური, ეკონომიკური, სამართლებრივი, ბიოლოგიური, ქიმიური და ა.შ.) და დანიშნულებისამებრ სხვადასხვანაირად განმარტავს სიტყვის მნიშვნელობას. ამიტომ ზოგიერთი სიტყვის შინაარსის დასადგენად შეიძლება საჭირო გახდეს რამდენიმე ლექსიკონი. ასეთ შემთხვევაში ჯობია შესაბამისი ენის განმარტებითი ლექსიკონი, ენციკლოპედია, ან დარგობრივი (ტექნიკური, სამედიცინო, ფილოსოფიური და სხვა) ლექსიკონი. შეიძლება სპეციალისტების დახმარების გამოყენებაც. მაგრამ მკითხველისათვის უფრო მოხერხებული რომ იყოს, აქვე შემოგთავაზებთ აღნიშნული სიტყვების განმარტებებს. დავიწყებთ ამას სიტყვით: „ეჭვი“. ეს სიტყვა გამოყენებულია სსსკ მე-5 მუხლის მე-3 ნაწილში, 176-ე მუხლის პირველი ნაწილის „ა“ პუნქტში, იშვიათად სხვა მუხლებში და საქართველოს კონსტიტუციის მე-40 მუხლში. ეს სიტყვა თავისი პირდაპირი შინაარსით გამოყენების შემთხვევაში იმდენად ცნობილია, რომ მისი საკანონმდებლო განმარტება საჭირო არ არის და ამიტომ სსსკ მე-3 მუხლი ამ სიტყვის განმარტებას არ იძლევა. ამ მუხლის მე-13 პუნქტი სხვა ტერმინების გვერდით იძლევა სიტყვათა წყობა: „გონივრულ ეჭვს მიღმა“-ს განმარტებას, მაგრამ ეს უშუალოდ სიტყვა „ეჭვს“ არ განმარტავს. ამიტომ გონივრული ეჭვის შესახებ მსჯელობა ცალკე გვექნება. აქ უნდა შევჩერდე ეჭვის განმარტებაზე. თანახმად ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონისა. (გამომც.

ქართული საბჭოთა ენციკლოპედია (ქსე), თბილისი. 1986. ერთ-ტომეული. გვ.225) ეჭვი არის რწმენის დარწმუნების უქონლობა, უნდობლობა. ეჭვი შეეპარა, ეჭვი გაუჩნდა. 2. ვარაუდი, ფიქრი, გუმანი. ვისზე აქვს ე? მისი ე. არ გამართლდა. ეჭვს აიღებს, საეჭვოდ მიიჩნევს. ეჭვის თვალთ უყურებს. ეჭვს მიიტანს, ეჭვს შეიტანს.

ეს სიტყვები და წინადადებები, რომელთა რაოდენობა შეიძლება კიდევ უფრო გაიზარდოს, ვარაუდის შინაარსის ამხსნელია ამ ლექსიკონის მიხედვით, ხოლო ვარაუდი ეჭვის ერთ-ერთი სახეა.

ახლა ვნახოთ ვარაუდის განმარტება ამავე ლექსიკონში. (გვ. 227).

ვარაუდი წინასწარი, მიახლოებითი ანგარიში. წინასწარი აზრი რისამე შესახებ. ვ. გამოთქვა, ვ. გაუმართლდა. ვარაუდს გასწევს, გაითვალისწინებს.

როგორც ვხედავთ, ვარაუდის განმარტება ამ ლექსიკონის 225-ე და 227-ე გვერდებზე ზუსტად ერთნაირი არ არის. წინასწარი, მიახლოებითი ანგარიში, წინასწარი აზრი იმის შესახებ, რაც მომავალში გაირკვევა ან უნდა გაირკვეს და ეჭვის მიტანა ვინმეზე ან ეჭვის შეტანა რამეში ერთი და იგივე არ არის. ეს უკანასკნელი შეიძლება ეხებოდეს, როგორც წარსულ, ისე აწმყო და მომავალ დროს. ასეთ განსხვავებებს საქმის კანონიერად, ობიექტურად და სამართლიანად გადაწყვეტისათვის შეიძლება მნიშვნელობა ექნეს. ამიტომ საქმეზე გადაწყვეტილების მიღებამდე იმ სიტყვის მნიშვნელობის გარკვევა აუცილებელია, რომელზეც დამოკიდებულია ამ გადაწყვეტილების კანონიერება, ობიექტურობა ან სამართლიანობა. მაგალითად, ტრასაზე ავტომანქანით მოძრაობისას მძღოლს ეჭვი შეეპარა ადამიანის ვინაობაში. დააჯახა მას მანქანა და მოკლა. მოკლული სხვა აღმოჩნდა. ვთქვათ, იმავე მძღოლს არავისთან მტრობა არ ჰქონდა ან არ ახსოვდა, უბრალოდ ივარაუდა, რომ საგზაო შემთხვევას არ მოახდენდა, მაგრამ შექმნილ სიტუაციაში ეს ვერ შეძლო და იგივე შედეგი გამოიწვია. ამ შემთხვევაში აღნიშნულ ეჭვსა და ვარაუდს. ერთიმეორესთან არავითარი მსგავსება და კავშირი

არა აქვთ. საქმეზე გადაწყვეტილების მიღების თვალსაზრისით პირველი გაცილებით უფრო მძიმეა, ვიდრე მეორე. ამიტომ ასეთ შემთხვევაში და სხვა მრავალ შემთხვევაში, ეჭვისა და ვარაუდის და ეჭვის გარეშე არსებული ვარაუდის ერთმანეთისგან განსხვავება აუცილებელია. ეჭვში შემავალი, ეჭვით მოცული ვარაუდი და ეჭვის გარეშე არსებული ვარაუდი ერთი და იგივე შინაარსობრივი დატვირთვის მატარებელი არ არის, რაც გასათვალისწინებელია სისხლის სამართლის საქმის წარმოებისას.

სიტყვები „გონივრული ეჭვი“ და „გონივრულ ეჭვს მიღმა“ (სსსკ მუხ. 72-ე ნ. მე-2 და 82-ე ნ.მე-3) რა თქმა უნდა, განმარტებას საჭიროებს. ეჭვის შესახებ ზემოთ აღინიშნა, ამიტომ ჯერ მიზანშეწონილია გავეცნოთ სიტყვების „გონივრული“ და „მიღმა“ შინაარსს ლექსიკონის მიხედვით, რადგანაც ამის განმარტებას სსსკ არ იძლევა იმიტომ, რომ ასეთი არ არის საჭირო. ვინაიდან ქართული ვინც იცის ესეც უნდა იცოდეს. რაც შეეხება სიტყვათა წყობას: „გონივრულ ეჭვს მიღმა“, მის კანონისეულ განმარტებას გავეცნობით სიტყვების: „გონივრული“ და „მიღმა“ გაცნობის შემდეგ. თანახმად ლექსიკონისა (ქსე გვ. 150) გონივრული არის გონიერის დამახასიათებელი. ჭკვიანური. გ. რჩევა. გ. ხელმძღვანელობა. გ. ქცევა. გონივრულად, ჭკვიანურად, საზრიანად. გ. სჯის. თანახმად ლექსიკონისა (ქსე¹ გვ. 305). მიღმა – რისამე იქით. მეორე მხარეს. საზღვრებს მ. (იგულისხმება საზღვრებს მიღმა)

სსსკ მე-3 მუხლის მე-13 პუნქტი განმარტავს: „გონივრულ ეჭვს მიღმა სასამართლოს მიერ გამამტყუვნებელი განაჩენის გამოტანისათვის საჭირო მტკიცებულებათა ერთობლიობა, რომელიც ობიექტურ პირს დაარწმუნებდა პირის ბრალეულობაში“.

ამ განმარტების მიმართ, ჩემი აზრით, აუცილებელია გამოითქვას შემდეგი შენიშვნები:

1. ეს ლექსიკონი ზემოთ დასახელებულია სრულად, ამიტომ ამ და მომდევნო გვერდებში აღნიშნულია შემოკლებით ქსე და მითითებულია საჭირო გვერდები

1. რატომ უნდა იყოს აქ გამოყენებული სიტყვა: „ღარწმუნებდა“ წარსულ დროში და ისიც უსაზღვროდ?

2. განა ყველა ობიექტურ პირს შეუძლია ბრალეულობის განსაზღვრა? იურიდიული განათლება, იურისტის სპეციალობა, კანონის ზუსტად ცოდნა და მისი გამოყენების გამოცდილება საჭირო არ არის, თუ ყველა ობიექტური პირი, მიუხედავად იმისა, თუ რა სპეციალობის იქნება ის ან სულ არ ექნება სპეციალობა და განათლება, მაინც შეძლებს კონკრეტული დანაშაულის ჩადენაში კონკრეტული პირის ბრალეულობის დადგენას. ეს, ჩემი აზრით, სხვა არაფერია, თუ არა აუცილებლობის იგნორირება, დამტკიცების საჭიროების უგულებელყოფა. დამტკიცების გაუფასურება და ბრალის დაუმტკიცებლად გადაწყვეტილების მიღებისათვის პასუხისმგებლობის შესუსტება. კანონის ამ განმარტებიდან გამომდინარე, ბრალის დადასტურებულად აღიარებისათვის საკმარისია ობიექტური, მაგრამ თუნდაც სრულიად უვიცი პირის ღარწმუნება კონკრეტული პირის ბრალეულობაში.

3. მისაღებად რომ ჩავთვალოთ სსსკ მე-3 მუხლის მე-13 პუნქტით მოცემული განმარტება და იმ მტკიცებულებათა ერთობლიობა, რომელსაც ინკვიზიციური პროცესის მოქმედების პერიოდის ობიექტური პირი დანაშაულის ჩადენაში ადამიანის ბრალეულად ცნობისათვის საკმარისად მიიჩნევდა, დღესაც ამავე მიზნისათვის საკმარისად უნდა მივიჩნიოთ?

ეს კითხვები ჩემი ქვეყნის კანონის მიმართ არც მე მომწონს, მაგრამ მიმაჩნია, რომ რაც სწორია, უნდა ითქვას და რაც გასასწორებელია, უნდა გასწორდეს. სხვა მიზანი აქ არ არის და არც უნდა იყოს. რა თქმა უნდა, ზემოთ დასმულ ყველა კითხვაზე პასუხი, ჩემი აზრით, უარყოფითი უნდა იყოს და სიტყვათა წყობა: „გონიერულ ეჭვს მიღმა“ ან საერთოდ არ უნდა იყოს კოდექსში ნახსენები, ან უნდა განიმარტოს საქართველოს კონსტიტუციის შესაბამისად. სსსკ მე-3 მუხლის მე-13-ე პუნქტი, რომელიც ციტირებულია ზემოთ, უნდა შეესაბამებოდეს კონსტიტუციის მე-40 მუხლის მე-3 პუნქტს, რომელიც ჩამოყალიბებულია შემდეგნაირად: „დადგენილება ბრალდებუ-

ლის სახით პირის პასუხისგებაში მიცემის შესახებ, საბრალ-
დებო დასკვნა და გამამტყუნებელი განაჩენი უნდა ემყარებოდეს
მხოლოდ უტყუარ მტკიცებულებებს. ყოველგვარი ეჭვი, რომე-
ლიც ვერ დადასტურდება კანონით დადგენილი წესით, უნდა
გადაწყდეს ბრალდებულის სასარგებლოდ“. კონსტიტუციაში
აშკარად არის მითითებული, რომ გამამტკიცებელი განაჩენი
უნდა ემყარებოდეს უტყუარ მტკიცებულებებს, ე.ი. არა ერთს,
არამედ იმდენს, რამდენიც საჭირო იქნება ცალკეულ საქმეზე
კონკრეტული სიტუაციებიდან გამომდინარე. ყოველგვარი ეჭვი,
რომელიც წარმოიშობა სისხლის სამართლის პროცესის დაწყე-
ბიდან მის დამთავრებამდე, ე.ი. საქმის წარმოების შეწყვეტამდე
ან განაჩენის კანონიერ ძალაში შესვლამდე (და არა მხოლოდ
მტკიცებულების შეფასებისას წარმოშობილი ეჭვი, (როგორც ეს
მითითებულია სსსკ მე-3 მუხლის მე-3 ნაწილში) და ვერ დადას-
ტურდება კანონით გათვალისწინებული წესით, საკითხს წყვეტს
ბრალდებულის სასარგებლოდ. ეს იმას ნიშნავს, რომ ისეთი
ბრალდება, რომელიც საეჭვოდ დარჩა, ვერ დადასტურდა მისი
ფაქტობრივად არსებობა, ის საერთოდ არარსებულად ითვლება.
ადრე არსებული ეჭვი ქრება. განაჩენის გამოტანის მომენტისათ-
ვის ის უკვე არ არსებობს. ამ მომენტისათვის ყველანაირი, მათ
შორის გონივრული ეჭვიც (თუ ის არსებობდა) გამქრალია და
სისხლისსამართლებრივი გადაწყვეტილების მიღების სფეროში
იგი არ მოქმედებს. ამიტომ არ შეიძლება გამამტყუნებელი გა-
ნაჩენის გამოსატანად საჭირო მტკიცებულებათა ერთობლიობის
არარსებულ – აბსტრაქტულ სივრცეში აბსტრაქტულად გადა-
ტანა და მასზე აბსტრაქტულ სფეროში მსჯელობა.

სსსკ 82-ე მუხლის მე-3 ნაწილი, კონსტიტუციის მე-40
მუხლიდან გამომდინარე, უნდა პასუხობდეს კითხვაზე: რა უნ-
და იქნეს დადგენილი ყოველ სისხლის სამართლის საქმეზე.
რას უნდა ემყარებოდეს გამამტყუნებელი განაჩენი ჭეშმარიტე-
ბას, თუ ალბათობის მაქსიმალურ ზღვარს. ჩემი აზრით, სჯო-
ბია ამის შესახებ კანონში ჭეშმარიტებაზე მითითება. ყოველ
ბრალდებულს უნდა დაუდასტურდეს იმ ქმედების ჩადენა, რო-
მელიც გათვალისწინებულია სსკ კერძო ნაწილის მუხლით, მისი

ნაწილით, ან პუნქტით, აგრეთვე, თუ არსებობს ბრალის შემამსუბუქებელი ან დამამძიმებელი გარემოებები, ესეც დასადასტურებელია და სახეზე უნდა იყოს სსკ ნორმების გამოყენების პირობები (შერაცხადობა, კანონის მოქმედება, ბრალისა და მართლწინააღმდეგობის არგამომრიცხველი გარემოებები და სხვა), რომელთა გათვალისწინების გარეშე არც ერთი საქმის დამთავრება არ შეიძლება. პროკურორმა ყველა ბრალდებულს უნდა ჩამოუყალიბოს ბრალდება ზუსტად სსკ კერძო ნაწილის ნორმის დისპოზიციის მოთხოვნათა შესაბამისად. მაგალითად, მკვლელის ბრალდებაში უნდა მიეთითოს: როდის, სად, რატომ, რით, ვინ მოკლა მან, თუ ვინმე მონაწილეობდა ამ დანაშაულში, ვინ მონაწილეობდა, რატომ და რაში გამოიხატა მისი მონაწილეობა. მკვლელობას რომელი მუხლით მაკვალიფიცირებელი ნიშანი ახლავს. იგი უნდა დაკვალიფიცირდეს იმ მუხლით, რომელი მუხლით გათვალისწინებული ნიშანიც მას ახლავს. 108-ე მუხლით გათვალისწინებულ მკვლელობას არ ახლავს არავითარი მაკვალიფიცირებელი ნიშანი. პასუხისმგებლობის გამაძლიერებელი და სასჯელის გამამკაცრებელი ყველა ნიშანი ახლავს 109-ე მუხლს. 110-ე მუხლით გათვალისწინებულია პასუხისმგებლობა მკვლელობისათვის მსხვერპლის თხოვნით, 111-ე მუხლით – განზრახ მკვლელობისათვის უეცარი, ძლიერი სულიერი აღელვების მდგომარეობაში, 112-ე მუხლით – დედის მიერ განზრახ ახალშობილის მკვლელობისათვის, 113-ე მუხლით – მკვლელობისათვის აუცილებელი მოგერიების ფარგლების გადაცილებით, ხოლო 114-ე მუხლით – დამნაშავეს შეპყრობისათვის აუცილებელი ზომის გადაცილებით მკვლელობისათვის. სსკ სხვა მუხლით პასუხისმგებლობა მკვლელობისათვის გათვალისწინებული არ არის. ამიტომ თუ მკვლელობას 109-ე-114-ე მუხლებით გათვალისწინებული მაკვალიფიცირებელი ნიშნებიდან არც ერთი არ ახლავს, იგი უნდა დაკვალიფიცირდეს 108-ე მუხლით. თუ მკვლელობას თან ახლავს პასუხისმგებლობის დამამძიმებელი მაკვალიფიცირებელი ნიშანი, ქმედება უნდა დაკვალიფიცირდეს 109-ე მუხლის იმ ნაწილითა და პუნქტით, რომელიც ითვალისწინებს იმ ნიშანს, რომელიც თან ახლავს ფაქტობრივად

ჩადენილ მკვლევლობას. ანალოგიურად ხდება მკვლევლობის დაკვალიფიცირება 113-ე და 114-ე მუხლებითაც. ასე რომ, 109-114 მუხლებს თავიანთი მაკვალიფიცირებელი ნიშნები აქვთ ყველას. თუ მკვლევლობას ერთი მუხლის 2 ან მეტი ნაწილით ან პუნქტით გათვალისწინებული ნიშანი ახლავს, იგი უნდა დაკვალიფიცირდეს ყველა იმ ნაწილითა და პუნქტით, რომელი ნაწილითა და პუნქტით გათვალისწინებული ნიშნებიც მას ახლავს. ამიტომ თანამდებობის პირმა, პროკურორი იქნება ის თუ გამომძიებელი, უნდა ამტკიცოს და საბოლოოდ პროკურორმა სასამართლო პროცესზე უნდა დაამტკიცოს, რომ მოკლული პირი მოკლა იმან, ვისაც მის მკვლევლობაში ბრალი ედება. მოკლული პირი ცოცხალი იქნებოდა, მკვლელს მის მიერ ჩადენილი ქმედებით მართლსაწინააღმდეგოდ და ბრალეულად მისთვის სიცოცხლე რომ არ მოესპო. ეს არის მთავარი ფაქტი, რის დამტკიცების გარეშე. საქართველოში და სხვა ქვეყნებში დღეს მოქმედი კანონების მოთხოვნებიდან გამომდინარე, მართლზომიერად ბრალის დადება შეუძლებელია. ასევე უნდა იყოს დამტკიცებული ყველა ის ფაქტი, მოვლენა და გარემოება, რომელსაც მნიშვნელობა აქვს დანაშაულის სწორად დაკვალიფიცირებისა და სასჯელის სახის და ზომის კანონით გათვალისწინებულ ფარგლებში, კანონიერების, ობიექტურობისა და სამართლიანობის პრინციპიდან გამომდინარე, აუცილებელთან მაქსიმალურად მიახლოებული ზომით განსაზღვრისათვის. ეს ყველაფერი ერთად აღებული არის ის, რასაც კანონით გათვალისწინებული ფაქტების, მოვლენებისა და გარემოებების დადგენის აუცილებლობა ეწოდება, მოითხოვს საქართველოს კანონმდებლობა, უნდა შესრულდეს და, როგორც წესი, სრულდება კიდეც. ეს ყველაფერი, სხვანაირად რომ ვთქვათ, სხვა არაფერია, თუ არა ჭეშმარიტების დადგენა სისხლის სამართლის საქმეზე. ეს ის არის, რაც უნდა გააკეთონ სამართალგამოყენებითმა ორგანოებმა და რასაც მოითხოვს საქართველოს კონსტიტუციის მე-2 თავი, განსაკუთრებით – მე-40 მუხლი, მისი შესაბამისი ეროვნული სამართლებრივი და საქართველოში მოქმედი საერთაშორისო სამართლებრივი ნორმები. თქმულიდან გამომდინარე, მიმაჩნია

რომ, საქართველოში საგამოძიებო და სასამართლო პრაქტიკა უფრო დემოკრატიულია, თუ არ მივიღებთ მხედველობაში ზოგიერთ დარღვევას, რომლებიც საზოგადოების სამართლიან უკმაყოფილებას იწვევენ, ვიდრე ჩვენი მოქმედი საპროცესო კანონმდებლობა. კერძოდ, აუცილებლად მიმაჩნია მსჯელობა საგამოძიებო მოქმედებებისა და თითქმის ყველა სისხლის საპროცესო-სამართლებრივი გადაწყვეტილების მიღების საფუძველად ვარაუდის, დასაბუთებული ვარაუდის, ალბათობის მაღალი ხარისხის დონემდე დაყვანისა და ამ ტერმინთა საგამოძიებო და სასამართლო პრაქტიკის შესაბამისობაში მოყვანის თაობაზე, ასეთი ღონისძიებების აკეარგიანობაზე. დღეს საქართველოს მოსახლეობის, ჩემი აზრით, უმეტესმა ნაწილმა იცის, მაგრამ ვთქვათ, რომ სრულწლოვანი მოსახლეობის ნახევარმა ან უფრო ნაკლებმა, მოსწავლეებმა მეხუთე კლასიდან და უფრო მაღალკლასელებმა, სტუდენტებმა და მთელმა ინტელიგენციამ იცის, რომ არანაირი ალბათობა არ არის რეალობის ზუსტად ასახვა ადამიანის გონებაში. მას ვერ უწოდებ ვერც ჭეშმარიტებას და ვერც რეალობის შესახებ მაქსიმალური ცოდნის მიღებას. რაც შეეხება „გონივრული ეჭვის მიღმის“ განმარტებას, მოცემულს სსსკ მე-3 მუხლის მე-13 პუნქტში, ამის შესახებ მაღლა გვაქვს მსჯელობა, საიდანაც აშკარად ჩანს, რომ განსახილველი საკითხის მოგვარებას ის არაფერს შეულის. ეჭვი რწმენის დარწმუნების უქონლობაა რისამე მიმართ. ფაქტობრივად ის არსებობს თუ არა, არ არის ცნობილი. ეს მხოლოდ დაუსაბუთებელი მოსაზრებაა, რომელიც არაიშვიათად არ შეესაბამება რეალობას და დგინდება, რომ ის, რის შესახებაც ადამიანი ეჭვობდა საერთოდ არ არსებობდა და არ არსებობს. ასე რომ, ეჭვი არარსებულსაც გულისხმობს, ხოლო არარსებულს არ გააჩნია არც მიღმა, არც გაღმა და არც გამოღმა. ამიტომ არარსებულის მიღმა არსებულ მტკიცებულებაზე მითითება ეჭვის ფარგლებიდან, როგორც წესი, არ გამოდის. ის ეჭვისაგან არაფრით არ განსხვავდება. ვინაიდან მისი (არარსებულის) მიღმა, ე.ი. არარსებულის იქით ან არარსებულის მეორე მხარეს არსებობაზე მიუთითებს, რაც აბსურდულია. ამიტომ, ჩემი აზრით, ჯობია, რაც საჭიროა იმას თავისი

სახელი დაერქვას და ისე გამოითქვას იგი კანონში. კერძოდ, ადამიანს უნდა დაუმტკიცდეს კონკრეტული დანაშაულის ჩადენა და იმ დანაშაულის ჩადენისათვის უნდა აგოს მან პასუხი, რომელიც მან ჩაიდინა. ეს ასეა და სხვანაირად არ შეიძლება იყოს, ზოლო მაშინ, როდესაც ადამიანი ისჯება მის მიერ ჩადენილი დანაშაულისათვის, სახეზეა მის მიერ ჩადენილი დანაშაულის ჩადენის დადასტურება ჭეშმარიტად და არა სავარაუდოდ, კონსტიტუციის მე-40 მუხლის მოთხოვნიდან გამომდინარე, ჭეშმარიტების დადგენაა აუცილებელი, რასაც სამართალგამომყენებელი ორგანოები აღწევენ ყველა ნორმალურად გამოძიებულ საქმეებზე. ამიტომ, ჩემი აზრით, უკეთესია სსს კოდექსში მითითება იყოს გადაწყვეტილების ან უკიდურეს შემთხვევაში, — საბოლოო გადაწყვეტილების სასამართლოს მიერ მიღებაზე ჭეშმარიტად დადგენილი ფაქტებისა და გარემოებების საფუძველზე და კანონის მოთხოვნათა შესაბამისად. აქ შეიძლება წარმოიშვას შეკითხვა იმის შესახებ, თუ რომელ ჭეშმარიტებას უნდა ემყარებოდეს სისხლის სამართლის საქმეზე საბოლოო გადაწყვეტილება. მაგალითად, განაჩენი (გამამტყუნებელი, გამამართლებელი). ასეთ შეკითხვას ისიც წარმოშობს, რომ თითქოს კანონი გამამტყუნებელი განაჩენის უფრო მტკიცედ დადასტურებას მოითხოვს, ვიდრე გამამართლებელი განაჩენისა. ასეთი შეკითხვა შეიძლება გამომდინარეობდეს კონსტიტუციის მე-40, სსსკ მე-5 და საერთაშორისო ნორმატიული აქტების იმ ნორმათა მოთხოვნების არასწორად გაგებიდან, რომლებიც მიუთითებენ იმაზე, რომ დაუდასტურებელი ეჭვი საკითხს წყვეტს ბრალდებულის სასარგებლოდ. სინამდვილეში ამ ნორმების მითითება გულისხმობს იმას, რომ დაუდასტურებელი ეჭვი მტკიცებულებათა სისტემაში არ არსებობს და ის, როგორც აბსტრაქტული, რეალურად არარსებულ ფაქტზე ან გარემოებაზე წარმოშობილი მოსაზრება, საერთოდ მტკიცებულებას არ წარმოადგენს. ამიტომ ის არც ამართლებს და არც ამტყუნებს არავის არაფერში.

ახლა იმის შესახებ, მოითხოვს თუ არა კანონი უფრო ნაკლებ დადასტურებას გამამართლებელი განაჩენის გამოტანისათვის. პასუხი ამ შეკითხვაზე სსსკ 270-ე, 275-ე და 276-ე

შეხლებიდან გამომდინარე, უარყოფითია. გამართლებული სრულად უდანაშაულოდ ითვლება და გამამართლებელ განაჩენში გამართლებულის მიმართ მისი სახელის გამტეხ ყოველგვარ ჯარემოებაზე მითითება აკრძალულია. გამამართლებელ განაჩენში უნდა მიეთითოს, რომ ბრალდებული უდანაშაულოდ იქნა ცნობილი (სსსკ 276-ე მუხ.) და არა სხვანაირად. მაგ., ვერ დაუდასტურდა დანაშაულის ჩადენა ან ბრალი და სხვა. ამრიგად, განაჩენი გამამტყუნებელი იქნება ის თუ გამამართლებელი, საფუძველად უნდა ედოს ერთნაირად დასაბუთებული დასკვნა, რომელიც მიუთითებს ბრალდებულის მიერ დანაშაულის ჩადენაზე ან არჩადენაზე. სწორედ ეს უნდა დადასტურდეს ჭეშმარიტად. თუ დადასტურდა ბრალდებულის მიერ დანაშაულის ჩადენა, უნდა იქნას გამოტანილი გამამტყუნებელი განაჩენი, თუ არადა — გამამართლებელი.

გამამტყუნებელი და გამამართლებელი განაჩენი ერთნაირად რომ უნდა იყოს დასაბუთებული და ორივე ჭეშმარიტებას უნდა ემყარებოდეს და არა ეჭვს ან ვარაუდს, ეს გასაგებია. მაგრამ მარქსისტულ ფილოსოფიაში ერთმანეთისაგან განასხვავებდნენ სამი სახის ჭეშმარიტებას — შეფარდებით, ობიექტურ და აბსოლუტურ ჭეშმარიტებას. ამიტომ, თუ ჭეშმარიტებაა საჭირო და ის სამი სახისაა, უნდა გაირკვეს, რომელია საჭირო სისხლის სამართლის პროცესში — ყველა თუ ერთ-ერთი მათგანი და ა.შ. ვიდრე ამ კითხვაზე პასუხს გავცემდეთ, ჯერ მინდა გავეცნოთ ჭეშმარიტების განმარტებას, მის ცნებას.

ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონის ერთტომეული (თბილისი, ქართული საბჭოთა ენციკლოპედია (ქსე) 1986. გვ 570) ჭეშმარიტებას განმარტავს შემდეგნაირად: „ჭეშმარიტება 1. სინამდვილე, სისწორე, სრული ჭეშმარიტება, უბრალო ჭეშმარიტება. ცნობილი ჭეშმარიტება. 2. (ფილოს.) მატერიალური სამყაროს სწორი ასახვა ადამიანის ცნობიერებაში. აბსოლუტური ჭეშმარიტება. მსჯელობა ჭეშმარიტების შემეცნების ფორმა.

ამავე ლექსიკონის ამავე გვერდზე ჭეშმარიტის განმარტება ასეთია: „ჭეშმარიტი (წიგნ.) მართალი, ნამდვილი. უტყუარი. ჭ. მეგობრობა. ჭ. პოეტი — გული შესტკივა საქმეზე.

ფილოსოფიური ლექსიკონი კი ჭეშმარიტებას განმარტავს ასე:

„ჭეშმარიტება – აზრში სინამდვილის სწორი, მართებული ასახვა, რომლის კრიტერიუმიც საბოლოო ანგარიშით არის პრაქტიკა. ჭეშმარიტებით დახასიათება ეხება სწორედ აზრებს და არა თვით საგნებს და მათი ენობრივი გამოთქმის საშუალებებს.¹

ამ განმარტებას ვინ როგორ დაეთანხმება, ეს მისი ნებაა. მაგრამ, ჩემი აზრით, უნდა დავეთანხმოთ იმას, რაც მიღებულია საერთოდ ფილოსოფიაში და არამარტო მარქსისტულ ფილოსოფიაში. თუმცა ამ განმარტებაშიც არის ჭეშმარიტების ნიშნები. მაგრამ მიმაჩნია, რომ სწორია ამ განმარტებიდან ის, რომ ჭეშმარიტება არის სინამდვილის სწორად ასახვა აზრში. ამას თუ ვეთანხმებით, მაშინ სინამდვილე უცვლელია, მაგრამ სინამდვილეს არსებობს ბუნებაში, საზოგადოებაში და დროში. ბუნებაში და საზოგადოებაში მუდმივი, ე.ი. განუწყვეტლივი მოძრაობაა, დროც მუდმივად მოძრაობაშია, ყოველგვარი მოძრაობა კი ცვლილებაა რისამე. არ არსებობს მოძრაობა ცვლილების გარეშე. ეს აქსიომაა. ამიტომ ამას ჩემი დამტკიცება არ სჭირდება. ამაში ნებისმიერი სპეციალისტი და ნებისმიერი სწორად, ლოგიკურად მოაზროვნე ადამიანი თვითონ დარწმუნდება, თუ უკვე დარწმუნებული არ არის, მაგრამ ეს, რა თქმა უნდა, არ იძლევა პასუხს შეკითხვაზე იმის შესახებ, თუ გავიზიარებთ სამი სახის ჭეშმარიტების არსებობას, მაშინ რომელ ჭეშმარიტებას უნდა ეფუძნებოდეს საბოლოო გადაწყვეტილება სისხლის სამართლის პროცესში, შეფარდებითს, ობიექტურს თუ აბსოლუტურს. ჩემი აზრით, შეუძლებელია აბსოლუტური ჭეშმარიტება ობიექტური არ იყოს. შეფარდებითი ჭეშმარიტებაც ობიექტური უნდა იყოს, რადგანაც ჭეშმარიტება სინამდვილის სწორად და მართებულად ასახვაა აზრში, რომლის შეფასების კრიტერიუმია პრაქტიკა, ე.ი. ჭეშმარიტება სინამდვილის სწორი ასახვაა აზრში და ეს სისწორე დადასტურებულია პრაქტიკით. ეს იძლევა

1. ფილოსოფიური ლექსიკონი. თბილისი, საბჭოთა საქართველო 1987. გვ. 690.

სრულიად საკმარის საფუძველს დასკვნისათვის იმის შესახებ, რომ ნებისმიერი ჭეშმარიტება არის ჭეშმარიტება. მაშასადამე, ის (ჭეშმარიტება) ერთია, რადგანაც აზრში ერთი სინამდვილე შეიძლება აისახოს მხოლოდ ერთი სახით. თუ ჭეშმარიტება სამი სახისაა, მათ შორის განსხვავება აუცილებლად უნდა იყოს და ამასაც ხსნის მარქსისტული ფილოსოფია, რომელიც აბსოლუტურ ჭეშმარიტებას მიიჩნევს ყველაზე უფრო მყარ ჭეშმარიტებად, ხოლო შეფარდებითსა და ობიექტურს მიიჩნევს, როგორც მისგან მეტ-ნაკლებად განსხვავებულს. ამასთან არ შეიძლება არ აღინიშნოს ისიც, რომ საბჭოური პერიოდის ზოგიერთი იურისტი-მეცნიერი იმის დამტკიცებასაც კი ცდილობდა, რომ ფილოსოფიური გაგებით ჭეშმარიტება სხვა შინაარსის მატარებელი შეიძლება იყოს, ხოლო სამართლებრივად – სხვა შინაარსის. მაგრამ ეს არასწორი აზრი საბჭოურ პერიოდშივე გაბათილდა და დღეისათვის ჭეშმარიტება წარმოადგენს ფილოსოფიურ ცნებას, ის ერთადერთია და არავითარი დარგობრივი, ფილოსოფიურისაგან განსხვავებული, ჭეშმარიტება არ არსებობს. მაგრამ საქმე იმაშია, რომ ერთი და იგივე სინამდვილე, რომელიც ჭეშმარიტების ორი ძირითადი შემადგენელი (1-სინამდვილე, ე.ი. რეალობა და მე-2 სინამდვილის ასახვა აზრში) ელემენტია, სხვადასხვა მიზნისათვის სხვადასხვა დარგის მკვლევარებისა და პრაქტიკოსების მიერ სხვადასხვა კუთხით, მიმართულებით, მეთოდებითა და საშუალებებით სხვადასხვა შედეგისაკენ მიმავალი გზით სხვადასხვა განზომილებებში გამოიკვლევა და ამიტომ შესაბამისად სხვადასხვა შედეგი მიიღება, ე.ი. ხდება ერთი სინამდვილიდან გამომდინარე სხვადასხვა ჭეშმარიტების დადგენა ისე, რომ ერთი სინამდვილიდან გამომდინარე სხვადასხვა ჭეშმარიტება ერთიმეორეს ხელს არ უშლის. მნიშვნელობა აქვს გამოკვლევის სფეროს, მის განზომილებებს, მიზანს და, რაც მთავარია, ჭეშმარიტებაში შემავალი სინამდვილისა და პირიქით, სინამდვილეში არსებულ ჭეშმარიტებათა რაოდენობას. თქმულის ასახსნელად (გასარკვევად) მოვიტან ერთ მაგალითს. ცნობილია, რომ საქართველოს სახალხო მკურნალმა დომენტი გაგნიძემ შექმნა ორი პრეპარატი „დომენტოლი“ და „გაგენოლი“, რომ-

ლებმაც მკურნალს სიცოცხლე შეუნარჩუნა და ჯანმრთელობაც აღუდგინა. 1985 წელს ექიმებმა დომენტი გაგნიძე განუკურნებელი სენისგან მოურჩენელ ავადმყოფად ჩათვალეს, საავადმყოფოში არ მიიღეს და სასიკვდილოდ განწირული დ. გაგნიძე თელავის რაიონის სოფელ შალაურში დაბრუნდა. მან საკუთარი სიცოცხლის დაცვის მიზნით მთათუშეთში მოაგროვა ოცამდე სხვადასხვა სახის მცენარე, რომელსაც ხარშავდა და ნახარშს სვამდა, მაგრამ ამან დალევისთანავე შედეგი არ მისცა. ამიტომ იგი ცვლიდა ამ მცენარეებს. ერთ-ერთი მცენარის ნახარშის დალევის შემდეგ იგრძნო ორგანიზმში ცვლილება. გააგრძელა ამ მცენარის ნახარშის დალევა და იგი განიკურნა. 1985 წელს სიკვდილს ელოდებოდა და დღეს 2011 წელს ჯანმრთელია. ის დარწმუნდა, რომ ის მცენარე თუ მცენარეები, რომლის ნახარშმაც თვითონ სიკვდილს გადაარჩინა, ნამდვილად კურნავდა ადამიანს იმ სენისაგან, რომლისგანაც თვითონ განიკურნა. ამის შემდეგ პრეპარატით სხვებიც განიკურნა. გაგნიძემ ამ პრეპარატის გავრცელებაზე კანონით გათვალისწინებული წესით ნებართვაც მიიღო.

ამჟამად, ამ სინამდვილეში რამდენიმე ჭეშმარიტება სახეზეა, მაგრამ აშკარაა ისიც, რომ ამ სინამდვილეში არსებული ყველა ჭეშმარიტება ჯერჯერობით დადგენილი არ არის. სინამდვილეა ის, რომ დ. გაგნიძე 1985 წელს უკურნებელი სენით იყო დაავადებული და კვდებოდა. სინამდვილეა ისიც, რომ გაგნიძე განიკურნა მის მიერ დამზადებული პრეპარატით, მაგრამ ეს ორი სინამდვილე დაკავშირებულია სხვა მრავალ სინამდვილესთან. შევეცდებით ჩამოვთვალოთ ზოგიერთი მათგანი. მაგალითად, დადგინდა, რომ ის სენი, რომლითაც დაავადებული იყო გაგნიძე, არ ყოფილა უკურნებელი;

არსებულა ნედლეული (მცენარე), რომლისგანაც შესაძლებელი ყოფილა აღნიშნული სენის საწინააღმდეგო პრეპარატის დამზადება;

ეს მცენარე იზრდება მთათუშეთში; ამ მცენარისგან პრეპარატის დამზადება შეიძლება მისი მოხარშვის გზით;

მეცნიერთა და პაციენტთა ნაწილის მოსაზრებებიდან გამომ-

დინარე, ეს პრეპარატი იმ სენისგან, (რომლითაც ავად იყო გაგნიძე), ერთნაირად კურნავს ადამიანს, მიუხედავად სქესისა, ასაკისა, ცხოვრების პირობებისა და სხვა გარემოებებისა.¹ ჩამონათვალის გაგრძელება შეიძლება, მაგრამ იმისთვის, ამით რაც გვინდა ვთქვათ, ესეც საკმარისად მიგვაჩნია. კერძოდ, ზემოთ ჩამოთვლილი ყველა სინამდვილე თუ სწორად აისახა ადამიანის აზრში, ჭეშმარიტების ცნებიდან გამომდინარე, იგი ყველა ზემოთ ჩამოთვლილ სინამდვილესთან ერთად ჭეშმარიტებაა. საუბარია ყველა სინამდვილის ცალ-ცალკე ასახვაზე ადამიანის აზრში. ამიტომ, თუ ყველა სინამდვილე სწორად აისახა ადამიანის აზრში ყველა ჭეშმარიტად უნდა ჩაითვალოს, ხოლო ის სინამდვილე, რომელიც სწორად არ ან ვერ აისახა ადამიანის აზრში, ის სინამდვილე სინამდვილედ კი დარჩება, რადგანაც ზემოთ აღნიშნული განმარტება ჭეშმარიტებად მიიჩნევს მხოლოდ იმ სინამდვილეს, რომელიც სწორად არის ასახული აზრში. ეს გვაძლევს საფუძველს ვთქვათ, რომ ჭეშმარიტება არის აზრში სწორად ასახული სინამდვილე, ე.ი. ობიექტურის (სინამდვილე) და სუბიექტურის (სინამდვილის აზრში სწორად ასახვა) ერთობლიობა. ობიექტური სუბიექტისაგან დამოუკიდებლად არსებობს და შეუძლია იარსებოს მის გარეშე. ამიტომ ყველა სინამდვილე, ფაქტი, რეალური მოვლენა, გარემოება ჭეშმარიტების ღონეს ვერ აღწევს და ჭეშმარიტებად არ აღიქმება, რითაც სრულიად უსაფუძვლოდ კარგავს სინამდვილის მნიშვნელობას, რაც იწვევს არასწორ რეაგირებას და მეტ-ნაკლებად ყოველთვის აზიანებს სამართლიან, კანონიერ ინტერესს, ხოლო ზოგ შემთხვევაში ეს გამოუსწორებელ მართლსაწინააღმდეგო შედეგს განაპირობებს და ეს ხდება სუბიექტური მიზეზით, სინამდვილის არასწორად აღქმით, რაც ცივილიზებულ სამყაროში და სამართლებრივ ქვეყანაში დაუშვებელია.

ახლა დავუბრუნდეთ ისევ ჭეშმარიტების საკითხს. ზემოთ

1. გაზეთი „საქართველოს დედაქალაქი“, თბილისი №83, თებერვალი, 2011, გ.4-5. ამ გაზეთის სხვა ნომრებშიც ხშირად იბეჭდება ინფორმაცია ამ საკითხზე.

ჩამოთვლილი ჭეშმარიტებები, ე.ი. მრავალი ადამიანის აზრში ერთნაირად სწორად, პრაქტიკულად დადასტურების შედეგად ასახული სინამდვილეებიდან ყველა სწორად რომ არ ყოფილიყო ასახული პაციენტების, მეცნიერებისა და სხვათა აზრში, ზოგიერთი მათგანი, მიუხედავად იმისა, რომ ისინი ჭეშმარიტებას წარმოადგენენ, ჭეშმარიტებად არ იქნებოდნენ აღიარებული. ამის მსგავსი რაღაც, მართლა მოხდა. ზოგიერთი პაციენტი ამტკიცებს, რომ მისი ჯანმრთელობის გაუმჯობესებაზე არ იმოქმედა დ. გაგნიძის პრეპარატმა, ზოგი ამტკიცებს, რომ ამ პრეპარატმა მისი ჯანმრთელობის მდგომარეობა გააუარესა, ხოლო ზოგი ამტკიცებს, რომ ამ პრეპარატმა პაციენტების სიკვდილი დააჩქარა.

ისმის შეკითხვა: შეიძლება თუ არა ზემოთ ჩამოთვლილი პრეტენზიები შეესაბამებოდეს სინამდვილეს, სწორად აისახოს ადამიანთა აზრში და ჩაითვალოს ჭეშმარიტებად?

ამ კითხვაზე სწორი პასუხი შეიძლება იყოს დადებითი

— ეს შეიძლება.

ასეთ შემთხვევაში შეიძლება წარმოიშვას მეორე შეკითხვა: შეიძლება თუ არა ურთიერთსაწინააღმდეგო ჭეშმარიტების არსებობა? პასუხი ამ შეკითხვაზე, ჩემი აზრით, უარყოფითი უნდა იყოს. თუ ინფორმაცია ნამდვილია და ის სწორად არის ასახული აზრში, ის იქნება ჭეშმარიტება, რაც შეიძლება იყოს ერთდერთი და სხვა ჭეშმარიტების არსებობაზე ასეთ შემთხვევაში მსჯელობა უსაფუძვლოა. მაგრამ ყველა შემთხვევაში, როდესაც ეჭვი გაჩნდება სინამდვილისა და ჭეშმარიტების მიმართ, უნდა გაირკვეს, შეიძლება თუ არა ეჭვის გაქრობა, სინამდვილისა და ჭეშმარიტების დადგენა. ასეთი თუ შესაძლებელი და საჭიროა, უნდა გაკეთდეს. ეჭვი უნდა გაქარწყლდეს. სინამდვილე და ჭეშმარიტება უნდა დადგინდეს. კონკურენცია სინამდვილესა და ჭეშმარიტებებს შორის უნდა მოიხსნოს. ამ საკითხის გარკვევისთვის დაუპრუნდეთ ზემოთ მოტანილ მაგალითს იმის შესახებ, რომ დ. გაგნიძის პრეპარატი ზოგს კურნავს, ხოლო ზოგს ვნებს და აჩქარებს ზოგი მათგანის სიკვდილს და ვუპასუხოთ შეკითხვაზე — შესაძლებელია თუ არა ასეთი ურთიერთ საწინააღმდეგო

შედგების არსებობა. შეიძლება თუ არა ორი ასეთი შედეგიდან ორივე ნამდვილად და ჭეშმარიტად არსებობდეს? ამ კითხვაზე თავისუფლად შეიძლება დადებითი პასუხის გაცემა. ყოველ სინამდვილეში და ყოველ ჭეშმარიტებაში შეიძლება არსებობდეს შესაბამისად ერთი ან მეტი სინამდვილე ან ჭეშმარიტება. კერძოდ, დ. გაგნიძის პრეპარატი შეიძლება ზოგიერთისთვის სასარგებლო იყოს, ხოლო ზოგისთვის მავნებელი და ეს შეიძლება გამოწვეული იყოს გარემოებათა მინიმუმ ორი ჯგუფით. გარემოებათა ერთი ჯგუფი შეიძლება გამომდინარეობდეს ადამიანთა ორგანიზმის თავისებურებებიდან, ორგანიზმის მდგომარეობიდან, ხოლო მეორე – პრეპარატში ნივთიერებათა შორის პროპორციულობის დარღვევით ან საერთოდ შემადგენლობის შეცვლით იყოს გამოწვეული. პრეპარატი შეიძლება უარყოფითად მოქმედებდეს ადამიანზე, რომელსაც:

1. ა) გადატანილი აქვს ესა თუ ის ავადმყოფობა; ბ) ორგანიზმში აქვს ისეთი ნივთიერება, რომელთანაც პრეპარატი წარმოქმნის ჯანმრთელობის გამაუარესებელ პირობებს ან იწვევს ასეთ შედეგს; გ) ამ პრეპარატთან ჯანმრთელობის გაუარესებას შეიძლება იწვევდეს სხვადასხვა კვების პროდუქტი, სასმელები, თამბაქო, ნარკოტიკულ ნივთიერებათა მოხმარება ან სხვა მიზეზები. ასეთი მიზეზები ძალიან ბევრი შეიძლება იყოს და მათი ჩამოთვლა ძნელია და აქ არც არის საჭირო.

2. მცენარეში, რომლისგანაც მზადდება პრეპარატი, შეიძლება თევების, დღეების, ამინდის, საერთოდ კლიმატური პირობების ცვალებადობის, მცენარის დამზადების, ტრანსპორტირების, შენახვის პირობებისა და დროის, გადამუშავების ტექნოლოგიის და სხვა გარემოებათა გამო იცვლებოდეს ნივთიერებათა შემადგენლობა. მცენარეში შეიძლება იყოს როგორც სასარგებლო, ისე მავნებელი ნივთიერებები, მაგრამ ზოგ შემთხვევაში ერთი ჭარბობდეს, ზოგ შემთხვევაში – მეორე და ეს იყოს ზოგის ჯანმრთელობის გაუმჯობესებისა და განკურნების, ხოლო ზოგის ჯანმრთელობის გაუარესებისა და სიკვდილის მიზეზი. ასეთი სირთულეები იყო ყოველთვის, არის და იქნება.

აღნიშნულ შემთხვევაში სახეზეა ჭეშმარიტება, რაც გამოი-

ხატება იმ თავისებურებაში, რომ ერთი პრეპარატი ზოგს კურნავს, ზოგს კლავს. ზოგის ჯანმრთელობას აუშჯობესებს, — ზოგიერთისას აუარესებს. ამ შემთხვევაში რამდენი ჭეშმარიტებაა სახეზე? ამ შეკითხვაზე გამოკითხულთა 39 პროცენტმა უპასუხა, რომ სახეზეა ერთი ჭეშმარიტება. პრეპარატი ერთია, რომელიც ზოგს კურნავს, — ზოგს კლავს. 61 პროცენტმა უპასუხა, რომ სახეზეა ოთხი ჭეშმარიტება, რაც გამოიხატება იმაში, რომ ერთი და იგივე პრეპარატი ზოგის ჯანმრთელობას აუშჯობესებს, ზოგისას აუარებს, ზოგს კურნავს, ზოგს კლავს. ეს პასუხები, ჩემი აზრით, ორივე სწორია, მაგრამ პირველი არასრულია. მეორე სწორიც არის და სრულიც. საქმე იმაშია, რომ ორივე პასუხი სწორად ასახავს რეალობას აზრში. ერთი და იგივე პრეპარატი, აღნიშნულ შემთხვევაში „დომენტოლი“ ისევე, როგორც „გაგენოლი“ ზოგს კურნავს, ზოგს კლავს. იგივე პრეპარატები, როგორც ცალცალკე, ისე ერთად, ზოგის ჯანმრთელობას აუშჯობესებს, ზოგისას აუარესებს. ზოგს კურნავს, ზოგს კლავს. ამ შემთხვევაში პრეპარატების გამოყენების შედეგები, რა თქმა უნდა, ურთიერთსაწინააღმდეგოა, მაგრამ ყველა ჭეშმარიტება ჭეშმარიტებაა და მათ შორის არავითარი წინააღმდეგობა არ არის. საქმე იმაშია, რომ ყველა ჭეშმარიტება ინდივიდუალურია და იგი წარმოიშობა და არსებობს გარკვეულ სფეროში და დროში. თუ დავუჯერებთ ჭეშმარიტების ზემოთ აღნიშნულ განმარტებას, ის თუ სინამდვილის სწორად ასახვაა აზრში, მაშინ მისი (ჭეშმარიტების) არსებობის მაქსიმალური ვადა ყოფილა იმ აზრის არსებობის ბოლო მომენტამდე, რომელშიაც იგი ასახულია. თუ გარდაიცვალა ყველა, ვის აზრშიც ასახული იყო კონკრეტული სინამდვილე, ლოგიკური მსჯელობიდან გამომდინარე, ჭეშმარიტება უნდა გაქრეს. ეს თუ ასეა, ჭეშმარიტება დროებითი მოვლენა ყოფილა. მაგრამ სინამდვილეში ეს ასე რომ იყოს, მაშინ, უძველესი დროიდან მომდინარე მეცნიერული მიღწევები, რომლებიც დიდ მოწონებას იმსახურებენ და გამოიყენებიან, ახლა ვერ იქნებოდნენ, ვინაიდან ავტორები არ არიან ცოცხალნი. მათი ტვინი ადამიანის ორგანიზმში არ არის და, რა თქმა უნდა, არ ფუნქციონირებს, რის გარეშეც აზრი არ არსებობს და სინამდ-

ვილე, რომელიც მათ დაადგინეს, რომელსაც მათ მიაღწიეს და მათ აზრში იყო, მათი გარდაცვალებისთანავე უნდა გამქრალიყო. მათი მიღწევები რომ ჭეშმარიტება იყო, ეს ამჟამად სადავო არ არის. აზრი რომ სიცოცხლეს მიჰყვებოდეს, მათ მიერ მიღწეული ჭეშმარიტება, ე.ი. სინამდვილე და მათ აზრში მისი ასახვა მათვე მიჰყვებოდა. მაგრამ ეს ასე არ მოხდა, რადგანაც მათ მიერ აღმოჩენილი სინამდვილე მათ მიერ ინფორმაციის მიწოდების გზით სხვა პირთა აზრში აისახა და ჭეშმარიტება, ე.ი. აზრში ასახული სინამდვილე ჭეშმარიტებად დარჩა. ეს იმის თქმის საფუძველს იძლევა, რომ ავტორის გარდაცვალებასთან ერთად მისი ყველა აზრი არ ქრება. იგი გარდაცვლილ ავტორს არ მიჰყვება, არამედ საინფორმაციო საშუალებების მეშვეობით აზრი მასში ასახული სინამდვილით გადადის ადამიანისაგან ადამიანში. ამას ამტკიცებს თუნდაც ის, რომ ზოგიერთი სამეცნიერო მიღწევით მთელი კაცობრიობა მრავალი საუკუნის განმავლობაში სარგებლობს. ამასთან უნდა გავიმეორო, რომ ჭეშმარიტება, როგორც წესი, გარკვეულ სფეროში არსებობს და ეს სფერო გულისხმობს სივრცესა და დროს, რომლებსაც თავიანთი ფარგლები, ზომები და საზღვრები გააჩნიათ. ამასთან, უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ ყოველი ჭეშმარიტება გარკვეულ მიზანთან დაკავშირებით კონკრეტულ პირობებში და ვითარებაშია ჭეშმარიტება. მაგალითად, ქრთამის აღებაში ბრალეულობა ჭეშმარიტებას რომ შეესაბამებოდეს, ამჟამად საქართველოში მოქმედი კანონებიდან გამომდინარე, აუცილებელია:

1) ქრთამის ამღები იყოს მოხელე ან მასთან გათანაბრებული პირი;

2) ქრთამის საგანი იყოს ქონება, ქონებრივი სარგებელი ან სხვა რაიმე უპირატესობის არამართლზომიერი მიღება, მოთხოვნა ან ასეთის თაობაზე შეთავაზების ან დაპირების მიღება;

3) მიზანი იყოს მოხელის ან მასთან გათანაბრებული პირის მიერ თანამდებობრივი უფლებამოსილების შესრულებისას ქრთამის მიმცემის ან სხვა პირის სასარგებლოდ რაიმე ქმედების განხორციელება ან მისგან თავშეკავება ან თავისი თანამდებობრივი ავტორიტეტის ანალოგიური მიზნის მისაღწევად გამოყ-

ნება, აგრეთვე, სამსახურეობრივი მფარველობის განხორციელება.

ზემოთ ჩამოთვლილი მოქმედებებიდან, რომელიმეს ჩადენა მოხელის ან მასთან გათანაბრებული პირის მიერ ზემოთ აღნიშნული მიზნით, სსკ 338-ე მუხლის პირველი ნაწილის მოთხოვნებიდან გამომდინარე, წარმოადგენს ქრთამის აღებას, მიუხედავად იმისა, ქონებას, ქონებრივ სარგებელს, უპირატესობას, შეთავაზებას ან დაპირებას მოხელე ან მასთან გათანაბრებული პირი პირდაპირ მიიღებს თუ არაპირდაპირ (ახლო ნათესავს გადასცეს, თამაში მოაგებიან, ხელფასი ან პენსია გაუზარდეს და ა.შ.)

ქრთამის აღებაში, ე.ი. ამ დანაშაულში ბრალეულობა ჭეშმარიტებაზე აგებულად (ჭეშმარიტად) ითვლება მაშინ, როდესაც განსახილველი 338-ე მუხლის პირველ ნაწილში მითითებული პირის მიერ მართლწინააღმდეგობის ან ბრალის არგამომრიცხავ გარემოებაში ჩადენილია ამავე მუხლის ამავე ნაწილში ჩამოთვლილი მოქმედებებიდან ან უმოქმედობიდან რომელიმე, ეს ზუსტად ასახულია შესაბამის საპროცესო დოკუმენტებში და საბოლოო გადაწყვეტილების მიმღებთა აზრში. რა თქმა უნდა, პროცესუალურ დოკუმენტში სინამდვილე უაზროდ არ უნდა აისახოს, მაგრამ საქმეზე ჭეშმარიტების დადგენის შესახებ მსჯელობისას მხედველობაშია მისაღები არა მხოლოდ ცალკეული საპროცესო დოკუმენტი საგამოძიებო მოქმედებების ჩატარების ან სხვა საპროცესო მოქმედების შესახებ, არამედ ყველა ცალ-ცალკე და ყველა ერთად აღებული ერთობლიობაში, რაც საბოლოო გადაწყვეტილების მიმღების აზრში შეიძლება აისახოს, რადგანაც ეს აუცილებელია შემაჯამებელი, საბოლოო გადაწყვეტილების მისაღებად. რაც შეეხება ცალკეულ მოქმედებათა ჩატარებას, ასეთის ჩამტარებელს, შეიძლება საქმის ვითარებაზე წარმოდგენაც არ ჰქონდეს და მის აზრში კანონიერი გადაწყვეტილების მისაღებად აუცილებელი ჭეშმარიტების ჩანასახიც არ მოიპოვებოდეს. მაგალითად, სამართალდამცავი ორგანოს თანამშრომელს დაავალეს ჩხრეკის ჩატარება და საექსპერტო გამოკვლევისათვის ნიმუშის აღება. მან იქნებ ეს დავლება კარგად შეასრულა, მაგრამ საქმის ვითარებას არც გაცნობია. საქმის გადასაწყვეტად აუცილებელი ჭეშმარიტების

დადგენაში ასეთი თანამშრომლის მონაწილეობა გამოიხატება მის მიერ ამ მოქმედებათა ჩატარების შედეგად მიღწეული შედეგით. ჭეშმარიტი ამ შემთხვევაში არის მხოლოდ ამ მოქმედებათა ჩატარება, მაგრამ გადაწყვეტილების მისაღებად მას არავითარი მნიშვნელობა შეიძლება არ ჰქონდეს ან პირიქით მის მიერ მოპოვებული მტკიცებულება გახდეს საქმეზე საბოლოო გადაწყვეტილების მისაღებად დადგენილი ჭეშმარიტების ძირითადი ნაწილი. შეიძლება მოგვეჩვენოს, რომ ჭეშმარიტების ნაწილი არ არსებობს. ის ან არის ან არ არის. მაგრამ აქ უნდა ითქვას, რომ ყველაფერი შედგება მისი ნაწილებისაგან და სწორედ ეს განაპირობებს ყველაფრის თავისებურებებს და ეს განასხვავებს ყველაფერში შემავალ ერთეულს ყველაფრისაგან. ასე რომ არ იყოს, არც ყველაფერი არ იქნებოდა. აქედან გამომდინარე, უნდა ვიმსჯელოთ ჭეშმარიტების დადგენაზე რთულ სიტუაციაში. მარტივ სიტუაციაში ჭეშმარიტების შეგრძნება, მისი აღქმა იოლია. ჭეშმარიტებაა, მაგალითად ის, რომ ცოცხალია ის ირემი, რომელიც ძაღლსა და მონადირეს გაურბის. მაგრამ რთულია ჭეშმარიტების დონეზე სიკვდილის მიზეზის დადგენა მაშინ, როდესაც ერთი სასტუმროს სამ სხვადასხვა ოთახში ძალადობისა და მოწამელის ნიშნების გარეშე სამი გარდაცვლილი აღმოჩნდება ან როცა ქალაქის ტიპის დასახლებიდან ადამიანისთვის შეუძმნევლად ბოროტმოქმედი 8-10 წლის ბავშვს გაიტაცებს და საქმე გაუხსნელი დარჩება.

ზემოთ თქმულიდან, საქართველოს კონსტიტუციის მე-40, სსსკ მე-5, 260-ე და სსსკ პრინციპებიდან გამომდინარე, თავისუფლად შეიძლება ითქვას, რომ საქართველოს სასამართლოების განაჩენი უნდა ეფუძნებოდეს უცილობელ, ე.ი. უტყუარ, არასადავო და დასაშვებ მტკიცებულებათა ერთობლიობას. ასეთ მტკიცებულებათა ერთობლიობაზე აგებული განაჩენი იგივე ჭეშმარიტებაზე აგებულია, თუ უცილობელ და უტყუარ მტკიცებულებად ჩავთვლით მხოლოდ ისეთ მტკიცებულებებს, რომლებიც ზუსტად ასახავენ საქმის კანონიერად, ობიექტურად და სამართლიანად გადაწყვეტისათვის აუცილებელ ფაქტებს, გარემოებებს, მოვლენებს და თუ გადაწყვეტილების მიმღებთ ექნებათ ასე

პტკიცებულებათა ზუსტად აღქმისა და კანონის მოთხოვნათა შესაბამისად გამოყენების უნარი. მაგრამ ესეც არ იქნება საკმარისი თუ თვითონ კანონი არ არის ჩამოყალიბებული ისე, რომ უზრუნველყოს ამ მოთხოვნათა შესრულება. იქ, სადაც ეს ასეა, სსს კოდექსში სიტყვებისაგან „ჭეშმარიტების დადგენა“ თავის არიდების საფუძველი არ არსებობს. ამიტომ გადავდივარ იმ საკითხების განხილვაზე და რეკომენდაციების შემოთავაზებაზე, რომლებმაც, ჩემი აზრით, ხელი უნდა შეუწყოს საქართველოს სსს კოდექსის დახვეწა-დაზუსტებას, დამნაშავეს წინააღმდეგ კანონიერი გზით ბრძოლის გაძლიერებას, სისხლის სამართლისა და სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსების ამოცანების უკეთესად და უფრო ცივილიზებული გზით განხორციელებას, ვიდრე ამის გაკეთება შეიძლება მოქმედი სსს კოდექსის მოთხოვნათა შესაბამისად.

აღნიშნულ რეკომენდაციებს საფუძვლად უდევს საქართველოს შესაბამისი კანონების მოთხოვნები, რომლებიც რეკომენდაციებში მითითებულია და ჭეშმარიტების ცნება, რასაც უფრო დეტალურად აქვე გავიმეორებ.

ჭეშმარიტება არის ობიექტური რეალობის – სუბიექტისაგან დამოუკიდებლად არსებული სინამდვილისა და მისი აღქმის სუბიექტურ შესაძლებლობათა ერთობლიობა, ამ ორ ფაქტორთა ნაერთი, მათი შერწყმის შედეგი, ე.ი. მათი შერწყმის შედეგად გამოვლენილი სინამდვილე და მისი ასახვა ადამიანის აზრში.

დასკვნები. კომენტარები. რეკომენდაციები

ცივილიზებულ, დემოკრატიულ, სამართლებრივ სახელმწიფოში სისხლის საპროცესო სამართლის მიზნების: ჩადენილი დანაშაულის გახსნის – ქმედების ზუსტად დაკვალიფიცირების-

სა და კანონიერი, ობიექტური, სამართლიანი გადაწყვეტილების მიღებისათვის აუცილებელი გარემოებების, მოვლენებისა და ფაქტების ზუსტად დადგენის მიღწევა, დამნაშაევობასთან ბრძოლისათვის საჭირო ყველა კანონის გამოყენება, სახელმწიფოებრივი და საზოგადოებრივი წესრიგის უზრუნველყოფა, საზოგადოებრივი და ინდივიდუალური ცხოვრება არის ადვილი, ხოლო დამნაშაევობის თავიდან აცილება – ადვილად შესაძლებელი. ასეთს შეიძლება ადგილი ექნეს მხოლოდ მაშინ და იქ, სადაც ხალხისა და ხელისუფლების ინტერესები ერთმანეთს ემთხვევა, ხელისუფლება თავისთავს თვლის მისთვის ლეგიტიმურობის მიმნიჭებელი ხალხის, ამომრჩევლების მოსამსახურედ და ამიტომ ზრუნავს ამ ხალხისა და ქვეყნის მთელს მოსახლეობაზე, ხოლო მოსახლეობა (უკიდურეს შემთხვევაში, მისი უდიდესი უმრავლესობის სახელმწიფოებრივ და საზოგადოებრივ მმართველობაში გაცნობიერებულთა უმეტესი ნაწილი) მხარს უჭერს და პატივს სცემს მას. ასეთ საზოგადოებასა და ხელისუფლებას ერთიანი ძალისხმევით შეუძლიათ ცხოვრების ეტალონის სახით შეიმუშაონ და განახორციელონ ისეთი კანონები, რომლებიც თანაბარ ან არააშკარად შესამჩნევ მეტ-ნაკლებად განსხვავებულ სარგებლობას მოუტანს ხან ერთ, ხან მეორე მხარეს.

საქართველოს მოქმედი კონსტიტუციის მე-5 მუხლი, რომლის მიმართ არც ხალხსა და არც ხელისუფლებას პრეტენზია არ უნდა ჰქონდეთ და, ჩემი აზრით, არცა აქვთ, ხელისუფლების წყაროდ აცხადებს ხალხს, რომელიც თავის ძალაუფლებას ახორციელებს რეფერენდუმის, უშუალო დემოკრატიის სხვა ფორმებისა და თავისი წარმომადგენლების მეშვეობით. ეს მუხლი კრძალავს ხელისუფლების მითვისებას და უკანონოდ მოპოვებას. აწესებს ხელისუფლების განხორციელებას მისი დანაწილების პრინციპზე დაყრდნობით.

ამ კონსტიტუციის მე-2 თავი (12-47-ე მუხლები) იცავს ადამიანის სიცოცხლეს, ჯანმრთელობას, საკუთრებას, უფლებებს, თავისუფლებებს და სხვა ყოველგვარ სიკეთეს. ამ კონსტიტუციის მე-40 მუხლი მოითხოვს „დადგენილება ბრალდებულის სახით პირის პასუხისგებაში მიცემის შესახებ, საბრალდებო დასკვნა და

გამამტყუნებელი განაჩენი უნდა ემყარებოდეს მხოლოდ უტყუარ მტკიცებულებებს. ყოველგვარი ეჭვი, რომელიც ვერ დადასტურდება კანონით დადგენილი წესით, უნდა გადაწყდეს ბრალდებულის სასარგებლოდ“. ეს კონსტიტუციური ნორმა, როგორც ძირითადი კანონით დაწესებული ეტალონი, უნდა მოქმედებდეს მანამ, სანამ საკონსტრუქციო წესით ის არ შეიცვლება ან არ გაუქმდება, მაგრამ მისი გაუქმების ან შეცვლის არც სამართლებრივი და არც სხვა საფუძველი ამჟამად არ არსებობს. ამიტომ ყველა ნორმა, რომელიც აღნიშნულ საკითხს ეხება, არ შეიძლება არ შეესაბამებოდეს ამ უზენაესი კანონის მოთხოვნას (კონსტიტუციის მე-6 მუხლი).

მოქმედი სსსკ მე-5 მუხლის მე-3 ნაწილი, რომელიც სრულ შესაბამისობაში უნდა იყოს აღნიშნულ უზენაეს კანონთან. ჩამოყალიბებულია შემდეგნაირად:

„მტკიცებულების შეფასების დროს წარმოშობილი ეჭვი, რომელიც არ დადასტურდება კანონით დადგენილი წესით, უნდა გადაწყდეს ბრალდებულის (მსჯავრდებულის) სასარგებლოდ“.

ეს ნორმა არ შეესაბამება კონსტიტუციის მე-40 მუხლის მე-3 პუნქტის მოთხოვნებს შემდეგ გარემოებათა გამო:

1. კონსტიტუცია მიუთითებს ყოველგვარი ეჭვის ბრალდებულის სასარგებლოდ გამოყენებაზე, ხოლო სსსკ მიუთითებს მხოლოდ მტკიცებულების შეფასების დროს წარმოშობილი ეჭვის ბრალდებულის (მსჯავრდებულის) სასარგებლოდ გამოყენებაზე. კონსტრუქციიდან გამომდინარე, დევნის დაწყებიდან დამთავრებამდე ნებისმიერ დროს წარმოშობილი ყოველგვარი ეჭვის გამოყენება შეიძლება ბრალდებულის სასარგებლოდ, ხოლო სსს კოდექსიდან გამომდინარე – მხოლოდ იმ ეჭვის გამოყენება შეიძლება ბრალდებულის სასარგებლოდ, რომელიც ამ კანონის სიტყვა-სიტყვითი მნიშვნელობით რომ ვთქვათ, წარმოიშვა ერთ-ერთი მტკიცებულების შეფასების დროს. ეს, რა თქმა უნდა, ავიწროვებს კონსტიტუციური ნორმის შინაარსს. გამორიცხავს მისგან ყოველგვარ ეჭვს, წარმოშობილს არა იმ დროს, როდესაც ხდებოდა მტკიცებულების შეფასება. ხაზი მინდა გაესვას იმას, რომ აქ არ არის მსჯელობა იმის შესახებ, რომ კონსტი-

ტუციაში და კოდექსში სხვადასხვა ეჭვზეა მითითება. აქ მსჯელობაა იმაზე, რომ კოდექსით შეზღუდულია იმ ეჭვის წარმოშობის დრო, რომელი ეჭვიც, კონსტიტუციიდან გამომდინარე, საკითხს წყვეტს ბრალდებულის სასარგებლოდ. სწორედ ამაში გამოიხატება სსსკ მე-5 მუხლის ერთი შეუსაბამობა კონსტიტუციასთან.

2. კონსტიტუციაში მითითებაა ეჭვის ვერ დადასტურებაზე, კოდექსში კი არ დადასტურებაზე. ნაწილაკები „არ“ და „ვერ“ ორივე უარყოფის გამომხატველია, მაგრამ ერთიმეორისაგან განსხვავებულად. ნაწილაკი „არ“ იხმარება ზმნასთან შესაძლებლობა-შეუძლებლობის ჩვენების გარეშე, ხოლო ნაწილაკი „ვერ“ აღნიშნავს, რომ ამა თუ იმ მოქმედების შესრულება შეუძლებელია ვინმესთვის. შესაბამისი მნიშვნელობა აქვთ „არა“ და „ვერა“ ნაწილაკებსაც.¹

აქედან გამომდინარე, კონსტიტუციის მოთხოვნა ასეთია: თუ კანონით გათვალისწინებული წესით ვერ დადასტურდა იმ ფაქტის, გარემოების ან მოვლენის არსებობა, ან არარსებობა, ე.ი. თუ შეუძლებელი გახდა ასეთის დადგენა, საკითხი უნდა გადაწყდეს ბრალდებულის სასარგებლოდ. სხვანაირად რომ ვთქვათ, თუ ეჭვი არსებობს იმ ფაქტის, გარემოების ან მოვლენის არსებობაზე, რომელიც აუარესებს ბრალდებულის მდგომარეობას, ის არარსებულად უნდა ჩაითვალოს, ე.ი. გადაწყვეტილების მისაღებად არ უნდა იქნეს გამოყენებული, ხოლო თუ ის აუმჯობესებს ბრალდებულის მდგომარეობას, ის არსებობს თუ არა, მაინც ასეთი გადაწყვეტილების მისაღებად უნდა იქნას გამოყენებული.

კონსტიტუციის მე-40 მუხლისგან განსხვავებით, სსსკ მე-5 მუხლის მე-3 ნაწილში ნაწილაკი „ვერ“-ის ნაცვლად ნაწილაკი „არ“-ის გამოყენებამ ფაქტობრივად მოხსნა კონსტიტუციის მოთხოვნა იმის შესახებ, რომ თუ კანონით გათვალისწინებული წესით ვერ იქნა ეჭვი გაქარწყლებული (გამქრალი), ის საკითხს წყვეტს ბრალდებულის სასარგებლოდ. აქედან გამომ-

დინარე, კონსტიტუციის მოთხოვნის საწინააღმდეგოდ, სსსკ უმკვეთეს ეჭვის გამოყენებას ბრალდებულის სასარგებლოდ, მიუხედავად იმისა, არსებობს თუ არა ეჭვის მოსპობის შესაძლებლობა. მოკლედ რომ ვთქვათ, კონსტიტუცია პროკურორს ბრალის დადასტურებისა და დევნისათვის, ზოლო სასამართლოს საბოლოო გადაწყვეტილების მისაღებად ავალდებულებს ეჭვი გამოიყენოს ბრალდებულის სასარგებლოდ, თუ ეჭვის მოსპობა კანონით გათვალისწინებული წესით შეუძლებელი გახდა, ზოლო სსსკ ამის შესაძლებლობას იძლევა, მხოლოდ მტკიცებულების შეფასების დროს წარმოშობილი ეჭვის მიმართ და ამასაც განსხვავებულ პირობებში. კერძოდ, არ აქცევს ყურადღებას ეჭვის მოსპობის შესაძლებლობას, ე.ი. ეჭვის მოსპობის კანონიერი შესაძლებლობის გამოყენებას სსს კოდექსი აუცილებლად არ მიიჩნევს. უშვებს საკითხის მის გარეშე გადაწყვეტის შესაძლებლობას.

საბოლოო დასკვნა ასეთია: კონსტიტუციის მე-6 მუხლიდან გამომდინარე, ასეთ შემთხვევაში მოქმედებს კონსტიტუციის მე-40 მუხლი, ე.ი. ყოველგვარი ეჭვი, რომელიც, მიუხედავად კანონით გათვალისწინებული ყველა ზომის მიღებისა, ეჭვად დარჩა (რეალობა ვერ დადგინდა), საკითხს წყვეტს ბრალდებულის სასარგებლოდ. ამიტომ სსსკ მე-5 მუხლი მოსაყვანია კონსტიტუციის მე-40 მუხლთან შესაბამისობაში. სანამ ეს არ მოხდება, მანამ სსსკ მე-5 მუხლის ნაცვლად უნდა იმოქმედოს კონსტიტუციის მე-40 მუხლმა მათი შეუსაბამობის ნაწილში.

მტკიცება მტკიცების სუბიექტის მიზანმიმართული მოქმედებაა. ამ მოქმედების მიზანი სისხლის მატერიალური და პროცესუალური სამართლის, კონსტიტუციისა და ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვის შესახებ საქართველოში მოქმედი ყველა საერთაშორისო ნორმატიული აქტის მოთხოვნათა შესაბამისად არის საქმეზე რეალობის, ჭეშმარიტების დადგენა. ჭეშმარიტების დადგენის გარეშე კანონიერებაზე და სამართლიანობაზე მსჯელობა უაზრობაა, აბსურდია და ამიტომ დაუშვებელია არა მარტო სამართლებრივ სახელმწიფოში, არამედ არც ერთ სახელმწიფოში, არც ერთ საზოგადოებაში და ქვეყანაში იგი არ დაიშვება. სისხლისსამართლებრივი ნორმის

გამოყენებისათვის აუცილებელია ადამიანს ჯერ დაუმტკიცდეს იმ დანაშაულის ჩადენა, რომელიც მან ჩაიდინა და მხოლოდ ამისათვის უნდა აგოს მან პასუხი. ამიტომ სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას და სასჯელს საფუძვლად უნდა ედოს რეალური ფაქტი, გარემოება, მოვლენა და არა ვარაუდი. ვარაუდის გამოყენება შეიძლება ისეთი მოქმედების ჩასატარებლად, რომელიც აუცილებელია პასუხისმგებლობისათვის საჭირო ფაქტის არსებობის დასადგენად, ინფორმაციის ან ვერსიის რეალობის შესამოწმებლად, დასაზუსტებლად, მაგრამ ეს უნდა მოხდეს კონსტიტუციის მე-2 თავით გათვალისწინებული მოქალაქეთა უფლებებისა და თავისუფლებების მართლსაწინააღმდეგოდ დარღვევის გარეშე.

სსსკ მე-3 მუხლის მე-11 პუნქტი დასაბუთებულ ვარაუდს განმარტავს როგორც ფაქტების ან ინფორმაციის ერთობლიობას, რომელიც ობიექტურ პირს დააკმაყოფილებდა დასკვნისათვის იმის შესახებ, რომ პირმა ჩაიდინა დანაშაული და ასეთ ვარაუდს აცხადებს მტკიცებულებით სტანდარტად კანონით პირდაპირ გათვალისწინებული საგამოძიებო მოქმედების ჩატარებისა და აღკვეთის ღონისძიების გამოყენებისათვის. რა თქმა უნდა, საგამოძიებო მოქმედების ჩატარებისათვის ასეთი სტანდარტული მოთხოვნა სრულიად საკმარისია. მაგრამ აღკვეთის ღონისძიების გამოყენებისათვის, განსაკუთრებით დაპატიმრებისთვის, რაც ცხრა თვე შეიძლება გაგრძელდეს, ასეთი ვარაუდი შეიძლება არასაკმარისად მოგვეჩვენოს, თუმცა დაპატიმრებისა და სხვა სახის აღკვეთის ღონისძიების გამოყენებისათვის სსსკ მე-200-205-ე მუხლებით სხვა მოთხოვნებიც არის გათვალისწინებული. მაგრამ, საქართველოს სსსკ 169-ე მუხლის მოთხოვნათა შესაბამისად, პირის ბრალდებულად ცნობის შესახებ დასაბუთებული ვარაუდი არასაკმარისია პროკურორის მიერ დადგენილების გამოტანისათვის, რადგანაც ამას შეიძლება აღკვეთის ღონისძიების სახით მოჰყვეს დაპატიმრება, რომელიც 9 თვე შეიძლება გაგრძელდეს. ამავე მუხლის მე-8 ნაწილის თანახმად პირის ბრალდებულად ყოფნა შეიძლება გაგრძელდეს მაქსიმუმ 18 თვემდე, თუ მას დანაშაულის პირველი შემთხვევისათვის

ბრალის წაყენებიდან მე-9 თვის ბოლო დღეს წაუყენეს ბრალი სხვა დანაშაულის ჩადენისათვის. მაგრამ აქ გასათვალისწინებელია ისიც, რომ ეს ვადა ამოიწურება წინასასამართლო სხდომის დღეს. იგივე ბრალდებული საქმის არსებით განხილვას, რომელიც უნდა დაიწყოს წინასასამართლო სხდომის დასრულებიდან არაუგვიანეს 14 დღისა, ესწრება როგორც ბრალდებული და მხოლოდ გამამტყუნებელი განაჩენის გამოტანის შემდეგ ხდება მსჯავრდებული მაშინ, როდესაც ასეთი ბრალდებულის სახით ყოფნის ვადა არ უნდა აღემატებოდეს 9 თვეს ან მეორედ ბრალის წარდგენის შემთხვევაში, მაქსიმუმ $9+9=18$ თვეს. ამ ვადების საკითხი კოდექსში მოსაგვარებელია. მაგრამ კოდექსი გარკვეულ პასუხს უნდა იძლეოდეს იმაზეც, თუ როგორ უნდა გადაწყდეს პირველად წაყენებული ბრალდების ბედი, როდესაც შემდგომ წარდგენილი ბრალდება არ დადასტურდება, მისი წაყენება და ბრალდებულად ყოფნის ვადის გაგრძელება უსაფუძვლო აღმოჩნდება, ხოლო პირველად წარდგენილი ბრალდება თუ დადასტურდა, როგორ უნდა მოიქცეს სასამართლო ასეთ შემთხვევაში?

ჩემი აზრით, ვინაიდან ბრალდებულის მიმართ მოქმედებს კანონი, რომელსაც ვერ შეცვლის პროკურორის მიერ ვარაუდის საფუძველზე ბრალის წაყენება, უნდა შესრულდეს 169-ე მუხლის მე-8 ნაწილის მოთხოვნა და ბრალდებული უნდა გათავისუფლდეს, როგორც პირი, რომელიც ბრალდებულის მდგომარეობაში იმყოფებოდა 9 თვეზე მეტი ხნის განმავლობაში, რა თქმა უნდა, თუ გავიდა 9 თვეზე მეტი ბრალდებულად ცნობიდან წინასასამართლო სხდომამდე. ასეთი დასკვნა გამომდინარეობს სსსკ 169-ე მუხლის მე-8 ნაწილიდან. კერძოდ, ეს დასკვნა გამომდინარეობს ამ ნაწილის იმპერატიული მითითებიდან:

„დანაშაულის ერთი შემთხვევის გამო წინასასამართლო სხდომის დაწყებამდე პირი შეიძლება ბრალდებულად ცნობილი იყოს არაუმეტეს 9 თვისა“.

რა თქმა უნდა, ამ მითითებასაც დაზუსტება სჭირდება, მაგრამ, სანამ ეს მოქმედებს, ეს უნდა სრულდებოდეს. დაზუსტებას მოითხოვს, მაგალითად, სიტყვათა წყობა: „დანაშაულის ერთი

შემთხვევის“ შინაარსი. გასარკვევია – ეს ერთი დანაშაულია, თუ ერთდროულად ჩადენილ დანაშაულთა ერთობლიობა. მაგალითად, ავტოავარიის შედეგად 2 გარდაიცვალა, 12 მძიმედ დაზიანდა, 7 ნაკლებად მძიმედ, ან მთვრალმა ავტომატის ჯერი მიუშვა ბრბოს და რამდენიმე მოკლა, რამდენიმე სხვადასხვა სიმძიმით დააზიანა. აქ დანაშაულის ორი შემთხვევაა. ერთი ავტოავარია სხვადასხვა შედეგით და მეორე – განზრახი ქმედება მკვლელობებით და ჯანმრთელობის დაზიანებით. ორივე შემთხვევაში სახეზეა დანაშაულთა ერთობლიობა, მაგრამ შემთხვევა თითოა და ამიტომ ასეთ საქმეებზე ბრალდებულად ყოფნის ვადა 9 თვეს არ უნდა გადაცდეს. გარკვევით არ ჩანს კანონის აზრი დანაშაულთა რეალური ერთობლიობის შემთხვევაშიც ანალოგიურად უნდა გადაწყდეს საკითხი, თუ არა. მაგალითად, ვთქვათ შურისძიების მოტივით პირმა ჯერ ცეცხლსასროლი იარაღიდან გასროლით ერთი მოკლა. მერე წავიდა და სხვა ადგილას მეორეს ორივე თვალი დასთხარა. მესამის სახლს ცეცხლი წაუკიდა, რომელშიაც უგონოდ მთვრალი ადამიანი ცოცხლად დაიწვა და ეს ყველაფერი სამ საათში გააკეთა. სახეზეა დანაშაულის სამი შემთხვევა. თანაც დანაშაული მძიმე და განსაკუთრებით მძიმეც არის, რაც დაკავებასა და დაპატიმრებასაც, რა თქმა უნდა, გამოიწვევს. თუ ამ სამივე დანაშაულისათვის დააკავეს ამ დანაშაულთა ჩამდენი, ის სსსკ 170-ე მუხლის მე-2 ნაწილის თანახმად ამ სამივე დანაშაულთა ერთობლიობისათვის ბრალდებული იქნება დაკავების მომენტიდან, მიუხედავად იმისა, რომ დანაშაულის სამ შემთხვევას აქვს ადგილი და არა ერთს. ასეთ შემთხვევაში ბრალდებულად ყოფნის 9 თვიანი მაქსიმალური ვადა ერთდროულად უნდა დაიწყოს დაკავების მომენტიდან და იგი არ შეიძლება გაგრძელდეს 9 თვეზე მეტი, თუ 9 თვის ამოწურვამდე იმავე ბრალდებულს კანონიერად არ წარედგინა ბრალი, მეოთხედ დანაშაულის ან დანაშაულთა ჩადენისათვის. მაგრამ ასეთი დასკვნა გამომდინარეობს სსსკ საერთო პრინციპებიდან და არა 169-ე მუხლის მე-8 ნაწილიდან, რომელიც არეგულირებს ამ საკითხს. ჩემი აზრით, ამ საკითხის უფრო სრულყოფილად დარეგულირების, სსსკ ნორმის გამო-

ყენების გაადვილებისა და მისი ეფექტურობის ამაღლებისათვის საჭიროა სსსკ 169-ე მუხლის მე-8 ნაწილში პირველი წინადადება ჩამოყალიბდეს შემდეგნაირად: – ერთი ბრალდებით, მიუხედავად ჩადენილ დანაშაულთა რაოდენობის, სიმძიმისა და საქმის სირთულისა, პირის ბრალდებულად ყოფნის ვადა არ უნდა აღემატებოდეს 9 თვეს, – შემდგომ ტექსტი შეიძლება გაგრძელდეს, როგორც არის და ამით ეს საკითხი მოგვარებულად შეიძლება ჩაითვალოს.

აქვე გვერდს ვერ აუვლით კანონის დაზუსტების საჭიროების მეორე შემთხვევას. კერძოდ:

1. სსსკ 170-ე მუხლის მე-2 ნაწილი ბრალდებულად აცხადებს ნებისმიერ პირს დაკავების მომენტიდან, ე.ი. დაკავებულს ვარაუდის საფუძველზე, როგორც წესი, მტკიცებულების გარეშე, ან არასაკმარისი მტკიცებულების საფუძველზე, რითაც იგი აშკარად ეწინააღმდეგება კონსტიტუციის მე-40 მუხლს, რომელიც ერთსა და იგივე უტყუარ მტკიცებულებებს მოითხოვს ბრალდებულის სახით პასუხისგებაში მიცემისათვის (ბრალდებულად ცნობისათვის), საბრალდებო დასკვნისა და გამამტყუნებელი განაჩენისათვის.

2. იგი ეწინააღმდეგება, აგრეთვე, სსსკ მე-12, მე-16, მე-17, 33-ე, 166-ე, 168-ე, 169-ე მუხლებს, რომლებიც პროკურორს ანიჭებენ სისხლისსამართლებრივი დევნის დისკრეციულ უფლებას და მხოლოდ მას ანიჭებენ პირის ბრალდებულად ცნობის უფლებას.

3. სსსკ 172-ე მუხლი დაკავების უფლებას პროკურორის გარდა ბევრ სხვასაც აძლევს და იშვიათი შემთხვევის გარდა, დაკავებას ახდენენ არა პროკურორები, არამედ სხვები. პირი დაკავებისთანავე თუ ბრალდებულად არის გამოცხადებული კანონით, მიუხედავად იმისა, დაკავების შესახებ პროკურორმა იცის თუ არა, მაშინ რა მნიშვნელობა აქვს სსსკ მე-17 მუხლის მოთხოვნას, რომელიც ჩამოყალიბებულია შემდეგნაირად:

„1. პირს ბრალი წაყენება, თუ არსებობს დასაბუთებული ვარაუდი, რომ მან ჩაიდინა დანაშაული.

2. პირის ბრალდება მხოლოდ პროკურორის უფლებამოსილე-

გარდა თქმულისა, სხვა უამრავ კითხვას წარმოშობს ბრალდებასთან დაკავშირებულ სსსკ ნორმებს შორის არსებული წინააღმდეგობები. კერძოდ: როგორ ხდება სსსკ 172-ე მუხლში ჩამოთვლილი ნებისმიერი სამართალდამცავი ორგანოს თანამშრომლის მიერ კანონიერად ან უკანონოდ დაკავებული პირი ბრალდებული დაკავებისთანავე და ისიც ავტომატურად. მხოლოდ დაკავების შედეგად მაშინ, როცა პირის ბრალდება მხოლოდ პროკურორის უფლებამოსილებაა? ანდა დაკავება, თუნდაც სსსკ 171-ე მუხლით გათვალისწინებული საფუძველით საკმარისია ადამიანის ბრალდებულად ცნობისათვის და ისიც ამისათვის არაკომპეტენტური პირის მოქმედების შედეგად? ვინ წყვეტს ასეთ შემთხვევაში ბრალდების საკითხს, პროკურორი თუ დამკავებელი პოლიციელის კანონიერი ან უკანონო მოქმედება? ანდა ასეთი მოქმედება ყოველგვარი შემოწმების გარეშე საკმარისია პირის ბრალდებულად გამოცხადებისათვის და ისიც კანონით? ყველა ამ შეკითხვაზე პასუხი შეიძლება იყოს მხოლოდ უარყოფითი. გარდა ამისა, კანონით ბრალდებულად გამოცხადებული პირის პროკურორის მიერ ბრალდებულად ცნობა თუ საჭიროა, მაშინ მისი ფუნქცია ამ ნაწილში სხვა არაფერია, თუ არა იმის თქმა, რომ ბრალდებული ბრალდებულია, ე.ი. პროკურორის უფლებამოსილება ნულამდეა დაყვანილი და დაკავებულის ბრალდების საკითხს წყვეტს სსსკ 170-ე მუხლი მხოლოდ მისი დაკავების საფუძველზე, რაც აპარალიზებს პროკურორის ფუნქციას დაკავებულთა ბრალდების ნაწილში, რის გამოც, ეს ჩემი აზრით, დაუშვებელია თუ კანონად ჩავთვლით სსსკ მე-17 მუხლის მე-2 ნაწილის მითითებას: „პირის ბრალდება მხოლოდ პროკურორის უფლებამოსილებაა“.

ხარვეზის გამოსასწორებლად მიზანშეწონილად მიგვაჩნია: 1. სსსკ 170-ე მუხლის მე-2 ნაწილში მე-2 წინადადება „დაკავების მომენტიდან პირი ითვლება ბრალდებულად“ შეიცვალოს წინადადებით: – დაკავებული სარგებლობს ბრალდებულის უფლებებით, რაც მას უნდა გამოეცხადოს დაკავებისთანავე, ხოლო ამ უფლებათა სრული ჩამონათვალი მასვე უნდა გადაეცეს დაკა-

კების შესახებ ოქმზე ხელის მოწერისთანავე.

3. სსსკ 169-ე მუხლის პირველი ნაწილი მოყვანილ იქნეს კონსტიტუციის მე-40 მუხლის მოთხოვნასთან შესაბამისობაში. იგი ჩამოყალიბდეს შემდეგნაირად: პირის ბრალდებულად ცნობის საფუძველია გამოძიების სტადიაზე შეკრებილ უტყუარ მტკიცებულებათა ერთობლიობა, რომელიც საკმარისია დასკვნის გაკეთებისათვის იმის შესახებ, რომ ამ პირმა ჩაიდინა კონკრეტული დანაშაული. ასეთი ცვლილების აუცილებლობას, თუმცა არაპირდაპირ, მაგრამ მაინც ადასტურებს ისიც, რომ სსსკ მე-3 მუხლის მე-11 პუნქტი დასაბუთებულ ვარაუდს განსაზღვრავს როგორც საგამოძიებო მოქმედებათა ჩატარებისა და აღკვეთის ღონისძიებათა გამოყენების მტკიცებულებით სტანდარტს და არა როგორც ბრალდების საფუძველს. აქედან გამომდინარე, სსსკ მე-3 მუხლის მე-11 პუნქტისა და ამავე სსსკ 169-ე მუხლის პირველი ნაწილის მოთხოვნებს შორისაც წინააღმდეგობაა, რაც მოისპობა ამ რეკომენდაციის მიღებისა და განხორციელების შემთხვევაში.

ზუსტად ისეა შესაცვლელი სსსკ მე-17 მუხლის პირველი ნაწილი, როგორც 169-ე მუხლის პირველი ნაწილი.

3. სსსკ მე-3 მუხლში სხვა ტერმინთა შორის მოთავსდეს უტყუარი მტკიცებულების შემდეგი შინაარსის განმარტება: – უტყუარი მტკიცებულება, რომელიც მოპოვებულია სსსკ ყველა მოთხოვნის დაცვით საქმისთვის მნიშვნელობის მქონე, დასაშვებია და რომლის სისწორეზე პასუხისმგებელი არიან მოპოვებელი (გამომძიებელი, პროკურორი, სხვა სამართალდამცავი ორგანოს წარმომადგენლები); წარმომდგენი (ბრალდებული, ადვოკატი, პროცესის სხვა მონაწილე); მტკიცებულებათა შემქმნელები და არსებულ მტკიცებულებათა შესახებ განმარტების მიმცემი პირები (ექსპერტები, თარჯიმნები; სხვა პირები, რომლებსაც სამსახურებრივად ევალებათ მტკიცებულებათა ხარისხზე ზრუნვა ან კონკრეტულ შემთხვევაში დაევალოთ მტკიცებულების ან მტკიცებითი მნიშვნელობის მქონე საგნის, ნივთის ანდა სხვა ობიექტის დაცვა.

4. დასაბუთებული ვარაუდის რეალობასა და ჭეშმარიტებას-

თან გათანაბრების საფუძველი საერთოდ არ არსებობს. ამიტომ არავითარი სისხლისსამართლებრივი ღონისძიების გამოყენების საფუძველს ის არ შეიძლება წარმოადგენდეს.

გადასახედია სსსკ სხვა მუხლებიც, მაგალითად: 1. სსსკ მე-2 მუხლის მე-7 ნაწილი ჩამოყალიბებულია შემდეგნაირად:

„საქართველოს მოქალაქე, რომელიც დიპლომატიური იმუნიტეტით სარგებლობს, აგრეთვე საზღვარგარეთ მყოფი მისი ოჯახის წევრები, თუ ისინი ნებაყოფლობით არ დათანხმდებიან ადგილსამყოფელი ქვეყნის სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობის გამოყენებას, ექვემდებარებიან საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობის იურისდიქციას“

ამავე სსსკ მე-3 მუხლის მე-3 პუნქტი განმარტავს რა ოჯახის წევრის ცნებას, მიუთითებს: „ოჯახის წევრი – მეუღლე, არასრულწლოვანი შვილი ან გერი, მასთან მუდმივად მცხოვრები პირი“.

ამ საკანონმდებლო მოთხოვნების ზუსტი შინაარსიდან გამომდინარე, თუ საქართველოს მოქალაქე მსოფლიოს ერთ-ერთ, რომელიმე ქვეყანაში სარგებლობს დიპლომატიური იმუნიტეტით, მისი მეუღლე ან არასრულწლოვანი შვილი ან გერი და მასთან, ე.ი. გერთან მუდმივად მცხოვრები პირი ექვემდებარებიან საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო იურისდიქციას მსოფლიოს ნებისმიერ ქვეყანაში, თუ ისინი იმყოფებიან საზღვარგარეთ, ე.ი. საქართველოს ფარგლებს გარეთ და ნებაყოფლობით არ დათანხმდებიან ადგილსამყოფელი ქვეყნის სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობის გამოყენებას. განსახილველი მუხლის ეს ნაწილი, რა თქმა უნდა, არ შეესაბამება იმ საერთაშორისო ნორმატიულ აქტებს, რომლებიც არეგულირებს ამ ნაწილით გათვალისწინებულ ურთიერთობებს. მოკლედ რომ ვთქვათ, საქართველოს სსსკ მე-2 მუხლის მე-7 ნაწილი მოსაყვანია შესაბამისობაში ვენის კონვენციასთან დიპლომატიური ურთიერთობის შესახებ, რომელიც მიღებულია 1961 წლის 18 აპრილს და რომელსაც საქართველო შეუერთდა 1993 წლის 13 მაისის დადგენილებით.

2. თანახმად სსსკ 38-ე მუხლის მე-7 ნაწილისა, ბრალდებულს უფლება აქვს: „...მონაწილეობა მიიღოს მისი ან მისი ადვოკატის შუამდგომლობით ჩატარებულ საგამოძიებო მოქმედებაში; მოითხოვოს ადვოკატის დასწრება მისი მონაწილეობით ჩატარებული საგამოძიებო მოქმედების დროს“.

ეს ორივე უფლება განუხორციელებელია, რადგანაც: ა) ჩატარებულ საგამოძიებო მოქმედებაში მონაწილეობა პრაქტიკულად შეუძლებელია; ბ) ჩატარებული საგამოძიებო მოქმედების დროს დასწრების მოთხოვნა განუხორციელებელი და აბსურდული უაზრობაა, რადგანაც ის დრო, რომელზეც კანონი მიუთითებს, უკვე გასულია და მას ბრალდებულის მოთხოვნა ვერ დააბრუნებს.

ბრალდებულს მართლა ექნებოდა აღნიშნული უფლებების გამოყენების შესაძლებლობა, კანონში ამის შესახებ რომ ყოფილიყო შემდეგი სახის მითითებები: ა). ბრალდებულს უფლება აქვს: – მონაწილეობა მიიღოს საგამოძიებო მოქმედების ჩატარებაში, რომელიც ტარდება მისი ან მისი ადვოკატის შუამდგომლობით. ბ) მას უფლება აქვს, აგრეთვე, მოითხოვოს მისი ადვოკატის დასწრება იმ საგამოძიებო მოქმედების ჩატარებაში, რომელსაც თვითონ დაესწრება, ან ჩატარდება მისი მოთხოვნით.

3. სსსკ 72-ე მუხლის პირველი ნაწილი მიუთითებს: „ამ კოდექსის არსებითი დარღვევით მოპოვებული მტკიცებულება და ამგვარი მტკიცებულების საფუძველზე კანონიერად მოპოვებული სხვა მტკიცებულება, თუ ის აუარესებს ბრალდებულის სამართლებრივ მდგომარეობას, დაუშვებელია და იურიდიული ძალა არ გააჩნია“

ჩემი აზრით, უკეთესი იქნებოდა არა ამ კოდექსის არსებით დარღვევაზე მითითება, არამედ ამ კოდექსის მოთხოვნათა არსებით დარღვევაზე მითითება. კოდექსი არ ირღვევა, მიუხედავად იმისა, მისი მოთხოვნა შესრულდება, არ შესრულდება, სწორად შესრულდება, თუ არასწორად შესრულდება. კოდექსი ისევე, როგორც ნებისმიერი სხვა კანონი, უცვლელად რჩება მიუხედავად მისი მოთხოვნათა შეუსრულებლობისა და არასწორად შესრულებისა. შეიძლება მხოლოდ კოდექსისა და სხვა ნებისმიერი

კანონის მოთხოვნათა დარღვევა და არა თვით კოდექსისა და სხვა კანონის დარღვევა. ამიტომ სწორი იქნება სსსკ 172-ე მუხლის პირველ ნაწილში ამ კოდექსის მოთხოვნათა არსებით დარღვევაზე მითითება. კოდექსი ან სხვა კანონი, რომ ირღვეოდეს, მაშინ ან დარღვეული კოდექსი და კანონები უნდა გვქონოდა გამოყენებაში ან ყოველი დარღვევისა და გამოყენების შემდეგ კოდექსი და სხვა კანონები უნდა გაგვესწორებინა. ეს ასე არ ხდება იმიტომ, რომ კანონი არ ირღვევა. სწორედ ამიტომ ამის გაკეთება საჭირო არ არის.

განვიხილოთ ეს საკითხი კონკრეტული მაგალითის მიხედვით და დავიწყოთ იგი სახელმწიფოს უზენაესი კანონიდან – კონსტიტუციიდან. საქართველოს კონსტიტუციის მე-15 მუხლი მიუთითებს: „1. სიცოცხლე ადამიანის ხელშეუვალი უფლებაა და მას იცავს კანონი. 2. სიკვდილით დასჯა აკრძალულია“.

ვთქვათ, კონკრეტულმა პირმა მკვლელობის დამკვეთისაგან მიიღო ათი ათასი აშშ დოლარი, რის გამოც მოკლა ადამიანი, ე.ი. შეასრულა შეკვეთა. ასეთი მკვლელობისაგან ადამიანის სიცოცხლეს იცავს სსკ 109-ე მუხლის მე-3 ნაწილის „გ“ პუნქტი.

ახლა ვუპასუხოთ კითხვას: დაარღვია თუ არა ამ მკვლელობამ კონსტიტუცია ან მისი მე-15 მუხლი, ან სსკ, მისი 109-ე მუხლის მე-3 ნაწილის „გ“ პუნქტი, ანდა სხვა რომელიმე კანონი?

ამ კითხვაზე სწორი პასუხია – არა, რადგანაც ამ მკვლელობას არც ერთ კანონზე არავითარი გავლენა არ მოუხდენია, ყველა კანონი დარჩა ისე, როგორც იყო მკვლელობამდე და ზუსტად ისევე აგრძელებს მოქმედებას, აფრთხილებს ყველას იმის შესახებ, რომ ვინც მისი მოთხოვნის საწინააღმდეგოდ მოიქცევა, მის საწინააღმდეგოდ კანონით გათვალისწინებული იძულებითი ღონისძიება გატარდება. ეს შინაარსია, ჩემი აზრით, ჩადებული კონსტიტუციის მე-15 მუხლში. კერძოდ, სიტყვებში: „სიცოცხლე ხელშეუვალია და მას იცავს კანონი“ და სსკ 109-ე მუხლის მე-3 ნაწილის „გ“ პუნქტის დისპოზიცია და სანქციაში.

ამრიგად, ადამიანს შეუძლია დაარღვიოს კანონის მოთხოვნა და არა კანონი. ვინც ამას ჩაიდენს, შეიძლება დაისაჯოს. ეს ასე

უნდა იყოს და როგორც წესი, ასე ხდება.

4. ამ მუხლის ამ ნაწილის მიმართ მეორე შენიშვნა მდგომარეობს იმაში, რომ სსსკ მოთხოვნათა არსებით დარღვევით მიღებული მტკიცებულება, ჩემი აზრით, საერთოდ დაუშვებელი უნდა იყოს და ამ ნაწილიდან ამოსაღებია სიტყვათა წყობა: „თუ ეს აუარესებს ბრალდებულის სამართლებრივ მდგომარეობას“. ასეთ შემთხვევაში გამოდის, რომ სსსკ მოთხოვნათა არსებითი დარღვევით მიღებული მტკიცებულება თუ არ აუარესებს ან აუმაღლებს ბრალდებულის სამართლებრივ მდგომარეობას, ის დასაშვები მტკიცებულება ყოფილა, მაგრამ ამასაც გამორიცხავს ამავე ნაწილის მითითება იმის შესახებ, რომ ის „დაუშვებელია და იურიდიული ძალა არ გააჩნია“ თუ მტკიცებულებას იურიდიული ძალა არ გააჩნია ის საერთოდ არავითარი გადაწყვეტილების მისაღებად არ შეიძლება გამოყენებულ იქნეს. მაგრამ აქ წარმოიშობა მეორე კითხვა: რატომ უნდა წყდებოდეს საკითხი ბრალდებულის სასარგებლოდ მტკიცებულებათა გამოყენებისას, მაშინ, როდესაც მხარეებს შორის ამ ნაწილში სრული თანასწორობაა გათვალისწინებული კანონით; სისხლის სამართლის კოდექსის მიზანია დანაშაულებრივი ხელყოფის თავიდან აცილება და მართლწესრიგის დაცვა, ე.ი. სს კოდექსით დაცული ობიექტების, მათ შორის ადამიანის (დაზარალებულის) უფლებების დაცვის უზრუნველყოფა, სსსკ მიზანია მართლმსაჯულების განხორციელება, ხოლო ბრალდებულის პრივილეგირება იწვევს დაზარალებულის უფლების შელახვას, სსკ სასჯელს აწესებს დაზარალებულის უფლებებისა და ინტერესების დაცვის მიზნით და არა დანაშაულის ჩადენისა და სასჯელის გამოყენების მიზნით. თქმულიდან და სსსკ მიზნებიდან (მართლმსაჯულების განხორციელება ობიექტურად) გამომდინარე, სსსკ 72-ე მუხლის პირველი ნაწილიდან სიტყვათა წყობა: „თუ ის აუარესებს ბრალდებულის სამართლებრივ მდგომარეობას“, ჩემი აზრით, ამოსაღებია.

5. ამავე მუხლის ამავე ნაწილის მიმართ გვაქვს მესამე შენიშვნაც. კერძოდ, ეს ნაწილი დაუშვებლად აცხადებს სსსკ მოთხოვნათა არსებითი დარღვევით მიღებული მტკიცებულების

საფუძველზე კანონიერად მიღებულ მტკიცებულებას, რაც არ მიგვაჩნია სსსკ და სსკ პრინციპებთან შესაბამის მოთხოვნად. ეს სხვა არაფერია, თუ არა საგამოძიებო და პროკურატურის ორგანოების თანამშრომლების მიერ დაშვებულ დარღვევაზე საქმის ინტერესების, როგორც წესი, დაზარალებულის ხარჯზე (მხედველობაშია ნებისმიერი დაზარალებული, მათ შორის სახელმწიფოც) რეაგირება. ვინც კანონის მოთხოვნას დაარღვევს, მან მის მიერ ჩადენილი დარღვევისათვის პასუხი უნდა აგოს, ხოლო კანონიერი გზით მიღებული მტკიცებულება კანონიერად დასაშვებად უნდა ჩაითვალოს. მაგალითად გამომძიებელმა უკანონოდ ჩაატარა ჩხრეკა. ჩხრეკის დროს ამოიღო ჩანაწერი ასეთი შინაარსის: სოსო სასწრაფოდ მიიღე ზომები. ქაღალდზე სხვა რაღაცებიც ეწერა, მაგრამ საყურადღებო ეს იყო. სასამართლომ ჩხრეკა უკანონოდ ჩატარებულად, ხოლო ჩხრეკის შედეგი დაუშვებელ მტკიცებულებად ცნო. მაგრამ პოლიციამ სოსო დაადგინა. შემდგომ მის მიმართ ოპერატიული ღონისძიება გამოიყენა და დაადგინა, რომ სოსომ და მისმა ამხანაგმა ერთ-ერთი ხის ძირას მიწის ნაკვეთზე, რომელიც დამუშავებული არ იყო, სარეველა მცენარეები დარგეს. ოფიციალური შემოწმების შედეგად ამ ხის ძირას 18 დღის წინ გაუჩინარებული ადამიანის გვამი აღმოჩნდა. ანგარებითა და შეკვეთით მკვლელობის საქმე გაიხსნა. ყველა მტკიცებულება მოპოვებულ იქნა უკანონოდ ჩატარებული ჩხრეკის შედეგად მიღებული ინფორმაციის საფუძველზე. ასეთ ვითარებაში კანონიერად მიღებული მტკიცებულების დაუშვებლად მიჩნევა მხოლოდ იმიტომ, რომ მისი მიღება მოხდა უკანონოდ მიღებული ინფორმაციის საფუძველზე, არ მიმაჩნია მიზანშეწონილად შემდეგ გარემოებათა გამო:

1. უკანონოდ მტკიცებულების მოპოვება შეიძლება მოხდეს შეცდომით (მისატყვებელი, არამისატყვებელი), გაუფრთხილებლობით ან განზრახ. მას შეიძლება სხვადასხვა მიზანი ჰქონდეს, სხვადასხვა შედეგით დამთავრდეს. ზოგი შედეგი, უფრო მძიმე შეიძლება იყოს, ზოგი – შედარებით მსუბუქი. ამიტომ, რა თქმა უნდა, მტკიცებულების უკანონოდ მოპოვება რეაგირების გარეშე არ უნდა დარჩეს და რეაგირება უნდა მოხდეს ზემოთ

ჩამოთვლილ და სხვა მსგავს გარემოებათა გათვალისწინებით, მაგრამ ამ რეაგირებამ ხელი არ უნდა შეუშალოს საქმეზე ჭეშმარიტების დადგენას, ე.ი. სისხლის სამართლისა და სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსების მიზნებს: დანაშაულის თავიდან აცილებას, მართლწესრიგის დაცვას, კანონიერი, სამართლიანი, ობიექტური მართლმსაჯულების განხორციელებას, დამნაშავის მიმართ კანონიერი ღონისძიების გატარებას, მის რე-სოციალიზაციას, დანაშაულის ჩადენის შედეგად დარღვეული სამართლიანობის აღდგენას და სხვა ამგვარ სასიკეთო საქმეს.

II. ზემოთ თქმულიდან გამომდინარე, უკანონოდ მტკიცებულების მოპოვებაზე რეაგირება უნდა მოხდეს ზემოთ ჩამოთვლილ და სხვა გარემოებათა გათვალისწინებით, მაგრამ, ჩემი აზრით, კანონიერად მოპოვებული ყველა მტკიცებულება, თუ საეჭვო არ არის მისი შესაბამისობა რეალობასთან, ის უნდა იყოს გამოყენებული სისხლის სამართლებრივ და სისხლის საპროცესო სამართლებრივ გადაწყვეტილებათა მისაღებად.

III. რაც შეეხება უკანონოდ მტკიცებულებათა მოპოვებაზე რეაგირებას, კანონმდებლის პოზიცია ამ საკითხთან დაკავშირებით, ჩემი აზრით, ნამდვილად სწორია. მაგრამ, ვფიქრობ, ჯობია, თუ კანონმდებელს სურს პასუხისმგებლობის გაძლიერება უკანონოდ მტკიცებულებათა მოპოვებისა და მათი ფალსიფიცირებისათვის, უფრო დაიხვეწოს დისციპლინური და ადმინისტრაციული ღონისძიებები და სასჯელები სსკ 42-ე თავში 368-373 მუხლებში. შეიძლება ამ ნორმებს დაემატოს რამე ან სხვანაირად მოხდეს მათი დახვეწა-გაუმჯობესება.

სსსკ მე-3 მუხლის მე-11 პუნქტი, განმარტავს რა დასაბუთებული ვარაუდის ცნებას, მიუთითებს: „დასაბუთებელი ვარაუდი – ფაქტის ან ინფორმაციის ერთობლიობა, რომელიც მოცემული სისხლის სამართლის საქმის გარემოებათა ერთობლიობით დაკმაყოფილებდა ობიექტურ პირს, რათა დაესკვნა პირის მიერ დანაშაულის შესაძლო ჩადენა, ამ კოდექსით პირდაპირ გათვალისწინებული საგამოძიებო მოქმედების ჩატარებისათვის ანდა აღკვეთის ღონისძიების გამოყენებისათვის გათვალისწინებული მტკიცებულებითი სტანდარტი“.

ახლა ვნახოთ, რა არის ფაქტი, ინფორმაცია და სტანდარტი. ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონის (ქსე. 1986) განმარტებით, ფაქტი არის ნამდვილი, ჭეშმარიტი, არა გამოგონილი ამბავი, შემთხვევა, მოვლენა (გვ. 443); ინფორმაცია არის ცნობა, შეტყობინება რამე მომხდარი ამბის, რისამე მდგომარეობის და სხვ. შესახებ (გვ 250.), ხოლო სტანდარტი არის ტიპობრივი სახე, ნიმუში, რომელსაც უნდა შეესაბამებოდეს ნაწარმი ხარისხის, ზომის, წონის და სხვ. მიხედვით (გვ 412.). განსახილველი მე-3 მუხლის მე-11 პუნქტში გამოყენებულია, აგრეთვე, სიტყვათა წყობა „...დანაშაულის შესაძლო ჩადენა“ ამ სიტყვებიდან დანაშაულის ჩადენა საერთოდ გასაგებია, ხოლო სიტყვა „შესაძლო“-ს შესახებ ინტერესს მოკლებული არ იქნება, თუ გადავხედავთ იმავე ლექსიკონს (ქსე. 1986. გვ. 493). შესაძლო იგივეა, რაც შესაძლებელი, იქვე შესაძლებელი (შესაძლებლისა) რაც შეიძლება, მოსახერხებელი, დასაშვები, დასკვნის გამოტანა შესაძლებელია.

განსახილველი მე-3 მუხლის მე-11 პუნქტს მისი ზუსტი შინაარსიდან გამომდინარე თუ გავიგებთ, გამოდის, რომ აღნიშნულ პუნქტში სიტყვათა წყობა: „დასაბუთებული ვარაუდი“ სისხლის საპროცესო სამართლის კოდექსში, როგორც მტკიცებულებითი სტანდარტი, შეიძლება გამოყენებულ იქნეს მხოლოდ ორი მიზნით: 1). სსს კოდექსით პირდაპირ გათვალისწინებული საგამოძიებო მოქმედების ჩატარების და 2) ნებისმიერი აღკვეთის ღონისძიების არჩევის მიზნით. მაგრამ არც ეს არ არის ამ პუნქტში გამართულად გამოთქმული. ასე ერთ-ერთი ვარაუდის სახით შეიძლება იგულისხმოს მკითხველმა, თუმცა ეს ვარაუდიც სწორი არ არის, შემდეგ გარემოებათა გამო:

1) ამ პუნქტიდან ჩანს დასაბუთებული ვარაუდის განმარტების მცდელობა, მხოლოდ ზემოთ აღნიშნული ორი მიზნით. სხვა მიზნით ამ ცნების გამოყენების შესაძლებლობის შესახებ განსახილველი პუნქტი მსჯელობის საფუძველს არ იძლევა. ასეთი დასკვნის გაკეთების საფუძველს იძლევა ის, რომ ეს პუნქტი ამავე კოდექსის სხვა მუხლებთან შედარებით ნაკლებ მოთხოვნებს უყენებს და ნაკლებ მნიშვნელობას ანიჭებს დასა-

ბუთებული ვარაუდის ცნებას. ამ პუნქტის განმარტებით დასაბუთებული ვარაუდია ფაქტების ან ინფორმაციის ერთობლიობა, ე.ი. ისეთი ინფორმაცია საკმარისადაა მიჩნეული, რომელიც არავითარ ფაქტს არ შეიცავს და არც მიუთითებს ასეთზე, მაგრამ ასახულია ერთზე მეტ შეტყობინებაში ანუ წარმოადგენს ინფორმაციის ერთობლიობას, ხოლო ფაქტის არსებობა ამ განმარტებიდან გამომდინარე აუცილებელი არ არის. რაც შეეხება ამ განმარტებაში ჩართულ სიტყვებს: „რომელიც (იგულისხმება ფაქტების ან ინფორმაციის ერთობლიობა. ა.კ.) მოცემული სისხლის სამართლის საქმის გარემოებათა ერთობლიობით დააკმაყოფილებდა ობიექტურ პირს, რათა დაესკვნა პირის მიერ დანაშაულის შესაძლო ჩადენა დასრულებულ აზრს არ გამოხატავს, ხოლო საპროცესოსამართლებრივი მნიშვნელობის მომდევნო სიტყვებით სავარაუდოდ და ისიც ალბათობის დაბალი ხარისხით მიაწინებს მხოლოდ იმაზე, რომ ეს განმარტება თითქოსდა უნდა იქნეს გამოყენებული სსს კოდექსში პირდაპირ მითითებული საგამოძიებო მოქმედების ჩატარებისა და აღკვეთის ღონისძიების გამოყენებისათვის მტკიცებულებითი სტანდარტის სახით.

მოკლედ რომ ვთქვათ, სისხლის საპროცესოსამართლებრივ ტერმინად გამოცხადებული „დასაბუთებული ვარაუდის“ განმარტება, მოცემული სსსკ მე-3 მუხლის მე-11 პუნქტში, ჩემი აზრით, არ აკმაყოფილებს სისხლის საპროცესოსამართლებრივ ტერმინისათვის აუცილებელ მოთხოვნებს შემდეგ გარემოებათა გამო:

ვარაუდი, ე.ი. წინასწარი, მიახლოებითი, არაზუსტი განმარტება, რაც შესაძლებლობასა და შესაძლო მოლოდინს ეყრდნობა, მას რეალობასთან არავითარი კავშირი არა აქვს, გარდა იმისა, რომ იგი წარმოიშვა ადამიანის აზრში, მაგრამ მისი რეალურად არსებობის ფაქტი არ არის დადგენილი. საპროცესო გადაწყვეტილების მისაღებად საჭირო დროში (წარსული, აწმომ, მომავალი) მის გამოყენებას, მიუხედავად იმისა, რომ იგი შეიძლება დასაბუთებული იყოს, არც საქართველოს კონსტიტუცია და არც საქართველოში მოქმედი არც ერთი საერთაშორისო

ნორმატიული აქტი, რომელიც ადამიანის ეფლებასა და თავისუფლებას იცავს, არა მარტო დასაშვებ, არამედ საერთოდ მტკიცებულებად არ მიიჩნევა.

ვარაუდი, თუნდაც ძალიან კარგად დასაბუთებული, შეიძლება გამოყენებული იქნეს ისეთი საგამოძიებო მოქმედების ჩატარების საფუძვლად, რომელიც არ არის დაკავშირებული ადამიანის უფლებათა ან თავისუფლებათა შეზღუდვასთან და სასამართლოს განჩინება არ სჭირდება, საგამოძიებო ვერსიების ასაგებად, დამნაშავეობის პროგნოზირებისათვის კრიმინოლოგიაში და ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობაში. ასევე ეჭვი, რასაც ზოგ შემთხვევაში ვარაუდის ერთ-ერთ სახედ თვლიან, მაგრამ მისი არსებობა კანონით გათვალისწინებული წესით დადგენილი არ არის, არც ის წარმოადგენს მტკიცებულებას და ამიტომ საპროცესო სამართლებრივი გადაწყვეტილებისთვის მნიშვნელობა არა აქვს. თქმულიდან გამომდინარე, მიუხედავად სსსკ 198-ე მუხლის მე-2 ნაწილის მითითებისა, ვარაუდი არ შეიძლება აღკვეთის ღონისძიების საფუძვლად იქნეს გამოყენებული, რადგანაც: 1. საქართველოს კონსტიტუციის მე-40 მუხლის მე-3 პუნქტი მიუთითებს: დადგენილება ბრალდებულის სახით პირის პასუხისგებაში მიცემის შესახებ, საბრალდებო დასკვნა და გამამტყუნებელი განაჩენი უნდა ემყარებოდეს მხოლოდ უტყუარ მტკიცებულებებს, ... ე.ი. ამ სამი საპროცესო გადაწყვეტილების მიღებისათვის კონსტიტუცია ერთსა და იმავე მტკიცებულებასა და ერთნაირ დამტკიცებას მოითხოვს. ამიტომ სსსკ მე-5 და ამ საკითხის რეგულირებასთან დაკავშირებული სხვა მუხლები, განსაკუთრებით – 196-ე, 268-ე, 269-ე, 272-ე, 276-ე მუხლების მოთხოვნათა გათვალისწინებით დასამტკიცებელი ფაქტების, გარემოებებისა და მოვლენების დადასტურების მოთხოვნებთან დაკავშირებული ნორმები უნდა შეესაბამებოდეს ერთმანეთს.

ამ ნაშრომის ბოლოს ხაზი მინდა გავუსვა იმას, რომ მოქმედ სსს კოდექსში იმ ნორმებიდან, რომლებიც არეგულირებენ მტკიცებულებასთან დაკავშირებულ პრობლემებს, ჩემი აზრით, ყველაზე უკეთესად ჩამოყალიბებულია მე-13 მუხლში, მაგრამ არც მისი დახვეწა-გაუმჯობესების შესაძლებლობაა ამოწურუ-

ლი. იგი ჩამოყალიბებულია შემდეგნაირად:

„მუხლი 13. მტკიცებულება

1. მტკიცებულებას არა აქვს წინასწარ დადგენილი ძალა.

2. ბრალდებულის აღიარება, თუ ის არ დასტურდება მისი ბრალეულობის დამადასტურებელი სხვა მტკიცებულებებით, საკმარისი არ არის მის მიმართ გამამტყუნებელი განაჩენის გამოსატანად. გამამტყუნებელი განაჩენი უნდა ეფუძნებოდეს მხოლოდ ერთმანეთთან შეთანხმებულ, აშკარა და დამაჯერებელ მტკიცებულებათა ერთობლიობას, რომელიც გონივრულ ეჭვს მიღმა ადასტურებს პირის ბრალეულობას.

რაც შეეხება ამ მუხლის პირველ ნაწილს, ეს ასე იყო მთელს ყოფილ ე.წ. სოციალისტურ ბანაკში და ეს ასეა ახლაც ყველგან. საქართველოს 1961 წლის სსს კოდექსის 63-ე მუხლი (ცვლილებებითა და დამატებებით 1985 წლის 1 მარტამდე) მიუთითებდა: „არავითარ მტკიცებულებას სასამართლოსთვის, პროკურორისათვის, გამომძიებლისა და მომკვლევ პირისათვის წინასწარ დადგენილი ძალა არა აქვს.“ თქმულიდან გამომდინარე, მოქმედი სსსკ მე-13 მუხლის პირველი ნაწილის კომენტირება საჭიროდ არ მიმაჩნია. მეორე ნაწილი, ჩემი აზრით, შეესაბამება კონსტიტუციის მოთხოვნებს, სახელმწიფოსა და საზოგადოების ინტერესებს, რაც ნორმალურ დემოკრატიულ სამართლებრივ სახელმწიფოსა და საზოგადოებაში, მიმაჩნია, ერთმანეთს უნდა ემთხვეოდეს. მაგრამ ეს ნაწილი 27.09.2010. №3616 კანონით დამატების შეტანამდე, ჩემი აზრით, უკეთესად იყო ჩამოყალიბებული. აღნიშნულმა კანონმა ამ ნაწილს დაუმატა მასზე დამოკიდებული წინადადება „რომელიც გონივრულ ეჭვს მიღმა ადასტურებს პირის ბრალეულობას.“ ნამდვილად საჭირო იყო, ნამდვილად სჭირდებოდა ამ მუხლს ისეთი დამატება, რომელიც ბრალეულობის სრულყოფილად დადასტურებას მოითხოვდა. ამიტომ ეს იდეა უდავოდ სასარგებლოა. მაგრამ მიაღწია თუ არა სასარგებლო მიზანს ამ დამატებამ – ეს სხვა საკითხია. ჩემი აზრით, ვერ მიაღწია, რადგანაც ეჭვის მონაწილეობით, ეჭვიდან გამომდინარე, ან ეჭვთან დაკავშირებით რეალობის ასახვა შეუძლებელია. ყველაფერი არსებობს დროში და

სივრცეში. მაშასადამე, ბრალეულობაც დროში და სივრცეში უნდა არსებობდეს და დადასტურებაც. მაგრამ ამასთან არა მხოლოდ კანონშემოქმედებაში, არამედ ადამიანის საქმიანობაში საერთოდ გასათვალისწინებელია ისიც, რომ ყველაფერი იცვლება. შეიძლება გავიხსენოთ ჯორდანო ბრუნოსა და ტომას მალთუსის ბრალდებები, მაგრამ ამ სიშორეს წასვლა, მგონი არ გვჭირდება. პირდაპირ შეგვიძლია ვთქვათ, რომ კანონში ყველა სიტყვა გარკვეული და კონკრეტული შინაარსის მატარებელი უნდა იყოს. აქედან გამომდინარე ისმება კითხვა: რა არის გონივრული ეჭვი და მის მიღმა?

სად და როდის არსებობდა, არსებობს ან შეიძლება იარსებოს ამ „გონივრულ ეჭვს მიღმა“? აუცილებელი იყო ამ გაურკვეველი შინაარსის სიტყვათა წყობის შეკოწიწება და მისი განმარტება, რომელიც შეწყვეტილია მცდელობის სტადიაზე (სსსკ მუხ. მე-3. პ. მე-13). არ არსებობდა ქართული სიტყვა, რომელიც ზუსტად ასახავდა იმას, რაზეც კანონი მიუთითებს? ყველა ამ კითხვაზე, გარდა უკანასკნელისა, პასუხი შეიძლება იყოს მხოლოდ უარყოფითი. გარკვევით რომ ვთქვათ, ეჭვი არის მოსაზრება იმის შესახებ, რაც შეიძლება არსებობდეს ან არ არსებობდეს. სანამ ეჭვი არსებობს, უცნობია არსებობს თუ არა ის, რის შესახებაც ეჭვობს ადამიანი. თუ დადგინდა მისი არსებობა ან არარსებობა, მაშინ ყოველგვარი ეჭვი გაქრება. მაშასადამე, ფაქტობრივად არ არსებობს ნებისმიერი ეჭვის მიღმა. ეს რეალურად არაფრის ამსახველი სიტყვათა წყობა არ არის.

ჩემი აზრით, სსსკ მე-13 მუხლის მე-2 ნაწილის დამატება „რომელიც განივრულ ეჭვს მიღმა ადასტურებს პირის ბრალეულობას“ ჯობია შეიცვალოს სიტყვებით: – რომელიც უცილობლად ადასტურებს პირის ბრალეულობას. –

სიტყვის: „უცილობლად“ შეცვლა შეიძლება ქვემოთ ჩამოთვლილი სიტყვებიდან ერთ-ერთით: უდავოდ, დაურღვევლად, სრულყოფილად, დამაჯერებლად, საკმაოდ, საკმარისად, არასადავოდ ან შინაარსობრივად სხვა ტოლფასი სიტყვით.

თუ გავითვალისწინებთ იმასაც, რომ ამ დამატებაში მითითებაა მხოლოდ ბრალდებულის ბრალეულობაზე და არა სხვა

პირის ბრალეულობაზე, ხოლო ბრალდებასა და ბრალეულობას შორის განსხვავება დიდია, ამ დამატებაში სიტყვა: „პირის“ უნდა შეიცვალოს სიტყვით: „ბრალდებულის“, რის შედეგადაც აღნიშნული დამატება მიიღებს შემდეგ სახეს: „რომელიც უცილობლად ადასტურებს ბრალდებულის ბრალეულობას“. ეს იქნება, ჩემი აზრით, სისხლის საპროცესოსამართლებრივ სფეროში მოქმედი კანონმდებლობის შესაბამისად სრულიად დახვეწილი დამატება. ამით, რა თქმა უნდა, მოქმედი ახალი ჯერ კიდევ პრაქტიკულ საქმიანობაში არასაკმარისად შემოწმებული სსს კოდექსის დახვეწა-დაზუსტება დამთავრებულად არ შეიძლება ჩაითვალოს. ამას, ცხადია, პრაქტიკისა და თეორიული შესაძლებლობების გამოყენებით ჯერ კიდევ დიდი ძალისხმევა სჭირდება, რაც გასათვალისწინებელია როგორც პრაქტიკულ, ისე თეორიულ საქმიანობაში.

გაეროვნული კანონები და ლიტერატურა

1. საქართველოს 1921 წლის კონსტიტუცია
2. საქართველოს 1995 წლის 24 აგვისტოს კონსტიტუცია ცვლილებებითა და დამატებებით 2010 წლის 15 ოქტომბრამდე.
3. საქართველოს სისხლის სამართლის 1928 წ. საპროცესო კოდექსი ცვლილებებითა და დამატებებით 1938 წლის 1 ოქტომბრამდე.
4. საქართველოს 1960 წლის სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი ცვლილებებით და დამატებებით 1990 წლის ნოემბრამდე.
5. საქართველოს 1998 წლის 20 თებერვლის კოდექსი, რომელმაც იმოქმედა ცვლილებებითა და დამატებებით 2010 წლის 1 ოქტომბრამდე.
6. საქართველოს 2009 წლის 9 ოქტომბრის სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი ცვლილებებით და დამატებებით 2011 წლის 1 აგვისტომდე.
7. აშშ-ის 1787 წლის 17 სექტემბერს მიღებული და 1789 წლის 4 მარტიდან ძალაში შესული კონსტიტუცია მისი შესწორებებით.
8. საფრანგეთის 1958 წლის 28 სექტემბერს რეფერენდუმის გზით მიღებული და 1958 წლის 4 ოქტომბერს ძალაში შესული კონსტიტუცია.
9. იტალიის რესპუბლიკის 1947 წ. 22 დეკემბრის კონსტიტუცია. ძალაშია 1948 წლის იანვრიდან.
10. Уголовно-процессуальный кодекс Азербайджанской республики. изд. юр. лит. Баку 2001 г.
11. ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონი, თბილისი, ქსე 1986.
12. ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო დეკლარაცია, მიღებული გაეროს გენერალურ ასამბლეაზე 1948 წელს.
13. ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის ევროპის კონვენცია. რომი 04. XI/1950წ.

14. ქართული საბჭოთა ენციკლოპედია. თბილისი ქსე. 1983.. ტ. 6.
15. ქართული საბჭოთა ენციკლოპედია თბილისი, ქსე. ტ. 1-3, 11.
16. ს. თეზელიშვილი. იურიდიული ენციკლოპედია. თბილისი, პერიდიანი. 2008.
17. ბ. ზარაზიშვილი. მტკიცებითი სამართალი. თბილისი, თსუ. 1982. 380 გვ.
18. ავტ. კოლექტივი. რედ. ა. ფალიაშვილი. ლ. თალაკვაძე – საბჭოთა სისხლის სამართლის პროცესი. მტკიცებულებები სისხლის სამართლის პროცესში. გვ. 119-173. თბილისი, თსუ. 1988.
19. ავტ. კოლექტივი. რედ. ა. ფალიაშვილი. სისხლის სამართლის პროცესი. თბილისი. პერიდიანი. 2002. გვ. 110-135.
20. საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი ცვლილებებით და დამატებებით. 1997 წლის 1. აპრილამდე. მუხ. 59-79.
21. მ. ლოშაძე. სისხლის სამართლის პროცესი. თბილისი. ბონა კაუზა. 2011.
22. ა. კვაშილავა. სისხლის საპროცესო სამართლებრივი ნორმა უნდა იყოს ჩამოყალიბებული ზუსტად და ერთმნიშვნელოვნად. თბილისი. ბიზნესი და სამართალი. 2003. გვ. 74-84.
23. ა. კვაშილავა. მტკიცება და მტკიცებულება მტკიცების მიზანი და მნიშვნელობა სისხლის სამართლის პროცესში. თბილისი. ბიზნესი და სამართალი. 2005. გვ. 135-148.
24. ა. კვაშილავა. სისხლის სამართლისა და სისხლის საპროცესო სამართლის ნორმები ერთიმეორეს უნდა შეესაბამებოდეს. თბილისი. ი. ჭავჭავაძის სახ. უნივერსიტეტი. სამეცნიერო ძიებანი. 2005. გვ. 169-176.
25. ა. კვაშილავა. ზოგიერთი მოსაზრება საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის პროექტით მოკვლევის გაუქმების შესახებ. თბილისი. იურიდიული აზრი. 2003. გ. 53-56.
26. ა. კვაშილავა. კანონის ჩამოყალიბება. მისი უზენაესობა, უდანაშაულობის პრეზუმფცია და ადვოკატის ეთიკა. თბილისი.

ბიზნესი და სამართალი. 2004. გვ. 74-75.

27. Авт. кол. под. Редакт. Дюн. жогин. Н.В. Теория доказательств в Советском уголовном процессе. М. юридическая литература. 1973. 736с.
28. Авт. кол. Ред. Л.М. Карнеева, П.А.Лупинская и др. Совестький уголовный процесс. Учебник для ВУЗ-ов. М. юридическая Литература. 1980 г. 568 с.
29. Уголовно-процессуальный Кодекс. Украинской ССР с научно-практическими Коментариями. Отв.ред. П.Г.Цупрецко. Киев. ПОлитическая Литература Украины. 1984 г. 564 с.
30. Р.Х. Якупов. Уголовный процесс. Учебник для ВУЗ-ов. М. Зерцало. 1998 г. 438с.
31. Кол. Автор. Коментарий УПК Рефер. М. юридическая Литература. 1963. 703с.
32. Кол. Автор. Курс Советского уголовного процесса (часть общая). М. юридическая литература. 1989г. 640 с.
33. Кол. Автор. Советский Уголовный процесс. М. юридическая литература. 1975г. 568с.